
Biblioteczka Skrzydlatej Polski
WKŁ
Tadeusz Malinowski
Sport spadochronowy w Polsce

Biblioteczka Skrzydlatej Polski

WKŁ

Tadeusz Malinowski

Sport spadochronowy w Polsce

Biblioteczka Skrzydlatej Polski

Tadeusz Malinowski

Sport spadochronowy w Polsce

Wydawnictwa Komunikacji i Łączności

Warszawa 1983

Opracowanie graficzne: *Tadeusz Pietrzyk*
Fotografię na okładkę wykonał: *Lech Zielaskowski*
Autorzy fotografii: *Bernard Koszewski, Tadeusz Malinowski, Andrzej Szaudel, W. Zawadzki, Tomasz Pec, AWF Wrocław*
Rysunki opracował: *Grzegorz Niewczas*

Kolejna pozycja „Biblioteczki Skrzydlatej Polski" poświęcona sportowi spadochronowemu w całym okresie dziejów polskiego lotnictwa sportowego — jego organizacji, szkoleniu, zawodom krajowym i międzynarodowym oraz rekordom spadochronowym indywidualnym i grupowym.

Pozycja ta jest jednocześnie pierwszą z cyklu książek, które będą kolejno omawiać poszczególne gałęzie sportów lotniczych — a więc: sport samolotowy, sport szybowcowy, jak również niektóre ciekawsze osiągnięcia sportowe oraz działalność bardziej zasłużonych ośrodków sportu lotniczego (Szkoła Szybowcowa Leszno, Lisie Kąty, Żar...).

Książka jest przeznaczona dla Czytelników tygodnika „Skrzydlata Polska" oraz wszystkich zainteresowanych historią i rozwojem polskiego lotnictwa, a zwłaszcza dla młodzieży pragnącej poświęcić się sportowi spadochronowemu.

629.136.1

Opiniodawca: *Tadeusz Litwiński*
Redaktor książki: *Michał Goszczyński*
Redaktor techniczny: *Jerzy Korpalski*
Korektor: *Sabina Trefon*

31154

ISBN 83-206-0317-X

© Copyright by Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 1983

Spis treści

Wstęp 5

1 Początki spadochroniarstwa w Polsce 7

2 Rozwój sportu spadochronowego 13
• Okres I • Okres II • Okres III • Okres IV

3 Organizacja sportu spadochronowego 30
• Sekcje • Komisja Spadochronowa Aeroklubu PRL

4 Szkolenie w sporcie spadochronowym 40
• Programy • Instruktorzy • Odznaki • Kadra narodowa • Działalność naukowa • Pomoce szkoleniowe • Wieże

5 Zawody w sporcie spadochronowym 66
• I Krajowe Zawody Spadochronowe • Spadochronowe Mistrzostwa Polski • Całoroczne Zawody Spadochronowe • Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów • Mistrzostwa Polski w Wieloboju Spadochronowym • Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego • Ogólnopolskie Zawody Spadochronowe Kobiet • Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej • Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe • Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy • Zimowe Zawody Spadochronowe • Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Błękitną Wstęgę Odry • Ogólnopolskie Zawody Spadochronowe w Skokach do Wody • Międzynarodowe Zawody w Katowicach • Zawody Spadochronowe w Skokach na Stadion • Udział w zawodach poza granicami kraju • Mistrzostwa świata • Akrobacja zespołowa

6 Wyczyny spadochronowe 134
• Rekordy w skokach wysokościowych • Rekordy w skokach na celność lądowania • Rekordy krajowe ustanowione w latach 1952—1980 • Rekordy krajowe skreślone z rejestru • Akrobacja pojedyncza • Akrobacja zespołowa

7 Spadochrony sportowe 170
• Przegląd polskich spadochronów sportowych • Polski Irvin • ST-1 • SW-2 • ST-5 • ST-5 ZM • ST-5 ZM s-3 • SW-4 • SW-5 • SZ-73 • ST-7 • SW-11

Zakończenie 187

Wyjaśnienia 189

Wstęp

Pionierzy polskiego sportu spadochronowego, rzucając w 1936 r. hasło *„Młodzież na spadochrony"*, wybiegali myślami w przyszłość. Wierzyli, że sport ten — o wielkich wartościach moralnych — będzie dla młodzieży polskiej szkołą charakteru i postaw obywatelskich. I nie mylili się. Spotr spadochronowy skupia bowiem w swych szeregach młodzież reprezentującą pełną sprawność fizyczną, odwagę, silną wolę, refleks, umiejętność podejmowania szybkiej i trafnej decyzji, a także wyrabia dyscyplinę, koleżeńskość i wzajemną pomoc. Wykonywanie więc skoków ze spadochronem sprzyja wychowaniu obywatelskiemu, może być spożytkowane dla rozwoju sportu spadochronowego, a także obronności kraju.

Wspomniani już pionierzy byli pierwszymi w naszym kraju, którzy zaprzeczyli, że spadochron nadaje się wyłącznie jako sprzęt ratowniczy. Polski system szkolenia i treningu, stworzony przez nich w trudnych warunkach i oparty na własnych doświadczeniach, doczekał się należnej oceny. Zdał w pełni egzamin w okresie II wojny światowej, natomiast w latach pokoju po dziś dzień przysparza sławy polskiemu lotnictwu.

Omawiając rozwój sportu spadochronowego nie sposób pominąć jego pionierów, organizatorów i szkoleniowców. Szczególny rodzaj uznania należy się instruktorom z sekcji spadochronowych aeroklubów regionalnych. Oni to stworzyli podstawy edukacji młodzieży, chcącej wykonywać skoki spadochronowe.

Z myślą o tych, którzy organizowali ten sport, prowadzili szkolenie, a także o tych, którzy zdobywali w tym sporcie

najlepsze wyniki, powstała niniejsza praca. Sumuje ona najważniejsze osiągnięcia w sporcie spadochronowym w Polsce, który za kilka lat będzie obchodził złoty jubileusz — pół wieku działalności.

Praca ta — poza krótkim wprowadzeniem (rozdz. 1) — składa się z dwóch zasadniczych części: pierwszej — dotyczącej rozwoju sportu spadochronowego (rozdz. 2, 3 i 4) oraz drugiej — obejmującej obszerne uzupełnienia wspomnianego rozwoju (rozdz. 5, 6 i 7). Wybór treści i układ pracy podporządkowany został w dużym stopniu określonej z góry objętości.

Sądzę, że książka — będąca pierwszym tego rodzaju opracowaniem — spotka się z życzliwością Czytelników.

Autor

Początki spadochroniarstwa w Polsce

1

Historia spadochroniarstwa polskiego i historia polskiego sportu spadochronowego nie są równoznaczne. Jeśli historia spadochroniarstwa polskiego sięga XVII w., to rozwój polskiego sportu spadochronowego w sposób zorganizowany i masowy został zapoczątkowany w połowie lat trzydziestych naszego stulecia. Co prawda skoki spadochronowe wykonywano w Polsce już w XIX w., ale miały one charakter widowiskowy. Dość często nazywano je w ówczesnym określeniu — wyczynowymi lub rekordowymi. Skoki o podobnym znaczeniu przeprowadzano w Polsce także w latach 1922—1935, a osoby wykonujące je nie były zrzeszone w kołach i klubach sportowych oraz nie miały formalnych uprawnień do ich wykonywania. Nie istniał też zespół kierujący lub koordynujący ruchem spadochronowym, jak też nie było przepisów w tej dziedzinie.

Prześledźmy jednak ważniejsze wydarzenia z historii spadochroniarstwa w naszym kraju.

Stare kroniki z XVII i XVIII w. notują podania i legendy, których bohaterami byli Polacy „opuszczający się" z wysokich drzew, wzniesień i skał za pomocą przyrządów przypominających spadochron. Pierwsze jednak zastosowanie spadochronu do latającej maszyny należy zawdzięczać zdolnemu inżynierowi weneckiemu, na stałe osiadłemu w Polsce, Tytusowi Liviuszowi Boratiniemu. Naoczni świadkowie widzieli to urządzenie w Warszawie w 1648 r. Dopiero ok. 200 lat później pojawili się śmiałkowie pragnący wykonywać skoki na wzór Garnerina lub Blancharda, demonstrując swe spadochrony w naszej stolicy.

Nieco wcześniej, pod koniec XVIII w., powstał projekt spadochronu Jana Piotra Norblina — francuskiego artysty malarza i rytownika, będącego w Polsce nauczycielem rysunków dzieci ks. Adama Czartoryskiego. Przy tej okazji warto nadmienić, że w 1847 r. w Teatrze Wielkim w Warszawie opuszczono z rotundy — obejmującej główny żyrandol — kilkadziesiąt spadochroników z podwieszonymi cukierkami.

W drugiej połowie XIX w. wiele osób w Polsce wykonywało skoki, m.in. robotnik-piaskarz skaczący z mostów warszawskich, zegarmistrz kielecki próbujący skoków z parasolem z wieży kościelnej, restaurator obrazów

z Gomszowa wykonujący skoki z dachu stodoły, szewc z Ciechanowa skaczący z wysokiej wieży pałacowej w Opinogórze.

Pierwsza w Polsce publikacja, omawiająca w sposób specjalistyczny zagadnienia spadochronowe, ukazała się w sierpniowym numerze *Przeglądu Technicznego* w 1889 r. pt. *Przyczynek do teorii spadochronów*, napisana przez inż. Kazimierza Obrębowicza. Artykuł ten w sposób dość obszerny naświetlał problem skoku spadochronowego pod względem naukowo-technicznym.

Do pionierów spadochroniarstwa polskiego należą: Józef Dzikowski, Janina Majewska, Józef i Stanisław Drewniccy, Edward Liśkiewicz, Wacław Szydełkiewicz, Stefan Buliński i Zenon Szymański. Wszyscy oni swe pierwsze skoki ze spadochronem wykonali z balonu pod koniec XIX w.

Spadochron Norblina. Projekt powstał pod koniec XVIII w.

Jednym z pierwszych skoczków spadochronowych, szczególnie znanym na terenie Warszawy oraz jej okolic, był Józef Dzikowski. Skoki zaczął wykonywać w 1889 r. Rok później demonstrował swe umiejętności w Petersburgu. Od władz tego miasta otrzymał zezwolenie na publiczne popisy. Przed pokazem w Warszawie Dzikowski wykonał skok na terenie Wyszkowa. Sam budował balony i spadochrony, był też inicjatorem skoku pierwszej Polki.

O wiele mniej skoków od Dzikowskiego wykonał Edward Liśkiewicz. Jego skoki kończyły się na ogół dość humorystycznie. Często zawisał na jakimś drzewie (np. w ogrodzie warszawskim przy ul. Litewskiej) lub nabijał sobie guza na płocie, albo też zjeżdżał po dachu stodoły, ku przerażeniu jej właścicieli, lub lądował na terenie składnicy dekoracji teatralnych na Nalewkach.

Mniej więcej w tym samym czasie (1892 r.) czeladnik pozłotniczy, Stefan Buliński, wykonywał z balonu skoki ze spadochronem w okolicy Grójca.

Latem 1892 r. do skoków ze spadochronem przystąpił Zenon Szymański. Demonstrował on skoki nie tylko w Warszawie, ale zawędrował nawet do Sosnowca. Tam właśnie, po wzniesieniu się balonem z parku sieleckiego, przeprowadził udany skok ze spadochronem. Dokonywał też skoków z mostu przy ówczesnym Placu Wojennym w Warszawie. Do najciekawszych jego popisów w 1893 r. należały skoki ze spadochronem na rowerze.

W tym okresie skoki ze spadochronem wykonywali nie tylko mężczyźni, ale również i kobiety. Pierwszą Polką, która wykonała z balonu skok ze spadochronem, była warszawianka Janina Majewska. Było to 25 sierpnia 1893 r. W czasie tego skoku, podczas lądowania, zwichnęła sobie nogę. Jak podaje ówczesny kronikarz: *Janina Majewska była osobą młodą, ładną i żądną podróży napowietrznej...*

Najwybitniejszym skoczkiem spadochronowym w Europie, a być może na świecie, na przełomie XIX i XX w. był Józef Drewnicki. Urodził się w Warszawie i tutaj ukończył gimnazjum. Z kolei wraz z bratem Stanisławem wyjechał na studia uniwersyteckie do Moskwy. Po pewnym czasie bracia przenieśli się do Niemiec, gdzie kontynuowali studia. Tam też wielokrotnie oglądali popisy skoczków spadochronowych. Pewnego dnia postanowili również spróbować skoczyć ze spadochronem. Zachęceni powodzeniem skakali coraz częściej. Po śmierci brata — mimo namowy rodziców, aby zaprzestał skoków — Józef Drewnicki skakał dalej. Pozbawiony środków do życia wyjechał z Warszawy do Rosji. Tam właśnie w ponad 30 miejscowościach demonstrował skoki ze spadochronem (na sprzęcie całkowicie wykonanym według własnego projektu), m.in. w Moskwie, Odessie, Mińsku, Wilnie, Woroneżu, Kijowie, Rydze, Niżnym Nowogrodzie, a także na Kaukazie, Krymie i Uralu.

W 1898 r. małżeństwo Olga i Józef Drewniccy przebywali w miastach Kaukazu, gdzie oboje demonstrowali skoki ze spadochronem z balonu. Wielokrotnie podczas opadania spadochronu wykonywali popisy gimnastyczne na trapezie. Olga przeżyła też niezwykłą przygodę, gdy ze względu na zmianę

Jeden z najwybitniejszych skoczków spadochronowych na przełomie XIX i XX w. Józef Drewnicki. Zdjęcie z okresu leczenia po wypadku spadochronowym

kierunku wiatru była zmuszona lądować na wodzie ok. 50 m od brzegu. Drewnicki zaprojektował spadochron umożliwiający skoki spadochronowe z samolotu. Zajmował się publicystyką lotniczą, w tym przekładami artykułów lotniczych z języków obcych.

Do połowy 1914 r. Józef Drewnicki wykonał ponad 400 skoków ze spadochronem, tj. dwukrotnie więcej niż sławny Charles Leroux uważany w ówczesnej Europie za skoczka nr 1. Józef Drewnicki zmarł w 1917 r.

Z początkiem XX w. w wielu regionach naszego kraju przeprowadzano próby i udane skoki ze spadochronem. Szczególnie w latach dwudziestych władze wojskowe oraz LOPP zainteresowały się zastosowaniem spadochronu. 29 lipca 1922 r. w Rembertowie pod Warszawą z powodzeniem wykonano próby ze spadochronem konstrukcji Zawadzkiego. Polski spadochron swymi właściwościami przewyższał podobny sprzęt zagraniczny.

Pierwszej próby zrzucenia z samolotu spadochronu angielskiego typu *Guardian Angel (Anioł Stróż)* obciążonego balastem dokonano 30 lipca 1925 r. na lotnisku Mokotowskim. Miał on posłużyć Lidze Obrony Powietrznej Państwa do przeprowadzenia skoków propagujących sprzęt ratowniczy dla lotników. Mimo wadliwego zrzutu spadochron rozwinął się prawidłowo. Próbę powtórzono następnego dnia (31 lipca). Samolot typu Breguet XIV pilotował Karol Fijałkowski, zrzutu zaś dokonał pilot Antoni Heidler. Czasza spadochronu znajdowała się w skórzanym worku przymocowanym linką do samolotu. Jak wykazało później dochodzenie, Heidler — pragnąc przyspieszyć otwarcie spadochronu — rozluźnił czaszę i to tak bardzo, że strugi powietrza przeniosły ją na statecznik. Heidler nie zorientował się w sytuacji i wyrzucił balast, który — podobnie jak czasza — zawisł na stateczniku poziomym. Samolot wykonując korkociąg spadł na podwórze Szpitala Ujazdowskiego. Obaj lotnicy zginęli w płomieniach.

Trzeba podkreślić, że Antoni Heidler nie był przypadkowo wyznaczony do tego rodzaju prób, gdyż wykonał on przedtem wiele skoków popisowych, zsuwając się przez specjalny otwór w podłodze samolotu. W ten sam sposób opuszczał również czaszę spadochronu do wspomnianych doświadczeń.

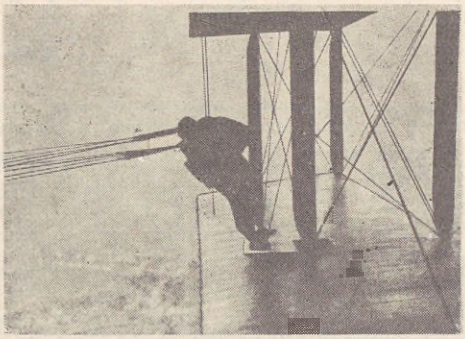
W 1926 r. jeden z pilotów 3 Pułku Lotniczego w Poznaniu — wskutek uszkodzenia statecznika w samolocie Spad — wykonał skok ze spadochronem z wysokości 4000 m. Prawdopodobnie był to w Polsce pierwszy skok ratowniczy z takiej wysokości.

Dość częste wypadki lotnicze skłoniły inż. Jana Wołowskiego do opracowania w 1926 r. projektu ratowniczego spadochronu samoczynnego, umieszczonego w ogonie samolotu. Spadochron ten — według projektanta — miał wyratować lotnika nawet podczas lądowania. Nie znalazł on jednak zastosowania.

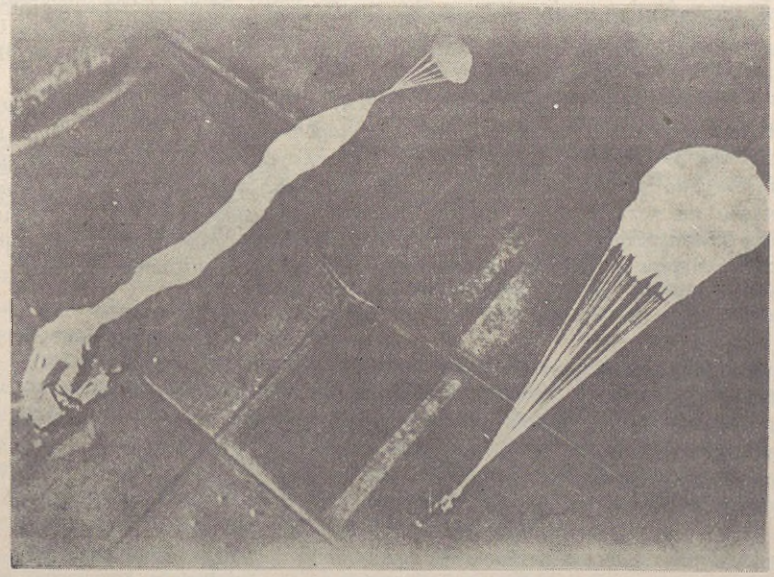
Instytut Badań Technicznych Lotnictwa, dokonując prób z wieloma spadochronami zagranicznymi, wydał opinię, że najbardziej odpowiedni jest amerykański spadochron typu *Irvin*. Tak więc ostatecznie postanowiono go zastosować w lotnictwie polskim. W związku z tym Departament Lotnictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych zorganizował w 1927 r. w Warszawie specjalny kurs instruktorów w celu możliwie wszechstronnego zapoznania się ze spadochronem tego typu. Uczestnicy kursu, po odbyciu zajęć teoretycznych,

wykonali skoki metodą zrywu ze skrzydła samolotu typu Farman *Goliath*. Kierownictwo tego kursu spoczywało w rękach wybitnego amerykańskiego sportowca Lymana H. Forda, który wielokrotnie demonstrował skoki z samolotu. Następnie był on obecny podczas skoków spadochronowych z opóźnionym otwarciem, które odbyły się w Dęblinie, Lidzie, Lwowie i Poznaniu.

1 kwietnia 1929 r. uruchomiono w Legionowie warsztaty spadochronowe pod kierownictwem Stefana Nowickiego, który praktykę odbył w wytwórni Irvina w Anglii.

Skok spadochronowy wykonany metodą zrywu z samolotu Farman *Goliath* (1928 r). Skacze ppor. Jan Panowski

Fragment skoków uczestników kursu instruktorów spadochronowych zorganizowanego w 1927 r. w Warszawie

Pod koniec lat dwudziestych wprowadzono do użytkowania spadochrony ratownicze w całym polskim lotnictwie wojskowym. Instrukcja przewidywała, że w przypadku uszkodzenia samolotu, szczególnie podczas lotów nocnych, załoga miała obowiązek opuścić samolot korzystając ze spadochronu. Jednakże małe zaufanie do tego sprzętu, ze względu na słabą znajomość praktycznego posługiwania się nim, było powodem wielu wypadków. Zwykle piloci nie używali spadochronów, lecz woleli lądować w nieznanym terenie.

W latach 1930—1935 następował w Polsce szybki wzrost zainteresowań spadochroniarstwem. Decydujący wpływ miały tu częste informacje w środkach masowego przekazu, relacjonujące w sposób emocjonalny rozwój sportu spadochronowego za granicą.

*

Od pierwszych udanych skoków spadochronowych z balonu pod koniec XIX w. do masowego rozwoju sportu spadochronowego w naszym kraju minęło blisko pół wieku. Poczynania w tej dziedzinie rozwijały się wyłącznie dzięki inicjatywie pojedynczych osób — entuzjastów spadochroniarstwa. Tak na przełomie XIX i XX w., jak i w latach dwudziestych oraz w pierwszej połowie lat trzydziestych skoki miały wspólny mianownik — odwaga i widowiskowość. Tylko bowiem ludzie odważni, a jednocześnie żądni wrażeń bądź pasjonujący się lotami balonowymi i skokami ze spadochronem, podejmowali tego rodzaju przedsięwzięcia. Wspomniane skoki były bardzo atrakcyjne i widowiskowe dla większości ówczesnego społeczeństwa, jednak byli i tacy, którzy domagali się od władz wydania zakazu wykonywania skoków ze spadochronem.

Jeśli na przełomie XIX i XX w. wymagano od widzów wykupienia biletów w celu obejrzenia skoków spadochronowych, to w latach 1922—1935 oglądano je najczęściej bezpłatnie. W pierwszej połowie lat trzydziestych coraz częściej do pokazów lotniczych włączano skoki spadochronowe, które miały wpływ na rozwój zainteresowań młodzieży polskiej sportem spadochronowym. Poza charakterem widowiskowo-propagandowym wspomniane skoki przybliżały społeczeństwu znaczenie spadochronu jako sprzętu ratowniczego oraz prezentowały możliwość zastosowania go do innych celów.

Rozwój sportu spadochronowego

2

Myśl zorganizowania sportu spadochronowego w Polsce zrodziła się wśród młodzieży pod wpływem relacji prasowych i radiowych o tym sporcie za granicą. Do 1935 r. skoki spadochronowe nie były prowadzone w sposób zorganizowany i masowy w skali ogólnokrajowej. Wykonywali je tylko lotnicy cywilni i wojskowi, przede wszystkim z okazji pokazów lotniczych.

W odpowiedzi na listy młodzieży, kierowane pod adresem LOPP, Zarząd Główny LOPP postanowił przystąpić do organizowania sportu spadochronowego w naszym kraju. Natrafiono jednak na znaczne trudności. Nie mieliśmy bowiem własnych doświadczeń, potrzebnego sprzętu, pomocy szkoleniowych, a także instruktorów. Trzeba było zaczynać wszystko od początku. Ponadto należało przełamać nieufność pseudospecjalistów, którzy ostro krytykowali nowe zamierzenie ZG LOPP w dziedzinie sportu lotniczego i wyrażali opinię, iż spadochroniarstwo to coś zupełnie niepotrzebnego i jednocześnie wręcz szkodliwego. Rozsądek jednak zwyciężył. Znalazły się środki finansowe i niewielka grupa pionierów przystąpiła do działania.

Z rozwoju cywilnego sportu spadochronowego w Polsce można wyodrębnić cztery główne okresy: I — 1936—1939, II — 1945—1953, III — 1954—1956, IV — 1957 do chwili obecnej. W poszczególnych tych okresach sport spadochronowy charakteryzował się różnymi formami organizacyjnymi, które wpływały na jego działalność i rozwój.

Okres I (1936—1939). *Początek pracy nad stworzeniem zupełnie nowego sportu na mocnych podstawach był trudny. Odczuwali to zarówno ci, którzy go organizowali, jak i młodzież rozpoczynająca szkolenie. Nikt jednak nie zniechęcał się — wierzyli, że przeszkody zostaną przezwyciężone. Do prac przygotowawczych, związanych z rozpoczęciem szkolenia spadochronowego przystąpiono już w 1935 r. Rozpoczęto najpierw szkolenie instruktorów, a rok później pionierzy tego sportu rzucili hasło: Młodzież na spadochrony!*

Przygotowania miały przemyślany sens organizacyjny. Równolegle bowiem z barwnymi plakatami — rozlepianymi wszędzie tam, gdzie działały koła LOPP, a więc praktycznie w każdej większej miejscowości — zaczęły ukazywać się publikacje prasowe, a w radiu interesujące pogadanki i odczyty. Nie

zabrakło także informacji o spadochroniarstwie w kinach, ponieważ i tam dotarła propaganda LOPP. Przeciętny obywatel — nie mówiąc już o młodzieży, do której kierowano broszury informacyjne przez szkoły i zakłady pracy — chcąc nie chcąc zetknął się z popularyzacją sportu spadochronowego. Jednocześnie ukazały się w sprzedaży dwie książki o tematyce spadochronowej. Rozpoczęto budowę wież spadochronowych, przystąpiono także do organizowania kursów oraz skoków propagandowych.

Pierwszą wieżą spadochronową, która rozpoczęła pracę szkoleniową w 1936 r., była wieża zbudowana na Polu Mokotowskim w Warszawie w czasie trwania Wystawy Przemysłu Metalurgicznego i Elektromechanicznego. Po pewnym czasie wieżę przeniesiono na ul. Czerniakowską.

Za przykładem Warszawy budowę wież spadochronowych rozpoczęto na terenie całego kraju. Do wybuchu II wojny światowej było ich 17: w Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Grudziądzu, Katowicach, Kielcach, Kowlu, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Ostrowi Mazowieckiej, Poznaniu, Radomiu, Równem, Toruniu, Warszawie (2) oraz w Zamościu. W Katowicach wzniesiono wieżę o wysokości 50 m — z dźwigiem elektrycznym, w Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Łodzi i w Poznaniu — 40 m, w pozostałych miastach miały one po 20 m wysokości. Konstruktorem wież spadochronowych był inż. Jerzy Koziołek z Chorzowa. Wieża w Ostrowi Mazowieckiej była ponadto przeznaczona do szkolenia podchorążych piechoty tamtejszej podchorążówki.

Pierwsze skoki spadochronowe z balkonu na uwięzi przeprowadzono w Legionowie w 1936 r. Szkolenie zapoczątkowały kursy instruktorskie.

O szybkim postępie szkolenia świadczyły liczne pokazy i imprezy z udziałem skoczków spadochronowych LOPP przeprowadzone już w 1937 r. W sierpniu tego roku grupa polskich harcerzy-lotników (19 osób) wzięła udział w V Międzynarodowym Zlocie Skautów w Holandii, gdzie 11 sierpnia Władysław Burgchardt, Stanisław Jara i Tadeusz Puchajda z wypożyczonego samolotu transportowego *Jumbo 2* wykonali niezwykle efektowne skoki ze spadochronem na lotnisku Ypenburg k. Hagi. Entuzjazm 30-tysięcznej widowni był ogromny. Skoki te miały wielkie znaczenie propagandowe. Komentowano je szeroko w prasie zagranicznej, podkreślając duże zainteresowanie polskiej młodzieży spadochroniarstwem.

Od kwietnia do października 1937 r., poza szkoleniem instruktorów i skoczków, przeprowadzono liczne skoki propagandowe w ponad 20 miastach. Na przykład 5 września — w Wieliszewie, 19 września — w Białymstoku, 3 października — w Nieświerzu. Skoki te każdorazowo wzbudzały duże zainteresowanie spadochroniarstwem i lotnictwem.

Bardzo pomyślny dla rozwoju sportu spadochronowego okazał się rok 1938. Wyniki, jakie osiągnięto, przeszły oczekiwania pionierów tego pięknego sportu. Udowodniły one, że wysiłek włożony przy jego organizowaniu daje pierwsze, tak bardzo oczekiwane rezultaty. W porównaniu do 1937 r. okazały się ponad dwukrotnie większe.

Przystąpiono również do szkolenia pielęgniarek Polskiego Czerwonego Krzyża. Wkrótce nadarzyła się okazja zaprezentowania ich społeczeństwu. W związku z przekazaniem przez PCK lotnictwu wojskowemu 7 samolotów sanitarnych, 29 maja 1938 r. na Polu Mokotowskim w Warszawie trzy pielęgniar-

Wieże spadochronowe w Polsce • 1936—1939

Wyjaśnienia: *1* — wieże użytkowane, *2* — wieże projektowane bądź wybudowane; niektóre z nich oczekiwały na decyzję o pełnym użytkowaniu

ki-spadochroniarki PCK wraz z instruktorką Jadwigą Węgorzewską wykonały udany skok z wielomiejscowego samolotu typu Fokker. W maju też zakończył się kurs doskonalący instruktorów spadochronowych.

Z okazji 25-lecia skautingu węgierskiego 24 kwietnia 1938 r. w pokazach lotniczych wzięli udział polscy harcerze-spadochroniarze, którzy wyko-

Skoki grupowe w Polsce ● 1937—1939

Wyjaśnienia: *1* — skoki grupowe wykonane w obsadzie od 8 do 25 osób, *2* — skoki grupowe wykonane w obsadzie od 40 do 60 osób

nali skoki z samolotu Ju-52. Swym popisem wzbudzili wśród publiczności węgierskiej duży entuzjazm. Byli to m.in. skoczkowie: Władysław Burgchardt, Stanisław Jara, Tadeusz Kondracki, Tadeusz Puchajda.

W okresie wakacyjnym 1938 r. zorganizowano kilkanaście kursów w skokach spadochronowych dla młodzieży szkolnej zrzeszonej w LOPP. We wrześniu wykonano skoki grupowe, natomiast w listopadzie przeprowadzono dwa kursy doświadczalne dla skoczków początkujących.

Według zamierzeń Zarządu Głównego LOPP rok 1939 miał być przełomowym w rozwoju spadochroniarstwa w naszym kraju i jednocześnie rokiem podstawowym do wytyczenia planów na dalsze lata w tej dziedzinie sportu. Intensywne działania organizacyjne, związane ze szkoleniem skoczków, rozpoczęto w styczniu 1939 r. Trwały one do sierpnia włącznie.

Sportowcy spadochronowi LOPP często brali udział w skokach grupowych (desantach) w czasie ćwiczeń wojskowych. Demonstrowali tam poziom wyszkolenia, pełną sprawność bojową oraz dużą przydatność na polu walki (niekiedy nawet niezastąpioną). Udział w ćwiczeniach wojskowych, a także coraz szybszy rozwój sportu spadochronowego na skalę masową, wpłynęły na decyzję powstania wiosną 1939 r. Wojskowego Ośrodka Spadochronowego w Bydgoszczy.

W niespełna trzy lata (1936—1939) dokonano dużego wysiłku w rozwoju sportu spadochronowego w naszym kraju: wyszkolono wielu wartościowych instruktorów, zorganizowano liczne kursy teoretyczne i praktyczne w skokach spadochronowych dla osób chcących uprawiać ten sport, przeprowa-

Skoki na teren przygodny przy użyciu spadochronu typu *Polski Irvin* (1938 r.)

dzano skoki grupowe, uczestniczono w ćwiczeniach wojskowych (desanty), wykonano liczne skoki pokazowe z samolotów, z wież spadochronowych, prezentowano polskie spadochroniarstwo w Holandii, Luksemburgu, Łotwie i na Węgrzech, przystąpiono do wprowadzenia polskiej metodyki wyszkolenia spadochronowego (w okresie II wojny światowej przeniesiono ją na teren Anglii do Szkoły Spadochronowej w Ringway).

W tym okresie zbudowano 17 wież spadochronowych oraz wykonano ponad 5000 skoków z samolotu. Skoki spadochronowe obejrzało ponad milion osób. Zakupiono samoloty i spadochrony. Wydano dwie książki o charakterze szkoleniowym. Powstał też oryginalny *Marsz Spadochronowy* do słów i muzyki Adama Kowalskiego. Sportowcy spadochronowi uczestniczyli także w defiladach — ubrani jak do skoku wzbudzali wśród widzów entuzjazm.

SKOKI SPADOCHRONOWE Z SAMOLOTU WYKONANE W POLSCE W LATACH 1936—1939 *)

Rok	Razem	I półrocze I—VI	II półrocze VII—XII
1936	63	—	63
1937	917	450	467
1938	2113	994	1119
1939	1940	1472	460
Razem	5033	—	—

*) Tylko w LOPP

Po zakończeniu Wojny Obronnej Polski w 1939 r. wielu skoczków przystąpiło do dalszej walki z Niemcami hitlerowskimi. Walczyli jako partyzanci lub żołnierze wojsk powietrzno-desantowych na różnych frontach. Ci, którzy pozostali w Warszawie sformowali Batalion Strzelców Spadochronowych *Parasol* — jedyną tego rodzaju jednostkę bojową w krajach okupowanych przez hitlerowców. Żołnierze tego batalionu wsławili się wieloma udanymi akcjami wojskowymi, jak również likwidacją znienawidzonych katów hitlerowskich (m.in. gen. SS Kutscherę). Batalion ten brał udział w Powstaniu Warszawskim.

Okres II (1945—1953) — *kształtowanie form organizacyjnych, przechodzących w zamierzoną działalność szkoleniową i sportową.*

Reaktywowanie sportu spadochronowego po II wojnie światowej przez aerokluby regionalne wpłynęło korzystnie na rozbudzenie zainteresowań stosunkowo młodą dziedziną sportów lotniczych w naszym kraju. Sekcje spadochronowe utworzono w tych aeroklubach, do których zgłosili się instruktorzy bądź zainteresowani szkoleniem w tej dziedzinie sportu. Do takich należały przede wszystkim aerokluby w Warszawie, Kielcach, Lublinie, Bielsku-Białej, Gdańsku i Toruniu. Najaktywniejsza była sekcja stołeczna, do której zgłosiło się wielu skoczków przedwojennych, a także ci, którzy walczyli w polskich oddziałach spadochronowych w kraju i poza jego granicami. Warszawscy skocz-

kowie, jako pierwsi cywilni sportowcy, wykonali skoki z samolotu (w pierwszej połowie 1946 r.). W lotnictwie wojskowym prowadzono szkolenie o charakterze sportowym, a także rozegrano zawody spadochronowe.

Utworzony w Dyrekcji Naczelnej Ligi Lotniczej wydział spadochronowy — po opracowaniu programu działania — przystąpił do organizowania kursów teoretycznych oraz uruchomił dwa ośrodki spadochronowe w Lublinie i Kielcach. Z jego też inicjatywy powstał główny magazyn oraz warsztaty spadochronowe. Zakupiono kilkadziesiąt spadochronów radzieckich, rozpoczęto szkolenie praktyczne w skokach z wieży i z samolotu.

Liga Lotnicza w maju 1948 r. przejęła całokształt działalności spadochroniarstwa cywilnego w kraju. Wkrótce też zorganizowano pierwszy po wojnie kurs instruktorów spadochronowych w Warszawie.

Począwszy od 1951 r. nastąpił dalszy rozwój sportu spadochronowego. Utworzono Centrum Wyszkolenia Spadochronowego (CWSpad) w Nowym Targu. Prowadzono tam szkolenie skoczków i instruktorów systemem stacjonarnym (skoszarowanym), natomiast dwie sekcje w Warszawie i Lublinie przystąpiły do szkolenia młodzieży systemem dochodzącym.

Na pomoście wieży spadochronowej w Parku Praskim w Warszawie. Instr. Edward Chodkiewicz udziela uwag członkiniom Ligi Lotniczej podejmującym szkolenie spadochronowe (1952 r.)

W 1952 r. szkolenie prowadziło już kilkanaście sekcji w różnych regionach kraju. Przystąpiono do treningu w skokach spadochronowych z samolotu. Rozegrano też pierwsze zawody krajowe, w czasie których uzyskano pierwszy rekord krajowy w skoku grupowym.

Dla sportu spadochronowego rok 1953 zapowiadał się korzystnie dzięki ambitnym zamierzeniom szkoleniowym i treningowym. Ustanowiono pierwsze rekordy krajowe w skokach pojedynczych (Anna Franke i Janusz Szygendowski). Ze względu jednak na likwidację Ligi Lotniczej oraz przeciągający się okres przejściowy, połączony z przejmowaniem lotnictwa sportowego przez Ligę Przyjaciół Żołnierza w pełni sezonu lotniczego, rok ten zakończono niewykonaniem nakreślonych planów.

Okres III (1954—1956 — *cechowała pseudomasowość szkolenia podstawowego, która powodowała ogromne koszty szkolenia i nie dawała w efekcie oczekiwanych korzyści lotnictwu sportowemu. Błędna polityka spadochronowa polegała głównie na szkoleniu przypadkowych kandydatów na skoczków, spośród których tylko nieliczni pozostawali w aeroklubach.*

Z inicjatywy powstałej Rady Spadochronowej następowało stopniowe rozwinięcie treningu przede wszystkim dla przygotowania skoczków przed startem w zawodach.

1954 r. charakteryzował się dość dużymi wynikami szkoleniowymi. Wpłynęły na nie masowe przygotowania młodzieży do szkolenia w sporcie spadochronowym prowadzone jeszcze przez Ligę Lotniczą w latach 1952—1953. W konsekwencji spora liczba młodzieży ukończyła szkolenie do III stopnia i zasiliła sekcje spadochronowe aeroklubów. Jednak już w 1955 r. nastąpił wyraźny spadek szkolonych (o połowę mniejszy niż w 1954 r.), w związku z czym do aeroklubów zgłosiło się zaledwie kilkudziesięciu skoczków. Dla ratowania statystyki w 1956 r. postanowiono za wszelką cenę zdobyć kandydatów na szkolenie. Kierownictwu LPŻ nie chodziło bowiem czy skoczek (po wykonaniu 3 skoków) będzie nadal skakał i zostanie pełnowartościowym członkiem sekcji

POLSKI SPORT SPADOCHRONOWY W LATACH 1946—1956

Rok	Liczba skoczków	Wykonano skoków z samolotu	Rekordy krajowe	Rozegrano zawodów	Mistrzowie sportu	Zdobyte odznaki		
						brązowe	srebrne	złote
1946	116	138	—	—	—			
1947	237	257	—	—	—			
1948	284	304	—	—	—			
1949	193	542	—	—	—	nie rejestrowano		
1950	178	906	—	—	—			
1951	253	2034	—	—	2			
1952	311	2975	1	1	1			
1953	1011	3650	6	—	—			
1954	1350	4255	8 (1) *	1	4	31	5	18
1955	1039	6754	13 (5) *	1	3	24	16	19
1956	1417	8000	13 (3) *	1	9	70	17	22

* W nawiasach podano wyczyny uznane jako rekordy świata

spadochronowej, czy też nie. Myślą przewodnią było jedynie wykonanie planu szkolenia.

Pierwsze mistrzostwa Polski przeprowadzono w 1954 r. Tego samego roku Jerzy Kubaczewski ustanowił pierwszy rekord światowy. Z kolei w 1955 r. polscy skoczkowie po raz pierwszy wzięli udział w zawodach międzynarodowych, — a w 1956 r. w mistrzostwach świata. Ustanowiono kilkanaście rekordów krajowych. Dotkliwie odczuwano brak spadochronów wyczynowych, samolotów wielomiejscowych oraz samoczynnych przyrządów otwierających typu KAP. Poprawiła się natomiast praca wież spadochronowych.

Okres IV (1957—1980) — *charakteryzuje się dużą dynamiką rozwoju sportu spadochronowego. Od początku tego okresu przejawia się dbałość o jakość a nie o ilość wyszkolonych skoczków, o wszechstronne przygotowanie instruktorów do zawodu, udoskonalanie programów szkolenia, wprowadzenie nowego sprzętu, zwrócenie większej uwagi na sport wyczynowy, a także o zwiększenie liczby zawodów, o udział w zawodach zagranicznych, a także o umożliwienie rywalizacji z najlepszymi zawodnikami świata.*

Reaktywowanie pod koniec 1956 r. Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej, a następnie przejęcie od LPŻ lotnictwa sportowego, wyzwoliło w dawnych działaczach spadochronowych oraz w zawodowych pracownikach lotnictwa wiele inicjatyw, chęć do pracy lepszej i bardziej owocnej, a przede wszystkim samodzielnej i nie skrępowanej nierealnymi planami zamierzeń.

Aby zmienić błędną politykę spadochronową, szczególnie w masowych szkoleniach do III klasy, wydział spadochronowy Aeroklubu PRL dokonał dużej pracy reorganizacyjnej. Zakorzenione nawyki dotyczące wykonania przez sekcje spadochronowe obowiązującego do tej pory planu ilościowego usuwano z dużymi oporami. Pierwsze korzystne zmiany zaobserwowano już w 1957 r., ale na radykalne trzeba było czekać aż do 1959 r. Zadecydowały o tym m.in. zwiększone wymagania programowe.

Działalność w okresie IV (1957—1980) można podzielić na trzy etapy.

Etap pierwszy (1957—1963) obejmował lata najtrudniejsze. Charakteryzował się on zwiększeniem wymagań w stosunku do skoczków spadochronowych oraz stałym podwyższaniem poziomu szkolenia podstawowego i wyczynowego. Wzrastała także jakość treningu.

Począwszy od 1957 r. plany wyszkolenia były planami jakościowymi i to w najszerszym tego słowa znaczeniu. Już na mistrzostwach świata w 1958 r. Polacy uzyskali dobre wyniki sportowe, a Polki zdobyły trzy srebrne medale, w tym Anna Franke tytuł absolutnej wicemistrzyni świata.

Zainicjowano i rozszerzono kontakty zagraniczne połączone z udziałem w zawodach oraz wspólnym treningiem. Rozpoczęto szkolenie dla potrzeb wojsk powietrzno-desantowych. Organizowano 20-dniowe turnusy wyczynowe w Krośnie, prowadzono kursy dla instruktorów. Przystąpiono, na szeroką skalę, do ustanawiania rekordów krajowych. Bardziej niż kiedykolwiek wykorzystywano wieże spadochronowe, zaś w czasie godzin samolotowych, przeznaczonych dla potrzeb sportu spadochronowego, z każdym rokiem powiększano ogólną liczbę skoków.

Doniosłą rolę odegrała powołana w 1957 r. przez Aeroklub PRL Komisja Spadochronowa pod przewodnictwem Zbigniewa Chronika. Komisja ta

za najważniejszy swój cel postawiła sobie integrowanie środowiska oraz wysiłków zmierzających do rozwoju i unowocześnienia sportu spadochronowego. W tym czasie korzystnie układała się współpraca Komisji Spadochronowej z wydziałem spadochronowym Aeroklubu PRL wypływająca z tych samych celów i działań. To jednolite współdziałanie dodatnio wpłynęło na inicjatywy oraz osiągnięcia sportowe.

Godnym podkreślenia jest fakt, iż w wyniku zachęcania przez Komisję Spadochronową do inicjatyw przystąpiono do skoków na stadiony sportowe, dla ciężko chorych osób dostarczano krew w butelkach (przy użyciu spadochronu — 1957 i 1961 r.), zorganizowano grupę milicjantów-skoczków we Wrocławiu, a z początkiem lat sześćdziesiątych przystąpiono do organizowania sekcji spadochronowych w Wojskowych Klubach Sportowych (WKS).

W wyniku wielu eksperymentów zbudowano nowe typy spadochronów oraz wprowadzono doskonalszy sprzęt. Utworzone w drugiej połowie lat pięćdziesiątych Centrum Wyszkolenia Spadochronowego (CWSpad) w Strzebielinie zostało przeniesione do Krosna. Wyraźnie wzrósł poziom sportowy skoczków. Rozwinięto działalność sekcji spadochronowych, uzyskano dobre wyniki w zawodach międzynarodowych i mistrzostwach świata, ustanowiono wiele wartościowych rekordów krajowych.

W latach 1962—1963 w związku ze zmianą kierownictwa wydziału spadochronowego APRL współpraca z Komisją Spadochronową przestała istnieć.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Dział Zbiorów ogólnych

Reaktywowanie Aeroklubu PRL przyspieszyło rozwój sportu spadochronowego. Rozpoczęto doświadczenia z wykonywaniem akrobacji spadochronowej

Rok	Wykonano skoków z samolotu	Rekordy krajowe	Mistrzowie sportu	Zdobyte odznaki		
				srebrne	złote	złote z 3 diamentami
1957	11 039	2 (1) *	5	3	—	—
1958	12 305	24	3	nie rejestrowano		
1959	16 661	3	1	51	27	—
1960	17 626	5	—	45	31	—
1961	20 272	6	5	50	25	—
1962	17 824	6	—			1
1963	17 415	2	—			1
1964	19 077	13	—			3
1965	21 581	35	4			1
1966	28 706	27	—	nie rejestrowano		—
1967	36 279	81	6			4
1968	36 666	19	4			3
1969	38 627	6	—	96	82	3
1970	39 765	2	1	104	76	1
1971	47 052	—	—	147	94	3
1972	50 988	—	—	145	104	7
1973	54 899	—	—	174	108	6
1974	63 572	—	1	146	118	19
1975	70 328	—	—	187	117	5
1976	66 272	—	8	172	132	14
1977	67 885	1	—	146	111	8
1978	70 590	—	5	154	131	17
1979	66 215	—	8	129	94	8
1980	69 415	—	2	147	104	16

* W nawiasach podano wyczyn uznany za rekord świata

Etap drugi (1963—1973) to lata dalszego wysiłku w integrowaniu środowiska i inicjatyw sportu spadochronowego oraz porządkowania działalności organizacyjnej i szkoleniowej.

Już w 1964 r. z inicjatywy Komisji Spadochronowej przystąpiono do rozgrywania mistrzostw Polski juniorów oraz wyłonienia kadry narodowej juniorów. Warto podkreślić, iż kadrę tę typowała jedynie Komisja Spadochronowa bez oficjalnej zgody ZG Aeroklubu PRL. Dopiero po kilku latach odpowiednimi przepisami wprowadzono powoływanie kadry narodowej juniorów.

W czasie zawodów o Puchar Zatoki Gdańskiej (w lipcu 1966 r.) po raz pierwszy w świecie przeprowadzono konkurencję skoków nocnych z lądowaniem w morzu. W 1967 r. ustanowiono 81 rekordów krajowych, w tym kilka na poziomie światowym.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych sportowcy spadochronowi otrzymali doskonalszy sprzęt wyczynowy, dzięki któremu mogli przystąpić do rywalizacji w osiąganiu dobrych wyników na zawodach międzynarodowych i mistrzostwach świata.

W 1968 r. na mistrzostwach świata w Austrii Edward Ligocki zajął trzecie miejsce i zdobył brązowy medal. W historii spadochroniarstwa pol-

skiego był to drugi większy sukces sportowy (pierwszy — srebrny medal Anny Franke w 1958 r.). We wrześniu tego roku powstał Zakład Spadochroniarstwa w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego we Wrocławiu.

Pod koniec lat sześćdziesiątych zwiększyła się liczba skoczków, którzy uzyskali wyższe klasy sportowe — średnio o 30%. W sposób widoczny wzrosła również liczba skoczków licencjonowanych oraz skoczków wyczynowych. Nastąpił też znaczny wzrost ich wyszkolenia, rozwinęły się i osiągały coraz lepszy poziom zawody spadochronowe ogólnopolskie i regionalne. Więcej uwagi zwracano na poprawę poziomu wychowania fizycznego skoczków, aktywizując ich do uprawiania dyscyplin uzupełniających. W związku z tym organizowano obozy wychowania fizycznego i udostępniano sale gimnastyczne, stadiony, pływalnie wraz z instruktorami wf.

W 1972 r. w cywilnym sporcie spadochronowym wykonano ponad 50 tysięcy skoków z samolotu. Na zdjęciu fragment skoków szkolnych z samolotu An-2

W cywilnym sporcie spadochronowym w 1972 r. wykonano ponad 50 000 skoków z różnych statków powietrznych. Systematycznie następowały zmiany w szkoleniu i treningu skoczków, wprowadzano także pewne zmiany w treningu i przygotowaniach kadry narodowej do imprez międzynarodowych, zwiększając przy tym częstotliwość startu kadry narodowej w imprezach krajowych i międzynarodowych. Oceny i selekcję stosowano według obowiązującego regulaminu mistrzostw świata. W sposób widoczny polepszyła się celność skoków na mistrzostwach Polski, gdzie średnio co trzeci skoczek uzyskiwał wynik absolutny (0,00 m).

Z początkiem lat siedemdziesiątych rozwinęła się zespołowa akrobacja spadochronowa (*relative*) głównie w dwóch ośrodkach: toruńskim i wrocławskim.

Etap trzeci (1974—1980). Przystąpiono do urzeczywistniania doskonalszych form w szkoleniu, treningu i wyczynie. Lata te zapoczątkowały dalszy jakościowy rozwój sportu spadochronowego. Wpłynęły na to: dalsze unowocześnienie szkolenia i treningu, wzrost wymagań stawianych kadrze narodowej, uzyskanie spadochronów zawodniczych o najwyższej doskonałości oraz rozszerzenie kontaktów zagranicznych przez uczestnictwo w różnego rodzaju zawodach spadochronowych.

W marcu 1974 r. w Nowym Targu otwarto Centralny Ośrodek Wyczynowego Szkolenia Spadochronowego, gdzie są organizowane turnusy dla skoczków o różnym poziomie wyczynowym oraz obozy kadry narodowej.

Na Międzynarodowych Zawodach w Akrobacji Zespołowej (RFN, maj 1974) polska reprezentacja zajęła pierwsze miejsce, zaś w mistrzostwach świata (Węgry, sierpień 1974) Stanisław Sidor zdobył złoty medal w skokach na celność lądowania, a drużyna kobieca — medal srebrny.

W mistrzostwach Europy (Jugosławia, 1975) drużyna męska zdobyła srebrny medal w skokach grupowych, wkrótce potem w międzynarodowych zawodach o Puchar Adriatyku Janina Zwierzchowska uzyskała brązowy medal w skokach spadochronowych do wody.

W czasie mistrzostw świata (Włochy, 1976) drużyna męska wywalczyła srebrny medal w skokach grupowych.

We wrześniu 1976 r. po raz dwudziesty przeprowadzono Spadochronowe Mistrzostwa Polski, których gospodarzem był Aeroklub Bielsko-Bialski, natomiast rok 1977 zamknął się dla sportu spadochronowego — po raz pierwszy w jego dziejach — wykonaniem 70 000 skoków. W sierpniu tego roku Władysław Koźmiński wykonał swój 4-tysięczny skok ze spadochronem, a w czerwcu 1978 r. Stefan Czerwonka — 5-tysięczny skok.

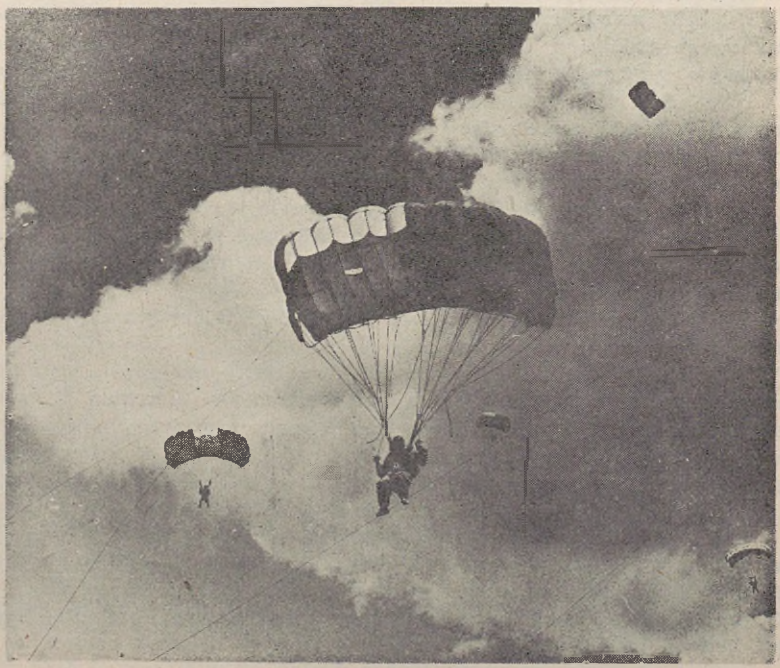
XV Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano we wrześniu 1978 r. w Słupsku, a na przełomie sierpnia i września 1979 r. Aeroklub PRL po raz pierwszy był gospodarzem Spadochronowych Mistrzostw Krajów Socjalistycznych (przeprowadzonych na lotnisku Aeroklubu Poznańskiego). Jedyny medal dla Polski (brązowy) zdobyła drużyna kobieca w skokach grupowych.

W marcu 1980 r. spadochronowa kadra sportowa Wojska Polskiego przebywała na miesięcznym zgrupowaniu w Iraku, trenując wspólnie z ekipą irackich sił zbrojnych. W czerwcu tego roku polscy sportowcy spadochronowi

startowali w Międzynarodowych Zawodach Spadochronowych Państw Socjalistycznych w Lipsku (piąte miejsce kobiety, trzecie — mężczyźni), w lipcu natomiast na lotnisku Aeroklubu Łódzkiego rozegrano XXIV Spadochronowe Mistrzostwa Polski. W sierpniu polscy skoczkowie uczestniczyli w mistrzostwach świata w Bułgarii, gdzie drużyny — kobieca i męska — nie zdobyły miejsc medalowych. We wrześniu przeprowadzono kolejne Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego we Wrocławiu — po raz czwarty tytuł mistrzowski uzyskał Ryszard Olszowy ze Śląskiego Okręgu Wojskowego.

Okres IV (1957—1980) decydująco wpłynął na rozwój polskiego sportu spadochronowego, szczególnie pod względem jakościowym. Na początku lat osiemdziesiątych polski sport spadochronowy był zorganizowany w 41 sekcjach, w tym 4 wojskowych; dysponował dwoma ośrodkami szkoleniowymi w Krośnie i w Nowym Targu. Rocznie przeprowadzano 15 imprez spadochronowych na terenie kraju (zawodów i mistrzostw), a ponadto uczestniczono w kilku zawodach zagranicznych.

*

Pod koniec lat siedemdziesiątych polscy sportowcy wyczynowi skakali wyłącznie ze spadochronami prostokątnymi

W porównaniu do sportu szybowcowego i samolotowego, które w połowie lat trzydziestych osiągnęły wysoki poziom szkoleniowy, wyczynowy i organizacyjny, ówczesny sport spadochronowy dysponował jedynie garstką pionierów i co najwyżej tysiącem entuzjastów, którzy chcieli wykonywać skoki z samolotu. Jak w każdej dziedzinie sportu, tak i w spadochroniarstwie o jego rozwoju i wynikach zadecydowali ludzie: instruktorzy, działacze i kierownicy z LOPP. Dzięki nim stworzono silne oraz trwałe podstawy organizacyjne i szkoleniowe polskiego sportu spadochronowego. Masowy jego rozwój przerwała nagle wojna światowa. Wyniki uzyskane jednak w tym sporcie — głównie szkoleniowe i organizacyjne — przeszły próbę czasu w okresie II wojny światowej oraz w pierwszych latach po jej zakończeniu. Okazały się one ze wszech miar pożyteczne i potrzebne.

Do odbudowy powojennego sportu spadochronowego przystąpili dawni skoczkowie oraz instruktorzy. Podobnie jak w latach przedwojennych sport spadochronowy rozwijał się dwutorowo: w aeroklubach oraz w Lidze Lotniczej. Ze względu na zmieniające się struktury organizacyjne lotnictwa sportowego w latach 1945—1956, sport spadochronowy nie zawsze był właściwie rozumiany i doceniany przez kompetentne czynniki kierownicze, mające wpływ na jego rozwój.

Gwiazda czteroosobowa wykonana przez skoczków Aeroklubu Pomorskiego w Toruniu w składzie: spadają tyłem — z lewej: Andrzej Jeśmianowicz, z prawej: Barbara Janiak; spadają przodem do patrzącego — z lewej: Aleksandra Rudzka, z prawej: Józef Makowski

Z inicjatywy działaczy — którzy przystąpili do tworzenia rad lotniczych w ówczesnym lotnictwie sportowym podporządkowanym Lidze Przyjaciół Żołnierza — do kalendarza imprez wprowadzono rozgrywanie mistrzostw Polski oraz organizowanie zgrupowań wyróżniających się skoczków sportowych. Wszystkie poczynania działaczy — wraz z utworzeniem Rady Spadochronowej — przygotowały grunt do usamodzielnienia się lotnictwa sportowego pod koniec 1956 r., a tym samym i sportu spadochronowego.

Począwszy od 1957 r. następował stopniowy rozwój sportu spadochronowego. Prace Wydziału Spadochronowego Aeroklubu PRL oraz Komisji Spadochronowej APRL (dawnej Rady Spadochronowej) zmierzały:

— do takiego ukierunkowania szkolenia, aby sekcjom spadochronowym aeroklubów regionalnych zapewnić dopływ młodych skoczków,

— do zwiększenia liczby zawodów spadochronowych w kraju,

— do stworzenia warunków umożliwiających wzrost poziomu sportowego.

Duży wpływ czynnika społecznego, głównie działaczy i zarządów sekcji spadochronowych, doprowadził do szerokiego rozwoju różnych form rywalizacji sportowej, m.in. nastąpił duży udział skoczków w licznie rozgrywanych zawodach, w ustanawianiu rekordów krajowych, a także w startach zagranicznych na zasadzie wymiany bezdewizowej.

Szczególnie lata sześćdziesiąte przejdą do historii rozwoju polskiego sportu spadochronowego jako najbardziej owocne pod względem uzyskanych wyników. Tak wielu rekordów krajowych, osiągnięć zawodniczych oraz udziału w imprezach polskich i zagranicznych, sport spadochronowy jeszcze nie notował.

Lata siedemdziesiąte natomiast charakteryzowały się nienajlepszymi wynikami sportowymi uzyskiwanymi w startach zagranicznych. Wyniki te

POLSKI SPORT SPADOCHRONOWY W LATACH 1936—1980

Wyszczególnienie	Ogółem	Okresy			
		I 1936—1939	II 1946—1953	III 1954—1956	IV 1957—1980
Skoki z samolotu	995 907	5033	10 806	19 009	961 059
Uzyskane odznaki:					
— srebrne	1 785	—	—	38	1 747
— złote	1 418	—	—	59	1 359
— złote z 3 diamentami	120	—	—	—	120
Przyznane tytuły Mistrzów Sportu	91	—	3	16	72
Zawody krajowe [1])	106	—	1	2	102
Udział w zawodach za granicą [2])	46	—	2	—	44
Medale zdobyte na mistrzostwach świata	12	—	—	1	11
Rekordy krajowe	273	—	7	34	232
— w tym rekordy świata	10	—	—	9	1

[1]) Uwzględniono jedynie zawody o charakterze ogólnokrajowym

[2]) Podano ważniejsze wyjazdy zagraniczne

były nieproporcjonalnie małe do nakładów, a zwłaszcza w tym celu organizowanych obozów przygotowawczych. Niemniej w latach tych uczyniono znaczący wkład w rozwój sportu spadochronowego przez wzbogacenie form szkolenia i treningu. Lata te charakteryzowały się licznym udziałem skoczków w różnego rodzaju zawodach oraz mistrzostwach, a także dużą dynamiką wykonywanych skoków z samolotu. Kilkakrotnie zwiększyła się grupa młodych sportowców spadochronowych o dużym doświadczeniu zowodniczym.

To wszystko stwarza nadzieję, że w latach osiemdziesiątych grupa ta uczyni wszystko, aby rozwój sportu spadochronowego nie uległ zahamowaniu, a jego reprezentanci zdobyli oczekiwane sukcesy sportowe na skalę światową.

Organizacja sportu spadochronowego

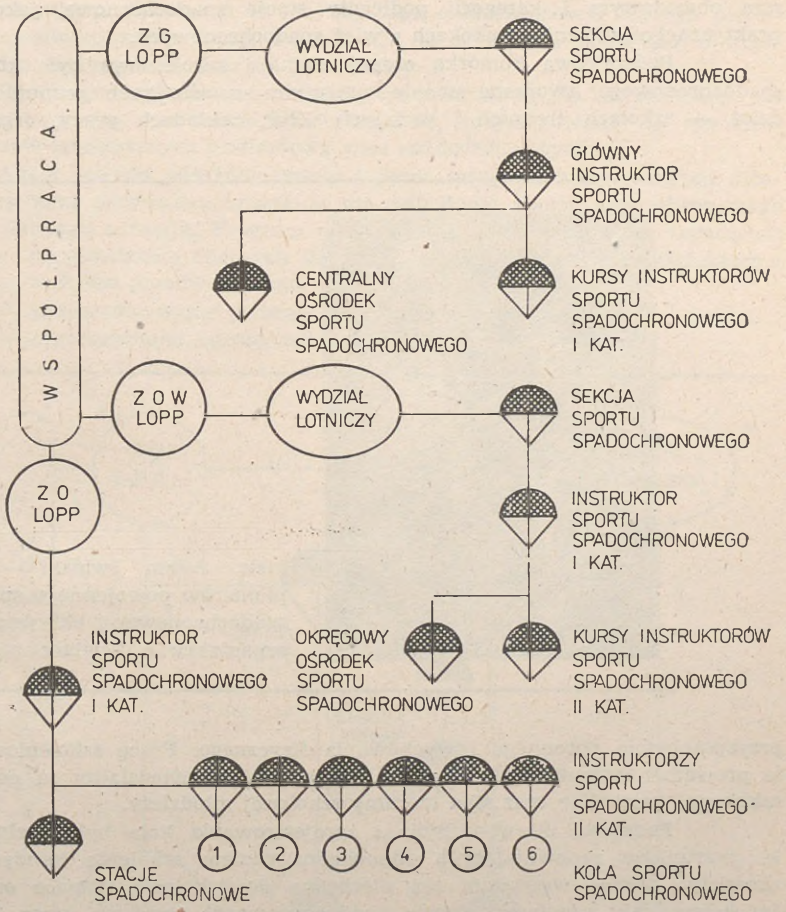
3

Już w 1935 r. wydział lotniczy Zarządu Głównego LOPP rozpoczął przygotowania do wprowadzenia w Polsce sportu spadochronowego. Podobnie jak w innych dziedzinach sportu lotniczego, przyjęto zasadę zorganizowania sportu spadochronowego na podstawach nie odbiegających od ówczesnych struktur organizacyjnych LOPP. Sport spadochronowy — ze względu na odrębny charakter i potrzeby, a także konieczność stworzenia dla jego rozwoju i prowadzenia ośrodków szkoleniowych dysponujących odpowiednim sprzętem — mógł być uprawiany przez młodzież samorzutnie, podobnie jak inne dyscypliny sportowe. Takim założeniem kierowała się LOPP w tworzeniu sportu spadochronowego w Polsce. Założenie to wymagało jednak jednolitego kierownictwa, systematycznej kontroli, jednolitej organizacji i form szkolenia oraz odpowiednich warunków rozwoju. W tym celu opracowano schemat organizacyjny sportu spadochronowego, sformułowano przepisy, wydano drukiem instrukcje, podręczniki, broszury oraz ulotki propagandowe.

Rozwojem sportu spadochronowego w latach 1936—1939 kierował samodzielny referat spadochronowy przy wydziale lotniczym Zarządu Głównego LOPP. Głównym instruktorem spadochronowym był Leonard Dobrowolski, funkcję referenta spadochronowego w ZG LOPP pełnił Władysław Lipiński.

Naczelnym zadaniem samodzielnego referatu były studia nad rozwojem sportu spadochronowego w Polsce i za granicą, opracowywanie wytycznych oraz instrukcji dla sekcji spadochronowych okręgów wojewódzkich LOPP, jak też prowadzenie szkolenia instruktorów I kategorii. Referatowi podporządkowano centrum doświadczalne sportu spadochronowego oraz kursy instruktorskie.

Sekcje spadochronowe przy wydziałach lotniczych okręgów wojewódzkich LOPP kierowały sportem spadochronowym na terenie objętym ich działalnością. Kierownikami sekcji byli instruktorzy spadochronowi I kategorii. Sekcje te organizowały szkolenie instruktorów II kategorii oraz prowadziły szkolne ośrodki sportu spadochronowego. Do 1939 r. takie sekcje miały wszystkie okręgi wojewódzkie.

Organizacja sportu spadochronowego • 1936—1939

Wyjaśnienia: ZG LOPP — Zarząd Główny LOPP, ZOW LOPP — Zarząd Okręgu Wojewódzkiego LOPP, ZO LOPP — Zarząd Obwodowy (miejski) LOPP; Współpraca — władze cywilne, wojskowe, władze organizacji młodzieżowych i społecznych; Koła Sportu Spadochronowego: *1* — przy szkołach, *2* — przy aeroklubach (jeśli nie było sekcji spadochronowej), *3* — przy ZHP (głównie przy hufcach i chorągwiach), *4* — przy zakładach pracy, *5* — przy PKP (kolejowe), *6* — przy Związku Strzeleckim

W Obwodowym (miejskim) Komitecie LOPP sportem spadochronowym kierował instruktor I kategorii. Jemu to byli podporządkowani instruktorzy II kategorii, którzy prowadzili prace w kołach sportu spadochronowego. Instruktorom obwodowym I kategorii podlegały stacje spadochronowe, jako ośrodki praktycznego szkolenia w skokach z wież spadochronowych.

Podstawową komórką organizacyjną i szkoleniową było koło sportu spadochronowego, tworzone przede wszystkim w ośrodkach grupujących młodzież — szkołach średnich i wyższych, ZHP, zakładach pracy, organizacjach

Instr. Adam Iwiński — jeden z pionierów powojennego sportu spadochronowego; aktywny organizator i działacz tego sportu

przysposobienia obronnego i wychowania fizycznego. Pracę szkoleniową w kole prowadził instruktor II kategorii, który był odpowiedzialny za poziom wyszkolenia, dyscyplinę oraz stan moralny szkolonej młodzieży.

Podstawą do utworzenia i zarejestrowania koła było spełnienie kilku warunków zapewniających odpowiedni poziom szkolenia kandydatów na skoczków, przede wszystkim zaś niezbędne do szkolenia pomoce oraz sprzęt ćwiczebny, jak: regulamin sportu spadochronowego (wydany przez ZG LOPP), instrukcje o wykonywaniu skoków, tablice poglądowe, plakaty, podręczniki spadochronowe i lotnicze, zestaw spadochronu treningowego, trapez ćwiczebny (pożądana była wieża spadochronowa, ale niekoniecznie). Ponadto koło musiało dysponować odpowiednim lokalem, nadającym się do przechowywania spadochronów. Każdy członek koła natomiast musiał mieć ubranie ćwiczebne (kombinezon, kask, odpowiednie obuwie itp.).

Przewidywano, że pierwsza faza organizacji sportu spadochronowego na terenie całego kraju zostanie zakończona do końca 1940 r. Do tego też czasu Centralny Ośrodek Sportu Spadochronowego miał ułatwić powstanie okręgowych ośrodków sportu spadochronowego. Miała też nastąpić pełna obsada

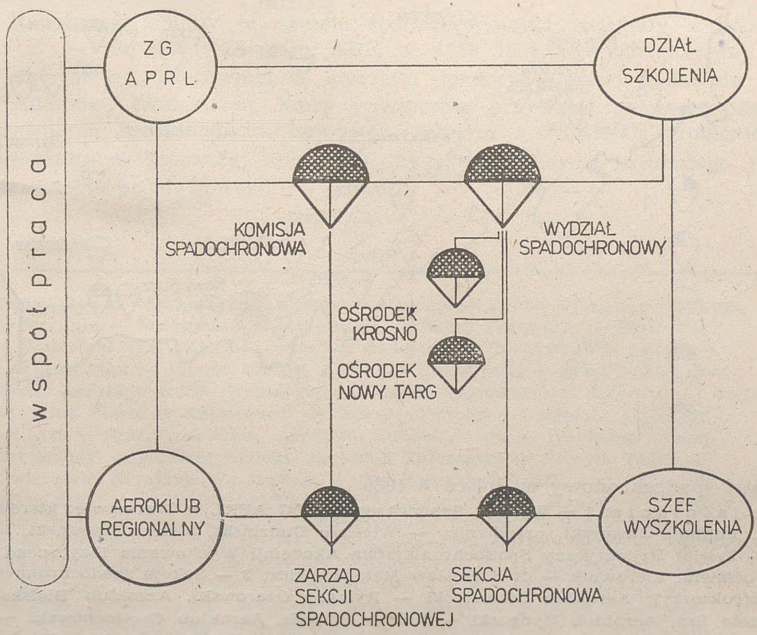
stacji spadochronowych, przewidzianych do uruchomienia w pierwszej kolejności. Wybuch II wojny światowej w 1939 r. przerwał wszystkie te prace.

Równolegle z rozpoczęciem działalności Naczelnej Dyrekcji Ligi Lotniczej w 1946 r. utworzono w niej wydział spadochronowy, którego pierwszym kierownikiem został Adam Iwiński. On to w okresie powojennym organizował od podstaw polski sport spadochronowy.

Zanim jednak powstał wydział spadochronowy, w aeroklubach regionalnych tworzono już sekcje spadochronowe, przystępowano do organizowania kursów teoretycznych i odbudowy wież spadochronowych.

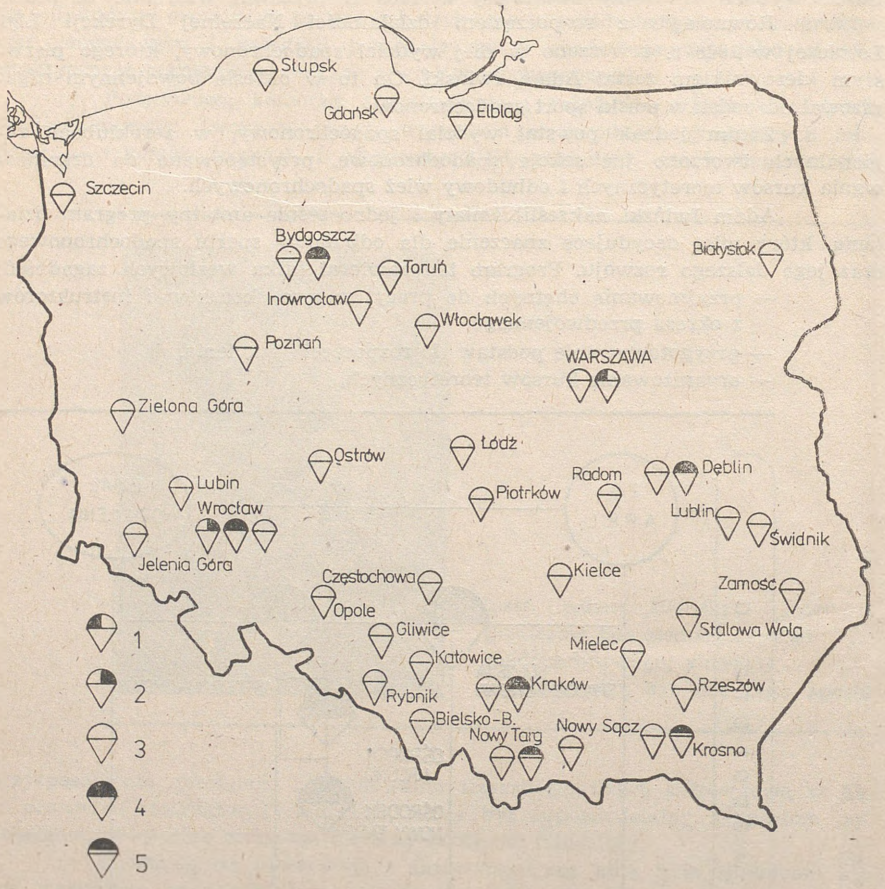
Adam Iwiński nakreślił śmiały i jednocześnie ambitny program działania, który miał decydujące znaczenie dla odbudowy sportu spadochronowego oraz jego dalszego rozwoju. Program ten zawierał kilka węzłowych zagadnień:

— przyjmowanie chętnych do pracy, w tym skoczków i instruktorów z okresu przedwojennego,
— przygotowywanie podstaw do rozpoczęcia szkolenia,
— organizowanie kursów teoretycznych,

Organizacja sportu spadochronowego w Polsce • 1980

Wyjaśnienia: Współpraca — podobnie jak w latach 1936—1939. Ośrodek Krosno — Centrum Wyszkolenia Spadochronowego w Krośnie, Ośrodek Nowy Targ — Centralny Ośrodek Wyczynowego Szkolenia Spadochronowego w Nowym Targu.

Sport spadochronowy w Polsce • 1980

Wyjaśnienia: *1* — **Wydział Spadochronowy ZG APRL w Warszawie: kierownik — inż. Edmund Jaworski, pracownicy — Wiesław Dudziński, Marian Kamiński, Lidia Kosk;** *2* — **Zespół Dydaktyczny Spadochroniarstwa Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu: kierownik — dr Stanisław Maksymowicz;** *3* — **Sekcje spadochronowe (instruktorzy): Aeroklub Białostocki — Ryszard Ożarowski, Aeroklub Bielsko-Bialski — Witold Sas, Aeroklub Bydgoski — Janusz Świtała, Aeroklub Częstochowski — Krzysztof Fołtyński i Andrzej Osowski, Aeroklub Elbląski — Jan Siudak, Aeroklub Gdański — Lucjan Muraś, Aeroklub Gliwicki — Jan Boryczko i Edward Miler, Aeroklub Jeleniogórski — Janusz Łużny, Aeroklub Kielecki — Jan Zawierucha, Aeroklub Krakowski — Józef Dębiec, Aeroklub Kujawski w Inowrocławiu — Jan Hankiewicz, Aeroklub Lubelski — Janusz Stachowicz, Aeroklub Łódzki — Bogdan Szmidt, Aeroklub Mielecki — Kazimierz Dziewit, Aeroklub Opolski — Wiesław Sikorski, Aeroklub Orląt w Dęblinie — Stefan Czerwonka, Aeroklub Ostrowski — Jerzy Kubaczewski, Aeroklub Podhalański w Nowym**

— uruchomienie warsztatu spadochronowego,
— wykonywanie skoków treningowych i propagandowych z samolotu,
— prowadzenie szkolenia z wież spadochronowych,
— opracowanie programu szkolenia praktycznego.

Po urzeczywistnieniu programu reaktywowania sportu spadochronowego przystąpiono do jego rozbudowy. Tworzono sekcje spadochronowe w tych aeroklubach, w których takich nie było, a także szkoły spadochronowe; zaopatrywano w sprzęt do szkolenia i treningu; przystąpiono do organizowania zawodów krajowych. Program ten niemal całkowicie został zrealizowany do 1953 r., tj. do chwili likwidacji Ligi Lotniczej i przejęcia lotnictwa sportowego przez Ligę Przyjaciół Żołnierza.

W latach 1954—1956 kontynuowano program b. Ligi Lotniczej, przy jednoczesnym masowym szkoleniu podstawowym. Ze względu jednak na jego nieprzemyślaną organizację, która koncentrowała się tylko na wykonywaniu rocznych planów, sport spadochronowy nie odczuwał efektów tego szkolenia. W planach pracy decydującą rolę odgrywała tylko ilość, a nie jakość i rezultat szkolenia.

Radykalne zmiany w sporcie spadochronowym nastąpiły z początkiem 1957 r. — po reaktywowaniu ARP w 1956 r. i usamodzielnieniu się lotnictwa sportowego. Kierownictwo wydziału spadochronowego ponownie powierzono Adamowi Iwińskiemu, który energicznie przystąpił do reorganizacji i unowocześniania sportu spadochronowego. Jednym z głównych problemów, który rozwiązano w pierwszej kolejności, było zahamowanie sztucznego prowadzenia szkolenia podstawowego.

Sączu — Roman Sowa, Aeroklub Podkarpacki w Krośnie — Zenon Brongiel, Aeroklub Pomorski w Toruniu — Mieczysław Kirszkowski, Aeroklub Poznański — Sławomir Pomietlak i Waldemar Wojtasiewicz, Aeroklub Radomski — Józef Szeląg, Aeroklub Robotniczy w Świdniku — Janusz Furtak, Aeroklub Rzeszowski — Bolesław Gargała i Marek Panaś, Aeroklub ROW (Rybnickiego Okręgu Węglowego) w Rybniku — Andrzej Lipiński, Aeroklub Śląski w Katowicach — Tadeusz Dziugiel i Stanisław Figułuszka, Aeroklub Słupski — Franciszek Diuk, Aeroklub Stalowowolski — Waldemar Lekan, Aeroklub Szczeciński — Andrzej Belicki, Aeroklub Tatrzański w Nowym Targu — Sławomir Świerczek, Aeroklub Warszawski — Jan Pastorczyk i Arkadiusz Wantoła, Aeroklub Włocławski — Włodzimierz Chabasiński, Aeroklub Wrocławski — Ryszard Kuś i Józef Matuszewski, Aeroklub Zagłębia Miedziowego w Lubiniu — Ryszard Pruski, Aeroklub Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze — Leonard Kossiński i Zbigniew Zieliński, Aeroklub Ziemi Piotrkowskiej w Piotrkowie Trybunalskim — Mieczysław Klimko, Aeroklub Ziemi Zamojskiej — Kazimierz Drzewiński; 4 — Sekcje spadochronowe Wojskowych Klubów Sportowych (trenerzy): w Bydgoszczy — Walenty Tomkowicz, w Dęblinie — Stefan Czerwonka, w Krakowie — Andrzej Nawracaj, we Wrocławiu — Jacek Szrek; 5 — Ośrodki: Centrum Wyszkolenia Spadochronowego w Krośnie: szef wyszkolenia — Stefan Chmura, instruktorzy: Stanisław Bober, Zenon Brongiel, Mirosław Chmielewski, Jan Czernicki, Henryk Data, Janusz Foszcz, Leszek Gumul, Stanisław Maciejewski, Wiesław Skwara, Tadeusz Wieczorek; Centralny Ośrodek Wyczynowego Szkolenia Spadochronowego w Nowym Targu: kierownik — Józef Adamski, instruktor — Stanisław Sidor. Obsada instruktorska uaktualniona na dzień 31 października 1981 r.

Szczególnie pierwsze lata pracy wydziału spadochronowego charakteryzowały się ogromną dynamiką działania, sprawną i przemyślaną organizacją, ścisłym współdziałaniem z sekcjami spadochronowymi aeroklubów regionalnych oraz Komisją Spadochronową APRL. Dalej — unowocześnieniem szkolenia, m.in. przez podwyższanie warunków zdobywania poszczególnych klas wyszkoleniowych, rywalizację i trening, a także uczestnictwo w zawodach krajowych i zagranicznych.

Przystąpiono do tworzenia trwałych podstaw nowoczesnego sportu spadochronowego opartego na chęci, entuzjazmie i zamiłowaniu do wykonywania skoków, wychowania w atmosferze sportowej rywalizacji, poczucia dumy i satysfakcji, wreszcie do szukania talentów w celu zorganizowania zespołu najlepszych sportowców dla reprezentowania Polski na zawodach międzynarodowych i mistrzostwach świata.

Z początkiem lat sześćdziesiątych zostały sprecyzowane zadania i obowiązki wydziału spadochronowego APRL. Do jego kompetencji należało m.in..:

— kierowanie, nadzorowanie organizacji i prowadzenie szkolenia podstawowego, działalności sportowej, treningowej i wyczynowej,

— przygotowywanie i opracowywanie zadań szkoleniowych i sportowych dla sekcji terenowych,

— opracowywanie programów szkolenia, a także przepisów i regulaminów sportowych dla działalności spadochronowej,

— prowadzenie szkolenia instruktorów i składaczy spadochronów, a także ewidencji uprawnień,

— organizowanie treningu i działalności wyczynowej przez prowadzenie obozów wyczynowych i rekordowych oraz współdziałanie w realizacji zadań wiążących się z działalnością międzynarodową Aeroklubu PRL,

— organizowanie, nadzorowanie i prowadzenie centralnych zawodów, pokazów i imprez,

— prowadzenie sprawozdawczości szkoleniowej i technicznej,

— realizowanie wydawnictw i pomocy szkoleniowych,

— prowadzenie ewidencji i kontroli wyczynów,

— sprawowanie nadzoru nad szkoleniem personelu latającego w zakresie ratownictwa spadochronowego,

— prowadzenie spraw kadry narodowej oraz współdziałanie z Komisją Spadochronową APRL,

— nadzorowanie nad użytkowaniem i ewidencją sprzętu spadochronowego.

Zarząd Główny Aeroklubu PRL od 1957 r. kieruje — przez wydział spadochronowy — cywilnym sportem spadochronowym, a także działa i współpracuje z wojskowym sportem spadochronowym.

Wydziałem spadochronowym kierowali: Adam Iwiński, Jerzy Bonchet, Mieczysław Kamiński (1946—1956), Adam Iwiński, Zdzisław Szwedziuk, Jerzy Leszek, Mieczysław Kamiński (1957—1976), Edmund Jaworski (od 1977 r. do chwili obecnej).

Sekcje

Pierwsze sekcje spadochronowe zorganizowano w 1945 r. w aeroklubach: warszawskim, bielskim (później bielsko-bialski), gdańskim i kieleckim. Sekcja warszawska jako pierwsza rozpoczęła zajęcia teoretyczne i praktyczne.

Obecnie spośród 42 aeroklubów regionalnych w 37 działają sekcje spadochronowe, a to w: białostockim, bielsko-bialskim, bydgoskim, częstochowskim, elbląskim, gdańskim, jeleniogórskim, gliwickim, kieleckim, krakowskim, kujawskim (w Inowrocławiu), lubelskim, łódzkim, mieleckim, opolskim, Orląt (w Dęblinie), ostrowskim, podhalańskim (w Nowym Sączu), podkarpackim (w Krośnie), pomorskim (w Toruniu), poznańskim, radomskim, robotniczym (w Świdniku), ROW (w Rybniku), rzeszowskim, słupskim, stalowowolskim, szczecińskim, śląskim (w Katowicach), tatrzańskim (w Nowym Targu), warszawskim, włocławskim, wrocławskim, zagłębia miedzowego (w Lubinie), Ziemi Lubuskiej (w Zielonej Górze), Ziemi Piotrkowskiej (w Piotrkowie Trybunalskim), Ziemi Zamojskiej (w Zamościu). Siedzibą sekcji jest lotnisko sportowe aeroklubu.

Ponadto działają cztery sekcje spadochronowe w wojskowych klubach sportowych: w Bydgoszczy (Zawisza), w Dęblinie (Orlęta), w Krakowie (Wawel) oraz we Wrocławiu (Śląsk). Natomiast w Wojskach Lotniczych, Wojskach OPK i w Marynarce Wojennej istnieją grupy skoczków pełniących tam służbę i reprezentujących te wojska na zawodach i mistrzostwach. Wspomniane grupy skoczków nie mają statusu sportowych sekcji spadochronowych.

W sekcjach, którymi kierują instruktorzy spadochronowi, jest prowadzona podstawowa działalność w tej dziedzinie sportu, tj. szkoleniowa, treningowa i wyczynowa. Dla zapewnienia pomocy sekcjom są powoływane społeczne rady sekcji, spośród których są wybierani przewodniczący. Sprawnie pracujący zespół działaczy spadochronowych jest bardzo pomocny w realizowaniu zadań postawionych przed sekcją.

Komisja Spadochronowa Aeroklubu PRL

Komisja ta jest społecznym organem doradczym ZG Aeroklubu PRL w sprawach krzewienia i rozwoju sportu spadochronowego w Polsce. Zarząd Główny APRL powołuje imiennie członków Komisji, jej przewodniczącego i sekretarza na okres kadencji władz Aeroklubu PRL, z tym że swoje funkcje pełnią do czasu zatwierdzenia nowej Komisji Spadochronowej APRL.

Zadaniem Komisji jest czuwanie nad stałym rozwojem sportu spadochronowego, a przede wszystkim opiniowanie spraw przekazanych do rozpatrzenia przez ZG Aeroklubu PRL lub opracowanie z własnej inicjatywy innych opinii dotyczących aktualnego działania i perspektyw rozwojowych sportu spadochronowego, przedstawianie wniosków Zarządowi Głównemu APRL odnośnie spraw problemowych, w tym usprawnień działalności propagandowo-wychowawczej, szkoleniowej, technicznej, a także organizacji zawodów międzynarodowych i imprez centralnych oraz spraw szczegółowych dotyczących sprzętu, składu osobowego spadochronowej kadry narodowej (seniorów i juniorów), składu reprezentacji Polski na zawody międzynarodowe w kraju i za granicą, powoływanie trenera-koordynatora, zgłaszanie oraz opiniowanie zgłoszonych kandydatów do medali, wyróżnień itp.

Komisja podejmuje decyzje zatwierdzające regulaminy zawodów, mistrzostw Polski, zawodów międzynarodowych organizowanych w kraju, powoływania rady trenerów, sędziego głównego, komisarzy sportowych i sędziów oraz przewodniczącego jury zawodów i mistrzostw Polski. Podejmuje również decyzje w sprawie ostatecznej interpretacji obowiązujących przepisów i regulaminów sportowych, opracowuje wytyczne wpływające na rozwój postępu technicznego w konstrukcjach spadochronów i osprzęcie.

Powzięte wnioski Komisja Spadochronowa przekazuje Zarządowi Głównemu APRL i współdziała w ich urzeczywistnieniu. Z Komisją ściśle współpracuje wydział spadochronowy ZG APRL, który spełnia funkcję jej sekretariatu.

Spośród wielu inicjatyw Komisji należy wymienić: rozgrywanie mistrzostw Polski juniorów, powoływanie kadry juniorów, utworzenie ośrodków spadochronowych w Krośnie i w Nowym Targu, zwiększenie rozgrywanych zawodów, rozszerzenie współpracy z wojskowym sportem spadochronowym oraz unowocześnienie sprzętu spadochronowego.

Instr. Zbigniew Chronik, jeden z pionierów polskiego sportu spadochronowego po wojnie, szkoleniowiec, pierwszy trener kadry narodowej, pierwszy przewodniczący Rady a następnie Komisji Spadochronowej Aeroklubu PRL (pierwszy z prawej)

Przewodniczącymi Komisji Spadochronowej APRL byli: w latach 1955—1959 — Zbigniew Chronik, 1959—1963 — Tadeusz Malinowski, 1964—1973 — Jerzy Świątek, 1974—1978 — Stanisław Maksymowicz, od 1978 — Józef Różański. W latach 1955—1956 Komisja nosiła nazwę Rady Spadochronowej ARP.

*

Ukształtowane struktury organizacyjne sportu spadochronowego w drugiej połowie lat trzydziestych postanowiono — po niewielkich zmianach — odbudować również w okresie powojennym. Do pracy tej przystąpiła w 1946 r. Liga Lotnicza. Była to śmiała koncepcja masowego rozwoju sportu spadochronowego. Do pełnego urzeczywistnienia tej idei jednak nie doszło ze względu na radykalne zmiany organizacyjne, jakie nastąpiły pod koniec lat czterdziestych w polskim lotnictwie sportowym.

Po likwidacji Ligi Lotniczej w 1953 r. i przejęciu przez Ligę Przyjaciół Żołnierza kierownictwa nad lotnictwem sportowym nastąpiły dalsze ograniczenia w rozwoju sportu spadochronowego. Dopiero po usamodzielnieniu się lotnictwa sportowego pod koniec 1956 r. sport spadochronowy mógł w pełni wykorzystać klimat, jaki umożliwił powstawanie nowych aeroklubów regionalnych, a tym samym nowych sekcji spadochronowych. Dużą rolę w organizacji sportu spadochronowego odegrali wyróżniający się instruktorzy, działacze oraz energicznie pracująca Komisja Spadochronowa APRL.

Pomimo śmiałych koncepcji organizacyjnych, zmierzających do umasowienia sportu spadochronowego, celu tego w pełni nie osiągnięto do chwili obecnej ze względu na nie zmienione od lat pięćdziesiątych struktury organizacyjne.

Szkolenie w sporcie spadochronowym

4

Organizację międzywojennego sportu spadochronowego podporządkowano różnym formom szkolenia i treningu. W 1935 r. nakreślono trzy główne kierunki rozwoju szkolenia w LOPP: pierwszy — masowe przygotowanie kandydatów na skoczków, którzy po krótkim treningu (skokach z balonu na uwięzi) będą mogli skakać z samolotu, drugi — pełne wyszkolenie spadochronowe wyłącznie w skokach z samolotu, trzeci — szkolenie doskonalące (zawodniczo-wyczynowe). Cechą charakterystyczną tych kierunków było to, iż można było je prowadzić w zależności od rodzaju statku powietrznego oraz zaawansowania skoczków. Pierwszy kierunek zapoczątkowano jesienią 1936 r., drugi — w 1937 r., a trzeci — w 1938 r. Sprawdzianem tego ostatniego miały być I Krajowe Zawody Spadochronowe, które zamierzano rozegrać w 1940 r.

Ważną rolę w rozwoju poszczególnych kierunków szkolenia odegrały ośrodki sportu spadochronowego. Należy tu nadmienić, że instruktorzy byli przygotowani do czekających ich zadań przed wprowadzeniem wspomnianych kierunków szkolenia.

Przed rozpoczęciem systematycznego szkolenia, obejmującego większe ośrodki LOPP, wydano instrukcje wykonywania skoków oraz dwie książki: *Spadochron, jego budowa i zastosowanie* — Stanisława Mazurka oraz *Sport spadochronowy* — Władysława Mizgier-Chojnackiego. Prace te ukazały się w 1936 r., a więc były pisane przez autorów co najmniej rok wcześniej. Zakupiono także kilkadziesiąt spadochronów typu *Polski Irvin*, a przy Wytwórni Balonów i Spadochronów przeprowadzono trzy kursy instruktorów, których kierownikiem był instruktor Stanisław Mazurek. Pierwsze skoki z balonu na uwięzi odbyły się 23 września 1936 r. w Legionowie.

Wspomniane kursy zorganizowano według programu składającego się z dwóch części:

— pierwszej: kursu teoretycznego obejmującego: 1 — kinematykę skoku, 2 — sport spadochronowy, 3 — fizjologię skoków, 4 — konserwację i przechowywanie spadochronów, 5 — meteorologię,

— drugiej: szkolenia praktycznego obejmującego: 1 — naukę składania spadochronu, 2 — ćwiczenia na trapezie, 3 — dziesięciu skoków z wieży spadochronowej, 4 — trzech skoków z balonu na uwięzi.

Szkolenie spadochronowe w LOPP obejmowało skoki z wieży, z balonu na uwięzi oraz z samolotu. Po trzech pierwszych kursach instruktorskich przerwano szkolenie z balonu na uwięzi. Osoby, które ukończyły szkolenie otrzymywały odpowiednie dyplomy, odznaki i legitymacje.

Program szkolenia w sporcie spadochronowym obejmował sześć stopni:

— *pierwszy* — zapoznawał z podstawowymi wiadomościami o sporcie spadochronowym, obejmował ćwiczenia na trapezie treningowym (względnie na batucie) oraz przewidywał skoki z wież spadochronowych o wysokości 25 m. Szkolenie I stopnia odbywało się w kołach sportu spadochronowego;

— *drugi* — obejmował szkolenie spadochronowe w skokach z samolotu. Prowadzono je w ośrodkach sportu spadochronowego;

— *trzeci* — zakładał szkolenie sportowca spadochronowego pod względem zawodniczym i wyczynowym, w tym naukę sterowania spadochronem, wykonywanie skoków pojedynczych oraz grupowych na określony cel oraz trenowanie określonych gier sportowo-spadochronowych. Szkolenie prowadzono na zgrupowaniach;

Mjr Stanisław Mazurek (w środku) i jego wychowankowie

Oczekiwanie na skoki z samolotu wielomiejscowego pierwszej grupy instruktorów spadochronowych LOPP (1936 r.)

— *czwarty* — dotyczył wyszkolenia instruktora spadochronowego II kategorii; przewidywał trening w skokach z opóźnionym otwarciem spadochronu, a także skoki w terenie przygodnym. Szkolenie prowadzono w szkolnych ośrodkach sportu spadochronowego względnie w szkole sportu spadochronowego;

— *piąty* — obejmował szkolenie instruktora sportu spadochronowego I kategorii; przewidywał trening w skokach z opóźnionym otwarciem spadochronu, a także skoki zarówno do koła, jak w terenie przygodnym. Prowadzono je w szkole sportu spadochronowego;

— *szósty* — stopień najwyższy dotyczył doskonalenia najwybitniejszych skoczków w celu uzyskania tytułu mistrza sportu spadochronowego. Szkolenie obejmowało skoki przy różnych warunkach atmosferycznych zarówno w dzień, jak i w nocy, skoki z samolotów wykonujących podstawowe figury akrobacji, skoki z opóźnionym otwarciem spadochronu, skoki pojedyncze do koła oraz skoki grupowe. Prowadzono je na zgrupowaniach specjalnych.

Program wyszkolenia pierwszego stopnia obejmował 14 godzin, w tym 8 godzin wykładów teoretycznych i 6 godzin ćwiczeń praktycznych (trapez i wieża spadochronowa). Program podzielony był na sześć ćwiczeń, po zaliczeniu których należało złożyć egzamin upoważniający do rozpoczęcia kursu II stopnia wyszkolenia w sporcie spadochronowym.

Wraz z rozwojem sportu spadochronowego *udoskonalono program wyszkolenia;* obejmował on trzy stopnie:

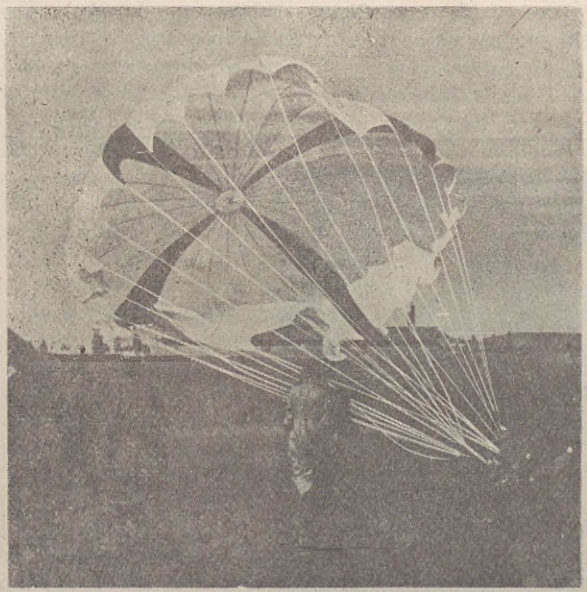
I — szkolenie teoretyczne, nauka składania spadochronu, ćwiczenia praktyczne na trapezie oraz około 100 skoków z wieży spadochronowej. Kurs

trwał 5—7 dni. Opłaty dla członków LOPP wynosiły 2,50 zł, dla innych — 5 zł.

II — wykłady teoretyczne, doskonalenie w składaniu spadochronu (co najmniej dwóch typów), ćwiczenia na trapezie oraz trzy skoki z samolotu. Skoki z samolotu poprzedzano lotami pasażerskimi w pełnym ekwipunku spadochronowym lub skokami z balonu na uwięzi. Kurs trwał 7 dni. Warunkiem przyjęcia było ukończenie pomyślne kursu I stopnia. Opłaty dla członków LOPP — 20 zł, dla niestowarzyszonych — 30 zł.

III — doskonalenie w skokach z samolotów wielomiejscowych, skoki z samolotu RWD-8 oraz skoki ze specjalnym zadaniem, tj. skoki na celność lądowania, skoki na wodę, skoki w nocy, skoki z opóźnionym otwarciem spadochronu, skoki z obciążeniem itp. Kurs ten obejmował również szkolenie instruktora spadochronowego.

Trzy oddzielne stopnie dotyczyły wyszkolenia instruktora spadochronowego, przy czym trzeci stopień obejmował doskonalenie najwybitniejszych skoczków spadochronowych. Tak więc w porównaniu do poprzedniego programu, szkolenie podzielono na dwie grupy, z których każda miała po trzy stopnie.

Lądowanie skoczka przy użyciu spadochronu typu *Polski Irvin* na lotnisku Mokotowskim w Warszawie

Wyszkolenie skoczka w stopniu I i II prowadziły sekcje spadochronowe Okręgów LOPP. Wyszkolenie instruktorów natomiast prowadził wyłącznie Samodzielny Referat Spadochronowy Zarządu Głównego LOPP. Skoczkowie odbywający szkolenie w skokach z samolotu lub balonu na uwięzi byli ubezpieczeni od następstw nieszczęśliwych wypadków w Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych.

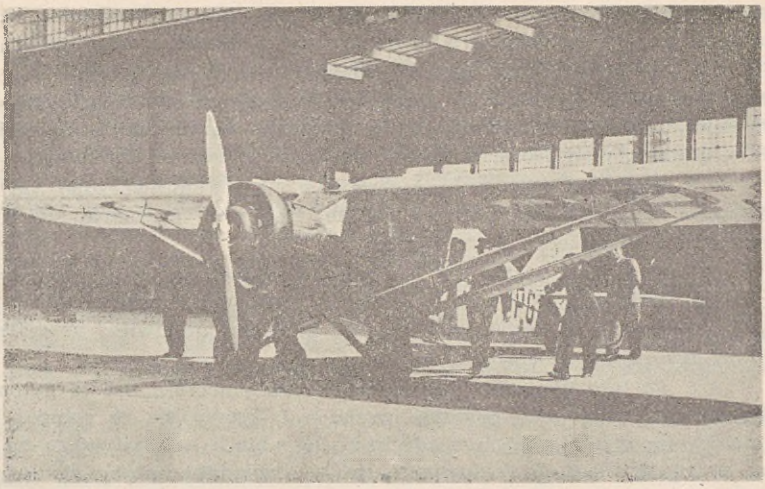
Do szkolenia w I stopniu nie wymagano badań lekarskich, nie ograniczano także wieku. Stopień ten mógł uzyskać każdy obywatel. Szkolenie w skokach z balonu i samolotu mogli odbywać wyłącznie kandydaci, którzy mieli ukończone co najmniej 18 lat i badania lekarskie w Instytucie Badań Lekarskich Lotnictwa w Warszawie.

Początkowo głównym ośrodkiem szkolenia spadochronowego był 2 Batalion Balonowy w Jabłonnie, gdzie odbywały się kursy teoretyczne i skoki z balonu na uwięzi. Z kolei LOPP zorganizowała cztery po sobie następujące kursy dla instruktorów spadochronowych. Przystąpiono do szkolenia skoczków w Kielcach, Grudziądzu, Bydgoszczy, Ostrowii Mazowieckiej, Lwowie, Łucku, Warszawie i innych miejscowościach. W Bydgoszczy np. w 1937 r. wyszkolono ok. 100 skoczków spadochronowych.

W Warszawie pierwszy kurs II stopnia odbył się od 12 do 22 lipca 1937 r.; uczestniczyło w nim 3 instruktorów i 31 skoczków. Skoki przeprowadzano z samolotu 3-silnikowego typu Fokker w czterech nalotach nad terenem szkoły szybowcowej LOPP w Miłośnie. Kierownikiem kursu był Jerzy Różański — szef Wydziału Lotniczego Okręgu Stołecznego LOPP, a jego zastępcą — Feliks Zacharski — instruktor sportu spadochronowego Okręgu Stołecznego LOPP.

Przed skokiem z ławki skokowej zamocowanej na samolocie sportowym RWD-8

Samolot braci Adamowiczów (Bellanca) zakupiony przez LOPP wykorzystywano do skoków spadochronowych

Jednym z kursów instruktorskich przeprowadzonych w 1937 r. (trzeci z kolei) był kurs wyłącznie dla kobiet z Warszawy, Kielc, Tarnopola i Radomia. Wszystkie uczestniczki kursu ukończyły go z wynikiem bardzo dobrym.

Wypożyczanie Fokkerów z PLL LOT było kłopotliwe i drogie, dlatego też Zarząd Główny LOPP postanowił uniezależnić się. Przystosowano do skoków pojedynczych szkolny samolot RWD-8, umocowując z prawej strony kadłuba ławkę skokową oraz dwa uchwyty na kadłubie. Z uchwytów tych skoczkowie korzystali przy wychodzeniu z kabiny na ławkę.

W celu potwierdzenia wcześniejszych prób z samolotem RWD-8 zaopatrzonym w ławkę skokową, w listopadzie 1938 r. zorganizowano w Toruniu i Grodnie dwa pierwsze doświadczalne kursy dla początkujących skoczków. Egzamin wypadł nadspodziewanie dobrze. Skok z RWD-8 umożliwiał rozpoznanie indywidualne właściwości każdego ucznia, wpływał dodatnio na jego psychikę, wyrabiał samodzielność decyzji. Po tych doświadczeniach samoloty RWD-8 wprowadzono do szkolenia skoczków.

Trzeba także wspomnieć, iż po przelocie braci Adamowiczów przez Atlantyk, Zarząd Główny LOPP zakupił ich samolot typu Bellanca, używając go następnie — po adaptacji — do skoków grupowych. Pilotem tego samolotu był jeden z czołowych sportowców Aeroklubu Warszawskiego — Mieczysław Urban. Samolot używano m.in. do skoków szkolnych w Kowlu, Łucku, Sokolej Górze k. Krzemieńca, Lwowie i Stanisławowie.

Spośród wielu kursów na uwagę zasługuje kurs doskonalący instruktorów I kategorii, zorganizowany od 20 kwietnia do 10 maja 1938 r. Prowadził

go instruktor Eugeniusz Wyrwicki. Na kursie tym wykonywano m.in. skoki: na określony cel, z opóźnionym otwarciem do 15 sekund, z uzbrojeniem.

W latach 1937—1939 wykonano 7 skoków grupowych większych (40—60 osób) oraz 45 skoków grupowych mniejszych (3—15 osób). Sport spadochronowy najbardziej rozwijał się w okręgach: warszawskim, kieleckim, lwowskim, śląskim, wołyńskim, stanisławowskim, radomskim i krakowskim.

Pierwszy trapez spadochronowy, jaki wprowadzono do szkolenia skoczków, zbudowali harcerze na Saskiej Kępie w Warszawie pod kierunkiem instruktora Władysława Burgchardta.

W latach 1936—1939 w sporcie spadochronowym zdarzyły się trzy wypadki śmiertelne. Pierwszy z nich dotyczył podchorążego, który na kursie spadochronowym w Legionowie skacząc z balonu na uwięzi w ogóle nie próbował otworzyć spadochronu.

Po tym wypadku wprowadzono tzw. smoczek. Był to gumowy pasek obejmujący prawą rękę powyżej przegubu i łączący się za pomocą karabinka z uchwytem wyzwalającym spadochron. Karabinek zatrzaskiwano na uchwycie tuż przed skokiem. Przewidywano, że w przypadku gdyby skoczek wskutek omdlenia lub utraty przytomności nie mógł otworzyć spadochronu, to pęd powietrza spowoduje odchylenie ramienia w bok i wtedy, dzięki paskowi gumy, nastąpi wyszarpnięcie uchwytu wyzwalającego, a tym samym otwarcie pokrowca z czaszą spadochronu.

Do drugiego wypadku przyczynił się wspomniany wyżej smoczek. Na Okęciu w Warszawie skaczący z samolotu mechanik lotniczy zbyt gwałtownie wyszarpnął uchwyt wyzwalający. W czasie otwierania się spadochronu stalowa linka uchwytu wyzwalającego owinęła kilkakrotnie wysuwające się z kieszonek linki nośne; zawleczki linki wyzwalającej wkręciły się do kieszonek. Czasza nie wypełniła się powietrzem. Mało doświadczony skoczek zamiast próbować lewą ręką otworzyć spadochron zapasowy, usilnie starał się oswobodzić prawą rękę. Kiedy po kilku mocnych szarpnięciach wreszcie urwał się pasek gumowy (smoczek) i otworzył się spadochron zapasowy... było już za późno.

Trzeci wypadek wydarzył się w 1939 r. na szybowisku Dąbrówka k. Zgierza. Instruktor spadochronowy, Stanisław Wesołowski, podczas skoku propagandowego wykonał ponad 20-sekundowe opóźnienie otwarcia spadochronu — dłuższe niż przewidywał program pokazów lotniczych. Spadochron co prawda otworzył się tuż nad ziemią, ale zbyt nisko, aby umożliwić skoczkowi bezpieczne lądowanie.

Zdobyte doświadczenia szkoleniowe w LOPP umożliwiły:

— organizację oddziałów spadochronowych w Polsce jesienią 1937 r.,

— utworzenie Wojskowego Ośrodka Spadochronowego w Bydgoszczy wiosną 1939 r.,

— wszechstronne wykorzystanie wyników pracy LOPP przy organizowaniu ośrodka szkoleniowego Batalionu Strzelców Spadochronowych *Parasol*, sformowanego w Warszawie w czasie okupacji hitlerowskiej,

— przekazanie zdobytych doświadczeń w ośrodkach szkoleniowych

wojsk powietrzno-desantowych na terenie Anglii (w okresie II wojny światowej).

W latach 1946—1949 szkolenie prowadzono jedynie w kilku sekcjach spadochronowych, dysponujących instruktorami i sprzętem. W Warszawie i Lublinie skoki wykonywano na sprzęcie wypożyczonym z wojsk lotniczych. W 1948 r. zorganizowano w Warszawie pierwszy powojenny kurs instruktorów spadochronowych, który ukończyło 12 osób. Począwszy od 1950 r. szkolenie spadochronowe ujęto w pewne ramy i przystąpiono do pierwszego doświadczalnego szkolenia stacjonarnego (skoszarowanego) na 12-dniowych turnusach w Nowym Targu oraz szkolenia systemem dochodzącym w Lublinie i Warszawie. W Nowym Targu wyszkolono 136 osób i wykonano 714 skoków (łącznie z personelem instruktorskim), natomiast w aeroklubach warszawskim i lubelskim wyszkolono 42 osoby i wykonano 192 skoki. W tym też roku przeprowadzono pierwszy kurs dla składaczy spadochronów, który ukończyło z uprawnieniami 16 osób.

Zebrane doświadczenia pozwoliły na utworzenie w 1951 r. w Nowym Targu szkoły spadochronowej pod nazwą Centrum Wyszkolenia Spadochronowego (CWSpad), gdzie kierownikiem wyszkolenia został Zbigniew Chronik, a komendantem Centrum — Witold Liczbiński. Początek nie był łatwy, ale doprowadził do rozwoju szkolenia podstawowego i jego masowości. W latach 1951—

Lotnisko w Nowym Targu (1951 r.). Trwa szkolenie skoczków spadochronowych

—1953 organizowano już turnusy instruktorskie oraz prowadzono szkolenie w skokach spadochronowych pilotów szybowcowych i samolotowych. W 1951 r. w CWSpad 211 osób przeszło wyszkolenie podstawowe, 26 osób — szkolenie na instruktorów, a 19 osób odbyło praktykę instruktorską. Wykonano 2034 skoki.

Poza Centrum Wyszkolenia Spadochronowego szkolenie prowadzono jedynie w dwóch aeroklubach (w Warszawie i Lublinie), toteż zakupienie spadochronów i wyszkolenie kolejnej grupy instruktorów umożliwiło w 1952 r. wprowadzenie w 13 aeroklubach szkolenia podstawowego, a w niektórych nawet rozpoczęcie treningów (197 skoczków objętych treningiem wykonało 1218 skoków).

Wprowadzenie w aeroklubach szkolenia systemem dochodzącym wpłynęło na zmniejszenie kandydatów kierowanych do CWSpad w Nowym Targu. Wkrótce okazało się, iż system dochodzący okazał się tańszy i bardziej skuteczny w szkoleniu. W związku z tym w CWSpad nie wykorzystano w pełni możliwości szkoleniowych. Kurs instruktorski ukończyło 20 osób.

W 1952 r. wyszkolono 311 osób, które wraz z instruktorami wykonały 2975 skoków. Na koniec grudnia tego roku było zarejestrowanych 399 osób mających wyszkolenie spadochronowe.

Systematyczny wzrost szkolenia podstawowego oraz treningu spowodował, że w 1953 r. w CWSpad i 17 aeroklubach wyszkolono 1011 osób. Do lat pięćdziesiątych szkolenie spadochronowe odbywało się w oparciu o przystosowane do aktualnych potrzeb programy przedwojenne. W maju 1953 r. Zarząd Główny Ligi Lotniczej wydał nowy program wyszkolenia spadochronowego, który obowiązywał do 1958 r. (program ten w 1957 r. został częściowo zmieniony przez zwiększenie wymagań w zdobywaniu poszczególnych klas spadochronowych).

W 1954 r. prowadzono masowe szkolenie spadochronowe w celu wykonania planu szkolenia wyższego niż w roku poprzednim. Nie zdawano sobie sprawy z faktu, iż ze wzrostem szkolonych osób nie zwiększają się sekcje spadochronowe aeroklubów, a liczba zarejestrowanych skoczków wzrasta zbyt powoli, gdyż po przeszkoleniu podstawowym młodzi skoczkowie rezygnowali z dalszego wykonywania skoków. To pseudomasowe szkolenie nie przyniosło większego pożytku sportowi spadochronowemu. Tego roku wyszkolono 1350 osób, przeprowadzono pierwsze kursy w skokach nocnych oraz do wody, programem ujęto trening spadochronowy w aeroklubach. Nadal odczuwano brak samolotów wielomiejscowych, jak też samoczynnych przyrządów otwierających spadochron — typu KAP.

Z kolei w 1955 r. wyszkolono 665 osób do III klasy, trenowało — 228 osób. W 1956 r. III klasę uzyskało 1199 osób, trenowało — 285 osób. Na obozach PW Lotniczego w Olsztynie i Warszawie po raz pierwszy przeprowadzono szkolenie spadochronowe 262 osób w skokach z wieży i z samolotu. Tę działalność ułatwił samolot An-2 otrzymany z wojsk lotniczych.

Usamodzielnienie się sportu lotniczego wpłynęło na zasadnicze zmiany w szkoleniu spadochronowym oraz treningu pod koniec 1956 r. Przystąpiono do szkolenia nie według z góry założonych planów, ale istniejących potrzeb i możliwości w poszczególnych sekcjach. Zwracano uwagę głównie na osoby chętne i zamiłowane w skokach oraz na takie, które w przyszłości pozostaną

Centrum Wyszkolenia Spadochronowego w Nowym Targu. Powyżej nauka wychodzenia z kabiny samolotu *Zuch 2* na skrzydło; poniżej: wspólne zdjęcie po zakończeniu II turnusu szkolenia instruktorów; w środku grupy szef wyszkolenia CWSpad instr. Zbigniew Chronik z jedynaczką turnusu oraz pilotem wywożącym Czesławem Bieszczadem

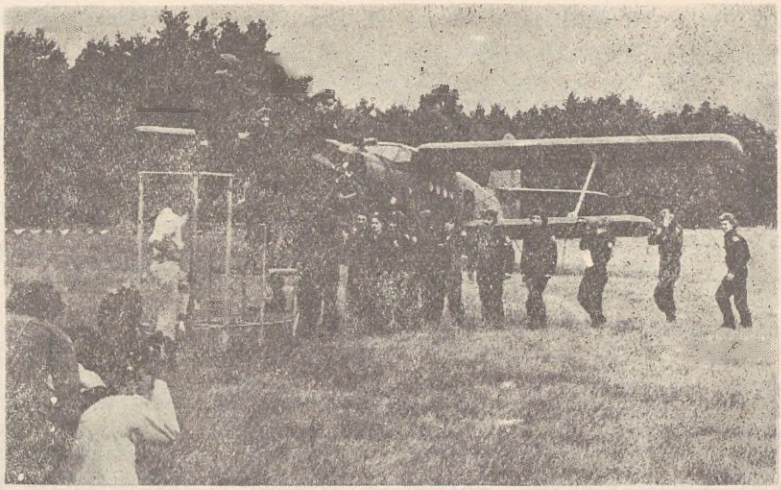
sportowcami. Te słuszne decyzje nowego kierownictwa wydziału spadochronowego zahamowały nieprzemyślaną masowość szkolenia, tym bardziej że podwyższono wymagania w zdobywaniu poszczególnych klas wyszkolenia. Potwierdzeniem wspomnianych zmian był wydany w grudniu 1958 r. tymczasowy program szkolenia spadochronowego w lotnictwie sportowym.

Stopniowe unowocześnianie sportu spadochronowego przez wprowadzenie nowych konkurencji, głównie akrobacji spadochronowej, zadecydowało o starzeniu się dotychczasowego programu. W latach 1962—1963 powstała potrzeba opracowania nowego programu szkolenia przez zwiększenie wymagań oraz wprowadzenie zadań odpowiadających aktualnemu poziomowi wyszkolenia spadochronowego na świecie. Program taki został opracowany i złożony w Ministerstwie Komunikacji. W oczekiwaniu na akceptację programu — ciągle poprawianego i unowocześnianego — wydział spadochronowy ZG Aeroklubu PRL stosował w okresie przejściowym program ramowy, który obowiązywał instruktorów od 1963 r. Był to poprawiony program z 1958 r., który zwiększał wymagania w poszczególnych klasach z jednoczesnym usunięciem skoków w nocy i do wody. W 1969 r. Aeroklub PRL wprowadził nowy program szkolenia. Po kilku latach wniesiono do niego uzupełnienia dotyczące zespołowej akrobacji spadochronowej.

W latach siedemdziesiątych przeprowadzono wiele kursów doskonalących w Krośnie i Nowym Targu dla instruktorów oraz skoczków wyczynowych. Organizowane kursy i obozy stacjonarne we wspomnianych ośrodkach

Start szkolenia skoczków wyczynowych w skokach na celność lądowania oraz w akrobacji spadochronowej

Fragment szkolenia spadochronowego w okresie wakacji szkolnych prowadzonego na zlecenie Ministerstwa Oświaty i Wychowania

dysponujących odpowiednią kadrą dydaktyczną, pomocami szkoleniowymi i sprzętem, przyczyniły się do podniesienia poziomu wyszkolenia ich uczestników.

W latach 1957—1980 szkolenie spadochronowe dla potrzeb sportu i spadochroniarstwa zawodowego było prowadzone na zlecenie Ministerstwa Oświaty i Wychowania w okresie wakacji szkolnych, a także dla potrzeb ratownictwa lotniczego.

Programy

W latach 1946—1980 obowiązywały różne programy szkolenia spadochroniarstwa. Dla porównania wybrano z nich trzy.

1. Program Wyszkolenia Spadochronowego, wprowadzony 9 maja 1953 r. przez ZG Ligi Lotniczej, składał się z czterech części (A, B, C i D). Część A dotyczyła wskazówek ogólnych, B — wyszkolenia teoretycznego, C — programu wyszkolenia praktycznego, D — ramowego programu wyszkolenia spadochronowego.

2. Tymczasowy Program Szkolenia Spadochronowego, wprowadzony 15 grudnia 1958 r. przez ZG Aeroklubu PRL, zawierał cztery części (A, B, C i D). Część A obejmuje wskazówki ogólne dla personelu, B — wyszkolenie teoretyczne, C — wyszkolenie praktyczne, D — ramowy program wyszkolenia spadochronowego.

3. Program Szkolenia Spadochronowego, wprowadzony w 1969 r. przez

ZG Aeroklubu PRL (zatwierdzony 12 lipca przez Inspektorat Personelu Lotniczego Ministerstwa Komunikacji), składa się z ośmiu części (I—VIII), które obejmowały:

I — szkolenie uczniów-skoczków,
II — szkolenie personelu latającego w ratowniczych skokach ze spadochronem,
III — szkolenie i trening skoczków spadochronowych,
IV — szkolenie w zakresie składania spadochronów oraz w zakresie technicznej obsługi spadochronów,
V — szkolenie kandydatów na instruktorów spadochronowych,
VI — specjalne szkolenie spadochronowe,
VII — przeszkolenia na nowym typie spadochronu,
VIII — okresowa kontrola wiadomości i umiejętności oraz skoków sprawdzających.

W związku z rozpoczęciem szkolenia skoczków w akrobacji zespołowej w połowie lat siedemdziesiątych, rozszerzono zadanie 22 w części VI.

Porównanie liczby skoków z samolotu dla uzyskania poszczególnych klas spadochronowych, dotyczących programów obowiązujących w latach 1953—1980, podano w tabeli poniżej.

Poza programami szkolenia spadochronowego opracowano wiele programów specjalistycznych, np. dla kadry narodowej, PW Spadochronowego, skoków w akrobacji zespołowej, skoków z dużych wysokości, skoków na wodę itp.

WYMAGANIA DO UZYSKANIA MIĘDZYNARODOWYCH ŚWIADECTW SKOCZKA SPADOCHRONOWEGO, WYDAWANYCH PRZEZ AEROKLUBY NARODOWE ZGODNIE Z REGULAMINEM FAI

Świadectwo	Ogółem skoków	Skoki			
		z opóźnieniem		na celność lądowania	
		liczba	opóźnienie s	liczba	odległość m
A	10	—	—	—	—
B	25	10	10	10	50
C odznaka srebrna	50	15	15	20	25
D odznaka złota	100	20	20	20	15
E 1 diament	200	30	30	20	10
F 2 diament *)	300	10	40	20	5
G 3 diament *)	500	10	50	20	1

*) Dodatkowe skoki dla uzyskania świadectwa *F* i *G*:

F — 10 skoków do wykonania akrobacji spadochronowej (dowolne wiązanki z regulaminu mistrzostw świata) bez punktów karnych; czas wykonania wiązanek krótszy niż 16 s.

G — 10 skoków do wykonania akrobacji spadochronowej (dowolne wiązanki z regulaminu mistrzostw świata) bez punktów karnych czas wykonania wiązanek krótszy niż 12 s. lub 10 skoków do wykonania akrobacji zespołowej z włączeniem się do grupy jako piąty lub dalszy skoczek:

— 5 skoków nocnych celnościowych z lądowaniem w odległości 5 m od środka koła.
— 3 skoki na wodę z osiągnięciem celu w ciągu 5 s.

Instruktorzy

Polski sport spadochronowy w okresie powojennym od podstaw organizował instruktor Adam Iwiński, który po reaktywowaniu ARP w 1956 r. — przez kilka lat kierował wydziałem spadochronowym Aeroklubu PRL. Duże zasługi w rozwoju tego sportu mają również: Tadeusz Litwiński, Antoni Grabowski, Czesław Nowacki, Józef Nowicki, Zbigniew Chronik (pierwszy trener kadry narodowej), Roman Lewandowski, Bolesław Gargała (długoletni trener kadry narodowej i sędzia międzynarodowy), Czesław Bieszczad oraz dwaj pracownicy wydziału spadochronowego — Zdzisław Dudziński i Marian Kamiński.

W latach 1946—1980 szkolenie spadochronowe prowadzili lub nadal je prowadzą w aeroklubach regionalnych zasłużeni dla sportu spadochronowego instruktorzy: Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski), Stanisław Sójka (Aeroklub Kielecki i Zagłębia Miedziowego w Lubinie), Jan Dębiec (Aeroklub Krakowski), Witold Tracz (Aeroklub Warszawski), Ryszard Ożarowski (Aeroklub Białostocki), Jan Cierniak (Aeroklub Krakowski), Stefan Chmura (Aeroklub Podkarpacki i CWSpad w Krośnie), Przemysław Piątkowski (Aeroklub Łódzki i Pomorski w Toruniu), Romana Skatulska i Maria Wojtkowska (Aeroklub

Szkoleniowcy Centrum Wyszkolenia Spadochronowego w Krośnie. Stoją od lewej instruktorzy: Janusz Foszcz, Henryk Data, Wiesław Skwara, Mirosław Chmielewski, Leszek Gumul, szef wyszkolenia Stefan Chmura, Jan Czernicki, Tadeusz Wieczorek, Stanisław Maciejewski, Stanisław Bober i Zenon Brongiel (październik 1981 r.)

Warszawski), Jan Filus (Aeroklub Śląski w Katowicach), Zdzisław Chyliński (Aeroklub Robotniczy w Świdniku), Sławomir Pomietlak (Aeroklub Poznański), Janusz Stachowicz (Aeroklub Lubelski), Zenon Brongiel (Aeroklub Podkarpacki), Henryk Przybyszewski (Aeroklub Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Gdański), Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki), Ryszard Kamiński (Aeroklub Wrocławski i Podkarpacki), Józef Adamski (Aeroklub Wrocławski i Tatrzański oraz COWSSpad w Nowym Targu), Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski), Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański), Adolf Byrski (Aeroklub Bielsko-Bialski), Stanisław Maciejewski (Aeroklub Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze i Podkarpacki oraz CWSpad w Krośnie), Lech Biernat (Aeroklub Ziemi Lubuskiej), Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski), Jan Jędruch (Aeroklub Podhalański w Nowym Sączu), Józef Stelmaszyk, Tadeusz Wesołowski i Zbigniew Dziuś (Aeroklub Podkarpacki i CWSpad w Krośnie).

Od 1957 r. w pracy instruktorów spadochronowych nastąpiła wyraźna poprawa, m.in. przyznano im prawa personelu latającego, nastąpiła stabilizacja stanowisk, zaspokojono potrzeby bytowe. Na tok pracy wpłynęła też lepsza atmosfera połączona z ustaleniem prawidłowego kierunku ich działania i rozwoju sportu spadochronowego, a także właściwe kierowanie sprawami szkoleniowymi.

Wzrost poziomu zawodowego instruktorów nastąpił przez organizowanie kursów i obozów doskonalących, odprawy szkoleniowe oraz kierowanie poszczególnych instruktorów do prac trenerskich i sędziowskich. Utworzona specjalizacja spadochronowa w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (obecnie Akademia Wychowania Fizycznego) umożliwiła wielu instruktorom uzyskanie specjalistycznych studiów wyższych.

Odznaki

W latach 1951—1980 tytuły Mistrzów Sportu w Spadochroniarstwie nadano 91 skoczkom, a tytuły Zasłużonego Mistrza Sportu w Spadochroniarstwie uzyskało 4 skoczków. Sprawy klasyfikacji sportowej (zarządzeniem nr 149 Przewodniczącego GKKFiT z 23 lutego 1956 r.) przekazano poszczególnym związkom sportowym. Na tej podstawie tytuł mistrza sportu w lotnictwie sportowym nadawany był przez Zarząd Główny Aeroklubu PRL na wniosek aeroklubu regionalnego. Od 15 kwietnia 1957 r. obowiązuje nowy regulamin nadawania tytułu mistrza sportu w lotnictwie sportowym zatwierdzony przez GKKFIT.

Pierwszy tytuł Mistrza Sportu w Spadochroniarstwie otrzymał w 1951 r. Zbigniew Chronik, a pierwszy tytuł Zasłużonego Mistrza Sportu w Spadochroniarstwie — Stefan Czerwonka w 1967 r. Wśród kobiet pierwszy tytuł Mistrzyni Sportu w Spadochroniarstwie zdobyła Romana Skatulska w 1957 r., a pierwszy tytuł Zasłużonej Mistrzyni Sportu w Spadochroniarstwie — Antonina Chmielarczyk w 1970 r.

Polscy skoczkowie spadochronowi zdobyli ogółem 1785 odznak srebrnych, 1418 — złotych, 120 — złotych z trzema diamentami, a ponad 100 — złote odznaki z jednym lub dwoma diamentami.

Kadra narodowa

Począwszy od 1958 r. kadra narodowa w sporcie spadochronowym jest powoływana każdego roku na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez ZG Aeroklubu PRL.

Pierwszą kadrę narodową na rok 1958/59 stanowili:

kobiety — Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Krakowski), Anna Franke (Aeroklub Gliwicki), Alicja Rak (Aeroklub Łódzki), Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski), Aleksandra Wojtkowiak (Aeroklub Poznański) i Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski);

mężczyźni — Jan Cierniak (Aeroklub Krakowski), Marian Domagała (Aeroklub Kielecki), Bolesław Gargała (Aeroklub Rzeszowski), Ryszard Kosina (Aeroklub Krakowski), Jerzy Koss, Roman Lewandowski, Jerzy Łobodda (wszyscy z Aeroklubu Warszawskiego), Stanisław Sójka (Aeroklub Kielecki) i Zdzisław Szwedziuk (OSL—Dęblin).

Do kadry narodowej powoływani są skoczkowie spadochronowi o najwyższych kwalifikacjach wyczynowych, będący w stałym treningu i wykazujący swoimi aktualnymi osiągnięciami wysoką formę zawodniczą.

Spadochronową Kadrę Narodową powołuje Zarząd Główny Aeroklubu PRL na wniosek Komisji Spadochronowej APRL. Kadra powoływana jest w zasadzie co rok, jednak ZG Aeroklubu PRL może przedłużyć aktualny skład na okres dalszy lub wprowadzić w jej składzie zmiany na podstawie wniosków Komisji Spadochronowej. ZG Aeroklubu PRL na wniosek Komisji Spadochronowej lub zarządu aeroklubu macierzystego ma prawo wykluczyć z aktualnego składu kadry narodowej tych skoczków, których działalność sportowa lub zachowanie się ich uzna za nie licujące z mianem członka kadry.

Instr. Bolesław Gargała, wieloletni trener spadochronowej kadry narodowej

Ogólne zasady tworzenia składu osobowego kadry narodowej są następujące:

— do Spadochronowej Kadry Narodowej są powoływani skoczkowie zajmujący w klasyfikacji końcowej Spadochronowych Mistrzostw Polski czołowe miejsce, w liczbie stanowiącej 1/4 ogólnej liczby zawodników startujących w mistrzostwach, przy czym za podstawę brana jest oddzielnie klasyfikacja mężczyzn oraz kobiet; jeżeli z wyliczenia 1/4 wychodzi liczba ułamkowa, to o zaokrągleniu jej decyduje Komisja Spadochronowa;

— Komisja Spadochronowa APRL może zaproponować w skład kadry narodowej dodatkowo skoczków, których kwalifikacje wyczynowe i aktualne osiągnięcia predystynują ich do włączenia w skład kadry; skoczkowie ci nie muszą być uczestnikami rozegranych mistrzostw Polski;

— ogólna liczba powołanych na dany rok członków kadry narodowej nie powinna przekraczać 10 mężczyzn i 6 kobiet.

Członkowie Spadochronowej Kadry Narodowej korzystają z następujących przywilejów:

— prawo do uczestnictwa w Spadochronowych Mistrzostwach Polski i innych tego typu zawodach ogólnokrajowych, bez konieczności startowania w ewentualnych eliminacjach,

— pierwszeństwo w reprezentowaniu Aeroklubu PRL na zawodach międzynarodowych w kraju i za granicą,

— pierwszeństwo w przyjmowaniu na obozy wyczynowe, kursy specjalne itp. organizowane przez Aeroklub PRL,

Pierwszym skoczkiem, który spełnił warunki do uzyskania Złotej Odznaki Spadochronowej z trzema diamentami został Roman Lewandowski, sportowiec i skoczek doświadczalny, instruktor i zasłużony działacz spadochronowy

— możliwość trenowania w każdym aeroklubie regionalnym bez specjalnego skierowania z aeroklubu macierzystego, jednakże pod kontrolą miejscowego instruktora,

— prawo do przydziału osobistego spadochronu wyczynowego (w miarę posiadanych przez Aeroklub PRL rezerw).

Skoczkowie, którzy uzyskali tytuł Mistrza Sportu w latach 1951—1980

1951 — Zbigniew Chronik, Witold Liczbiński (obaj z Aeroklubu Warszawskiego)

1952 — Witold Tracz (Aeroklub Warszawski)

1954 — Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski), Zbigniew Chandze (Aeroklub Lubelski), Edward Chodkiewicz, Mieczysław Kamiński (obaj z Aeroklubu Warszawskiego)

1955 — Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski), Jerzy Łobodda, Józef Wójcik (obaj z Aeroklubu Warszawskiego)

1956 — Zdzisław Chyliński (Aeroklub Robotniczy w Świdniku), Jan Cierniak, Zygmunt Czerwiński (obaj z Aeroklubu Krakowskiego), Stefan Furmaniak (Aeroklub Mielecki), Jerzy Kowalczuk (Aeroklub Lubelski), Przemysław Piątkowski (Aeroklub Łódzki) Bogusław Plamowski (Aeroklub Wrocławski), Mieczysław Płoński (Aeroklub Lubelski), Zdzisław Szwedziuk (OSL Dęblin)

1957 — Zdzisław Balcerski (Aeroklub Łódzki), Jerzy Koss, Romana Skatulska (oboje z Aeroklubu Warszawskiego), Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki), Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski)

1958 — Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Krakowski), Anna Franke (Aeroklub Gliwicki), Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański)

1959 — Henryk Przybyszewski (Aeroklub Warmińsko-Mazurski)

1961 — Roman Cajzner (Aeroklub Gdański), Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki), Andrzej Kolatorski (Aeroklub Wrocławski), Czesław Robak (Aeroklub Bydgoski), Jerzy Sobczyk (Aeroklub Krakowski)

1965 — Tadeusz Frołow, Andrzej Kiryluk (obaj z Aeroklubu Gdańskiego), Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki), Andrzej Zalasiński (Aeroklub Krakowski)

1967 — Lech Jeske (Aeroklub Warszawski), Ryszard Kuś, Krystyna Ligocka (oboje z Aeroklubu Wrocławskiego), Paweł Lipowczan, Maria Puchar (oboje z Aeroklubu Warszawskiego), Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski)

1968 — Zbigniew Dzius (Aeroklub Podkarpacki), Krystyna Kotlarek, Grzegorz Miliński, Bożena Muszkiet (wszyscy z Aeroklubu Łódzkiego)

1970 — Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki)

1974 — **Stanisław Sidor (Aeroklub Krakowski),**

1976 — Zenon Brongiel, Stefan Chmura, Stanisław Maciejewski, Stanisław Mikrut, Wiesław Skwara, Wiesław Szelc, Tadeusz Wesołowski, Tadeusz Wieczorek (wszyscy z Aeroklubu Podkarpackiego)

1978 — Lidia Głodkowska (Aeroklub Warszawski), Przemysław Jaxa-Rożen (Aeroklub Jeleniogórski), Halina Kalinowska (Aeroklub Warszawski), Grzegorz Lisiewicz (Aeroklub Łódzki), Marek Szugzda (Aeroklub Warszawski)

1979 — Andrzej Halik, Roman Łapucki, Józef Łuszczki, Andrzej Nawracaj, Lesław Panaś, Stanisław Sondej, Wiktor Świegoda (wszyscy z Aeroklubu Krakowskiego), Józef Wolski (Aeroklub Łódzki)

1980 — Józef Bugaj (Aeroklub Śląski), Stanisław Barwik (Aeroklub Bydgoski)

Skoczkowie, którzy uzyskali tytuł Zasłużonego Mistrza Sportu w latach 1967—1980

1967 — Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki)

1970 — Antonina Chmielarczyk, Ireneusz Zapaśnik (oboje z Aeroklubu Gdańskiego), Mieczysław Kamiński (Aeroklub Warszawski)

Skoczkowie, którzy uzyskali Złotą Odznakę Spadochronową z 3 diamentami w latach 1962—1980

1962 — Roman Lewandowski (Aeroklub Pomorski)

1963 — Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Bydgoski)

1964 — Czesław Robak, Andrzej Kowalski, Bohdan Porębski (wszyscy z Aeroklubu Bydgoskiego)

1965 — Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Gdański)

1967 — Edward Kulesza, Henryk Sowada, Jan Wrodarczyk (wszyscy z Aeroklubu Śląskiego), Jerzy Sobczyk (Aeroklub Podkarpacki)

1968 — Paweł Piłat (Aeroklub Zagłębia Miedziowego), Henryk Przybyszewski (Aeroklub Warmińsko-Mazurski), Janusz Skrobotowicz (Aeroklub Lubelski)

1969 — Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Stanisław Maciejewski (wszyscy z Aeroklubu Podkarpackiego)

1970 — Józef Łuszczki (Aeroklub Podkarpacki)

1971 — Paweł Bugajski (Aeroklub Kielecki), Jerzy Leński (Aeroklub Bydgoski), Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański)

1972 — Stanisław Barwik (Aeroklub Bydgoski), Stefan Chmura (Aeroklub Podkarpacki), Andrzej Domański (Aeroklub Słupski), Benedykt Kempski (Aeroklub Kujawski), Krystyna Pączkowska (Aeroklub Śląski), Ryszard Pawełkiewicz, Marian Zapart (obaj z Aeroklubu Kieleckiego)

1973 — Jerzy Boszczyk (Aeroklub Kielecki), Marcin Jaxa-Rożen (Aeroklub Jeleniogórski), Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki), Wiesław Szafrański (Aeroklub Bydgoski), Marek Szugzda (Aeroklub Warszawski), Ryszard Wiśniewski (Aeroklub Kujawski)

1974 — Lech Biernat (Aeroklub Ziemi Lubuskiej), Jan Bober (Aeroklub Gliwicki), Zenon Brongiel (Aeroklub Podkarpacki), Roman Goleniewicz (Aeroklub Bydgoski), Stanisław Habel (Aeroklub Zagłębia Miedziowego), Ryszard Kopijczuk (Aeroklub Gliwicki), Włodzimierz Kowalaszek (Aeroklub

Bydgoski), Grzegorz Lisiewicz (Aeroklub Łódzki), Jerzy Matusiak (Aeroklub Bielsko-Bialski), Stanisław Mikrut (Aeroklub Podkarpacki), Radosław Pruski (Aeroklub Zagłębia Miedziowego), Witold Raczyński (Aeroklub Poznański), Wiesław Skwara (Aeroklub Podkarpacki), Lesław Steciak (Aeroklub Zagłębia Miedziowego), Janusz Świtała Aeroklub Bydgoski), Wiesław Szelc (Aeroklub Podkarpacki), Walenty Tomkowicz (Aeroklub Bydgoski), Tadeusz Wesołowski, Tadeusz Wieczorek (obaj z Aeroklubu Podkarpackiego)

1975 — Lidia Głodkowska, Wiesław Grzmil (oboje z Aeroklubu Warszawskiego), Mieczysław Kirszkowski (Aeroklub Pomorski), Lucjan Muraś, Marian Sylwańczyk (obaj z Aeroklubu Gdańskiego)

1976 — Stanisław Bober (Aeroklub Podkarpacki), Józef Bugaj (Aeroklub Śląski), Henryk Data (Aeroklub Podkarpacki), Ireneusz Doroba (Aeroklub Radomski), Andrzej Gajewski, Andrzej Kwapień (obaj z Aeroklubu Śląskiego), Krzysztof Lamparski (Aeroklub Radomski), Bogusław Marszałek (Aeroklub Podkarpacki), Edward Miller (Aeroklub Gliwicki), Edward Misztal, Ireneusz Pałasz (obaj z Aeroklubu Warszawskiego), Józef Szeląg (Aeroklub Radomski), Jan Wąchała (Aeroklub Podkarpacki), Eugeniusz Zieliński (Aeroklub Radomski)

1977 — Jan Czernicki, Adam Glazar (obaj z Aeroklubu Podkarpackiego), Edmund Janowski (Aeroklub Pomorski), Jerzy Jasłowski (Aeroklub Podkarpacki), Halina Kalinowska, Tomasz Kosk (oboje z Aeroklubu Warszawskiego), Marcin Kotlęga (Aeroklub Podkarpacki), Marek Turek (Aeroklub Warszawski)

1978 — Leszek Baranowski (Aeroklub Lubelski), Jan Bober (Aeroklub Rzeszowski), Mirosław Chmielewski (Aeroklub Pomorski), Stefan Czerwonka (Aeroklub Orląt), Andrzej Grabania (Aeroklub Gliwicki), Henryk Grudziński (Aeroklub Lubelski), Andrzej Mazur (Aeroklub Lubelski), Henryk Nawrat (Aeroklub Śląski), Tadeusz Rowicki (Aeroklub Warszawski), Grzegorz Rzepecki (Aeroklub Lubelski), Zdzisław Śliwa (Aeroklub Gliwicki), Janusz Sobczak, Roman Stasieczek, Włodzimierz Stroński, Jan Tomasik (wszyscy z Aeroklubu Lubelskiego), Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki), Arkadiusz Wantoła (Aeroklub Warszawski)

1979 — Zbigniew Beć, Marian Dołęga, Andrzej Dziobal (wszyscy z Aeroklubu Lubelskiego), Jerzy Hircuń (Aeroklub Gliwicki), Jerzy Komala (Aeroklub Pomorski), Witold Lewandowski, Andrzej Młyński, Jan Strzałkowski (wszyscy z Aeroklubu Gliwickiego)

1980 — Maciej Antkowiak (Aeroklub Poznański), Edward Bogacki (Aeroklub Ziemi Lubuskiej), Ryszard Chlewicki (Aeroklub Kielecki), Edward Dziedziura (Aeroklub Ziemi Lubuskiej), Tadeusz Dziurgiel, Krzysztof Filus (obaj z Aeroklubu Śląskiego), Witold Głowacki (Aeroklub Kielecki), Marian Kazimierczak (Aeroklub Poznański), Sylwester Maj (Aeroklub Kielecki), Józef Makowski (Aeroklub Pomorski), Stanisław Mróz (Aeroklub Kielecki), Damian Skałuba (Aeroklub Poznański), Adam Tomaszczuk (Aeroklub Ziemi Lubuskiej), Waldemar Wojtasiewicz (Aeroklub Poznański), Jan Zawierucha, Jan Ziemba (obaj z Aeroklubu Kieleckiego)

Spadochronowa Kadra Narodowa na rok 1981

Kobiety: Anna Cieśla, Halina Kalinowska, Alicja Kolankiewicz, Beata Leszczyńska, Krystyna Pączkowska, Krystyna Skarżyńska, Sylwia Stankowska, Irena Szwedek i Maria Walter.

Mężczyźni: Stanisław Barwik, Andrzej Dziobal, Marek Fotyga, Wiesław Guzik, Krzysztof Kaczmarek, Jakub Kiepura, Włodzimierz Kowalaszek, Roman Łapucki, Józef Łuszczki, Andrzej Mazur, Henryk Nawrat, Ryszard Olszowy, Andrzej Palenik, Lesław Panaś, Janusz Raj, Wiesław Starzec, Marek Szatko, Leszek Wąsowicz, Tadeusz Winiarek i Ireneusz Zalewski.

Działalność naukowa

Sport spadochronowy jako pierwszy spośród dyscyplin lotniczych w Polsce przyczynił się do utworzenia we Wrocławiu studiów wyższych dla instruktorów spadochronowych, a co za tym idzie prowadzenia badań naukowych w tej dziedzinie sportu lotniczego. Na podstawie pisma Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z 9 września 1968 r rektor Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, doc. dr hab. Czesław Niżankowski, powołał od 1 października 1968 r. w skład studiów programowych WSWF Samodzielny Zakład Teorii i Metodyki Spadochroniarstwa, mianując kierownikiem Zakładu mgr Stanisława Maksymowicza. Studia trwają 5 lat.

Kierownik Zespołu Dydaktycznego Spadochroniarstwa AWF we Wrocławiu dr Stanisław Maksymowicz (z założonymi rękami) wraz ze studentami w okresie szkolenia praktycznego

Szkolenie w Zakładzie obejmuje 180 godzin wykładów i 1500 godzin ćwiczeń. Wykłady odbywają się na terenie uczelni, natomiast ćwiczenia praktyczne w Aeroklubie Wrocławskim, w Centrum Spadochronowym w Krośnie, w Centralnym Ośrodku Szkolenia Wyczynowego w Nowym Targu, w Zakładach Sprzętu Technicznego i Turystycznego w Legionowie (wytwórnia spadochronów) oraz w dziale spadochronowym Lotniczych Zakładów Naprawczych. Szkolenie specjalistyczne jest przeprowadzane na obozach-praktykach spadochronowych. Miejsca tych obozów są ustalane co roku, w zależności od potrzeb programowych i technicznych.

Poza szkoleniem Zakład kieruje pracami z zakresu teorii sportu spadochronowego, rozwiązując zagadnienia stresów w sporcie spadochronowym, gospodarkę wodną w organizmie skoczka oraz problemy z dziedziny metodyki i treningu spadochronowego. W swych badaniach wiele uwagi poświęca sprawom urazowości w spadochroniarstwie. Zakład ma zapewniony patronat naukowy Katedry Kontroli Lekarskiej, utrzymuje współpracę z Aeroklubem Wrocławskim i z Radą Trenerów Aeroklubu PRL w celu odpowiedniego przygotowania i szkolenia spadochronowej kadry narodowej. Ponadto Zakład jest współautorem programu szkolenia kadry narodowej oraz współrealizatorem obozów kondycyjno-wyczynowych.

Po ukończeniu studiów absolwenci są kierowani do pracy w lotnictwie sportowym. Zakład prowadzi studia stacjonarne i zaoczne. Te ostatnie mają na celu doskonalenie instruktorów zawodowych, umożliwiając im po ukończeniu studiów zdobycie wyższych uprawnień trenerskich.

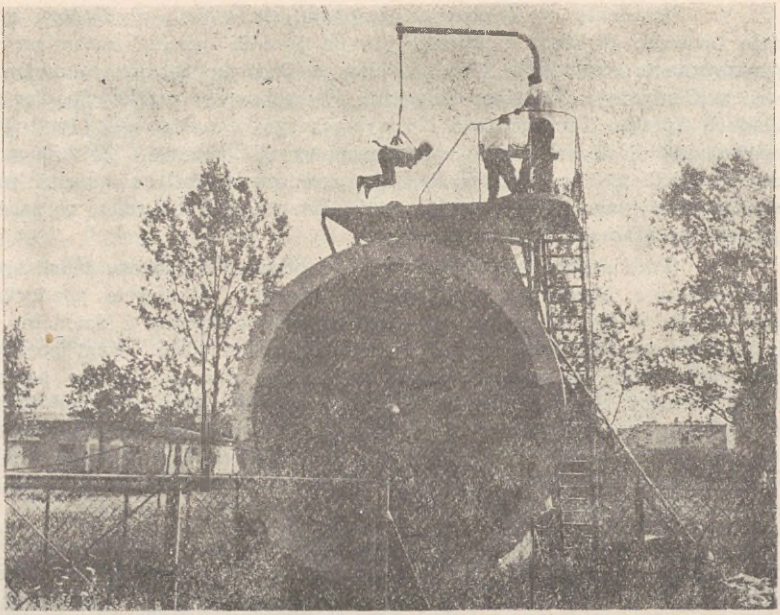
Program prac Zakładu oraz ich kierunek budzi uznanie i optymizm, bowiem w swych zamierzeniach wybiega daleko w przyszłość, zapewniając polskiemu spadochroniarstwu dopływ instruktorów i trenerów z wyższym wykształceniem.

W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych WSWF przemianowano na Akademię Wychowania Fizycznego, a Zakład — na Zespół Dydaktyczny Spadochroniarstwa. Zespołem kieruje dr Stanisław Maksymowicz.

Pomoce szkoleniowe

W latach 1957—1980 opracowano, zbudowano i udoskonalono wiele pomocy niezbędnych do szkolenia podstawowego, wyczynowego oraz treningu.

Do najbardziej przydatnych należy Urządzenie Treningowe Spadochronowe (UTSpad), które po raz pierwszy uruchomiono w lipcu 1974 r. na lotnisku Aeroklubu Podkarpackiego w Krośnie. Urządzenie to spełnia rolę imitatora spadochronowego. Próby użytkowania UTSpad, przeprowadzone przez instruktorów oraz skoczków wyczynowych pod kierunkiem instruktora Stefana Chmury, wykazały przydatność tego przyrządu do szkolenia i treningu początkujących i średnio zaawansowanych skoczków. UTSpad umożliwia w sposób ekonomiczny i całkowicie bezpieczny wyuczenie na ziemi podstawowych nawyków potrzebnych w czasie spadania oraz niektórych elementów akrobacji spadochronowej.

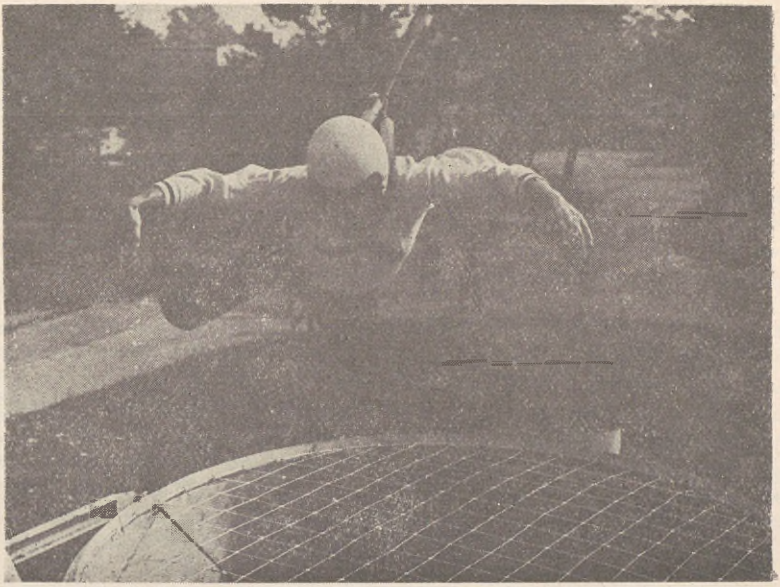
Urządzenie Treningowe Spadochronowe umożliwiające szkolenie skoczków w akrobacji spadochronowej. Zdjęcie górne — widok ogólny UTSpad. Zdjęcie obok przedstawia jedynie fragment zdjęcia górnego: skoczka zawieszonego na linie stalowej nad wylotem strumienia powietrza z tunelu

UTSpad został zaprojektowany w Biurze Konstrukcyjnym Aeroklubu PRL w Krakowie. Zbudowany jest jako tunel aerodynamiczny ze swobodnym wylotem strumienia powietrza pionowo w górę. W poziomej części wlotowej tunelu umieszczono silnik ze śmigłem (z samolotu An-2). Nad pionową częścią wylotową tunelu (o średnicy 2,5 m), w strumieniu powietrza (o prędkości do 170 km/h), na wysięgniku z obrotową głowicą zawiesza się skoczka na stalowej linie i w odpowiednio dostosowanej uprzęży.

Z podobnym urządzeniem przeprowadzono próby w 1966 r. w Aeroklubie Wrocławskim. Nie dały one jednak zadowalających wyników, m.in. ze względu na małą moc silnika.

Wieże

Po zakończeniu II wojny światowej na terenie kraju ocalało siedem wież spadochronowych, które wymagały naprawy: w Bydgoszczy, Lublinie, Łodzi, Kielcach, Radomiu, Warszawie i Zamościu. W 1946 r. czynne były dwie wieże

— w Kielcach i Lublinie, z których wykonano 4561 skoków, w tym 608 propagandowych. Co roku przybywało czynnych wież, tak że w 1952 było ich 10, a w 1953 — już 27.

Według założeń ZG Ligi Lotniczej wieże spadochronowe miały być budowane we wszystkich miastach wojewódzkich oraz w miastach skupiających dużo młodzieży. Założenia te w znacznym stopniu urzeczywistniono już w 1953 r., ale nie wszystkie wieże były czynne, ponieważ ich odbiór techniczny trwał dość długo (w niektórych przypadkach nawet dwa lata). Przyczyną tego stanu były usterki techniczne konstrukcji wież. Nie wszystkie też miały obsadę instruktorską.

Na ogół usytuowane daleko od aeroklubów spełniały rolę propagandową, mniej natomiast służyły szkoleniu kandydatów na skoczków. Na początku 1956 r. wieże przekazano aeroklubom. Fakt ten korzystnie wpłynął na uaktywnienie ich pracy. W tym samym roku opracowano instrukcję organizacji pracy wież spadochronowych z uwzględnieniem warunków konserwacji.

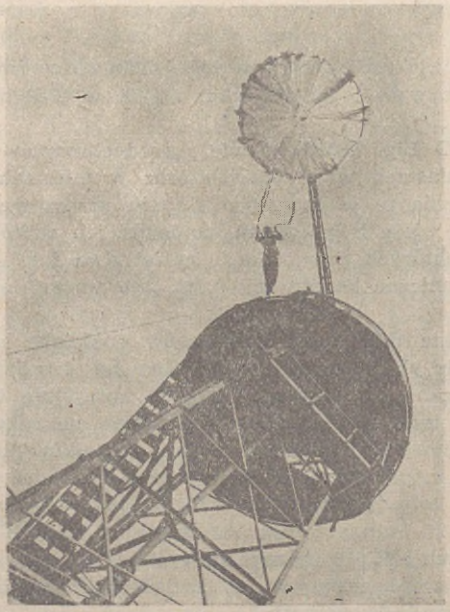
Począwszy od 1957 r. przystąpiono do wykorzystania wież na szeroką skalę do szkolenia skoczków oraz propagowania sportu spadochronowego i lotnictwa. W 1958 r. spośród 27 czynnych było 22 wieże, z których wykonano 80 617 skoków (25 607 szkolnych i 55 010 propagandowych).

Z początkiem lat sześćdziesiątych ze względów ekonomicznych zaniechano użytkowania wież spadochronowych.

WIEŻE SPADOCHRONOWE W LATACH 1946—1961

Rok	Liczba wież	Skoczkowie	Wykonane skoki *)
1946	2	166	226
1947	2	181	4 561
1948	7	238	9 171
1949	7	271	2 878
1950	7	299	3 610
1951	7	156	8 700
1952	10	451	11 000
1953	27	1017	18 452
1954	27	1114	20 600
1955	27	1925	65 098
1956	27	6645	148 770
1957	27	6726	149 445
1958	27	1824	80 617
1959	26	1901	95 476
1960	25	1683	61 890
1961	21	1429	44 112

*) Łącznie skoki szkolne i propagandowe

Zaniechanie użytkowania wież spadochronowych okazało się dużą stratą dla szkolenia, popularyzacji a tym samym dla rozwoju sportu spadochronowego w Polsce

*

Zmieniające się przepisy, dotyczące warunków przyjmowania kandydatów na szkolenie spadochronowe, wpływały na rozwój bądź jego ograniczenie. Przez pewien czas szkolono jedynie dla wykonania narzuconych odgórnie planów. Nie interesowano się czy młodzi skoczkowie kiedykolwiek będą kontynuować dalsze szkolenie i trening w aeroklubach.

Usamodzielnienie się lotnictwa sportowego umożliwiło radykalną zmianę form i warunków przyjęć na szkolenie. Zwiększające się zainteresowanie sportem spadochronowym stworzyło szansę dopływu młodzieży pasjonującej się skokami z samolotu. Organizowano liczne kursy i obozy szkoleniowe, w tym dla młodzieży z harcerstwa.

Dużym błędem w latach sześćdziesiątych było przekazanie na złom kilkunastu wież spadochronowych. Ten ogromny dorobek pokolenia lotniczego został zmarnowany bezpowrotnie. Nie wykorzystano szansy, aby wieże te stały się ośrodkami popularyzacji spadochroniarstwa, a tym samym lotnictwa.

Metodyka szkolenia spadochronowego w Polsce nie odbiega zbytnio od poziomu europejskiego. Ważną rolę w doskonaleniu skoczków odegrały ośrodki spadochronowe w Krośnie, Nowym Targu i Toruniu. Duże zasługi w przygotowaniu instruktorów spadochronowych na poziomie uniwersyteckim ma Zespół Dydaktyczny Spadochroniarstwa AWF we Wrocławiu.

Zawody w sporcie spadochronowym

5

Do wybuchu II wojny światowej polski sport spadochronowy nie doczekał się zawodów. Pewne cechy rywalizacji sportowej miały skoki pojedyncze i grupowe w lądowaniu na określony cel. Szkolenie i trening w tego rodzaju skokach szczególnie intensywnie prowadzono w latach 1938—1939.

Rozegranie I Krajowych Zawodów Spadochronowych planowano w 1940 r. Miały się odbyć w okresie letnim w Bydgoszczy lub w Kielcach. Przewidywano przeprowadzenie trzech konkurencji:

— skoki indywidualne z natychmiastowym i opóźnionym otwarciem spadochronu,

— skoki grupowe z natychmiastowym otwarciem spadochronu oraz

— skoki pojedyncze na celność lądowania.

Po II wojnie światowej z inicjatywy Tadeusza Litwińskiego Liga Lotnicza przeprowadziła w 1952 r. I Krajowe Zawody Spadochronowe. Drugie z kolei zawody miały się odbyć w 1953 r. (przewidywano, że będą to mistrzostwa Polski), jednak zamierzenia te pokrzyżowała decyzja o likwidacji Ligi Lotniczej i przejęcie lotnictwa sportowego przez Ligę Przyjaciół Żołnierza. Kolejną imprezę sportową, pod nazwą I Spadochronowe Mistrzostwa Polski, zorganizowano dopiero w 1954 r. w Nowym Targu. Od tego czasu do chwili obecnej (z wyjątkiem trzech lat) są one rozgrywane rokrocznie.

Inną formą rywalizacji sportowej były Całoroczne Zawody Spadochronowe. Z propozycją przeprowadzania takiej imprezy wystąpiła w 1958 r. redakcja tygodnika *Skrzydlata Polska*, która następnie prowadziła je przez 12 lat. Zawody te były eliminacjami do mistrzostw Polski, a od 1964 r. jedyną imprezą wyłaniającą uczestników mistrzostw Polski seniorów i juniorów.

Od 1962 r. rozgrywane są Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego, a od 1964 r. — Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych zainicjowano przeprowadzanie zawodów o charakterze ogólnopolskim, międzyklubowym i wyłącznie klubowym. W organizowaniu tego rodzaju zawodów przodowały bądź przodują aerokluby: Gdański, Wrocławski, Ziemi Lubuskiej, Kielecki, Lubelski, Zagłębia Miedziowego, Mielecki, Łódzki, Pomorski, Śląski, Gliwicki, Warszawski.

Start polskich skoczków w zawodach poza granicami kraju został zapoczątkowany w 1955 r. udziałem w Międzynarodowych Zawodach Spadochronowych w Bułgarii. W następnym roku (1956) polscy sportowcy uczestniczyli po raz pierwszy w mistrzostwach świata. Od tego czasu startują w nich nieprzerwanie. W drugiej połowie lat pięćdziesiątych nasi skoczkowie brali udział w zawodach międzynarodowych o Puchar Adriatyku w Jugosławii. Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte obfitowały w liczne ich starty w zawodach i mistrzo-

Instr. Tadeusz Litwiński, jeden z pionierów polskiego sportu spadochronowego po wojnie; skoczek uniwersalny, instruktor i zasłużony działacz spadochronowy

stwach, m. in. Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, Kuby, NRD, Rumunii, Szwecji, Szwajcarii, Węgier i Związku Radzieckiego. Najściślejsze, bo coroczne, kontakty łączą polskich skoczków ze sportowcami Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Węgier i ZSRR. Są to kontakty wymienne na podstawie porozumień dwustronnych, zawartych przez ZG Aeroklubu PRL z zainteresowanymi aeroklubami narodowymi lub związkami lotniczymi.

Większość na ogół rozgrywanych w Polsce zawodów spadochronowych ma charakter międzynarodowy. Nie tylko na mistrzostwa Polski, ale na zawody i mistrzostwa organizowane m. in. przez aerokluby w Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi, Mielcu i Wrocławiu są zapraszani skoczkowie zagraniczni. Udział ich sprzyja nawiązywaniu kontaktów, jest okazją do wymiany doświadczeń, rozwija rywalizację sportową oraz wpływa na wzrost poziomu zawodniczego skoczków polskich.

*

I Krajowe Zawody Spadochronowe były przeprowadzone od 1 do 10 sierpnia 1952 r. na lotnisku Aeroklubu Warszawskiego. Startowało 26 skocz-

ków (w tym 2 kobiety) z 12 aeroklubów regionalnych oraz z CWSpad w Nowym Targu.

Rozegrano trzy konkurencje:

1 — skok z wysokości 400 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 3 s do koła o promieniu 50 m (zwycięzca: Józef Wójcik, CWSpad),

2 — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s do koła o promieniu 75 m (zwycięzca: Jerzy Rezler, Aeroklub Bielsko-Biała),

3 — skok z wysokości 1200 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 15 s do koła o promieniu 100 m (zwycięzca: Ryszard Krasucki, Aeroklub Wrocławski).

Czołowi sportowcy I Krajowych Zawodów Spadochronowych (1952 r.). Od lewej: Jan Cierniak, Ryszard Krasucki, Anna Franke i Józef Wójcik (zwycięzca zawodów)

Wyniki zawodów: 1 — Józef Wójcik (CWSpad, Nowy Targ), 2 — Ryszard Krasucki (Aeroklub Wrocławski), 3 — Roman Lewandowski (Aeroklub Pomorski w Toruniu), 8 — Anna Franke (CWSpad, Nowy Targ).

Skoki wykonywano z samolotu CSS-13. Zawody ukończyło 25 skoczków (Ryszarda Rozum doznała kontuzji nogi).

W czasie zawodów członkowie kierownictwa zawodów (poza konkursem) ustanowili rekord krajowy w skoku grupowym z wysokości 4100 m. Skok ten wykonano z trzech samolotów Zlin-26. W zawodach startowało 22 instruktorów spadochronowych.

Spadochronowe Mistrzostwa Polski

Mistrzostwa Polski mają na celu wyłonienie mistrzów w klasyfikacji indywidualnej (kobiet i mężczyzn) i drużynowej, ustanawianie rekordów, jak też wyłonienie spadochronowej kadry narodowej na rok następny. Ponadto popularyzują sport spadochronowy i przyczyniają się do zacieśnienia przyjaznych kontaktów i wymiany doświadczeń między sportowcami z aeroklubów regionalnych i klubów wojskowych uczestniczących w mistrzostwach, jak również ze skoczkami zagranicznymi (jeśli biorą udział w zawodach).

Uczestnikiem mistrzostw Polski może być jedynie członek aeroklubu regionalnego, który zakwalifikuje się do zawodów na podstawie wyników w zawodach II ligi. Członkowie kadry narodowej startują w mistrzostwach Polski bez eliminacji. O dopuszczeniu sportowców do udziału w mistrzostwach decyduje wydział spadochronowy ZG Aeroklubu PRL, przy czym wydział ten może zastosować ustępstwa regulaminowe w stosunku do skoczków zaproszonych przez organizatora mistrzostw Polski.

Regulamin mistrzostw Polski obejmuje postanowienia dotyczące organizacji mistrzostw, warunków uczestnictwa, warunków wykonywania skoków, składu jury, komisji sędziowskiej, konkurencji i punktacji oraz klasyfikacji. Regulamin jest wzorowany na regulaminie mistrzostw świata i tym samym jest zgodny z aktualnym Kodeksem Sportowym FAI.

Początkowo w mistrzostwach Polski startowało wielu instruktorów spadochronowych, gdyż nie było jeszcze doświadczonych sportowców nie będących instruktorami. Z upływem lat liczba instruktorów startujących w mistrzostwach zmniejszała się na korzyść zawodników nie pracujących zawodowo w spadochroniarstwie.

W okresie ponad 25 lat rozgrywania mistrzostw Polski radykalnie zmienił się poziom wyszkolenia zawodników, warunki uczestnictwa, sprzęt, a także przewidziane regulaminem konkurencje, wymagające od skoczków doświadczenia i ciągłego treningu.

Mistrzostwa Polski są rozgrywane rokrocznie (z wyjątkiem lat 1958, 1962 i 1968, kiedy to cały wysiłek organizacyjny był podporządkowany przygotowaniom do mistrzostw świata). Zgodnie z tradycją gospodarzem mistrzostw Polski co roku jest inny aeroklub regionalny. Fakt ten mobilizuje kierownictwo danego aeroklubu do większego zainteresowania się tą dziedziną sportu oraz jest okazją do wszechstronnego popularyzowania spadochroniarstwa na terenie objętym jego działalnością.

*

I Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 3 do 10 października 1954 r. w Nowym Targu. Uczestniczyło w nich 37 zawodników z 17 aeroklubów regionalnych, z CWSpad (Nowy Targ) i Wytwórni Spadochronowej (Legionowo). Kobiety nie startowały. Poza konkursem skoczek doświadczalny Jacek Haszlakiewicz skakał z nowym polskim spadochronem wyczynowym SW-2 konstrukcji Zbigniewa Chronika. Skoki wykonywano do koła o promieniu 100 m.

SPADOCHRONOWI MISTRZOWIE POLSKI W LATACH 1954—1980

Kolejność, rok i miejsce mistrzostw			Imię i nazwisko oraz przynależność klubowa mistrza Polski	
I	1954	Nowy Targ	Józef Wójcik	Legionowo
II	1955	Białystok	Zdzisław Szwedziuk	OSL Dęblin
III	1956	Kraków	Jerzy Kowalczuk	Aeroklub Lubelski
IV	1957	Strzebielino	Zdzisław Szwedziuk	OSL Dęblin
V	1959	Warszawa	Jan Cierniak	Aeroklub Krakowski
VI	1960	Ostrów Wlkp.	Jan Cierniak	Aeroklub Krakowski
VII	1961	Rzeszów	Jan Cierniak	Aeroklub Krakowski
VIII	1963	Zielona Góra	Stefan Czerwonka	Aeroklub Podkarpacki
IX	1964	Toruń	Edward Ligocki	6 PDPD
X	1965	Wrocław	Edward Ligocki	Aeroklub Wrocławski
XI	1966	Bielsko-Biała	Edward Ligocki	WKS Wrocław
XII	1967	Katowice	Stefan Czerwonka	Aeroklub Podkarpacki
XIII	1969	Poznań	Edward Ligocki	WKS Wrocław
XIV	1970	Krosno	Edward Ligocki	WKS Wrocław
XV	1971	Kielce	Edward Ligocki	WKS Wrocław
XVI	1972	Katowice	Stanisław Sidor	WKS Dęblin
XVII	1973	Łódź	Stanisław Sidor	WKS Dęblin
XVIII	1974	Lublin	Józef Łuszczki	WKS Kraków
XIX	1975	Częstochowa	Lesław Panaś	WKS Kraków
XX	1976	Bielsko-Biała	Lesław Panaś	WKS Kraków
XXI	1977	Katowice	Andrzej Halik	WKS Kraków
XXII	1978	Włocławek	Janusz Mac	Aeroklub Rzeszowski
XXIII	1979	Lublin	Stanisław Sondej	WKS Kraków
XXIV	1980	Łódź	Stanisław Barwik	WKS Bydgoszcz

SPADOCHRONOWE MISTRZYNIE POLSKI W LATACH 1956—1980

Kolejność, rok i miejsce mistrzostw			Imię i nazwisko oraz przynależność klubowa mistrzyni Polski	
III	1956	Kraków	Romana Skatulska	Aeroklub Warszawski
IV	1957	Strzebielino	Antonina Chmielarczyk	Aeroklub Krakowski
V	1959	Warszawa	Antonina Chmielarczyk	Aeroklub Krakowski
VI	1960	Ostrów Wlkp.	Antonina Chmielarczyk	Aeroklub Krakowski
VII	1961	Rzeszów	Maria Puchar	Aeroklub Warszawski
VIII	1963	Zielona Góra	Antonina Chmielarczyk	Aeroklub Gdański
IX	1964	Toruń	Róża Sokołowska	Aeroklub Warszawski
X	1965	Wrocław	Maria Puchar	Aeroklub Warszawski
XI	1966	Bielsko-Biała	Maria Puchar	Aeroklub Warszawski
XII	1967	Katowice	Krystyna Ligocka	Aeroklub Wrocławski
XVII	1973	Łódź	Janina Zwierzchowska	Aeroklub Wrocławski
XVIII	1974	Lublin	Grażyna Kudłek	WKS-Wrocław
XIX	1975	Częstochowa	Janina Borkowska	Aeroklub Wrocławski
XXI	1977	Katowice	Janina Borkowska	Aeroklub Wrocławski
XXII	1978	Włocławek	Janina Borkowska	Aeroklub Wrocławski
XXIII	1979	Lublin	Janina Borkowska	Aeroklub Wrocławski
XXIV	1980	Łódź	Krystyna Pączkowska	WKS-Wrocław

Uwaga. W wymienionych niżej wynikach mistrzostw w nawiasach podano nazwiska sportowców lub aeroklubów — zwycięzców danej konkurencji.

Rozegrano 4 konkurencje: 1 — skok z wysokości 400 m na celność lądowania (Zdzisław Balcerski, Aeroklub Łódzki), 2 — skok z wysokości 600 m

Na starcie I Spadochronowych Mistrzostw Polski w Nowym Targu (1954 r.). U dołu: Józef Wójcik, który jako pierwszy zdobył tytuł mistrza Polski

na celność lądowania (Lucjan Kłosowski, Aeroklub Białostocki), 3 — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (Zdzisław Frett, CWSpad — Nowy Targ), 4 — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 15 s z oceną stylu spadania na celność lądowania (Jerzy Łobodda, Legionowo).

Wyniki indywidualne: 1. Józef Wójcik (mistrz Polski), Legionowo, 2. Ludomir Świeczko, Aeroklub Kielecki, 3. Zdzisław Frett, CWSpad — Nowy Targ, 4. Tadeusz Kwak, Aeroklub Podkarpacki, 5. Jerzy Łobodda, Legionowo.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Kielecki, 2. Aeroklub Olsztyński, 3. Aeroklub Rzeszowski.

Najwięcej punktów zdobył zespół Legionowa, nie ujęto go jednak w klasyfikacji zespołowej, gdyż nie reprezentował barw aeroklubu. Zgodnie z postanowieniami regulaminu dwóch najlepszych zawodników z danego aeroklubu stanowiło podstawę do klasyfikacji zespołowej.

Zawodnicy startowali w większości na spadochronach ST-1.

II Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 18 do 25 września 1955 r. na lotnisku Aeroklubu Białostockiego. Na starcie stanęło 46 zawodników (w tym 5 kobiet) z 14 aeroklubów regionalnych oraz OSL Dęblin. W skład drużyny wchodziło 3 skoczków.

Rozegrano 4 konkurencje: 1 — dwa skoki z wysokości 600 m na celność lądowania do koła o promieniu 30 m (Jerzy Koss, Aeroklub Warszawski), 2 — dwa skoki z wysokości 600 m na celność lądowania do koła o promieniu 30 m (Henryk Przybyszewski, Aeroklub Olsztyński), 3 — dwa skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania do koła o promieniu 50 m (Zdzisław Szwedziuk, OSL — Dęblin), 4 — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20 s z oceną stylu spadania na celność lądowania do koła o promieniu 75 m (Zdzisław Szwedziuk, OSL — Dęblin).

Wyniki indywidualne: 1. Zdzisław Szwedziuk (mistrz Polski), OSL — Dęblin, 2. Józef Wójcik, 3. Jeszy Koss — obaj z Aeroklubu Warszawskiego, 4. Janusz Szygendowski, OSL — Dęblin, 5. Zdzisław Piasecki, Aeroklub Śląski.

Najlepsza z kobiet (Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Krakowski) zajęła 16 miejsce.

Wyniki drużynowe: 1. OSL — Dęblin, 2. Aeroklub Warszawski, 3. Aeroklub Śląski.

Zawodnicy startowali na spadochronach ST-1, jedynie skoczkowie z Aeroklubu Warszawskiego — na SW-2.

III Spadochronowe Mistrzostwa Polski rozegrano od 9 do 21 września 1956 r. na lotnisku Aeroklubu Krakowskiego. Startowało 43 zawodników (w tym 6 kobiet) z 12 aeroklubów regionalnych. Drużyna składała się z 4 skoczków.

Przeprowadzono 4 konkurencje: 1 — dwa skoki z wysokości 600 m na celność lądowania (Wanda Szteyn i Jerzy Kowalczuk, oboje z Aeroklubu Lubelskiego), 2 — dwa skoki z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20 s z oceną stylu spadania na celność lądowania (Romana Skatulska, Aeroklub Warszawski i Jerzy Kowalczuk, Aeroklub Lubelski), 3 — dwa skoki grupowe z wysokości 1000 m na celność lądowania (Aeroklub Warszawski), 4 — skok z wysokości 2200 m z opóźnionym otwarciem spadochronu z oceną stylu

spadania (Maria Puchar, Aeroklub Wrocławski i Bolesław Gargała, Aeroklub Rzeszowski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 150 m.

Wyniki kobiet: 1. Romana Skatulska (mistrzyni Polski), Aeroklub Warszawski, 2. Maria Puchar, Aeroklub Wrocławski, 3. Aleksandra Wojtkowiak, Aeroklub Poznański.

Wyniki mężczyzn: 1. Jerzy Kowalczuk (mistrz Polski), Aeroklub Lubelski, 2. Henryk Jaksim, Legionowo, 3. Bolesław Gargała, Aeroklub Rzeszowski, 4. Jerzy Łobodda, Legionowo, 5. Jerzy Koss, Aeroklub Warszawski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Warszawski, 2. Aeroklub Lubelski, 3. Aeroklub Wrocławski.

Zawodnicy skakali ze spadochronami ST-1 i SW-2.

IV Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 4 do 16 sierpnia 1957 r. w Strzebielinie z udziałem 61 zawodników (w tym 9 kobiet) z 17 aeroklubów regionalnych oraz OSL — Dęblin. Poza konkursem startowało pięciu skoczków (1 z Krakowa i 4 z Warszawy). Do skoków grupowych mógł być zgłoszony zespół 3- lub 4-osobowy; klasyfikowano trzy najlepsze wyniki.

Rozegrano 4 konkurencje: 1 — dwa skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Romana Skatulska, Aeroklub Warszawski i Zdzisław Szwedziuk, OSL — Dęblin), 2 — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20 s z prowadzeniem ciała stylem płaskim podczas spadania w

Zdzisław Szwedziuk, dwukrotny mistrz Polski; jako pierwszy w kraju wykonał 1000-ny skok ze spadochronem (10 marca 1959 r.)

dowolnie obranym kierunku oraz na celność lądowania (Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Krakowski i Stefan Zmysłowski, Aeroklub Warszawski), 3 — dwa skoki z wysokości 2200 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s oraz prowadzeniem ciała stylem płaskim w nakazanym kierunku (Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Krakowski i Zdzisław Szwedziuk, OSL — Dęblin), 4 — dwa skoki grupowe: jeden z wysokości 600 m, drugi — z 1000 m na celność lądo-

wania (Aeroklub Warszawski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 150 m.

Wyniki kobiet: 1. Antonina Chmielarczyk (mistrzyni Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Romana Skatulska, Aeroklub Warszawski, 3. Anna Franke, Aeroklub Gliwicki.

Wyniki mężczyzn: 1. Zdzisław Szwedziuk (mistrz Polski), OSL — Dęblin, 2. Ryszard Kosina, Aeroklub Krakowski, 3. Tadeusz Podgórski, Aeroklub Olsztyński, 4. Jerzy Koss, Aeroklub Warszawski, 5. Stanisław Sójka, Aeroklub Kielecki.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Warszawski, 2. Aeroklub Krakowski, 3. Aeroklub Kielecki.

Zawodnicy skakali ze spadochronami ST-1, SW-2 i ST-5.

V Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 21 do 31 lipca 1959 r. na lotnisku Aeroklubu Warszawskiego. Uczestniczyło w nich 51 zawodników (w tym 4 kobiety) z 24 aeroklubów regionalnych oraz 4 zawodników bułgarskich (w tym 1 kobieta). Razem 55 zawodników (w tym 5 kobiet). Klasyfikacji drużynowej nie prowadzono.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — dwa skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Antonina Chmielarczyk i Jan Cierniak, oboje z Aeroklubu Krakowskiego), 2 — dwa skoki z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20 s z prowadzeniem ciała stylem płaskim w dowolnie obranym kierunku, na celność lądowania (Julia Iliewa-Angełowa, Bułgaria i Edward Kulesza, Aeroklub Śląski), 3 — dwa skoki z wysokości 2600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 35—40 s, oceną stylu spadania i wykonywania figur akrobacji spadochronowej — dwie pełne spirale (Antonina Chmielarczyk i Julia Iliewa-Angełowa oraz Jan Cierniak i Ireneusz Zapaśnik, Aeroklub Gdański).

Wyniki kobiet: 1. Antonia Chmielarczyk (mistrzyni Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Julia Iliewa-Angełowa, Bułgaria, 3. Maria Puchar, Aeroklub Warszawski.

Wyniki mężczyzn: 1. Jan Cierniak (mistrz Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Ireneusz Zapaśnik, Aeroklub Gdański, 3. Zdzisław Szwedziuk, OSL — Dęblin, 4. Konstantin Stankow, Bułgaria, 5. Edward Kulesza, Aeroklub Śląski.

Większość zawodników startowała na spadochronach szczelinowych ST-5.

Mistrzostwa poprzedził Zlot Gwiaździsty Samolotów — ze wszystkich aeroklubów regionalnych i szkół — na lotnisko Gocław w związku z XV-leciem Polski Ludowej o nagrodę Przewodniczącego GKKF (21 lipca). Uczestnicy Zlotu oraz mistrzowie Polski następnego dnia (22 lipca) wzięli udział w Centralnej Defiladzie Sportowej.

VI Spadochronowe Mistrzostwa Polski rozegrano od 18 do 24 września 1960 r. na lotnisku Aeroklubu Ostrowskiego. Startowało 37 zawodników (w tym 4 kobiety) z 20 aeroklubów regionalnych. Klasyfikacji drużynowej nie prowadzono.

Przeprowadzono 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Aleksandra Wojtkowiak, Aeroklub Poznański i Jan Cierniak, Aeroklub Krakowski), 2 — trzy skoki z wysokości 1700 m z opóźnionym

Otwarcie V Spadochronowych Mistrzostw Polski na lotnisku Aeroklubu Warszawskiego w 1959 r.

otwarciem spadochronu 18—23 s z oceną płaskiego stylu spadania (Antonina Chmielarczyk i Jan Cierniak, oboje z Aeroklubu Krakowskiego), 3 — dwa skoki z wysokości 2200 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 28—32 s i wykonywaniem figur (5 spirali i salto) akrobacji spadochronowej (Antonina Chmielarczyk i Jan Cierniak). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 100 m.

Wyniki kobiet: 1. Antonina Chmielarczyk (mistrzyni Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Janina Krajewska, Aeroklub Tatrzański w Nowym Targu, 3. Aleksandra Wojtkowiak, Aeroklub Poznański.

Wyniki mężczyzn: 1. Jan Cierniak (mistrz Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Roman Lewandowski, Aeroklub Ziemi Mazowieckiej w Płocku, 3. Stefan Czerwonka, Aeroklub Podkarpacki, 4. Andrzej Kolatorski, Aeroklub Gdański, 5. Czesław Robak, Aeroklub Robotniczy w Świdniku.

Zawodnicy skakali ze spadochronami szczelinowymi ST-5; trzech skoczków startowało z nowymi spadochronami doświadczalnymi.

VII Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 17 do 24 września 1961 r. na lotnisku Aeroklubu Rzeszowskiego. Startowało 41 zawodników (w tym 4 kobiety) z 16 aeroklubów regionalnych oraz 4 sportowców zagranicznych — po dwóch z Jugosławii i NRD. Razem 45 skoczków.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Maria Puchar, Aeroklub Warszawski i Roman Cajzner, CWSpad-Strzebielino), 2 — trzy skoki z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 15-20 s z oceną płaskiego stylu spadania na celność lądowania (Maria Puchar i Augustyn Konior, Aeroklub Śląski), 3 — dwa skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25-30 s i wykonaniem akrobacji spadochronowej (Antonina Chmielarczyk i Jan Cierniak, oboje z Aeroklubu Krakowskiego).

Jan Cierniak, trzykrotny mistrz Polski

Wyniki kobiet: 1. Maria Puchar (mistrzyni Polski), Aeroklub Warszawski, 2. Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Krakowski, 3. Maria Wojtkowska, Aeroklub Warszawski.

Wyniki mężczyzn: 1. Jan Cierniak (mistrz Polski), Aeroklub Krakowski, 2. Stefan Czerwonka, Aeroklub Podkarpacki, 3. Roman Cajzner, CWSpad-Strzebielino, 4. Andrzej Zalasiński, Aeroklub Krakowski, 5. Edward Kulesza, Aeroklub Śląski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Krakowski, 2. Aeroklub Śląski, 3. CWSpad-Strzebielino.

Zawodnicy startowali na spadochronach ST-5 (w tym także na unowocześnionych).

VIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 15 do 22 września 1963 r. na lotnisku Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze. Na starcie stanęło 63 zawodników (w tym 8 kobiet) z 17 aeroklubów regionalnych oraz 6 Pomorskiej Dywizji Powietrzno-Desantowej (6 PDPD), Wojsk Lotniczych (WL) i CWSpad-Strzebielino.

Rozegrano 4 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Antonina Chmielarczyk i Janusz Osiecki, oboje z Aeroklubu Gdańskiego), 2 — trzy skoki z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 15—20 s z utrzymaniem płaskiej pozycji ciała od chwili oddzielenia się od samolotu, na celność lądowania (Antonina Chmielarczyk i Stefan Czerwonka, Aeroklub Podkarpacki), 3 — dwa skoki z wysokości 2000 m (1800 m dla kobiet) z opóźnionym otwarciem spadochronu 25-30 s (dla kobiet 15—20 s) i wykonaniem akrobacji spadochronowej (Maria Puchar, Aeroklub Warszawski i Jan Cierniak, Aeroklub Krakowski), 4 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Warszawski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: **1. Antonina Chmielarczyk** (mistrzyni Polski), Aeroklub Gdański, 2. Maria Puchar, Aeroklub Warszawski, 3. Władysława Sanetra, Aeroklub Bielsko-Bialski.

Wyniki mężczyzn: 1. Stefan Czerwonka (mistrz Polski), Aeroklub Podkarpacki, 2. Jan Cierniak, Aeroklub Krakowski, 3. Edmund Przybylski, Aeroklub Ostrowski, 4. Janusz Gawłowski, 6 PDPD, 5. Andrzej Zalasiński, Aeroklub Krakowski.

Antonina Chmielarczyk, czterokrotna mistrzyni Polski. Jako pierwsza kobieta w naszym kraju wykonała 1000-ny skok ze spadochronem (25 września 1965 r.)

Wyniki drużynowe: 1. 6 PDPD, 2. Aeroklub Krakowski, 3. CWSpad Strzebielino.

Skoki wykonywano z unowocześnionymi spadochronami ST-5.

Na zakończenie mistrzostw (22 września) wykonano skok grupowy z wysokości 800 m na celność lądowania — o Puchar Aeroklubu Ziemi Lubuskiej. Zwyciężyła drużyna Aeroklubu Krakowskiego.

IX Spadochronowe Mistrzostwa Polski rozegrano od 13 do 20 września 1964 r. na lotnisku Aeroklubu Pomorskiego w Toruniu. W zawodach wzięło udział 34 skoczków (w tym 4 kobiety) z 13 aeroklubów regionalnych, a także sportowcy wojskowi. Klasyfikacji drużynowej nie prowadzono.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Maria Puchar, Aeroklub Warszawski i Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski), 2 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym

Czołowe zawodniczki IX Spadochronowych Mistrzostw Polski (1964 r.). Na podium dla zwycięzców stoją od lewej: Krystyna Ligocka, Róża Sokołowska i Maria Puchar

otwarciem spadochronu 3—10 s na celność lądowania (Róża Sokołowska, Aeroklub Warszawski i Zbigniew Frankowski, Lotnictwo Operacyjne), 3 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25—30 s i wykonaniem akrobacji spadochronowej (Maria Puchar i Edward Ligocki, 6 PDPD). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 50 m.

Wyniki kobiet: 1. Róża Sokołowska (mistrzyni Polski), 2. Maria Puchar — obie z Aeroklubu Warszawskiego, 3. Krystyna Kot, Aeroklub Śląski.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), 6 PDPD, 2. Ryszard Kuś, Aeroklub Wrocławski, 3. Jan Kuliś, 6 PDPD, 4. Andrzej Zalasiński, Aeroklub Krakowski, 5. Zbigniew Frankowski, Lotnictwo Operacyjne.

X Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 5 do 12 września 1965 r na lotnisku Aeroklubu Wrocławskiego. Regulamin przewidywał rozegranie dwóch konkurencji półfinałowych (na celność i akrobacja), dwóch konkurencji finałowych (na celność i akrobacja) oraz wykonanie trzech skoków grupowych. Do półfinałów stanęło 29 zawodników (w tym 5 kobiet) z 14 aeroklubów regionalnych, do finałów zakwalifikowało się 21 zawodników w tym 3 kobiety). Mistrzostwa rozegrano dla uświetnienia obchodów XX-lecia Ziem Zachodnich i Północnych.

Rozegrano 3 konkurencje finałowe: 1 — dwa skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Maria Puchar, Aeroklub Warszawski i Edward Ligocki, Aeroklub Wrocławski), 2 — dwa skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25—30 s z wykonaniem akrobacji (Maria Puchar i Edward Ligocki), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Wrocławski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: 1. Maria Puchar (mistrzyni Polski), Aeroklub Warszawski, 2 — Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Gdanski, 3. Krystyna Kot, Aeroklub Krakowski.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Jan Kuliś, Aeroklub Częstochowski, 3. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski, 4. Stefan Czerwonka, Aeroklub Podkarpacki, 5. Marian Sylwańczyk, Aeroklub Gdański.

Skoki wykonano w większości ze spadochronami ST-5.

XI Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 4 do 11 września 1966 r. na lotnisku Aeroklubu Bielsko-Bialskiego. W zawodach wzięło udział 53 skoczków (w tym 7 kobiet) z 19 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Maria Puchar, Aeroklub Warszawski i Edward Ligocki, WKS-Wrocław), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25—30 s i wykonywaniem akrobacji (Maria Puchar i Edward Ligocki), 3 — cztery skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (6 PDPD). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki kobiet: 1. Maria Puchar (mistrzyni Polski), Aeroklub Warszawski, 2. Krystyna Ligocka, Aeroklub Wrocławski, 3. Bożena Muszkiet, Aeroklub Łódzki.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), WKS — Wrocław, 2. Jan Kuliś, Aeroklub Częstochowski, 3. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski, 4. Jan Cierniak, 6 PDPD, 5. Edward Kulesza, Aeroklub Śląski.

Wyniki drużynowe: 1. 6 PDPD, 2. WKS-Wrocław, 3. Aeroklub Podkarpacki.

W dodatkowo rozegranej konkurencji (skok z wysokości 1000 m na celność lądowania) o Puchar Beskidów zwyciężył Edward Kulesza z Aeroklubu Śląskiego.

Większość zawodników startowała na spadochronach polskich.

Stefan Czerwonka, dwukrotny mistrz Polski, pierwszy polski sportowiec, który wykonał 5000-ny skok ze spadochronem (23 czerwca 1978 r.)

XII Spadochronowe Mistrzostwa Polski (ze względu na niepomyślne warunki atmosferyczne) rozegrano w dwóch terminach: pierwszy — od 4 do 13 września, drugi—14 i 15 października 1967 r. na lotnisku Aeroklubu Śląskiego w Katowicach.

W pierwszym terminie na starcie stanęło 64 zawodników (w tym 5 kobiet). Rozegrano 1 konkurencję — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (Anna Malinowska, Aeroklub Krakowski i Edward Kulesza, Aeroklub Śląski).

W drugim terminie do skoków przystąpiło 54 zawodników (w tym 4 kobiety). Rozegrano 2 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20—25 s i wykonywaniem akrobacji (Regina Koszykowska, Aeroklub Gdański i Stefan Czerwonka, Aeroklub Podkarpacki), 2 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (1. 6 PDPD, 2. WOPK, 3. Aeroklub Podkarpacki). Skoki na celność lądowania wykonano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki kobiet: 1. Krystyna Ligocka (mistrzyni Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Regina Koszykowska, Aeroklub Gdański, 3. Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Stefan Czerwonka (mistrz Polski), Aeroklub Podkarpacki, 2. Janusz Gawłowski, 6 PDPD, 3. Edward Ligocki, WKS-Wrocław, 4. Zbigniew Dzius, Aeroklub Podkarpacki, 5. Edward Kulesza, Aeroklub Śląski.

Wyniki drużynowe: 1. 6 PDPD, 2. Aeroklub Podkarpacki, 3. Aeroklub Wrocławski.

Oprócz spadochronów polskich, na których startowała większość zawodników, skakano również ze spadochronami zagranicznymi (CSRS, Francji, USA i ZSRR).

XIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 20 do 28 września 1969 r. na lotnisku Aeroklubu Poznańskiego. Uczestniczyło 82 zawodników (w tym 13 kobiet) z 14 aeroklubów regionalnych, a także skoczkowie z Bułgarii, Jugosławii i NRD.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Krystyna Bednarz, Aeroklub Łódzki i Władysław Koźmiński, WKS-Wrocław), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Anna Kwaśnik, Aeroklub Wrocławski i Edward Ligocki, WKS-Wrocław), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania. (1. WKS-Kraków, 2. WKS-Wrocław, 3. WOPK). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Mistrzyni Polski nie wyłoniono — najlepsza spośród zawodniczek była Anna Kwaśnik z Aeroklubu Wrocławskiego.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), WKS-Wrocław, 2. Sylwester Jakubowski, Aeroklub Kujawski, 3. Jan Kuliś, Aeroklub Częstochowski, 4. Władysław Koźmiński, WKS-Wrocław, 5. Stanisław Sidor, WKS-Dęblin.

Większość zawodników skakała ze spadochronami polskimi.

XIV Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 5 do 12 lipca 1970 r. na lotnisku Aeroklubu Podkarpackiego w Krośnie n. Wisłokiem. Startowało 52 zawodników (w tym 4 kobiety) z 28 aeroklubów regionalnych oraz z klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Edward Ligocki, WKS-Wrocław), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Sylwester Jakubowski, Aeroklub Kujawski), 3 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (patrz wyniki drużynowe). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Mistrzyni Polski nie wyłoniono — najlepsza z kobiet była Janina Zwierzchowska z Aeroklubu Wrocławskiego (12 miejsce).

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), WKS-Wrocław, 2. Sylwester Jakubowski, Aeroklub Kujawski, 3. Henryk Rozwadowski, Aeroklub Rzeszowski, 4. Stanisław Sidor, WKS-Dęblin, 5. Jan Cierniak, WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków, 2. WKS-Wrocław, 3. Aerokluby Kujawski i Pomorski.

Ponadto 40 zawodników wzięło udział w dodatkowej konkurencji (trzy skoki na celność lądowania) o *Lampę Górniczą* (ufundowaną przez prezesa Aeroklubu Podkarpackiego). Zwyciężył Janusz Gawłowski, WKS-Wrocław.

Uczestnicy mistrzostw startowali na spadochronach: PTCH-6, PTCH-7, *Para Commander, Olympic, Super Olympic.*

XV Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 29 sierpnia do 5 września 1971 r. na lotnisku Aeroklubu Kieleckiego. Na starcie stanęło 52 zawodników (w tym 7 kobiet) z 13 aeroklubów regionalnych oraz 24 skoczków poza konkursem (w tym 3 ekipy zagraniczne: ZSRR, CSRS i NRD). Razem 76 zawodników (w tym 15 kobiet).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Edward Ligocki, WKS-Wrocław), 2 — dwa skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym

Edward Ligocki, sześciokrotny mistrz Polski

otwarciem spadochronu 30 s. z wykonywaniem akrobacji (Edward Ligocki), 3 — cztery skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (WKS-Wrocław). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Mistrzyni Polski nie wyłoniono — najlepszą zawodniczką była Janina Zwierzchowska z Aeroklubu Wrocławskiego (26 miejsce).

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki (mistrz Polski), 2. Władysław Koźmiński — obaj WKS-Wrocław, 3. Stanisław Sidor, WKS-Dęblin, 4. Jan Bober, Aeroklub Gliwicki, 5. Sylwester Jakubowski, WKS-Wrocław.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków, 2. WKS-Wrocław, 3. Aeroklub Rzeszowski.

Sprzęt spadochronowy bez zmian. Skoczek doświadczalny, Roman Lewandowski, demonstrował nowy polski spadochron wyczynowy SW-4.

XVI Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 25 sierpnia do 3 września 1972 r. w Katowicach i w Rudzie Śląskiej. Na starcie stanę-

ło 55 zawodników (w tym 6 kobiet) z 16 aeroklubów regionalnych oraz klubów wojskowych. Ponadto w mistrzostwach uczestniczyło 19 skoczków (w tym 3 kobiety) zagranicznych (CSRS, NRD, ZSRR). Razem 74 zawodników (w tym 9 kobiet).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—5 s na celność lądowania (Sylwester Jakubowski, WKS-Wrocław), 2 — cztery skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Stanisław Sidor, WKS-Dęblin), 3 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (WKS-Kraków). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Mistrzyni Polski nie wyłoniono — Anna Kwaśnik z Aeroklubu Wrocławskiego zajęła 14 miejsce.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Sidor (mistrz Polski), WKS-Dęblin, 2. Ryszard Olszowy, WKS-Wrocław, 3. Jan Kuliś, Aeroklub Częstochowski, 4. Kazimierz Skowron, 5. Józef Łuszczki — obaj WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków, 2. WKS-Wrocław, 3. Aeroklub Rzeszowski.

Sprzęt spadochronowy — jak w latach poprzednich.

Na terenie parku Bielszowice w Rudzie Śląskiej w celach widowiskowych przeprowadzono dwa skoki na celność lądowania, w których brali udział również skoczkowie z kopalni Bielszowice.

XVII Spadochronowe Mistrzostwa Polski rozegrano od 9 do 18 września 1973 r. na lotnisku Aeroklubu Łódzkiego. Uczestniczyło w nich 56 zawodników polskich (w tym 10 kobiet) z 15 aeroklubów regionalnych i klubów wojskowych oraz 34 sportowców zagranicznych (w tym 13 kobiet) z Francji, Jugosławii, NRD, Węgier i ZSRR. Razem 90 skoczków (w tym 23 kobiety).

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—5 s na celność lądowania (Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław i Janusz Mac, Aeroklub Rzeszowski), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski i Stanisław Sidor, WKS-Dęblin). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: 1. Janina Zwierzchowska (mistrzyni Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław, 3. Grażyna Olbrycht, WKS-Wrocław.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Sidor (mistrz Polski), WKS-Dęblin, 2. Janusz Mac, Aeroklub Rzeszowski, 3. Wiesław Szelc, Aeroklub Podkarpacki, 4. Stanisław Sondej, 5. Roman Łapucki — obaj z WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe (na celność oraz okrobacja): 1. WKS-Kraków II, 2. WKS-Wrocław, 3. WKS-Kraków I.

Najlepsze wyniki w akrobacji uzyskali skoczkowie zagraniczni Jean Bajade i Marie Virvaux (oboje z Francji). W punktacji nieoficjalnej po dwóch konkurencjach najlepszy był Sergiusz Pieśniaczewski (ZSRR), a w klasyfikacji zespołowej — drużyna ZSRR.

Najlepsi członkowie XVIII Spadochronowych Mistrzostw Polski (1974 r.). Od lewej: Lesław Panaś, Józef Łuszczki i Wiesław Szelc

XVIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 13 do 22 września 1974 r. na lotnisku Aeroklubu Lubelskiego. Na starcie stanęło 61 zawodników polskich (w tym 8 kobiet) z 20 aeroklubów regionalnych i klubów wojskowych oraz 11 sportowców zagranicznych (w tym 5 kobiet) z NRD. Razem 80 skoczków (w tym 13 kobiet).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — dziesięć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław i Wacław Czyż, Aeroklub Rzeszowski), 2 — pięć skoków z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Grażyna Kudłek, WKS-Wrocław i Józef Łuszczki, WKS-Kraków), 3 — pięć skoków grupowych z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (WKS-Kraków). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: 1. Grażyna Kudłek (mistrzyni Polski), 2. Krystyna Pączkowska — obie z WKS-Wrocław, 3. Małgorzata Trepka, WKS-Kraków.

Wyniki mężczyzn: 1. Józef Łuszczki (mistrz Polski), 2. Lesław Panaś — obaj z WKS-Kraków, 3. Wiesław Szelc, Aeroklub Podkarpacki, 4. Janusz Mac, 5. Wacław Czyż — obaj z Aeroklubu Rzeszowskiego.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków I. 2. Aeroklub Rzeszowski, 3. WKS-Kraków II.

Skoki wykonywano ze spadochronami SW-4, SW-5, PTCH-6, PTCH-8, UT-15 i Olympic.

XIX Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 15 do 24 sierpnia 1975 r. w Częstochowie. Uczestniczyło w nich 65 skoczków polskich (w tym 13 kobiet) z 18 aeroklubów regionalnych i 4 klubów wojskowych oraz 5 sportowców z Bułgarii. Razem 70 zawodników.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — dziesięć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Janina Borkowska, Aeroklub Wrocławski i Wiktor Świegoda, WKS-Kraków), 2 — pięć skoków z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Anna Kwaśnik, Aeroklub Wrocławski i Lesław Panaś, WKS-Kraków), 3 — pięć skoków grupowych z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (WKS-Kraków). Skoki na celność lądowania wykonano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: 1. Janina Borkowska (mistrzyni Polski), 2. Anna Kwaśnik — obie z Aeroklubu Wrocławskiego, 3. Grażyna Kudłek, WKS-Wrocław.

Wyniki mężczyzn: 1. Lesław Panaś (mistrz Polski), 2. Roman Łapucki, 3. Józef Łuszczki, 4. Andrzej Halik, 5. Kazimierz Skowron — wszyscy WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków I, 2. WKS-Kraków II, 3. WKS-Kraków III.

W sprzęcie spadochronowym nie nastąpiły zmiany. Zawodnicy startowali na spadochronach polskich, radzieckich, czechosłowackich i francuskich.

Czołowe zawodniczki XIX Spadochronowych Mistrzostw Polski (1975 r). Od lewej: Anna Kwaśnik, Janina Borkowska i Grażyna Kudłek

Instruktorzy spadochronowi — sędziowie sportowi mistrzostw Polski. Powyżej od lewej: Jan Filus, Andrzej Zalasiński, Roman Lewandowski, Bolesław Gargała, Jacek Szrek i za nim Edward Ligocki, Augustyn Konior. Zdjęcie obok od lewej: Ryszard Kuś, Janusz Stachowicz, Janusz Molik, Józef Dębiec, Sławomir Pomietlak, Andrzej Kowalski i Jan Sikorski

XX Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 19 do 29 września 1976 r. na lotnisku Aeroklubu Bielsko-Bialskiego. Uczestniczyło w nich 66 sportowców (w tym 8 kobiet) z 23 aeroklubów regionalnych i klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Andrzej Nawracaj i Lesław Panaś — obaj WKS-Kraków), 2 — pięć skoków z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu z wykonywaniem akrobacji (Lesław Panaś, WKS-Kraków), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (Aeroklub Bielsko-Bialski).

Mistrzyni Polski nie wyłoniono — najlepsza z zawodniczek, Barbara Gilewska z Aeroklubu Bielsko-Bialskiego, zajęła 28 miejsce.

Wyniki mężczyzn: 1. Lesław Panaś (mistrz Polski), WKS-Kraków, 2. Stanisław Barwik, WKS-Bydgoszcz, 3. Grzegorz Lisiewicz, Aeroklub Łódzki, 4. Edward Ligocki, 5. Władysław Koźmiński — obaj WKS-Wrocław.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Bydgoszcz, 2. WKS-Wrocław, 3. WKS-Kraków.

Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m. Sprzęt spadochronowy — bez zmian.

XXI Spadochronowe Mistrzostwa Polski rozegrano od 6 do 17 września 1977 r. na lotnisku Aeroklubu Śląskiego w Katowicach. Uczestniczyło w nich 83 zawodników (w tym 23 kobiety — 14 z Polski i 9 z zagranicy) z 17 aeroklubów regionalnych i klubów wojskowych oraz z Bułgarii, CSRS i NRD.

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Grażyna Kudłek, WKS-Wrocław i Stanisław Sondej, WKS-Kraków), 2 — cztery skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Anna Kwaśnik, Aeroklub Wrocławski i Wiesław Szelc, Aeroklub Podkarpacki).

Wyniki kobiet: 1. Janina Borkowska (mistrzyni Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Grażyna Kudłek, 3. Krystyna Pączkowska — obie z WKS-Wrocław.

Wyniki mężczyzn: 1. Andrzej Halik (mistrz Polski), WKS-Kraków, 2. Janusz Mac, Aeroklub Rzeszowski, 3. Wiesław Szelc, Aeroklub Podkarpacki, 4. Stanisław Sondej, 5. Andrzej Nawracaj — obaj z WKS-Kraków.

Mistrzostwa zakończono pokazami lotniczymi.

XXII Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 20 do 29 czerwca 1978 r. na lotnisku Aeroklubu Włocławskiego. Na starcie stanęło 87 zawodników (w tym 17 kobiet) z 19 aeroklubów regionalnych, klubów wojskowych oraz skoczkowie (10) z NRD.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 i 900 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Beata Leszczyńska, Aeroklub Bydgoski i Józef Łuszczki, WKS-Kraków), 2 — trzy skoki z opóźnionym otwarciem spadochronu 25 s z wysokości 1800 i 2000 m z wykonywaniem akrobacji (Janina Borkowska, Aeroklub Wrocławski i Roman Łapucki, WKS-Kraków), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (WKS-Dęblin).

Wyniki kobiet: 1. Janina Borkowska (mistrzyni Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław, 3. Danuta Ruch, Aeroklub Elbląski.

Wyniki mężczyzn: 1. Janusz Mac (mistrz Polski), Aeroklub Rzeszowski, 2. Ryszard Olszowy, WKS-Wrocław, 3. Józef Łuszczki, WKS-Kraków, 4. Włodzimierz Kowalaszek, 5. Stanisław Barwik — obaj WKS-Bydgoszcz.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Bydgoszcz, 2. WKS-Wrocław, 3. WKS-Kraków.

Równolegle z mistrzostwami Polski rozegrano XVII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego.

Wielu sportowców startowało ze spadochronami prostokątnymi (szybującymi).

XXIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski odbyły się od 23 do 29 lipca 1979 r. na lotnisku Aeroklubu Lubelskiego. W imprezie uczestniczyło 57 zawodników (w tym 11 kobiet) z 10 aeroklubów regionalnych oraz klubów wojskowych. Startowało też 4 sportowców z Austrii.

Przeprowadzono 2 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 800—1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Janina Borkowska, Aeroklub Wrocławski i Maciej Antkowiak, WKS-Wrocław), 2 — dwa skoki z wysokości 1800—2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25—30 s z wykonywaniem akrobacji spadochronowej (Janina Borkowska i Stanisław Barwik, WKS-Bydgoszcz).

Wyniki kobiet: 1. Janina Borkowska (mistrzyni Polski), Aeroklub Wrocławski, 2. Barbara Gilewska, Aeroklub Bielsko-Bialski, 3. Anna Kwaśnik-Piaścik, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Sondej (mistrz Polski), 2. Kazimierz Skowron, 3. Wiesław Guzik — wszyscy WKS-Kraków, 4. Włodzimierz Kowalaszek, WKS-Bydgoszcz, 5. Leszek Wąsowicz, WKS-Wrocław.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków, 2. WKS-Wrocław, 3. WKS-Bydgoszcz.

Najlepszy zawodnik zagraniczny zajął 18 miejsce.

Krystyna Pączkowska, mistrzyni Polski, czołowa zawodniczka krajowa

Mistrzostwa te były najważniejszą imprezą uświetniającą 50-lecie Aeroklubu Lubelskiego.

XXIV Spadochronowe Mistrzostwa Polski przeprowadzono od 29 czerwca do 5 lipca 1980 r. na lotnisku Aeroklubu Łódzkiego. Uczestniczyło w nich 57 sportowców (w tym 8 kobiet) z 14 aeroklubów regionalnych oraz 4 klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — osiem skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław i Stanisław Barwik, WKS-Bydgoszcz), 2 — dwa skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25—30 s i wykonywaniem akrobacji (Krystyna Pączkowska i Ryszard Olszowy, WKS-Wrocław), 3 — cztery skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (WKS-Bydgoszcz).

Wyniki kobiet: 1. Krystyna Pączkowska (mistrzyni Polski), WKS-Wrocław, 2. Alicja Kolankiewicz, Aeroklub Wrocławski; 3. Beata Leszczyńska, Aeroklub Bydgoski.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Barwik (mistrz Polski), WKS-Bydgoszcz, 2. Lesław Panaś, WKS-Kraków, 3. Ryszard Olszowy, WKS-Wrocław, 4. Włodzimierz Kowalaszek, 5. Marek Fotyga — obaj WKS-Bydgoszcz.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Bydgoszcz, 2. WKS-Kraków, 3. WKS-Wrocław.

Znaczna część zawodników startowała ze spadochronami prostokątnymi, w tym także z SW-11.

Całoroczne Zawody Spadochronowe Skrzydlatej Polski

W 1958 r. redakcja tygodnika lotniczego *Skrzydlata Polska* zainicjowała rozgrywanie Całorocznych Zawodów Spadochronowych. Wspólnie z Komisją Spadochronową Aeroklubu PRL opracowano, uzgodniono i ogłoszono obowiązujący regulamin zawodów. Miała to być korespondencyjna impreza sportowa, której celem było przede wszystkim zachęcenie do prowadzenia w klubach treningu kontrolowanego. Chodziło o to, aby każdy wykonany skok spadochronowy oceniano (styl spadania, akrobację), mierzono (celność lądowania) i sporządzano z tych skoków dokumenty. Trening kontrolowany skoczków w aeroklubach regionalnych miał także na celu podniesienie poziomu wyczynu spadochronowego, popularyzację tego sportu, ustanawianie rekordów krajowych i międzynarodowych. Całoroczne zawody ponadto zachęcały skoczków do rywalizacji, ponieważ wyłaniały spośród najlepszych — zwycięzcę.

Zasadniczą jednak innowacją regulaminu — w porównaniu do innych, wówczas obowiązujących — było:

1) umożliwienie rozegrania 10 konkurencji, przy czym do klasyfikacji zaliczano najlepsze wyniki z 4 konkurencji,

2) zaliczenie 4 lub mniej konkurencji nie wykluczało skoczka z udziału w zawodach,

3) wyczyny w poszczególnych konkurencjach zawodnicy mogli powtarzać dowolną ilość razy, na dowolnym typie spadochronu — chodziło o uzyskanie jak najlepszego wyniku.

Po kilku latach przeprowadzania zawodów Komisja Spadochronowa Aeroklubu PRL, zgodnie z postulatami redakcji *Skrzydlatej Polski*, na posiedzeniu 20 marca 1964 r. podjęła uchwałę, w wyniku której Całoroczne Zawody Spadochronowe *Skrzydlatej Polski* uznano za jedyną imprezę sportową wyłaniającą uczestników mistrzostw Polski seniorów i juniorów.

W Całorocznych Zawodach Spadochronowych *Skrzydlatej Polski* w latach 1958—1969 uczestniczyło 642 zawodników (w tym 40 kobiet). Łącznie wykonano 4168 skoków. W latach 1964—1969 w eliminacjach do mistrzostw Polski seniorów i juniorów zakwalifikowało się 337 zawodników. Ze względu na nowe formy kwalifikowania uczestników mistrzostw Polski, Całoroczne Zawody Spadochronowe po raz ostatni zostały przeprowadzone w 1969 r. Pomyślane jako klubowy trening kontrolowany odegrały one ważną rolę w polskim sporcie spadochronowym.

I Zawody Całoroczne: 16 kwietnia — 1 listopada 1958 r. Uczestniczyło 6 skoczków (w tym 3 kobiety) z 6 aeroklubów regionalnych. Zwyciężyli: Aleksandra Wojtkowiak, Aeroklub Poznański i Henryk Czyż, Aeroklub Wrocławski.

II Zawody Całoroczne: 10 kwietnia — 30 listopada 1959 r. Startowało 13 zawodników z 9 aeroklubów regionalnych. Zwyciężył Walerian Włodarkiewicz, Aeroklub Robotniczy w Świdniku.

III Zawody Całoroczne: 15 maja — 30 listopada 1960 r. Uczestniczyło 7 zawodników (w tym 1 kobieta) z 2 aeroklubów regionalnych. Zwyciężył Benedykt Kempski, Aeroklub Kujawski w Inowrocławiu.

IV Zawody Całoroczne: 7 maja — 30 listopada 1961 r. Uczestniczyło 14 zawodników (w tym 2 kobiety) z 2 aeroklubów regionalnych. Zwyciężył Jan Stryjak, Aeroklub Krakowski.

V Zawody Całoroczne: 20 maja — 1 grudnia 1962 r. Startowało w nich 25 skoczków z 8 aeroklubów regionalnych. Zwyciężył Andrzej Kiryluk, Aeroklub Gdański.

VI Zawody Całoroczne: 1 stycznia — 31 grudnia 1963 r. Uczestniczyło 10 zawodników z 2 aeroklubów regionalnych. Zwyciężył Andrzej Zalasiński, Aeroklub Krakowski.

VII Zawody Całoroczne: 17 maja — 31 grudnia 1964 r. Udział w nich brało 50 zawodników (w tym 1 kobieta) z 17 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw Polski seniorów i juniorów zakwalifikowano 53 skoczków. Zwyciężył Wojciech Solezyński, Aeroklub Wrocławski.

VIII Zawody Całoroczne: 9 maja — 31 grudnia 1965 r. Uczestniczyło w nich 67 skoczków (w tym 7 kobiet) z 14 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw Polski seniorów i juniorów zakwalifikowano 46 zawodników. Zwyciężył Tadeusz Antoniak, Aeroklub Podkarpacki w Krośnie.

IX Zawody Całoroczne: 3 kwietnia — 14 sierpnia 1966 r. Startowało 112 zawodników (w tym 6 kobiet) z 21 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw seniorów i juniorów zakwalifikowano 66 skoczków. Zwyciężył Jan Stryjak, Aeroklub Wrocławski.

X Zawody Całoroczne: 15 sierpnia 1966 r. — 13 sierpnia 1967 r. Uczestniczyło 130 zawodników (w tym 11 kobiet) z 19 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw Polski seniorów i juniorów zakwalifikowano 80 skoczków. Zwyciężył Ryszard Kuś, Aeroklub Wrocławski.

XI Zawody Całoroczne: 14 sierpnia 1967 r. — 31 lipca 1968 r. Startowało 76 skoczków (w tym 3 kobiety) z 16 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw Polski juniorów zakwalifikowano 34 zawodników (mistrzostw Polski seniorów w 1968 r. nie przeprowadzono). Zwyciężył Jerzy Dudek, Aeroklub Podkarpacki w Krośnie.

XII Zawody Całoroczne: 1 stycznia — 31 grudnia 1969 r Startowało 122 zawodników (w tym 6 kobiet) z 18 aeroklubów regionalnych. Do mistrzostw Polski seniorów i juniorów zakwalifikowano 78 skoczków. Zwyciężyli: w grupie seniorów — Zbigniew Dzius, Aeroklub Podkarpacki, w grupie juniorów — Jan Bober, Aeroklub Gliwicki.

Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów

Inicjatywa Komisji Spadochronowej Aeroklubu PRL zorganizowania w 1964 r. Spadochronowych Mistrzostw Polski Juniorów w Toruniu stała się punktem zwrotnym w podnoszeniu poziomu zawodniczego młodych skoczków spadochronowych w naszym kraju. Wniosek Komisji szybko został zrealizowany. Mistrzostwa Polski Juniorów stały się faktem. Sama jednak inicjatywa Komisji

Spadochronowej nie dałaby żadnych rezultatów, gdyby nie pełne jej zrozumienie przez Zarząd Główny Aeroklubu PRL, który przystąpił do urzeczywistnienia słusznego postulatu działaczy spadochronowych.

Początkowo mistrzostwa Polski juniorów były rozgrywane wspólnie z mistrzostwami Polski seniorów (1964—1966). Były to dwie różne imprezy, oddzielnie klasyfikowane, lecz przeprowadzane na jednym lotnisku i pod jednym kierownictwem. Sytuacja ta jednak nie zadowalała Komisji Spadochronowej, która dążyła do oddzielenia seniorów od juniorów, a więc do rozgrywania mistrzostw w różnych terminach i na różnych lotniskach. Za propozycją Komisji przemawiały trzy najważniejsze argumenty, które zadecydowały o usamodzielnieniu się mistrzostw Polski juniorów:

1) wzrastająca z każdym rokiem liczba chętnych skoczków, chcących uczestniczyć w mistrzostwach juniorów, powodowała duże trudności organizacyjne gospodarzowi mistrzostw w przeprowadzeniu dwóch licznych, pod względem osobowym, imprez na jednym terenie;

2) konieczność oddzielenia młodych skoczków od starszych wiekiem i doświadczeniem ze względów czysto sportowych, zauważono bowiem, że juniorzy — zamiast zdobywać umiejętności zawodnicze i podwyższać swoją wie-

SPADOCHRONOWI MISTRZOWIE POLSKI JUNIORÓW
W LATACH 1964—1980

Kolejność, rok i miejsce rozegrania mistrzostw			Imię i nazwisko oraz przynależność klubowa	
I	1964	Toruń	Jerzy Nadolski	Aeroklub Kujawski
II	1965	Wrocław	Tadeusz Wieczorek	Aeroklub Podkarpacki
III	1966	Bielsko-Biała	Wiesław Lenczner	WKS-Wrocław
IV	1967	Środa Wlkp.	Stanisław Sidor	Aeroklub Podkarpacki
V	1968	Konin	Zygmunt Renz	Aeroklub Poznański
VI	1969	Elbląg	Jan Bober	Aeroklub Gliwicki
VII	1970	Radom	Jerzy Żyła	Aeroklub Radomski
VIII	1971	Inowrocław	Leszek Biernat	Aeroklub Bydgoski
IX	1972	Bydgoszcz	Józef Makowski	Aeroklub Pomorski
X	1973	Kielce	Grzegorz Lisiewicz	Aeroklub Łódzki
XI	1974	Środa Wlkp.	Włodzimierz Kowalszek	WKS-Wrocław
XII	1975	Nowy Targ	Lech Steciak	Aeroklub Bydgoski
XIII	1976	Nowy Targ	Mirosław Pokropek	Aeroklub Gdański
XIV	1977	Elbląg	Henryk Nawrat	Aeroklub Śląski
XV	1978	Słupsk	Leszek Wąsowicz	Aeroklub Wrocławski
XVI	1979	Łódź	Piotr Brendler	A. Robotniczy w Świdniku
XVII	1980	Gliwice	Wiesław Skóra	WKS-Bydgoszcz

SPADOCHRONOWE MISTRZYNIE POLSKI JUNIORÓW

IV	1967	Środa Wlkp.	Bożena Muszkiet	Aeroklub Łódzki
VI	1969	Elbląg	Danuta Żurniewicz	Aeroklub Poznański
X	1973	Kielce	Irena Oleszkiewicz	A. Warmińsko-Mazurski
XI	1974	Środa Wlkp.	Irena Górska	Aeroklub Białostocki

dzę sportowo-wyczynową — zbyt pochopnie przejmowali nawyki przestarzałe bądź niewłaściwe od starszych kolegów. Stąd też oczekiwany wzrost poziomu zawodniczego młodych skoczków następował zbyt wolno. Uznano, że mistrzostwa juniorów powinny być rozgrywane oddzielnie i odbywać się w atmosferze młodości, wzajemnej pomocy i koleżeństwa;

3) sztuczne łączenie seniorów z juniorami (przed ukończeniem przez juniora 21 lat) uznano za niecelowe.

Rozgrywane co roku Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów wykazały dobitnie, iż zawody te są nie tylko potrzebne, ale pożądane, sygnalizują bowiem kierownictwu sportu spadochronowego oraz trenerom młode talenty zawodnicze, którymi należy się zaopiekować. Najlepsi skoczkowie tych mistrzostw są powoływani do Spadochronowej Kadry Narodowej Juniorów.

I Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 13 do 20 września 1964 r. na lotnisku Aeroklubu Pomorskiego w Toruniu (równolegle z IX Spadochronowymi Mistrzostwami Polski). Uczestniczyło 11 zawodników (w tym 1 kobieta) z 9 aeroklubów regionalnych oraz 7 skoczków poza konkursem (w tym 1 kobieta).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 15—20 s i utrzymaniem płaskiej pozycji spadania od momentu oddzielenia się od samolotu na celność lądowania (Piotr Sowa, Aeroklub Śląski), 2 — trzy skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Marian Zapart, Aeroklub Kielecki), 3 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 3—10 s na celność lądowania (Jerzy Późny, Aeroklub Śląski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki mężczyzn: 1. Jerzy Nadolski (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Kujawski, 2. Jerzy Późny, Aeroklub Śląski, 3. Marian Zapart, Aeroklub Kielecki.

Najlepsza z zawodniczek — Regina Koszykowska z Aeroklubu Gdańskiego — uplasowała się na 8 miejscu.

II Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 5 do 12 września 1965 r. na lotnisku Aeroklubu Wrocławskiego (równolegle z X SpadMP). Na starcie stanęło 18 skoczków. Po rozegraniu dwóch konkurencji półfinałowych do finałów zakwalifikowało się 10 zawodników z 6 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — dwa skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Tadeusz Wieczorek, Aeroklub Podkarpacki), 2 — dwa skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20—25 s z wykonywaniem akrobacji (bez salt) (Jerzy Nadolski, Aeroklub Kujawski).

Wyniki: 1. Tadeusz Wieczorek (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Podkarpacki, 2. Eligiusz Wojnarowski, Aeroklub Gdański, 3. Jerzy Nadolski, Aeroklub Kujawski.

III Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 4 do 11 września 1966 r. na lotnisku Aeroklubu Bielsko-Bialskiego (równolegle z XI SpadMP). Uczestniczyło 19 zawodników (w tym 2 kobiety) z 9 aeroklubów regionalnych oraz z klubu wojskowego.

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Czesław Zawadzki, Aeroklub Lubelski), 2 — dwa skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20—25 s z wykonywaniem akrobacji (Wiesław Lenczner, WKS-Wrocław). Skoki na celność wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki: 1. Wiesław Lenczner (mistrz Polski juniorów), WKS-Wrocław, 2. Paweł Bugajski, Aeroklub Kielecki, 3. Bogdan Dolecki, Aeroklub Wrocławski.

IV Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 20 do 26 sierpnia 1967 r. w Środzie Wlkp. Organizatorem mistrzostw był Aeroklub Poznański. Uczestniczyło 45 zawodników (w tym 7 kobiet) z 18 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (Bożena Muszkiet, Aeroklub Łódzki i Stanisław Sidor, Aeroklub Podkarpacki), 2 — trzy skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20—25 s z wykonywaniem akrobacji (Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski i Stanisław Sidor), 3 — cztery skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (Aeroklub Wrocławski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki kobiet: 1. Bożena Muszkiet (mistrzyni Polski juniorów), Aeroklub Łódzki, 2. Regina Koszykowska, Aeroklub Gdański, 3. Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Sidor (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Podkarpacki, 2. Wiesław Lenczner, Aeroklub Wrocławski, 3. Mieczysław Kirszkowski, Aeroklub Pomorski.

V Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów przeprowadzono od 1 do 8 września 1968 r. w Koninie. Organizatorem mistrzostw był Aeroklub Ostrowski. Uczestniczyło 34 zawodników (w tym 5 poza konkursem) z 12 aeroklubów regionalnych oraz 6 PDPD.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Jan Bober, Aeroklub Gliwicki), 2 — trzy skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20—25 s i wykonywaniem akrobacji (Stanisław Sidor, Aeroklub Podkarpacki), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (6 PDPD). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki: 1. Zygmunt Renz (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Poznański, 2. Janusz Mac, 6 PDPD, 3. Jan Bober, Aeroklub Gliwicki.

VI Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 10 do 17 sierpnia 1969 r. na lotnisku Aeroklubu Elbląskiego. Uczestniczyło 44 zawodników polskich (w tym 11 kobiet) z 13 aeroklubów regionalnych i 6 PDPD oraz 8 zawodników zagranicznych (po 4 z ZSRR i NRD).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Bożena Cieślik, Aeroklub Śląski i Stanisław Dziedzic, Aeroklub Radomski), 2 — trzy skoki

Najlepsi zawodnicy V Spadochronowych Mistrzostw Polski Juniorów (1968 r.). Od lewej: Janusz Mac, Zygmunt Renz i Jan Bober

z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25 s z wykonywaniem akrobacji (Danuta Żurniewicz, Aeroklub Poznański i Artur Kłosowicz, 6 PDPD), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Radomski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki kobiet: 1. Danuta Żurniewicz (mistrzyni Polski juniorów), Aeroklub Poznański, 2. Bożena Cieślik, 3. Krystyna Pączkowska — obie z Aeroklubu Śląskiego.

Wyniki mężczyzn: 1. Jan Bober (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Gliwicki, 2. Wiesław Skwara, Aeroklub Podkarpacki, 3. Jerzy Żyła, Aeroklub Radomski.

VII Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 16 do 23 sierpnia 1970 r. na lotnisku Aeroklubu Radomskiego. Uczestniczyło 45 zawodników polskich (w tym 3 kobiety) z 14 aeroklubów regionalnych oraz 4 skoczków z NRD (w tym 1 kobieta).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Jerzy Żyła, Aeroklub Radomski), 2 — trzy skoki z wysokości 1800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 20 s i wykonywaniem akrobacji (Jerzy Żyła), 3 — dwa skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu

0—10 s na celność lądowania (drużyna złożona ze skoczków Aeroklubów Kujawskiego i Pomorskiego). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 25 m.

Wyniki: 1. Jerzy Żyła (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Radomski, 2. Andrzej Kwapień, 3. Ryszard Wiśniewski — obaj z Aeroklubu Kujawskiego.

Najlepsza zawodniczka — Grażyna Olbrycht z Aeroklubu Bydgoskiego.

Ponadto rozegrano wielobój (skoki na celność lądowania, bieg i strzelanie) o Puchar Komendanta WOSL w Dęblinie. Zwyciężyli: indywidualnie — Zbigniew Czubiński i zespołowo — skoczkowie Aeroklubu Radomskiego.

VIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów przeprowadzono od 25 do 31 lipca 1971 r. na lotnisku Aeroklubu Kujawskiego w Inowrocławiu. Startowało 39 zawodników (w tym 6 kobiet) z 12 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — trzy skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Leszek Biernat, Aeroklub Bydgoski), 2 — dwa skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Leszek Biernat). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 20 m.

Wyniki: 1. Leszek Biernat (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Bydgoski, 2. Grzegorz Lisiewicz, Aeroklub Łódzki, 3. Grażyna Olbrycht, Aeroklub Wrocławski.

W zawodach o Puchar Redakcji *Gazety Kujawskiej* w Inowrocławiu (skok z wysokości 1000 m na celność lądowania) zwyciężył Andrzej Malec z Aeroklubu Tatrzańskiego w Nowym Targu.

IX Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 28 lipca do 4 sierpnia 1972 r. na lotnisku Aeroklubu Bydgoskiego. Uczestniczyło 50 zawodników (w tym 7 kobiet) z 23 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Tadeusz Godzisz, Aeroklub Podkarpacki), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25 s z wykonywaniem akrobacji (Józef Makowski, Aeroklub Pomorski), 3 — dwa skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Bydgoski).

Wyniki: 1. Józef Makowski (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Pomorski, 2. Wiesław Szafrański, Aeroklub Bydgoski, 3. Edward Wierzbowski, Aeroklub Gdański.

W zawodach o puchar Redakcji *Dziennika Wieczornego* w Bydgoszczy (dwa skoki na celność lądowania) zwyciężył Grzegorz Lisiewicz z Aeroklubu Łódzkiego. W czasie trwania zawodów społeczny instruktor spadochronowy, Andrzej Kowalski z Aeroklubu Bydgoskiego, wykonał 1500 skok ze spadochronem.

X Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 26 lipca do 5 sierpnia 1973 r. na terenie Aeroklubu Kieleckiego w Pińczowie. Uczestniczyło 53 zawodników (w tym 9 kobiet) z 20 aeroklubów regionalnych oraz skoczkowie z Jugosławii i NRD. Razem 61 zawodników (w tym 11 kobiet).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Irena Oleszkiewicz, Aeroklub Warmińsko-Mazurski i Grzegorz Lisiewicz, Aeroklub Łódzki), 2 — trzy skoki z wysokości 2100 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Irena Oleszkiewicz i Józef Makowski, Aeroklub Pomorski), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Łódzki). Skoki wykonywano do koła o promieniu 20 m.

Wyniki kobiet: 1. Irena Oleszkiewicz (mistrzyni Polski juniorów), Aeroklub Warmińsko-Mazurski, 2. Elżbieta Paterek, Aeroklub Wrocławski, 3 Anna Różycka, Aeroklub Warszawski.

Wyniki mężczyzn: 1. Grzegorz Lisiewicz (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Łódzki, 2. Józef Makowski, Aeroklub Pomorski, 3. Janusz Świtała, Aeroklub Bydgoski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Łódzki, 2. Aeroklub Gdański, 3. Aeroklub Pomorski.

XI Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 2 do 11 sierpnia 1974 r. w Środzie Wlkp. Gospodarzem zawodów był Aeroklub Poznański. Uczestniczyło 58 zawodników (w tym 10 kobiet) z 15 aeroklubów regionalnych oraz z WKS-Wrocław.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — pięć skoków z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Irena Górska, Aeroklub Białostocki i Lech Steciak, WKS-Wrocław), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Aleksandra Rudzka i Józef Makowski — oboje z Aeroklubu Pomorskiego), 3 — dwa skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Pomorski). Skoki wykonywano do koła do promieniu 10 m.

Wyniki kobiet: 1. Irena Górska (mistrzyni Polski juniorów), Aeroklub Białostocki, 2. Danuta Miara, Aeroklub Częstochowski, 3. Aleksandra Rudzka, Aeroklub Pomorski.

Wyniki mężczyzn: 1. Lech Steciak (mistrz Polski juniorów), WKS-Wrocław, 2. Józef Makowski, Aeroklub Pomorski, 3. Tomasz Biegała, Aeroklub Kujawski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Pomorski, 2. WKS-Wrocław, 3. Aeroklub Poznański.

XII Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów przeprowadzono od 24 lipca do 4 sierpnia 1975 r. na lotnisku Aeroklubu Tatrzańskiego w Nowym Targu. Uczestniczyło 55 zawodników (w tym 9 kobiet) z 21 aeroklubów regionalnych oraz WKS-Dęblin.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — osiem skoków z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Włodzimierz Kowalaszek, Aeroklub Bydgoski), 2 — trzy skoki z wysokości 2100 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Włodzimierz Kowalaszek), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Krakowski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 10 m.

Wyniki: 1. Włodzimierz Kowalaszek (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Bydgoski, 2. Roman Kupczak, WKS-Dęblin, 3. Józef Makowski, Aeroklub Pomorski.

Najlepsza zawodniczka, Grażyna Papirowska z Aeroklubu Wrocławskiego, zajęła 21 miejsce.

XIII Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 16 do 25 lipca 1976 r. na lotnisku Aeroklubu Tatrzańskiego w Nowym Targu. Startowało 34 zawodników (w tym 4 kobiety) z 14 aeroklubów oraz z klubu wojskowego.

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — osiem skoków z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Maciej Antkowiak, Aeroklub Poznański), 2 — trzy skoki o wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Leszek Wąsowicz, Aeroklub Wrocławski). Skoki na celność lądowania wykonywano do koła o promieniu 5 m.

Wyniki: 1. Mirosław Pokropek (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Gdański, 2. Henryk Nawrat, Aeroklub Śląski, 3. Bogusław Marszałek, Aeroklub Podkarpacki.

Najlepsza z zawodniczek, Teresa Kordyś z Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, zajęła 20 miejsce.

XIV Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 11 do 20 sierpnia 1977 r. na lotnisku Aeroklubu Elbląskiego. Startowało 53 zawodników (w tym 5 kobiet) z 16 aeroklubów regionalnych oraz z klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — osiem skoków z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Leszek Mańkowski, WKS-Kraków), 2 — cztery skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s z wykonywaniem akrobacji (Leszek Wąsowicz, Aeroklub Wrocławski), 3 — cztery skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (WKS-Bydgoszcz).

Wyniki: 1. Henryk Nawrat (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Śląski, 2. Mirosław Pokropek, WKS-Bydgoszcz, 3. Wiesław Jucewicz, WKS-Dęblin.

Najlepsza z zawodniczek, Beata Leszczyńska z Aeroklubu Bydgoskiego, zajęła 35 miejsce.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków, 2. WKS-Bydgoszcz, 3. WKS-Dęblin.

Mistrzostwa zorganizowano dla uświetnienia obchodów XX-lecia Aeroklubu Elbląskiego.

XV Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów przeprowadzono od 1 do 8 września 1978 r. na lotnisku Aeroklubu Słupskiego. Startowało 67 skoczków (w tym 7 kobiet) z 23 aeroklubów regionalnych oraz z klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Włodzimierz Kowalaszek, Aeroklub Bydgoski), 2 — trzy skoki z wysokości 1800—2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 25 s i wykonywaniem akrobacji (Leszek Wąsowicz, Aeroklub Wrocławski), 3 — trzy skoki grupowe z wy-

sokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (Aeroklub Kielecki).

Wyniki: 1. Leszek Wąsowicz (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Wrocławski, 2. Włodzimierz Kowalaszek, Aeroklub Bydgoski, 3. Wiesław Jucewicz, WKS-Dęblin.

Najlepsza z zawodniczek, Irena Szwedek z Aeroklubu Kujawskiego w Inowrocławiu, zajęła 8 miejsce.

Mistrzostwa włączono do programu IV Słupskich Dni Sportu.

XVI Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów odbyły się od 8 do 13 czerwca 1979 r. na lotnisku Aeroklubu Łódzkiego. Uczestniczyło 30 zawodników (w tym 3 kobiety).

Rozegrano 2 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 m na celność lądowania (Maciej Biegała, WKS-Bydgoszcz), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z wykonywaniem akrobacji (Piotr Brendler, Aeroklub Robotniczy w Świdniku).

Wyniki: 1. Piotr Brendler (mistrz Polski juniorów), Aeroklub Robotniczy w Świdniku, 2. Ireneusz Zalewski, Aeroklub Śląski, 3. Maciej Biegała, WKS-Bydgoszcz.

Najlepsza z zawodniczek, Irena Szwedek z Aeroklubu Kujawskiego, zajęła 11 miejsce.

XVII Spadochronowe Mistrzostwa Polski Juniorów rozegrano od 14 do 23 czerwca 1980 r. na lotnisku Aeroklubu Gliwickiego. Startowało 41 zawodników (w tym 3 kobiety).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — sześć skoków z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania (Wiesław Skóra, WKS-Bydgoszcz), 2 — trzy skoki z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 30 s i wykonywaniem akrobacji (Wiesław Skóra), 3 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 0—10 s na celność lądowania (WKS-Kraków).

Wyniki: 1. Wiesław Skóra (mistrz Polski juniorów), WKS-Bydgoszcz, 2. Leszek Wąsowicz, WKS-Wrocław, 3. Marian Bobowski, WKS-Kraków.

Wielu skoczków startowało na spadochronach prostokątnych.

Mistrzostwa Polski w Wieloboju Spadochronowym

Po dwunastu latach doświadczeń w przeprowadzaniu Ogólnopolskiego Nowoczesnego Pięcioboju Spadochronowego zawody te począwszy od 1979 r. uzyskały rangę mistrzostw Polski i nadal są organizowane przez Aeroklub Mielecki. Zawody wyłaniają mistrzów Polski w klasyfikacji indywidualnej i drużynowej, a także kadrę narodową w wieloboju spadochronowym, popularyzują sporty obronne, szczególnie zaś sport spadochronowy, zacieśniają i umacniają kontakty między sportowcami aeroklubów regionalnych.

Udział w Mistrzostwach Polski w Wieloboju Spadochronowym następuje na podstawie eliminacji wewnątrzaeroklubowych. Drużyna składa się z trzech osób będących członkami tego samego aeroklubu (nie dopuszcza się

Otwarcie I Mistrzostw Polski w Wieloboju Spadochronowym (1979 r.)

kompletowania drużyn z różnych aeroklubów). W zawodach mogą brać udział skoczkowie, których wiek w danym roku kalendarzowym nie przekracza 25 lat. Nie przewiduje się też udziału zawodników poza konkursem.

I Mistrzostwa Polski w Wieloboju Spadochronowym rozegrano od 17 do 23 czerwca 1979 r. Uczestniczyło 50 zawodników, w tym 12 drużyn 3-osobowych.

Rozegrano 5 konkurencji: 1 — cztery skoki z wysokości 800 m na celność lądowania (Mirosław Pokropek, Aeroklub Gdański), 2 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m na celność lądowania (Aeroklub Mielecki), 3 — strzelanie (20 strzałów) z broni małokalibrowej w pozycji leżącej, bez podpórki, do tarczy (obowiązującej w międzynarodowym strzelectwie) na odległość 50 m (Bogdan Oleszczuk, WKS-Bydgoszcz), 4 — pływanie stylem dowolnym (nie pod wodą) na dystansie 100 m (Jerzy Urbański, Aeroklub Szczeciński), 5 — bieg przełajowy na dystansie 3000 m (Wiesław Starzec, Aeroklub Mielecki).

Wyniki indywidualne: 1. Bogdan Oleszczuk (mistrz Polski), WKS-Bydgoszcz, 2. Wiesław Starzec, Aeroklub Mielecki, 3. Stanisław Werbel, WKS-Bydgoszcz.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Bydgoszcz, 2. Aeroklub Mielecki, 3. WKS-Dęblin.

II Mistrzostwa Polski w Wieloboju Spadochronowym przeprowadzono od 15 do 20 lipca 1980 r. Startowało 61 zawodników, w tym 18 drużyn 3-osobowych.

Rozegrano 5 konkurencji: 1 — cztery skoki z wysokości 800 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 5 s na celność lądowania (Jakub Kiepura, Aeroklub Częstochowski i Bogdan Oleszczuk, WKS-Bydgoszcz), 2 — trzy skoki grupowe z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu 10 s na celność lądowania (WKS-Bydgoszcz), 3 — strzelanie (Bogdan Oleszczuk), 4 — pływanie (Bogdan Oleszczuk), 5 — bieg przełajowy (Stanisław Werbel, WKS-Bydgoszcz). Konkurencje nielotnicze (3, 4 i 5) rozgrywano podobnie jak w 1979 r.

Wyniki indywidualne: 1. Bogdan Oleszczuk (mistrz Polski), 2. Stanisław Werbel, 3. Edward Pawłowski — wszyscy WKS-Bydgoszcz.

Wyniki drużynowe: 1. i 2. WKS-Bydgoszcz, 3. Aeroklub Mielecki.

Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego

Wojskowi sportowcy spadochronowi, reprezentujący okręgi wojskowe oraz poszczególne rodzaje wojsk, co roku rozgrywają mistrzostwa, które wyłaniają mistrzów w klasyfikacji indywidualnej i drużynowej. Regulamin mistrzostw (wzorowany na przepisach sportowych FAI) przewiduje trzy lub cztery konkurencje: skoki indywidualne na celność lądowania, akrobację, skoki grupowe — sztafeta spadochronowa, wielobój desantowy.

Zespół sędziowski, oceniający wyniki mistrzostw, składa się z doświadczonych sportowców cywilnych, a sędzia główny ma uprawnienia sędziego międzynarodowego FAI.

Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego, zainicjowane w 1962 r. przez 6 Pomorską Dywizję Powietrzno-Desantową, są przeglądem poziomu zawodniczego połączonego z wyszkoleniem bojowym. W spadochroniarstwie bowiem, w najbardziej przekonywający sposób, sprawdza się dewiza, że każdy skoczek to sportowiec, a każdy sportowiec to dobry żołnierz.

Śledząc historię tych mistrzostw nietrudno stwierdzić, że w latach 1962—1966 czołowe lokaty w klasyfikacji indywidualnej i drużynowej zajmowali skoczkowie Warszawskiego Okręgu Wojskowego — reprezentujący 6 Pomorską Dywizję Powietrzno-Desantową, z kolei w 1967—1974 — zwyciężali sportowcy Śląskiego Okręgu Wojskowego, a od 1975 r. między tymi okręgami trwa rywalizacja o tytuły mistrzowskie.

Czołowi sportowcy wojskowi początkowo wykonywali skoki spadochronowe w aeroklubach, które reprezentowali na zawodach i mistrzostwach. W wyniku powołania do czynnej służby w wojsku, zmieniali barwy klubowe, w których najczęściej już pozostawali ze względu na możliwość intensywnego treningu, a tym samym ciągłego uzupełniania doświadczeń sportowych.

I Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1962, Kraków. Startowało 33 zawodników z Warszawskiego OW, WL i Aeroklubu PRL. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. szer. Franciszek Szuberla (mistrz WP), 2. kpr. Augustyn Konior, 3. kpr. Janusz Molik — wszyscy z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW, 2. WL.

Aeroklub PRL reprezentował Czesław Robak.

II Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1963, Kraków. Uczestniczyło 29 skoczków z Warszawskiego OW, Wojsk OPK, LO, IL oraz poza konkursem drużyna Aeroklubu PRL. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. szer. Jan Kuliś (mistrz WP), 2. szer. Edward Ligocki, 3. szer. Janusz Gawłowski — wszyscy z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW I, 2. Warszawski OW II, 3. Lotnictwo Operacyjne.

Aeroklub PRL reprezentowali: Stefan Czerwonka, Wacław Gugniewicz, Edmund i Ryszard Przybylscy i Andrzej Zalasiński.

III Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1964, Kraków. Startowało 30 zawodników z Warszawskiego OW, Wojsk OPK, LO, IL oraz poza konkursem drużyna Aeroklubu PRL. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. st. szer. Edward Ligocki (mistrz WP), 2. kpr. Jan Cierniak, 3. kpr. Janusz Gawłowski — wszyscy z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. drużyna kpr. Jana Cierniaka, 2. sierż. Augustyna Koniora, 3. plut. Henryka Czyża — wszystkie z Warszawskiego OW.

Drużyna Aeroklubu PRL, poza konkursem, zajęłaby 2 miejsce.

IV Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1965, Inowrocław. Startowało 28 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 3 konkurencje.

SPADOCHRONOWI MISTRZOWIE WOJSKA POLSKIEGO
W LATACH 1962—1980

Kolejność, rok i miejsce rozgrywania mistrzostw			Imię i nazwisko oraz przynależność wojskowa (okręg wojskowy)	
I	1962	Kraków	Franciszk Szuberla	Warszawski OW
II	1963	Kraków	Jan Kuliś	Warszawski OW
III	1964	Kraków	Edward Ligocki	Warszawski OW
IV	1965	Inowrocław	Jan Cierniak	Warszawski OW
V	1966	Wrocław	Ryszard Giec	Warszawski OW
VI	1967	Wrocław	Edward Ligocki	Śląski OW
VII	1968	Wrocław	Edward Ligocki	Śląski OW
VIII	1969	Kraków	Edward Ligocki	Śląski OW
IX	1970	Zamość	Edward Ligocki	Śląski OW
X	1971	Olsztyn	Sylwester Jakubowski	Śląski OW
XI	1972	Warszawa	Sylwester Jakubowski	Śląski OW
XII	1973	Wrocław	Edward Ligocki	Śląski OW
XIII	1974	Bydgoszcz	Roman Łapucki	Warszawski OW
XIV	1975	Wrocław	Krystian Kaik	Warszawski OW
XV	1976	Kraków	Ryszard Olszowy	Śląski OW
XVI	1977	Zamość	Władysław Koźmiński	Śląski OW
XVII	1978	Bydgoszcz	Ryszard Olszowy	Śląski OW
XVIII	1979	Kraków	Ryszard Olszowy	Śląski OW
XIX	1980	Wrocław	Ryszard Olszowy	Śląski OW

Wyniki indywidualne: 1. plut. Jan Cierniak (mistrz WP), 2. kpr. Janusz Gawłowski, 3. plut. Ryszard Giec — wszyscy z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW, 2. Śląski OW, 3. W. Lotnicze.

V Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1966, Wrocław. Uczęstniczyło 29 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. sierż. Ryszard Giec (mistrz WP), 2. kpr. Jan Kuliś, 3. plut. Jan Cierniak — wszyscy z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Wojska Lotnicze.

VI Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1967, Wrocław. Startowało 34 skoczków z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. kpr. Edward Ligocki (mistrz WP), Śląski OW, 2. plut. Wacław Gugniewicz, 3. por. Zenon Borowiec — obaj Wojska Lotnicze.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Wojska Lotnicze.

VII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1968, Wrocław. Uczestniczyło 32 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. plut. Edward Ligocki (mistrz WP), 2. ppor. Władysław Koźmiński, 3. kpr. pchor. Wojciech Soleżyński — wszyscy ze Śląskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Wojska Lotnicze.

VIII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1969, Kraków. Startowało 42 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. sierż. Edward Ligocki (mistrz WP), Śląski OW, 2. sierż. Ryszard Giec, Warszawski OW, 3. st. sierż. Ryszard Olszowy, Śląski OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Wojska OPK.

IX Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1970, Zamość. Uczestniczyło 40 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. st. sierż. Edward Ligocki (mistrz WP), 2. por. Władysław Koźmiński, 3. st. sierż. Ryszard Olszowy — wszyscy ze Śląskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2 i 3. Warszawski OW.

X Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1971, Olsztyn. Uczestniczyło 41 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK, Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. st. kpr. Sylwester Jakubowski (mistrz WP), 2. por. Wiesław Lenczner, 3. por. Władysław Koźmiński — wszyscy ze Śląskiego OW.

***Wyniki drużynowe:* 1. Śląski OW, 2 i 3. Warszawski OW.**

Edward Ligocki, sześciokrotny, mistrz Wojska Polskiego

XI Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1972, Warszawa. Startowało 41 skoczków z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk Lotniczych oraz poza konkursem drużyna Aeroklubu PRL. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. plut. Sylwester Jakubowski (mistrz WP), 2. st. sierż. Edward Ligocki, 3. por. Władysław Koźmiński — wszyscy ze Śląskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Wojska Lotnicze.

Aeroklub PRL reprezentowali: Jan Bober, Jacek Hałoń, Jan Kuliś, Janusz Mac, Henryk Rozwadowski i Wiesław Szelc.

XII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1973, Wrocław. Uczestniczyło 49 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK, Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. sierż. sztab. Edward Ligocki (mistrz WP), Śląski OW, 2. kpr. Stanisław Sidor, Wojska Lotnicze, 3. kpr. Józef Łuszczki, Warszawski OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2 i 3. Warszawski OW.

XIII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1974, Bydgoszcz. Uczestniczyło 46 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk OPK i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. sierż. Roman Łapucki (mistrz WP), Warszawski OW, 2. sierż. sztab. Edward Ligocki, Śląski OW, 3. sierż. Ryszard Olszowy, Śląski OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Pomorski OW.

XIV Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1975, Wrocław. Startowało 44 skoczków z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. sierż. Krystian Kaik (mistrz WP), Warszawski OW, 2. kpt. Henryk Zieliński, 3. kpt. Władysław Koźmiński — obaj ze Śląskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Pomorski OW.

XV Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1976, Kraków. Uczestniczyło 47 skoczków z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 5 konkurencji.

Wyniki indywidualne: 1. st. sierż. Ryszard Olszowy (mistrz WP), Śląski OW, 2. sierż. Józef Łuszczki, 3. sierż. Roman Łapucki — obaj z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW, 2. Pomorski OW, 3. Śląski OW.

XVI Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1977, Zamość. Uczestniczyło 44 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 5 konkurencji.

Wyniki indywidualne: 1. kpt. Władysław Koźmiński (mistrz WP), Śląski OW, 2. sierż. Józef Łuszczki, 3. sierż. Kazimierz Skowron — obaj z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW, 2. Śląski OW, 3. Pomorski OW.

Roman Łapucki (po lewej) i Sylwester Jakubowski, mistrzowie Wojska Polskiego

XVII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1978, Bydgoszcz. Startowało 48 zawodników z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW i Wojsk Lotniczych. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. st. sierż. Ryszard Olszowy (mistrz WP) Śląski OW, 2. st. sierż. Józef Łuszczki, Warszawski OW, 3. sierż. Włodzimierz Kowalaszek, Pomorski OW.

Wyniki drużynowe: 1. Śląski OW, 2. Warszawski OW, 3. Pomorski OW.

Ryszard Olszowy, czterokrotny mistrz Wojska Polskiego

XVIII Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1979, Kraków. Uczestniczyło 60 skoczków z Warszawskiego OW, Śląskiego OW, Pomorskiego OW, Wojsk Lotniczych, Aeroklubu PRL oraz startująca poza konkursem drużyna CSKA Moskwa (ZSRR). Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. st. sierż. Ryszard Olszowy (mistrz WP) Śląski OW, 2. st. sierż. Józef Łuszczki, 3. sierż. Lesław Panaś — obaj z Warszawskiego OW.

Wyniki drużynowe: 1 i 2. Warszawski OW, 3. Śląski OW.

XIX Spadochronowe Mistrzostwa Wojska Polskiego — 1980, Wrocław. Startowało 62 skoczków z Pomorskiego OW, Śląskiego OW, Warszawskiego OW, Wojsk Lotniczych, Aeroklubu Wrocławskiego oraz poza konkursem spadochroniarze Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki indywidualne: 1. ppor. Ryszard Olszowy (mistrz WP), Śląski OW, 2. st. sierż. Józef Łuszczki, 3. sierż. Janusz Raj — obaj Warszawski OW.

Wyniki drużynowe: 1. Warszawski OW, 2. Śląski OW, 3. Pomorski OW.

Wojskowi sportowcy spadochronowi biorą również udział w zawodach: o Puchar Głównego Inspektora Szkolenia MON, o Puchar Komendanta WOSL w Dęblinie, a także na najlepszego skoczka 6 PDPD. Ponadto są powoływani do kadry narodowej, biorą udział w obozach przygotowawczych przed zawodami międzynarodowymi, mistrzostwami świata, w których potem uczestniczą. Reprezentują Wojsko Polskie na Spadochronowych Mistrzostwach Armii Zaprzyjaźnionych, uzyskując na nich dobre wyniki.

Ogólnopolskie Zawody Spadochronowe Kobiet

Z inicjatywy sekcji spadochronowej Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, kierowanej przez instruktora Lecha Biernata, w drugiej połowie września 1970 r. przystąpiono do rozgrywania Ogólnopolskich Zawodów Spadochronowych Kobiet. Zawody te, rozgrywane na lotnisku aeroklubu w Przylepie, połączono z dorocznymi obchodami Dni Zielonej Góry i Winobrania. Impreza ta ma na celu popularyzację sportu spadochronowego wśród kobiet i tym samym jego rozwój. Z reguły regulamin zawodów przewiduje rozegranie trzech konkurencji; jedną z nich są skoki na celność lądowania o Puchar Winobrania.

Zawody te są doskonałą formą wprowadzania i przygotowywania młodych spadochroniarek do trudniejszych i wymagających doświadczenia imprez sportowych. Tę rolę zawody spełniają bardzo dobrze, towarzyszy im bowiem dobra atmosfera sportowa oraz serdeczność i opieka kierownictwa Aeroklubu Ziemi Lubuskiej.

I Zawody Spadochronowe Kobiet — 1970. Startowało 14 zawodniczek. Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Stefania Cecerska, Aeroklub Bielsko-Bialski), akrobacja spadochronowa (Małgorzata Trepka, Aeroklub Krakowski). Puchar Winobrania zdobyła Władysława Sternicka, Aeroklub Bielsko-Bialski.

W klasyfikacji ogólnej zwyciężyła Barbara Gilewska z Aeroklubu Białostockiego.

OGÓLNOPOLSKIE ZAWODY SPADOCHRONOWE KOBIET
ZIELONA GÓRA

Zawody	Rok	Zwyciężczyni	Przynależność klubowa
I	1970	Barbara Gilewska	Aeroklub Białostocki
II	1971	Krystyna Pączkowska	Aeroklub Gliwicki
III	1972	Krystyna Pączkowska	Aeroklub Śląski
IV	1973	Elżbieta Paterek	WKS-Wrocław
V	1974	Krystyna Pączkowska	WKS-Wrocław
VI	1975	Karin Kunz	Aeroklub Halle (NRD)
VII	1976	Beata Leszczyńska	Aeroklub Bydgoski
VIII	1977	Beata Leszczyńska	Aeroklub Bydgoski
IX	1978	Maria Walter	Aeroklub Śląski

II Zawody Spadochronowe Kobiet — 1971. Startowały 24 zawodniczki z 11 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Krystyna Pączkowska, Aeroklub Gliwicki), akrobacja spadochronowa (Alicja Duda, Aeroklub Poznański). Puchar Winobrania zdobyła Aleksandra Drabikowska z Aeroklubu Ziemi Lubuskiej.

W klasyfikacji ogólnej zwyciężyła Krystyna Pączkowska z Aeroklubu Gliwickiego.

III Zawody Spadochronowe Kobiet — 1972. Uczestniczyło 20 zawodniczek z 10 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 2 konkurencje: skoki na celność lądowania oraz akrobację spadochronową.

Wyniki: 1. Krystyna Pączkowska, Aeroklub Śląski, 2. Hanna Różycka, Aeroklub Warszawski, 3. Małgorzata Trepka, Aeroklub Krakowski.

IV Zawody Spadochronowe Kobiet — 1973. Startowały 24 zawodniczki z 9 aeroklubów regionalnych oraz 3 zawodniczki z NRD (Aeroklub Halle).

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Elżbieta Paterek, WKS-Wrocław), akrobacja spadochronowa (Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław). Puchar Winobrania zdobyła Krystyna Pączkowska.

Wyniki: 1. Elżbieta Paterek, 2. Krystyna Pączkowska — obie WKS-Wrocław, 3. Sabina Engelman, Aeroklub Halle (NRD).

V Zawody Spadochronowe Kobiet — 1974. Startowało 29 zawodniczek z 12 aeroklubów regionalnych i 2 klubów wojskowych.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Krystyna Pączkowska, WKS-Wrocław), akrobacja spadochronowa (Małgorzata Trepka, WKS-Kraków). Puchar Winobrania zdobyła Danuta Miara z Aeroklubu Częstochowskiego.

Wyniki: 1. Krystyna Pączkowska, 2. Grażyna Kudłek, 3. Elżbieta Paterek — wszystkie WKS-Wrocław.

VI Zawody Spadochronowe Kobiet — 1975. Startowało 36 zawodniczek, w tym po 3 zawodniczki z CSRS i NRD.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Karin Kuntz, NRD), akrobacja spadochronowa (Angelika Weber, NRD). Puchar Winobrania zdobyła Kveta Vandirkova, CSRS.

Wyniki: 1. Karin Kuntz, NRD, 2. Grażyna Papirowska, WKS-Wrocław, 3. Angelika Weber, NRD.

VII Zawody Spadochronowe Kobiet — 1976. Startowało 29 zawodniczek, w tym 3 z NRD.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania (Danuta Kordyś, Aeroklub Ziemi Lubuskiej), akrobacja spadochronowa (Alicja Kolankiewicz, Aeroklub Wrocławski). Puchar Winobrania zdobyła Ryszarda Deja z Aeroklubu Gdańskiego.

Wyniki: 1. Beata Leszczyńską Aeroklub Bydgoski, 2. Alicja Kolankiewicz, Aeroklub Wrocławski, 3. Danuta Kordyś, Aeroklub Ziemi Lubuskiej.

VIII Zawody Spadochronowe Kobiet — 1977. Startowały 22 zawodniczki, w tym 3 z NRD.

Rozegrano 2 konkurencje: trzy skoki na celność lądowania (Beata Lesz-

czyńska, Aeroklub Bydgoski). Puchar Winobrania zdobyła Danuta Kordyś z Aeroklubu Ziemi Lubuskiej.

Wyniki: 1. Beata Leszczyńska, Aeroklub Bydgoski, 2. Ryszarda Zielona, Aeroklub Gdański, 3. Elżbieta Miodek, WKS-Wrocław.

IX Zawody Spadochronowe Kobiet — 1978. Startowały 22 zawodniczki z 10 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 2 konkurencje: dwa skoki na celność lądowania z wysokości 800 m o Puchar Winobrania (Maria Walter, Aeroklub Śląski), strzelanie (Teresa Kawalec, Aeroklub Wrocławski).

W klasyfikacji ogólnej zwyciężyła Maria Walter z Aeroklubu Śląskiego.

W latach 1979 i 1980 zawodów spadochronowych kobiet nie rozegrano.

Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej

Sekcja spadochronowa Aeroklubu Gdańskiego, kierowana przez instruktora Ireneusza Zapaśnika, zapoczątkowała w 1960 r. organizowanie zawodów o Puchar Zatoki Gdańskiej. Począwszy od 1968 impreza ta otrzymała nazwę Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej. Zawody te trwają na ogół 4 dni (w pierwszej połowie lipca.) Uczestniczą w nich również skoczkowie z CSRS, NRD i Węgier.

Początkowo rozgrywano po dwie, potem zaś po trzy konkurencje, z których jedna (od 1977 r.) jest przeprowadzana o Memoriał Ireneusza Zapaśnika (od 1956 r. instruktora i kierownika sekcji spadochronowej AG), który zginął tragicznie jako pilot samolotowy w Afryce.

Zawody te organizuje Aeroklub Gdański wspólnie z Miejskim Komitetem Kultury Fizycznej i Turystyki w Gdańsku. Patronuje im Stocznia Gdańska. Są one nie tylko atrakcją dla ich uczestników (skoki na celność lądowania do morza), ale również dla mieszkańców Trójmiasta, a zwłaszcza dla wczasowiczów, którzy tłumnie i z ogromnym zainteresowaniem obserwują skoki polskich i zagranicznych sportowców.

I Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1960. Startowało 24 skoczków z klubów regionalnych.

Rozegrano 2 konkurencje obejmujące trzy skoki na celność lądowania do morza z wysokości 600 i 1000 m. W skokach tych mierzono czas konieczny na przepłynięcie od punktu lądowania do pontonu zakotwiczonego w stałym miejscu.

Zwyciężył Stefan Zacharczuk, Aeroklub Warmińsko-Mazurski.

Zawody rozegrano w czasie trwania Dni Morza.

II Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1965. Uczestniczyło 28 skoczków z 8 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje, w tym skoki na celność lądowania do morza — dwa skoki z wysokości 600 m.

Wyniki: 1. Stefan Grabski, 2. Andrzej Kiryluk, 3. Elżbieta Makos — wszyscy z Aeroklubu Gdańskiego.

III Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1966. Startowało 31 skoczków.

Rozegrano 3 konkurencje: dwie z nich obejmowały skoki na celność lądowania do morza, jedna — skoki nocne do morza (przeprowadzone po raz pierwszy w Polsce i na świecie).

Wyniki: 1. Janusz Gawłowski, 6 PDPD, 2. Marian Sylwańczyk, Aeroklub Gdański.

IV Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1967. Uczestniczyło 50 zawodników z 11 aeroklubów regionalnych oraz drużyny z CSRS i NRD.

Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki: 1 Andrzej Kiryluk, Aeroklub Gdański, 2. Henryk Rozwadowski, Aeroklub Lubelski, 3. Miroslav Hornik, CSRS — Praha.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Gdański, 2. Aeroklub Praha, CSRS, 3. Aeroklub Wrocławski.

V Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1968. Startowało 40 zawodników, w tym 20 zagranicznych (po 10 z CSRS i NRD), z 9 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje, w tym jedna na celność lądowania do morza.

Wyniki: 1. Jaroslav Svoboda, 2. Jiři Urban — obaj z CSRS, 3. Jerzy Dudek, Aeroklub Podkarpacki w Krośnie.

Fragment skoków do morza w czasie zawodów o Puchar Zatoki Gdańskiej

VI Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1969. Uczestniczyło 52 skoczków (w tym także z NRD i Węgier) z 18 aeroklubów regionalnych.

Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki: 1. Wiesław Skwara, Aeroklub Podkarpacki, 2. Bela Mesarow, Węgry, Budapeszt, 3. Marian Sylwańczyk, Aeroklub Gdański.

VII Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1970. Ze względu na niepomyślne warunki atmosferyczne zawodów nie rozegrano.

VIII Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1971. Uczestniczyło 62 sportowców (w tym 7 kobiet) z 21 aeroklubów regionalnych oraz 2 zawodników z CSRS i NRD.

Rozegrano 2 konkurencje: indywidualny i grupowy skok na celność lądowania. Do morza nie skakano.

Wyniki: 1. Marian Zapart, WSWF-Wrocław, 2. Frantisek Lanka, CSRS, 3. Jan Bober, Aeroklub Gliwicki.

IX Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1972. Startowało 70 skoczków, w tym sportowcy z CSRS, NRD i Węgier.

Rozegrano 2 konkurencje: skoki na celność lądowania i akrobacja spadochronowa.

Wyniki: 1. Marian Zapart, WSWF-Wrocław, 2. Stefan Grabski, Aeroklub Gdański, 3. Jiři Urban, CSRS.

X Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1973. Uczestniczyło 61 zawodników, w tym także z CSRS, NRD i Węgier, z 17 aeroklubów.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na celność lądowania, w tym do wody, oraz akrobację spadochronową.

Wyniki: 1. Stanislav Lacina, CSRS, 2. Jiři Matejovsky, CSRS, 3. Stanisław Sidor, Aeroklub Krakowski.

XI Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1974. Rozegrano tylko jedną konkurencję — skoki na celność lądowania (Zygmunt Renz, Aeroklub Poznański). Ze względu na niepomyślne warunki atmosferyczne zawody przerwano.

XII Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1975. Uczestniczyło 32 skoczków, w tym również z CSRS i Węgier.

Rozegrano trzy konkurencje: 1 — skoki na celność lądowania, 2 — akrobacja spadochronowa, 3 — skoki na celność lądowania do morza.

Wyniki 1. Stanisław Barwik, 2. Włodzimierz Kowalaszek — obaj z WKS-Bydgoszcz, 3. Józef Makowski, Aeroklub Pomorski.

XIII Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1976. Startowało 31 zawodników, w tym także sportowcy zagraniczni.

Rozegrano trzy konkurencje, w tym skoki do morza.

Wyniki: 1. Włodzimierz Kowalaszek, WKS-Bydgoszcz, 2—3. Marek Fotyga i Jan Michalski — obaj z Aeroklubu Pomorskiego.

XIV Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1977. Uczestniczyło 27 zawodników z 9 aeroklubów, w tym skoczkowie z CSRS, NRD i Węgier.

Rozegrano 3 konkurencje: skoki na lotnisku aeroklubu, skoki na plażę w Sopocie oraz skoki do morza obok mola w Sopocie. Prowadzono jedynie klasyfikację drużynową.

Wyniki: 1. Aeroklub Gdański, 2. Aeroklub Karlove Vary, CSRS, 3. Aeroklub Praha, CSRS.

XV Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Puchar Zatoki Gdańskiej — 1978. Startowało 23 skoczków, w tym z NRD.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — skoki na celność lądowania (Zdzisław Halbe, Aeroklub Gdański), 2 — skoki do akrobacji (Adam Tomaszuk, Aeroklub Ziemi Lubuskiej), 3 — skoki grupowe o Memoriał Ireneusza Zapaśnika (1. Aeroklub Gdański, 2. Aeroklub Ziemi Lubuskiej, 3. Aeroklub Magdeburg, NRD).

Wyniki indywidualne: 1. Jan Michalak, Aeroklub Pomorski, 2. Ryszard Łuczak, 3. Zdzisław Halbe — obaj z Aeroklubu Gdańskiego.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Gdański, 2. Aeroklub Magdeburg, NRD, 3. Aeroklub Ziemi Lubuskiej.

W latach 1979 i 1980 zawodów o Puchar Zatoki Gdańskiej nie rozegrano.

Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe

Zawody te zostały zapoczątkowane przez sekcję spadochronową przy Kombinacie Zagłębia Miedziowego w Lubinie zanim powstał tam Aeroklub Zagłębia Miedziowego. Organizowane corocznie przetrwały próbę czasu i nadal budzą żywe zainteresowanie wśród sportowców, a udział czołowych skoczków polskich i zagranicznych zapewnia im wysoki poziom. Opieka, jaką otacza zawodników Kombinat Zagłębia Miedziowego, sprawia, że kilkudniowy pobyt w Lubinie staje się dla nich bardzo interesujący, gdyż poza uczestnictwem w zawodach mają okazję zapoznać się z pracą w kombinacie.

Aeroklub Zagłębia Miedziowego organizowane zawody traktuje jako jedną z form podnoszenia poziomu sportowego swoich zawodników, wymianę doświadczeń oraz popularyzację sportu spadochronowego. Ze względu na swą widowiskowość zawody umożliwiają mieszkańcom Lubina, a szczególnie młodzieży, obserwowanie przebiegu imprezy, jak też rywalizację między poszczególnymi sportowcami w skokach na celność lądowania, które — zgodnie z regulaminem — są prowadzone w klasyfikacji indywidualnej i drużynowej.

I Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1965. Startowało 18 zawodników, w tym z CSRS i Węgier.

Rozegrano 2 konkurencje: skoki na celność lądowania indywidualne i grupowe.

Wyniki: 1. Miroslav Nedbal, CSRS, 2. Henryk Sulik, Aeroklub Jeleniogórski, 3. Eugeniusz Hilczer, sekcja spadochronowa Lubin.

II Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1966. Uczestniczyło 15 skoczków, w tym z CSRS i Węgier.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Jozef Sima, 2. Antoni Novotny — obaj z CSRS, 3. Eugeniusz Hilczer, Aeroklub Jeleniogórski.

III Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1967. Uczestniczyło 17 zawodników, w tym z CSRS i Węgier.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Miroslav Biza, CSRS, 2. Edward Ligocki, Aeroklub Wrocławski, 3. Jozef Sima, CSRS.

IV Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1968. Startowało 30 skoczków, w tym z CSRS i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Miroslav Nedbal, CSRS, 2. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski, 3. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski.

V Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1969. Uczestniczyło 31 zawodników, w tym z CSRS i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki. Jan Bober, Aeroklub Gliwicki, 2. Dimitrij Walawin, ZSRR, 3. Ryszard Kuś, Aeroklub Wrocławski.

VI Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1970. Uczestniczyło 32 zawodników, w tym z CSRS i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski, 2. Stanisław Kononow, ZSRR, 3. Wiesław Skwara, Aeroklub Podkarpacki.

Puchar Zagłębia Miedziowego zdobyli skoczkowie z Aeroklubu Wrocławskiego. Równolegle rozegrano (po raz pierwszy) zawody o Puchar Wiosny Młodego Lubina, który również zdobyli skoczkowie z Aeroklubu Wrocławskiego.

VII Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1971. Startowało 32 skoczków z 7 aeroklubów, w tym z CSRS i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski, 2. Wiaczesław Narzikułow, ZSRR, 3. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski.

VIII Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1972. Uczestniczyło 29 skoczków, w tym z ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Wiaczesław Narzikułow, 2. Aleksander Kramariew — obaj z ZSRR, 3. Czesław Kudłek, Aeroklub Jeleniogórski.

Dodatkowo przeprowadzono konkurencję o Puchar Wiosny Młodego Lubina — zwyciężyła drużyna Aeroklubu Zagłębia Miedziowego.

IX Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1973. Startowało 32 skoczków polskich i zagranicznych.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Czesław Kudłek, Aeroklub Wrocławski, 2. Stefan Czerwonka, WKS-Dęblin, 3. Anatolij Tołkaczow, ZSRR.

X Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1974. Uczestniczyło 36 zawodników, w tym z CSRS i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Anatolij Tołkaczow, 2. Grigorij Krawczenko — obaj z ZSRR, 3. Helena Tomsikova, CSRS.

XI Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1975. Uczestniczyło 33 zawodników, w tym z CSRS, Jugosławii i ZSRR.

Rozegrano 2 konkurencje w miejscowościach: Lubin, Polkowice, Ścinawa i Bolesławiec.

Wyniki: 1. Mikołaj Skripkin, 2. Wiaczesław Narzikułow, 3. Grigorij Krawczenko — wszyscy z ZSRR.

XII Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1976. Startowało 31 zawodników.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Marian Gmerek, 2. Marek Szatko — obaj WKS-Wrocław, 3. Zbigniew Włodarczyk, Aeroklub Lubelski.

XIII Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1977. Uczestniczyło 34 skoczków, w tym także zagraniczni.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Władimir Zwonnikow, ZSRR, 2. Ryszard Łuczak, Aeroklub Gdański, 3. Józef Brzeźniak, Aeroklub Ostrowski.

XIV Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1978. Startowało 36 zawodników, w tym również zagraniczni.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Ryszard Łuczak, Aeroklub Gdański, 2. Ryszard Leśkiewicz, Aeroklub Łódzki, 3. Vladislav Dergovic, CSRS.

XV Międzynarodowe Klubowe Zawody Spadochronowe — 1979. Uczestniczyło 32 sportowców, w tym również zagraniczni.

Rozegrano 2 konkurencje.

Wyniki: 1. Peter Kvapil, CSRS, 2. Ryszard Łuczak, Aeroklub Gdański, 3. Marian Gmerek, WKS-Wrocław.

Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy

Zainicjowane w 1967 r. przez sekcję spadochronową Aeroklubu Mieleckiego (której kierownikiem przez wiele lat był instruktor Stefan Furmaniak) zawody pn. Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy należały do najlepiej organizowanych tego rodzaju imprez w naszym kraju. Przeprowadzane systematycznie i na wysokim poziomie sportowym, uzyskały dobrą ocenę uczestniczących w nich skoczków. Wpłynęły na to oryginalne konkurencje, wysoki poziom zawodniczy i dobra atmosfera sportowa. Głównym celem zawodów była popularyzacja sportów obronnych — ze szczególnym uwzględnieniem sportu spadochronowego, wymiana doświadczeń, zacieśnienie przyjaznych stosunków między sportowcami aeroklubów regionalnych.

Regulamin Nowoczesnego Pięcioboju Spadochronowego obejmuje 5 konkurencji:

1 — skoki dzienne na celność lądowania,
2 — skoki nocne na celność lądowania,
3 — strzelanie z kbks do tarczy,
4 — pływanie stylem dowolnym na odległość 100 m,
5 — bieg przełajowy na odległość 1500 m.

Klasyfikację zawodników prowadzono indywidualną i drużynową, z tym jednak, że drużyna nie mogła być większa niż trzy osoby i to wyłącznie z jednego aeroklubu regionalnego. Wyjątek stanowiły aerokluby, które zgłaszały dodatkowo pełną drużynę kobiecą, tzn. trzy kobiety w jednej drużynie.

I Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 21—23 październik 1967 r. Startowało 30 zawodników z 8 klubów.

Wyniki indywidualne: 1. Franciszek Szuberla, 6 PDPD, 2. Józef Wolski, Aeroklub Łódzki, 3. Jerzy Leński, Aeroklub Krakowski.

Wyniki drużynowe: 1. 6 PDPD (Franciszek Szuberla, Henryk Serda, Piotr Koropecki), 2. 6 PDPD, 3. Aeroklub Rzeszowski.

II Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 5—8 wrzesień 1968 r. Udział brało 34 skoczków z 13 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Eugeniusz Zieliński, WKS-Dęblin, 2. Krzysztof Zygowiec, Aeroklub Łódzki, 3. Kazimierz Skowron, Aeroklub Mielecki.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Dęblin (Eugeniusz Zieliński, Kazimierz Dobiel, Włodzimierz Kubiak), 2. Aeroklub Łódzki, 3. Aeroklub Podkarpacki.

III Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 13—15 czerwiec 1969 r. Startowało 32 zawodników z 10 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Eugeniusz Zieliński, WKS-Dęblin, 2. Włodzimierz Stroński, Aeroklub Lubelski, 3. Jan Bober, Aeroklub Gliwicki.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Rzeszowski (Leszek Panaś, Jacek Hałoń, Witold Siadek), 2. WKS-Dęblin, 3. Aeroklub Gliwicki.

IV Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 9—13 wrzesień 1970 r. Uczestniczyło 48 skoczków z 12 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Edward Burakowski, 2. Roman Łapucki — obaj WKS-Kraków, 3. Kazimierz Skowron, Aeroklub Mielecki.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków (Edward Burakowski, Lesław Panaś, Józef Łuszczki), 2. WKS-Dęblin, 3. WKS-Kraków II.

V Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 16—19 wrzesień 1971 r. Startowało 65 zawodników z 22 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Eugeniusz Zieliński, WKS-Dęblin, 2. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski, 3. Edward Burakowski, WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Jeleniogórski (Marcin Jaxa-Rożen, Czesław Kudłek, Waldemar Gasperowicz), 2. WKS-Dęblin, 3. Aeroklub Łódzki.

VI Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 14—17 wrzesień 1972 r. Startowało 51 skoczków z 17 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Krystian Kaik, WKS-Kraków, 2. Czesław Kudłek, Aeroklub Jeleniogórski, 3. Wiktor Świegoda, WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków (Krystian Kaik, Wiktor Świegoda, Stanisław Sondej), 2. Aeroklub Jeleniogórski, 3. WSWF-Wrocław.

VII Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 27—30 wrzesień 1973 r. Uczestniczyło 48 zawodników z 16 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Krystian Kaik, 2. Lesław Panaś, 3. Józef Łuszczki — wszyscy z WKS-Kraków.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Kraków (Krystian Kaik, Józef Łuszczki, Lesław Panaś), 2. WKS-Dęblin, 3. Aeroklub Częstochowski.

VIII Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 22—25 sierpień 1974 r. W zawodach brało udział 39 skoczków z 13 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Zbigniew Włodarczyk, Aeroklub Lubelski, 2. Lucjan Muraś, Aeroklub Łódzki, 3. Kazimierz Winnicki, Aeroklub Białostocki.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Łódzki (Lucjan Muraś, Michał Kochaniak, Jerzy Przybylak), 2. Aeroklub Białostocki, 3. Aeroklub Rzeszowski.

IX Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 11—14 wrzesień 1975 r. Startowało 28 zawodników z 9 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Andrzej Krasoń, Aeroklub Mielecki, 2. Stanisław Habel, Aeroklub Zagłębia Miedziowego w Lublinie, 3. Jan Jachyra, Aeroklub Mielecki.

Skoki na celność lądowania są znakomitą okazją popularyzowania sportu spadochronowego

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Mielecki (Andrzej Krasoń, Jan Jachyra, Stanisław Dernoga), 2. Aeroklub Lubelski, 3. Aeroklub Podkarpacki w Krośnie.

X Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 2—5 wrzesień 1976 r. Uczestniczyło 54 zawodników z 19 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Andrzej Krasoń, Aeroklub Mielecki, 2. Edward Wierzbowski, Aeroklub Gdański, 3. Marek Panaś, Aeroklub Rzeszowski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Mielecki (Andrzej Krasoń, Piotr Aksiuto, Kazimierz Dziewit), 2. Aeroklub Gdański, 3. Aeroklub Kielecki.

XI Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 22—25 wrzesień 1977 r. Startowało 57 skoczków z 20 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Wiesław Starzec, Aeroklub Mielecki, 2. Edward Miller, Aeroklub Gliwicki, 3. Jan Michalski, Aeroklub Gdański.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Mielecki (Kazimierz Dziewit, Andrzej Krasoń, Wiesław Starzec), 2. Aeroklub Lubelski, 3. Aeroklub Gdański.

XII Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy — 14—17 wrzesień 1978 r. Uczestniczyło 65 zawodników z 23 aeroklubów.

Wyniki indywidualne: 1. Jan Isielenis, 2. Edward Miller — obaj z Aeroklubu Gliwickiego, 3. Marian Kotlenga, Aeroklub Bydgoski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Gliwicki (Jan Isielenis, Edward Miller, Jan Strzałkowski), 2. Aeroklub Bydgoski, 3. Aeroklub Radomski.

Począwszy od 1979 r. Ogólnopolski Nowoczesny Pięciobój Spadochronowy został podniesiony do rangi mistrzostw Polski. Pierwsze tego rodzaju zawody pod nazwą Mistrzostwa Polski w Wieloboju Spadochronowym rozegrano w czerwcu 1979 r. na lotnisku Aeroklubu Mieleckiego.

Zimowe Zawody Spadochronowe

Organizatorem Zimowych Zawodów Spadochronowych o Puchar Redakcji *Żołnierza Polskiego* i *Walki Młodych* był Aeroklub Jeleniogórski. Imprezie patronował Związek Młodzieży Socjalistycznej. Zawody te były przeprowadzane w latach 1967—1972 (w lutym i marcu), a po 6-letniej przerwie zostały wznowione w 1979 r.

Rozgrywano 4 konkurencje: dwie spadochronowe — skoki pojedyncze i grupowe z wysokości 800 m na celność lądowania oraz dwie pomocnicze — strzelanie z pistoletu i jazdę na sankach, które w późniejszych latach zamieniono na: strzelanie z karabinu i jazdę na nartach.

W zawodach startowało 36—48 zawodników, w tym również zagraniczni. Drużynę stanowiły 3-osobowe zespoły.

Zwycięzcy zawodów: I (1967) — Edward Kulesza, Aeroklub Śląski, II (1968) — Jerzy Dudek, Aeroklub Podkarpacki, III (1969) — Franciszek Szuberla, WKS-Kraków, IV (1970) — Franciszek Szuberla, WKS-Kraków, V (1971) — Franciszek Szuberla, WKS-Kraków, VI (1972) — Roman Łapucki, WKS-Kraków, VII (1979) — Andrzej Palenik, Aeroklub Tatrzański, VIII (1980) — Andrzej Palenik, Aeroklub Tatrzański.

Międzynarodowe Zawody Spadochronowe o Błękitną Wstęgę Odry

Co roku w lipcu — nieprzerwanie przez 10 lat — w stolicy Dolnego Śląska rozgrywano zawody o „Błękitną Wstęgę Odry", których gospodarzem był Aeroklub Wrocławski. Zawody te, obok mistrzostw Polski, stały na wysokim poziomie sportowym ze względu na udział doświadczonych skoczków polskich i zagranicznych. Impreza ta zyskała sobie wysoką ocenę tak skoczków jak i społeczeństwa wrocławskiego, które tłumnie śledziło przebieg rywalizacji sportowców spadochronowych. Oprócz drużyn aeroklubów regionalnych, startowały również drużyny zagraniczne: Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, NRD, Szwajcarii, Węgier, Włoch i ZSRR, co korzystnie wpływało na wzrost poziomu sportowego uczestników, atmosferę koleżeńską oraz wymianę doświadczeń.

Regulamin zawodów przewidywał rozgrywanie 3 konkurencji, które co roku były zmieniane. Oprócz konkurencji klasycznych (skoki na celność lądowania i akrobacja spadochronowa) wprowadzano: skoki celnościowe na stadion, na wodę, w nocy na teren lotniska; wykonywano też skoki grupowe. Drużynę stanowiło trzech skoczków (kobieta i dwóch mężczyzn). Skoki nocne wykonywano z wysokości 1000 m, zaś skoki na stadion i na wodę przeprowadzano z odległości ok. 10 km od miejsca startu.

MIĘDZYNARODOWE ZAWODY SPADOCHRONOWE O BŁĘKITNĄ WSTĘGĘ ODRY WROCŁAW ● 1967—1976

Zawody	Rok	Zwycięzca	Przynależność klubowa lub narodowa
		Mężczyźni	
I	1967	Edward Ligocki	Aeroklub Wrocławski
II	1968	Władysław Koźmiński	Aeroklub Wrocławski
III	1969	Stanisław Kuźniar	Aeroklub Wrocławski
IV	1970	Edward Ligocki	Aeroklub Wrocławski
V	1971	Marian Zapart	Aeroklub Łódzki
VI	1972	Wojciech Soleżyński	Aeroklub Wrocławski
VII	1973	Władysław Koźmiński	WKS-Wrocław
VIII	1974	Ryszard Wiśniewski	AWF-Wrocław
IX	1975	Józef Kovacs	Węgry
X	1976	Dimitr Rostislavow	Bułgaria
		Kobiety	
I	1967	Elżbieta Stanek	Węgry
II	1968	Krystyna Ligocka	Aeroklub Wrocławski
III	1969	Danuta Żurniewicz	Aeroklub Ziemi Lubuskiej
IV	1970	Janina Zwierzchowska	Aeroklub Wrocławski
V	1971	Anna Kwaśnik	Aeroklub Wrocławski
VI	1972	Anna Kwaśnik	Aeroklub Wrocławski
VII	1973	Grażyna Olbrycht	WKS-Wrocław
VIII	1974	Vera Frantalova	Czechosłowacja
IX	1975	Tanja Schneider	NRD
X	1976	nie wyłoniono	

W 1977 r. przerwano rozgrywanie zawodów o „Błękitną Wstęgę Odry" ze względów technicznych, a głównie z powodu przeniesienia aeroklubu na inne lotnisko i związane z tym sprawy organizacyjne.

I Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1967. Uczestniczyło 28 zawodników, w tym sportowcy z CSRS, Węgier i ZSRR.

Wyniki kobiet: 1. Elżbieta Stanek, Węgry, 2. Maria Korolewska, Aeroklub Warszawski, 3. Krystyna Ligocka, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki, 2. Wiesław Lenczner, 3. Marian Zapart — wszyscy z Aeroklubu Wrocławskiego.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Wrocławski I, 2. Aeroklub Warszawski, 3. Aeroklub Wrocławski II.

II Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1968. Uczestniczyło 36 skoczków, w tym zawodnicy z Austrii, Bułgarii, CSRS, Francji, NRD i Węgier.

Wyniki kobiet: 1. Krystyna Ligocka, Aeroklub Wrocławski, 2. Collette Bereyziat, Francja, 3. Bożena Muszkiet, Aeroklub Łódzki.

Wyniki mężczyzn: 1. Władysław Koźmiński, Aeroklub Wrocławski, 2. Endre Nagy, Węgry, 3. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Wrocławski I, 2. Aeroklub Wrocławski II, 3. CSRS.

III Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1969. Startowało 39 zawodników, w tym z Austrii, Francji, NRD i Węgier.

Wyniki kobiet: 1. Danuta Żurniewicz, Aeroklub Ziemi Lubuskiej, 2. Monique Lenette, Francja, 3. Julia Hranyczka, Węgry.

Wyniki mężczyzn: 1. Stanisław Kuźniar, Aeroklub Wrocławski, 2. Michael Rougebec, Francja, 3. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski.

Wyniki drużynowe: 1. Francja, 2. Aeroklub Wrocławski, 3. Węgry.

IV Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1970. Uczestniczyło 53 skoczków, w tym z Austrii, Bułgarii, CSRS, Francji, Szwajcarii i Węgier.

Wyniki kobiet: 1. Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski, 2. Marie Maens, Francja, 3. Anna Kwaśnik, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Edward Ligocki, Aeroklub Wrocławski, 2. Henri Bernert, 3. Pierre Goebel — obaj z Francji.

Wyniki drużynowe: 1. Francja I, 2. Aeroklub Wrocławski, 3. Francja II.

V Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1971. Startowało 60 zawodników, w tym z Austrii, Francji, NRD i Węgier.

Wyniki kobiet: 1. Anna Kwaśnik, 2. Janina Zwierzchowska — obie z Aeroklubu Wrocławskiego, 3. Krystyna Bednarz, Aeroklub Łódzki.

Wyniki mężczyzn: 1. Marian Zapart, Aeroklub Kielecki, 2. Władysław Urbuś, Aeroklub Łódzki, 3. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Wrocławski I, 2. Aeroklub Warszawski, 3. Aeroklub Wrocławski II.

VI Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1972. Startowało 52 zawodników, w tym z Austrii, Bułgarii, CSRS, Francji, NRD, Szwajcarii, Węgier i ZSRR.

Wyniki kobiet: 1. Anna Kwaśnik, Aeroklub Wrocławski, 2. Tanja Schneider, NRD, 3. Krystyna Bednarz, Aeroklub Łódzki.

Władysław Koźmiński, dwukrotny zwycięzca Międzynarodowych Zawodów Spadochronowych o Błękitną Wstęgę Odry

Wyniki mężczyzn: 1. Wojciech Soleżyński, Aeroklub Wrocławski, 2. Grzegorz Lisiewicz, Aeroklub Łódzki, 3. Marcin Jaxa-Rożen, Aeroklub Jeleniogórski.

Wyniki drużynowe: 1. Aeroklub Wrocławski I, Aeroklub Wrocławski II, 3. Francja.

VII Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1973. Uczestniczyło 57 zawodników, w tym z Bułgarii, CSRS, Francji, Węgier i ZSRR.

Wyniki kobiet: 1. Grażyna Olbrycht, AWF-Wrocław, 2. Nella Sirczyna, ZSRR, 3. Janina Zwierzchowska, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Władysław Koźmiński, WKS-Wrocław, 2. Anatolij Totkaczew, ZSRR, 3. Henryk Zieliński, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki drużynowe: 1. WKS-Wrocław, 2. ZSRR, 3. ZSRR II.

VIII Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1974. Startowało 45 zawodników, w tym z Austrii, Bułgarii, CSRS, NRD, Węgier i ZSRR.

Wyniki kobiet: 1. Vera Frantalova, CSRS, 2. Alicja Kolankiewicz, Aeroklub Wrocławski, 3. Barbara Jóźwiak, Aeroklub Łódzki.

Wyniki mężczyzn: 1. Ryszard Wiśniewski, AWF-Wrocław, 2. Wiaczesław Narzikułow, ZSRR, 3. Wiesław Lenczner, WKS-Wrocław.

Wyniki drużynowe: 1. ZSRR, 2. CSRS, 3. WKS-Wrocław.

IX Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1975. Startowało 58 skoczków, w tym z Austrii, Bułgarii, CSRS, NRD, Węgier, Włoch i ZSRR.

Wyniki kobiet: 1. Tanja Schneider, NRD, 2. Elżbieta Paterek, Aeroklub Wrocławski, 3. Janina Borkowska, Aeroklub Wrocławski.

Wyniki mężczyzn: 1. Józef Kovacs, Węgry, 2. Hans-Eppo Tfiel, NRD, 3. Miroslav Uhlir, CSRS.

Wyniki drużynowe: 1. NRD, 2. Aeroklub Wrocławski, 3. ZSRR.

X Zawody o Błękitną Wstęgę Odry — 1976. Uczestniczyło 38 zawodników, w tym z Austrii, Bułgarii, CSRS, Francji, NRD, Węgier i ZSRR.

Wyniki mężczyzn: 1. Dimitr Rostislavow, Bułgaria, 2. Janos Oross, Węgry, 3. Grzegorz Krawczenko, ZSRR.

Wyniki drużynowe: 1. Bułgaria, 2. Aeroklub Wrocławski, 3. CSRS.

Ogólnopolskie Zawody Spadochronowe w Skokach do Wody

Zawody na celność wodowania — poza skokami spadochronowymi do morza (organizowanymi przez Aeroklub Gdański) — należały do jedynych tego rodzaju w Polsce. Miały one dwojakie znaczenie: po pierwsze — były bardzo potrzebnym treningiem dla skoczków, ponieważ łączyły cztery dyscypliny sportowe: spadochroniarstwo, pływanie, wioślarstwo i strzelectwo, po drugie — były dobrym przygotowaniem do zawodów międzynarodowych (m.in. w Bułgarii i Jugosławii).

Z inicjatywą organizowania zawodów w skokach do wody wystąpiła sekcja spadochronowa Aeroklubu Lubelskiego, której długoletnim kierownikiem jest instruktor Janusz Stachowicz.

Początkowo program zawodów obejmował 4 konkurencje, a w kilka lat później — pięć. Skoki wykonywano do Jeziora Białego w Białce k. Parczewa. Zgodnie z regulaminem trzech skoczków tworzyło drużynę aeroklubu regionalnego.

Ogromne zainteresowanie zawodami i liczny w nich udział skoczków wielu aeroklubów regionalnych sprawiły, iż począwszy od 1972 r. otrzymały nazwę zawodów ogólnopolskich. Imprezę lubelską cechowała sprawna organizacja oraz dobra atmosfera sportowa. Zawody rozgrywano w latach 1967—1976.

I Zawody w Skokach do Wody — 1967. Startowało 9 zawodników z Aeroklubu Lubelskiego.

Zwyciężył Henryk Rozwadowski.

II Zawody w Skokach do Wody — 1968. Uczestniczyło 15 skoczków z 2 aeroklubów regionalnych.

Zwyciężyli: Włodzimierz Stroński, Aeroklub Lubelski i Bronisław Rolek, Aeroklub Mielecki.

III Zawody w Skokach do Wody — 1969. Startowało 18 zawodników z 5 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Włodzimierz Stroński, Aeroklub Lubelski, 2. Zbigniew Czubiński, Aeroklub Radomski, 3. Witold Makulski, Aeroklub Podkarpacki.

IV Zawody w Skokach do Wody — 1970. Startowało 27 zawodników z 9 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Henryk Grudziński, Aeroklub Lubelski, 2. Bogusław Fołtyn, Aeroklub Podkarpacki, 3. Witold Makulski, Aeroklub Podkarpacki.

V Zawody w Skokach do Wody — 1971. Uczestniczyło 48 skoczków z 14 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Włodzimierz Stroński, 2. Henryk Grudziński, 3. Jan Tomasik — wszyscy z Aeroklubu Lubelskiego.

VI Zawody w Skokach do Wody — 1972. Startowało 62 zawodników z 18 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Włodzimierz Stroński, 2. Henryk Grudziński — obaj z Aeroklubu Lubelskiego, 3—4. Henryk Kirszkowski, Aeroklub Pomorski i Ireneusz Doroba, Aeroklub Orląt w Dęblinie.

VII Zawody w Skokach do Wody — 1973. Startowało 44 skoczków (14 drużyn).

Wyniki: 1. Henryk Grudziński, 2. Włodzimierz Stroński, 3. Jan Tomasik — wszyscy z Aeroklubu Lubelskiego.

VIII Zawody w Skokach do Wody — 1974. Startowało 48 zawodników (16 drużyn).

Wyniki: 1. Włodzimierz Stroński, Aeroklub Lubelski, 2. Mieczysław Marsula, Aeroklub Gliwicki, 3. Ryszard Brycht, Aeroklub Częstochowski.

IX Zawody w Skokach do Wody — 1975. Startowało 33 skoczków (11 drużyn).

Wyniki: 1. Włodzimierz Stroński, Aeroklub Lubelski, 2. Witold Sas, Aeroklub Ziemi Lubuskiej, 3. Ryszard Kumański, Aeroklub Krakowski.

X Zawody w Skokach do Wody — 1976. Startowało 51 zawodników (17 drużyn).

Wyniki: 1. Andrzej Czupiał, Aeroklub Częstochowski, 2. Antoni Wróbel, Aeroklub ROW, 3. Roman Majewski, Aeroklub Robotniczy w Świdniku.

Międzynarodowe Zawody w Katowicach

Aeroklub Śląski w Katowicach z inicjatywy ówczesnego kierownika sekcji spadochronowej Jana Filusa oraz dużym zaangażowaniu kierownika aeroklubu Zygmunta Dubickiego przeprowadził trzykrotnie Międzynarodowe Zawody Spadochronowe Budapeszt-Katowice-Ostrawa.

I Zawody odbyły się od 31 września do 7 października 1962 r. Startowało 15 zawodników z Budapesztu, Katowic i Ostrawy. Każda ekipa składała się z 4 mężczyzn i 1 kobiety.

Rozegrano 4 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 800 m na celność lądowania (Antonina Chmielarczyk, Aeroklub Śląski), 2 — trzy skoki z wysokości 1500 m na celność lądowania (Laszlo Mikłosz, Budapeszt), 3 — akrobacja spadochronowa (Antonina Chmielarczyk), 4 — dwa skoki grupowe z wysokości 800 m na celność lądowania (Aeroklub Śląski).

Wyniki indywidualne: 1. Milan Kusy, 2. Zdena Palichova — oboje z Ostrawy, 3. Edward Kulesza, Aeroklub Śląski.

Wyniki drużynowe: 1. Ostrawa, CSRS, 2. Aeroklub Śląski, 3. Budapeszt, Węgry.

II Zawody odbyły się 23—29 sierpnia 1965 r. Startowało 10 zawodników z Ostrawy i Katowic (ekipa z Budapesztu w ostatniej chwili odwołała swój przyjazd).

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — cztery skoki z wysokości 1000 m na celność lądowania (Vaclav Pawliček, Ostrawa), 2 — dwa skoki grupowe z wy-

sokości 1000 m na celność lądowania (Ostrawa), 3 — akrobacja spadochronowa (Jan Kuliś, Aeroklub Śląski).

Wyniki indywidualne: 1. Vaclav Pavliček, Ostrawa, 2. Edward Kulesza, 3. Jan Kuliś — obaj z Aeroklubu Śląskiego.

Wyniki drużynowe: 1. Ostrawa, CSRS, 2. Aeroklub Śląski.

III Zawody odbyły się 19—26 września 1971 r. Uczestniczyło 21 skoczków z Polski, Bułgarii i Związku Radzieckiego. Barw polskich broniły trzy drużyny.

Rozegrano 3 konkurencje: 1 — pięć skoków z wysokości 1000 m na celność lądowania (Andrzej Szarawarski, Polska), 2 — akrobacja spadochronowa (Michaił Gorinow, Bułgaria), 3 — pięć skoków grupowych z wysokości 1000 m na celność lądowania (Bułgaria).

Wyniki indywidualne: 1. Michaił Gorinow, Bułgaria, 2. Józef Łuszczki, 3. Ryszard Giec — obaj Polska.

Wyniki drużynowe: 1. Polska, 2. Bułgaria. 3. ZSRR.

Skoki na celność lądowania odbyły się na terenie kopalni Bielszowice, natomiast akrobacja spadochronowa — na lotnisku Aeroklubu Śląskiego.

Zawody Spadochronowe w Skokach na Stadion

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych skoki na stadion zainicjowane przez sekcję spadochronową Aeroklubu Lubelskiego, kierowaną przez instruktora Janusza Stachowicza — uznano za celowe i pożyteczne ze względów sportowych i szkoleniowych. Opracowano regulamin zawodów, według którego poszczególne konkurencje miały być rozgrywane nie tylko na stadionie *Motoru* w Lublinie, ale również w Puławach, Chełmie, Tomaszowie Lubelskim, Parczewie, Radzyniu, Białej Podlaskiej, Biłgoraju i Janowie Lubelskim.

Począwszy od 1977 r. — ze względu na udział skoczków zagranicznych — nazwę zawodów zmieniono na Międzynarodowe Spadochronowe Mistrzostwa Lublina.

I Zawody w Skokach na Stadion — 1969. Startowali zawodnicy z 5 aeroklubów regionalnych (6 drużyn). Imprezę zorganizowano na stadionie *Motoru* w Lublinie.

Wyniki: 1. Stefan Czerwonka 2. Mieczysław Kirszkowski — obaj WKS-Dęblin, 3. Marek Szugzda, Aeroklub Warszawski.

II Zawody w Skokach na Stadion — 1970. Uczestniczyli skoczkowie z 9 aeroklubów regionalnych (10 drużyn). Zawody rozegrano na stadionie i lotnisku Aeroklubu Lubelskiego.

Wyniki: 1. Jan Bober, Aeroklub Rzeszowski, 2. Jerzy Żyła, WKS-Dęblin, 3. Wiesław Wiśniewski, Aeroklub Rzeszowski.

III Zawody w Skokach na Stadion — 1971. Startowali sportowcy z 10 aeroklubów regionalnych (9 drużyn). Imprezę przeprowadzono na lotnisku aeroklubu oraz na stadionach w Puławach i Lublinie.

Wyniki: 1. Andrzej Halik, Aeroklub Podkarpacki, 2. Marek Szugzda, Aeroklub Warszawski, 3. Marian Zapart, WSWF-Wrocław.

IV Zawody w Skokach na Stadion — 1972. Startowali skoczkowie z 12 aeroklubów regionalnych (11 drużyn). Zawody rozegrano na stadionach w Chełmie Lubelskim, Tomaszowie Lubelskim i w Puławach.

Wyniki: 1. Marian Zapart, 2. Jerzy Boszczyk — obaj Aeroklub Kielecki, 3. Czesław Chyliński, Aeroklub Mielecki.

V Zawody w Skokach na Stadion — 1973. Skoki wykonywano na stadionach w Białej Podlaskiej, Parczewie i Radzyniu. Zawodów jednak nie rozegrano ze względu na nieprzeprowadzenie wszystkich konkurencji zgodnie z regulaminem imprezy. Przeszkodziły w tym niepomyślne warunki atmosferyczne.

VI Zawody w Skokach na Stadion — 1974. Uczestniczyło 30 sportowców z 9 aeroklubów regionalnych (10 drużyn). Skoki wykonywano na stadionach w Janowie Lubelskim, Biłgoraju i Tomaszowie Lubelskim.

Wyniki: 1. Jacek Hałoń, Aeroklub Rzeszowski, 2. Edward Graboś, Aeroklub Robotniczy w Świdniku, 3. Władysław Guziakiewicz, Aeroklub Mielecki.

VII Zawody w Skokach na Stadion — 1975. Na starcie zawodów stanęli zawodnicy z 13 aeroklubów regionalnych. Skoki miały być wykonane w Biłgoraju i Lublinie, jednak ze względu na niepomyślne warunki pogodowe zawody nie odbyły się.

VIII Zawody w Skokach na Stadion — 1976. Startowali sportowcy z 9 aeroklubów regionalnych oraz skoczkowie z Aeroklubu Mińskiego (ZSRR). Konkurencje rozegrano na lotnisku aeroklubu.

Wyniki: 1. Aleksander Malcew, Aeroklub Miński, ZSRR, 2. Jerzy Dąbrowski, Aeroklub Warszawski, 3. Włodzimierz Leszczenko, Aeroklub Miński, ZSRR.

IX Międzynarodowe Spadochronowe Mistrzostwa Lublina — 1977. Uczestniczyło 38 zawodników z 9 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Halina Azarianiuk, 2. Aleksander Malcew, 3. Tatiana Chłastowa — wszyscy z Aeroklubu Mińskiego, ZSRR.

X Międzynarodowe Spadochronowe Mistrzostwa Lublina — 1978. Startowało 47 skoczków z 10 aeroklubów regionalnych.

Wyniki: 1. Andrzej Mazur (Aeroklub Lubelski), 2. Zori Germanski (Aeroklub Michajłowgradzki, Bułgaria), 3. Mariusz Puchała (Aeroklub Lubelski).

XI Międzynarodowe Spadochronowe Mistrzostwa Lublina — 1979. Startowało 28 skoczków, w tym z Austrii, Bułgarii i Związku Radzieckiego.

Wyniki: 1. Andrzej Mazur, Aeroklub Lubelski, 2. Paweł Petro, ZSRR, 3. Zonhard Lejmon, Austria.

Udział w zawodach poza granicami kraju

Polscy sportowcy spadochronowi w zawodach poza granicami kraju uczestniczą od 1955 r. Startując po raz pierwszy w międzynarodowych zawodach w Bułgarii najlepsze miejsce (9) zajął Józef Wójcik.

W okresie 25 lat polscy skoczkowie brali udział w kilkudziesięciu imprezach zagranicznych, m.in. w Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, na Kubie, w NRD, RFN, Rumunii, Szwajcarii, USA, na Węgrzech, we Włoszech i w ZSRR. Natomiast sportowcy wojskowi uczestniczyli wielokrotnie w Mistrzostwach Spadochronowych Armii Zaprzyjaźnionych.

Spośród tych imprez wybrano kilkanaście ze względu na uzyskane wyniki lub charakter imprezy.

W zawodach NRD—Polska—Związek Radziecki rozegranych w sierpniu 1958 r. w ZSRR w klasyfikacji indywidualnej Roman Lewandowski zajął 9 miejsce; drużynowo Polska na 2 miejscu.

W sierpniu 1959 r. w zawodach o Puchar Adriatyku (Jugosławia) Jan Cierniak uplasował się na 9 miejscu.

W 1961 r. w mistrzostwach Jugosławii Roman Lewandowski zdobył brązowy medal (3 miejsce).

W czerwcu 1963 r. na międzynarodowych zawodach w NRD najlepsze wyniki uzyskali: 3 — Stefan Czerwonka, 6 — Antonina Chmielarczyk.

W sierpniu 1963 r. w zawodach o Puchar Adriatyku (Jugosławia) Andrzej Zalasiński uplasował się na 4 miejscu.

W 1966 r. w zawodach o Puchar Złotych Piasków (Bułgaria) Ryszard Kuś zajął 3 miejsce.

W 1967 r. w zawodach o Puchar Adriatyku (Portoroż, Jugosławia) Edward Ligocki zdobył brązowy medal (3 miejsce).

Jesienią 1968 r. drużyna skoczków wrocławskich przebywała we Francji, gdzie w rozegranych zawodach Wojciech Soleżyński zajął 4, a Edward Ligocki 7 miejsce. W zawodach uczestniczyło 162 zawodników z 10 państw.

W 1969 r. w mistrzostwach Jugosławii Henryk Serda zdobył złoty medal (1 miejsce).

W 1970 r. w mistrzostwach Jugosławii sportowcy polscy uzyskali piękne wyniki: w klasyfikacji indywidualnej (Wacław Czyż) i drużynowej zajęli pierwsze miejsca.

W lutym 1975 r. w rozgrywanym we Włoszech Pucharze Świata Para-Ski skoczkowie-studenci Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu zdobyli drugą lokatę w klasyfikacji drużynowej oraz 10 miejsce w klasyfikacji końcowej (na 18 startujących zespołów).

W czerwcu 1975 r. na zawodach w NRD polskie spadochroniarki zdobyły cztery medale (Janina Borkowska, Barbara Gilewska, Grażyna Kudłek i Elżbieta Paterek).

W mistrzostwach Europy rozegranych w 1975 r. w Jugosławii za skoki grupowe na celność lądowania drużyna męska zdobyła srebrny medal.

W lipcu 1977 r. w międzynarodowych zawodach państw socjalistycznych zespół polski w klasyfikacji drużynowej zajął 3 miejsce w wieloboju spadochronowym. Sukces ten powtórzyli skoczkowie na podobnych zawodach rozegranych w sierpniu 1979 r. w Kijowie. W klasyfikacji indywidualnej Wiesław Starzec zajął 6 miejsce. W zawodach tych startowało 32 zawodników z 6 państw.

Mistrzostwa Świata

W Spadochronowych Mistrzostwach Świata polscy skoczkowie uczestniczą nieprzerwanie od 1956 r. Ogółem startowali w nich 13-krotnie zdobywając 12 medali: 1 złoty, 7 srebrnych i 4 brązowe. Spośród zdobytych medali, cztery uzyskano za wyniki absolutne, czyli łącznie za wszystkie konkurencje rozegrane na mistrzostwach (dwa w klasyfikacji indywidualnej i dwa drużynowe), pozostałe osiem — za skoki na celność lądowania (jedna konkurencja mistrzostw).

Wspomniane cztery medale należą do osiągnięć najbardziej wartościowych, bowiem jedynie medale uzyskane za wyniki końcowe (tj. za skoki na celność lądowania i akrobację spadochronową) są odnotowywane w opracowaniach historycznych i umieszczane w zestawieniach charakteryzujących dzieje mistrzostw świata.

III Mistrzostwa Świata — 1956, ZSRR. Uczestniczyło 73 zawodników (w tym 23 kobiety) z 10 państw. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki kobiet: 13. Antonina Chmielarczyk, 15. Maria Wojtkowska, 17. Anna Franke.

Wyniki mężczyzn: 22. Jan Cierniak, 24. Zdzisław Szwedziuk, 30. Józef Wójcik, 32. Roman Lewandowski, 47. Paweł Lipowczan.

Wyniki drużynowe: 6. kobiety, 7. mężczyźni.

W skoku grupowym mężczyźni zajęli 3 miejsce i zdobyli brązowy medal.

Polacy startowali na spadochronach ST-1-3.

IV Mistrzostwa Świata — 1958, CSRS. Uczestniczyło 78 zawodników (w tym 21 kobiet) z 14 państw. Rozegrano 4 konkurencje.

MEDALE ZDOBYTE PRZEZ POLSKICH SKOCZKÓW NA MISTRZOSTWACH ŚWIATA

Mistrzostwa Świata	Rok	Medal	Zdobywcy
		za wyniki absolutne:	
IV	1958	srebrny	Anna Franke
IV	1958	srebrny	drużyna kobieca
VI	1962	brązowy	drużyna kobieca
IX	1968	brązowy	Edward Ligocki
		za jedną konkurencję:	
III	1956	brązowy	drużyna męska
IV	1958	srebrny	drużyna kobieca
VI	1962	srebrny	Janina Krajewska
VI	1962	srebrny	drużyna kobieca
XI	1972	brązowy	Edward Ligocki
XII	1974	złoty	Stanisław Sidor
XII	1974	srebrny	drużyna kobieca
XIII	1976	brązowy	drużyna męska

Wyniki kobiet: 2. Anna Franke (srebrny medal, wicemistrzyni świata), 7. Antonina Chmielarczyk, 16. Maria Wojtkowska.

Wyniki mężczyzn: 10. Jan Cierniak, 14. Roman Lewandowski, 25. Bolesław Gargała, 31. Jerzy Łobodda, 35. Ryszard Kosina.

Wyniki drużynowe: 2. kobiety (srebrny medal, wicemistrzostwo świata), 4. mężczyźni.

Anna Franke w 1958 r. w Bratysławie zdobyła tytuł wicemistrzyni świata w sporcie spadochronowym

Ponadto Anna Franke, Antonina Chmielarczyk i Maria Wojtkowska w skoku grupowym zajęły 2 miejsce i zdobyły srebrny medal. Łącznie drużyna kobieca zdobyła trzy srebrne medale.

Polacy startowali na spadochronach ST-5.

V Mistrzostwa Świata — 1960, Bułgaria. Startowało 69 zawodników (w tym 24 kobiety) z 12 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 14. Antonina Chmielarczyk, 16. Maria Wojtkowska, 21. Maria Puchar.

Wyniki mężczyzn: 11. Roman Lewandowski, 17. Jan Cierniak, 18. Edward Kulesza, 21. Zdzisław Szwedziuk.

Wyniki drużynowe: 6. kobiety, 9. mężczyźni.

Polacy startowali na spadochronach ST-5.

VI Mistrzostwa Świata — 1962, USA. Uczestniczyło 133 zawodników (w tym 35 kobiet) z 25 państw. Rozegrano 4 konkurencje.

Wyniki kobiet: 4. Maria Puchar, 5. Janina Krajewska, 18. Antonina Chmielarczyk.

Wyniki mężczyzn: 29. Roman Lewandowski, 31. Jan Cierniak, 38. Bolesław Gargała, 52. Jerzy Sobczyk, 63. Roman Cajzner.

Wyniki drużynowe: 3. kobiety (brązowy medal), 8. mężczyźni.

Ponadto Janina Krajewska zdobyła srebrny medal za 2 miejsce w II konkurencji (cztery skoki z wysokości 1500 m z opóźnieniem 21 s, płaski

styl spadania na celność lądowania). W skoku grupowym polskie zawodniczki zajęły również 2 miejsce i zdobyły srebrny medal.

VII Mistrzostwa Świata — 1964, RFN. Startowało 170 zawodników (w tym 39 kobiet). Rozegrano 3 konkurencję.

Wyniki kobiet: 18. Maria Puchar, 23. Krystyna Kot, 32. Róża Sokołowska, 34. Władysława Sternicka.

Wyniki mężczyzn: 40. Stefan Czerwonka, 49. Edward Ligocki, 55. Andrzej Zalasiński, 62. Ryszard Kuś, 65. Jan Cierniak.

Wyniki drużynowe: 7. kobiety, 10. mężczyźni.

VIII Mistrzostwa Świata — 1966, NRD. Uczestniczyło 108 zawodników (w tym 36 kobiet) z 18 państw. Przeprowadzono 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 4. Antonina Chmielarczyk, 14. Maria Puchar, 19. Krystyna Ligocka, 29. Anna Kwaśnik.

Wyniki mężczyzn: 25. Stefan Czerwonka, 32. Wojciech Soleżyński, 40. Edward Kulesza, 42. Edward Ligocki, 45. Andrzej Zalasiński.

Wyniki drużynowe: 4. kobiety, 10. mężczyźni.

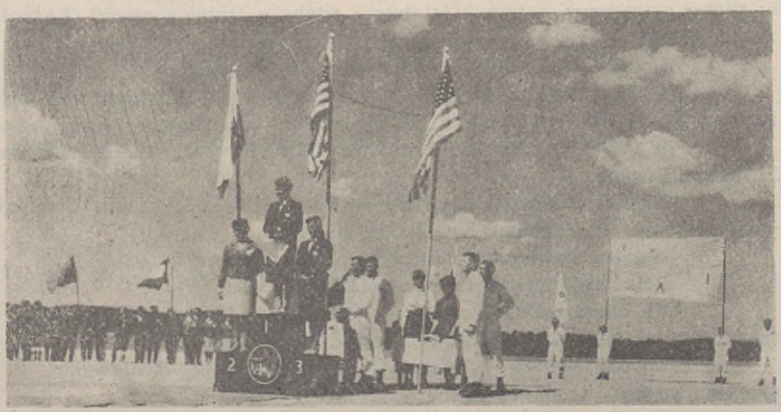
Polacy startowali na spadochronach PTCH-6.

IX Mistrzostwa Świata — 1968, Austria. Startowało 182 zawodników (w tym 53 kobiety) z 26 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 41. Krystyna Ligocka, 46. Antonina Chmielarczyk, 47. Maria Korolewska-Puchar, 52. Janina Zwierzchowska, 53. Anna Malinowska.

Wyniki mężczyzn: 3. Edward Ligocki (brązowy medal), 42. Zbigniew Dzius, 47. Henryk Serda, 50. Henryk Rozwadowski, 111. Jan Kuliś.

Wyniki drużynowe: 10. kobiety, 16. mężczyźni.

Janina Krajewska na podium dla zwycięzców na mistrzostwach świata w USA (1962 r.). Otrzymała medal srebrny za jedną konkurencję

Stanisław Sidor zdobył złoty medal za skoki na celność lądowania w czasie mistrzostw świata na Węgrzech (1974)

X Mistrzostwa Świata — 1970, Jugosławia. Uczestniczyło 183 zawodników (w tym 54 kobiety) z 25 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 10. Janina Zwierzchowska, 22. Krystyna Ligocka, 29. Anna Kwaśnik, 46. Regina Jeske.

Wyniki mężczyzn: 44. Edward Ligocki, 48. Stanisław Sidor, 54. Sylwester Jakubowski, 57. Henryk Rozwadowski, 81. Ryszard Olszowy.

Wyniki drużynowe: 5. kobiety, 15. mężczyźni.

XI Mistrzostwa Świata — 1972, USA. Startowało 187 zawodników (w tym 42 kobiety) z 31 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 8. Janina Zwierzchowska.

Wyniki mężczyzn: 8. Edward Ligocki, 20. Janusz Mac, 24. Sylwester Jakubowski, 36. Stanisław Sidor, 48. Wiesław Lenczner.

Wyniki drużynowe: 4. mężczyźni.

W skokach na celność lądowania (10 skoków z wysokości 700 m) Edward Ligocki zajął 3 miejsce i zdobył brązowy medal.

Polacy startowali na spadochronach PTCH-8 i *Olympic.*

XII Mistrzostwa Świata — 1974, Węgry. Uczestniczyło 228 zawodników (w tym 73 kobiety) z 31 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 13. Janina Zwierzchowska, 16. Anna Kwaśnik, 21. Grażyna Kudłek, 52. Krystyna Pączkowska, 54. Małgorzata Trepka.

Wyniki mężczyzn: 15. Stanisław Sidor, 20. Edward Ligocki, 23. Roman Łapucki, 29. Józef Łuszczki, 34. Janusz Mac.

Wyniki drużynowe: 5. kobiety, 5. mężczyźni.

W skokach na celność lądowania Stanisław Sidor zajął 1 miejsce (złoty medal) i uzyskał tytuł mistrza świata w tych skokach. Jednocześnie zawodniczki polskie w skoku grupowym zajęły 2 miejsce i zdobyły srebrny medal.

Polacy startowali na spadochronach UT-15. Jedynie Edward Ligocki na *Super Olympicu.*

XIII Mistrzostwa Świata — 1976, Włochy. Startowało 195 zawodników (w tym 71 kobiet) z 28 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 18. Krystyna Pączkowska, 21. Anna Kwaśnik, 24. Janina Borkowska, 28. Grażyna Kudłek, 52. Małgorzata Trepka.

Wyniki mężczyzn: 18. Wiesław Szelc, 24. Janusz Mac, 28. Roman Łapucki, 32. Ryszard Olszowy, 36. Józef Łuszczki.

Wyniki drużynowe: 5. kobiety, 4. mężczyźni.

W skokach grupowych drużyna męska zajęła 2 miejsce zdobywając srebrny medal.

Polacy startowali na spadochronach UT-15.

XIV Mistrzostwa Świata — 1978, Jugosławia. Startowało 178 zawodników (w tym 59 kobiet) z 24 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 21. Krystyna Pączkowska, 24. Janina Borkowska, 26. Lidia Głodkowska, 43. Anna Kwaśnik-Piaścik, 45. Barbara Gilewska.

Wyniki mężczyzn: 44. Adam Glazar, 51. Ryszard Olszowy, 54. Józef Łuszczki, 55. Janusz Mac, 65. Wacław Czyż.

Wyniki drużynowe: 6. kobiety, 12. mężczyźni.

Polacy startowali na spadochronach *Para Cloud.*

XV Mistrzostwa Świata — 1980, Bułgaria. Uczestniczyło 182 skoczków (w tym 58 kobiet) z 25 państw. Rozegrano 3 konkurencje.

Wyniki kobiet: 16. Krystyna Pączkowska, 21. Alicja Kolankiewicz, 42. Irena Szwedek, 47. Maria Walter, 49. Beata Leszczyńska.

W skokach grupowych na celność lądowania w czasie mistrzostw świata we Włoszech (1976 r.) polska drużyna męska zdobyła medal srebrny. Na zdjęciach moment wręczania medali Polakom

Fragment skoków na celność lądowania

Wyniki mężczyzn: 12. Ryszard Olszowy, 36. Lesław Panaś, 39. Józef Łuszczki, 81. Stanisław Barwik, 87. Marek Fotyga.

Wyniki drużynowe: 9. kobiety, 15. mężczyźni.

Polacy startowali ze spadochronami SW-11 i *Para Cloud.*

Akrobacja zespołowa

Pierwsze próby tworzenia zwartego zespołu złożonego z kilku spadających skoczków trzymających się za ręce przeprowadzono w Polsce w drugiej połowie lat sześćdziesiątych. Rozwój jednak tego rodzaju skoków — zwanych akrobacją spadochronową *(relative)* — nastąpił dopiero w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych. Do treningu w akrobacji zespołowej przystąpiono w trzech ośrodkach spadochronowych: w Krakowie, Toruniu i we Wrocławiu.

Pod pojęciem akrobacji spadochronowej ukrywa się cały sens oraz piękno niezwykle szybkiego tworzenia przez skoczków figur w kształcie gwiazdy, płatka śniegu, gąsienicy lub diamentu. Skoki takie, oprócz wrażeń, dają skaczącemu ogromną satysfakcję, wypływającą z dość długiego spadania, przemieszczania się, a następnie formowania określonej figury (np. gwiazdę tworzy 10 skoczków). Kilkunastosekundowy wysiłek tworzenia i nierozerwania figury przez co najmniej 3 sekundy kończy się sprawnym i bezpiecznym rozejściem się skoczków.

Spadający skoczkowie, a następnie przemieszczający się ku sobie, są podobni do ogniw rozerwanego łańcucha. Ogniwa te, jakby przyciągane magnesem do utworzonej bazy (z trzech skoczków), łączą się w zamknięty i silnie zespolony łańcuch, tworząc w tym przypadku figurę-gwiazdę. Aby wykonać akrobację zespołową, potrzebne jest doświadczenie sportowe, dyscyplina oraz szybki refleks, wynikający z wartości każdej sekundy, którą należy maksymalnie wykorzystać w powietrzu.

W drugiej połowie maja 1974 r. reprezentacja Aeroklubu PRL po raz pierwszy uczestniczyła w międzynarodowych zawodach w akrobacji spadochronowej, zorganizowanych przez Aeroklub SAAR (Saarbruecken). W zawodach tych uczestniczyło 16 reprezentacji narodowych. Do udziału w imprezie zakwalifikowało się 10 zespołów 4-osobowych, w tym zespół polski w składzie: Sylwester Jakubowski, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki i Wojciech Soleżyński. Zespół polski zdobył pierwszą lokatę w akrobacji zespołowej oraz został absolutnym zwycięzcą zawodów. Zaskoczenie organizatorów i obserwatorów było całkowite, gdyż nikt nie przypuszczał, aby Polacy mogli zająć pierwsze miejsce.

W październiku 1974 r. we Wrocławiu odbyło się zgrupowanie szkoleniowe dla 15 sportowców. Program obejmował sześć zasadniczych ćwiczeń ważnych dla treningu w akrobacji zespołowej. W roli kierowników 4-osobowych zespołów występowali na tym zgrupowaniu wspomniani wyżej skoczkowie — zwycięzcy w zawodach międzynarodowych.

Następne dwa zgrupowania zorganizowano w pierwszej połowie 1975 r. Miały one na celu przygotowanie polskiej ekipy do mistrzostw świata.

W rozegranych na terenie RFN I Mistrzostwach Świata w Akrobacji Zespołowej we wrześniu 1975 r. uczestniczył polski zespół w składzie: Sylwester Jakubowski, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński i Jacek Szrek. Ogółem startowało 20 ekip narodowych. Klasyfikowano łącznie ekipy narodowe, które wystawiły zespoły 10- i 4-osobowe. Polacy znaleźli się w niekorzystnej sytuacji, ponieważ wystawili tylko zespół 4-osobowy. Ostatecznie w klasyfikacji końcowej ekipa Aeroklubu PRL zajęła 8 miejsce.

Pierwsze Ogólnopolskie Zawody Spadochronowe w Akrobacji Zespołowej zorganizowano we wrześniu 1975 r. na lotnisku Aeroklubu Pomorskiego w Toruniu, jednak złe warunki atmosferyczne uniemożliwiły przeprowadzenie zawodów. Drugie z kolei zawody odbyły się w pierwszej połowie września 1976 r. w Toruniu. Startowały trzy zespoły. Zwyciężyła ekipa gospodarzy — Aeroklubu Pomorskiego. Następne zawody, zorganizowane w 1977 (III) i w 1978 (IV), nie zostały rozegrane ze względu na niesprzyjające warunki pogodowe.

Do ciekawszych wyczynów, uzyskanych przez skoczków polskich w tworzeniu figur akrobacji zespołowej, należą:

- kwiecień 1975 — przez 7 s spadała gwiazda utworzona z pięciu skoczków Aeroklubu Pomorskiego (Edmund Janowski, Andrzej Jeśmianowicz, Mieczysław Kirszkowski, Józef Makowski, Aleksandra Rudzka). Skok z wysokości 2500 m, czas spadania — 22 s.
- sierpień 1975 — przez 10 s spadała gwiazda sformowana z dziewięciu skoczków wojskowych (w rejonie Zamościa). Skok z wysokości 4000 m,

czas spadania — 42 s. Począwszy od 10 sekundy przez następne półtorej sekundy gwiazdę powiększył dziesiąty skoczek, po czym gwiazda rozłączyła się.

- czerwiec 1976 — przez 6 s spadał 4-ramienny płatek śniegu utworzony z ośmiu skoczków (z Torunia i Wrocławia). Skok z wysokości 2600 m, czas spadania — 30 s, miejsce — Sobótka.
- wrzesień 1976 — przez 6 s spadała gwiazda utworzona z dziesięciu skoczków (z Torunia i Wrocławia). Skok z wysokości 4000 m, czas spadania — 48 s, miejsce — teren Torunia. Próba utworzenia gwiazdy 13-osobowej nie powiodła się, nastąpiło jej przedwczesne rozerwanie.
- wrzesień 1978 — przez 5,5 s spadała podwójna delta utworzona z jedenastu skoczków (Bydgoszczy, Krakowa, Torunia i Wrocławia). Skok z wysokości 3000 m, **czas spadania — 36 s, miejsce — rejon Torunia.**

*

Start w zawodach umożliwia wszechstronne doskonalenie skoczka spadochronowego pod względem zawodniczym. Tę tak ważną szansę w podnoszeniu poziomu wyszkolenia sportowcy wykorzystują od wielu lat z dużym pożytkiem. Rozgrywanie zawodów spadochronowych, zapoczątkowane w Polsce w 1950 r., osiągnęło rozmiary należne sportowi spadochronowemu w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. W tym okresie wielokrotnie przeprowadzano w ciągu roku ponad 20 imprez spadochronowych o różnym charakterze i poziomie sportowym, m.in. zawody międzynarodowe, w których uczestniczyli sportowcy niemal całej Europy. Imprezy te w sposób znaczący wpływały na wzrost poziomu zawodniczego polskich skoczków. Bezpośrednia rywalizacja ze skoczkami zagranicznymi umożliwia bowiem porównanie poziomu wyszkolenia, a także zebranie informacji specjalistycznych. Udział w licznych zawodach regionalnych i ogólnokrajowych, szczególnie młodych skoczków, pozwala na selekcję sportowców najbardziej wyróżniających się w skokach na celność lądowania i w akrobacji spadochronowej.

Mistrzostwa Polski, jako wszechstronna forma rywalizacji sportowej, poza wyłonieniem mistrzów Polski oraz spadochronowej kadry narodowej są również nośnikiem poziomu wyszkolenia i postępu w technice spadochronowej. Sprzyjają także wymianie doświadczeń i zacieśnianiu więzów współpracy między członkami sekcji spadochronowych.

Udział w zawodach międzynarodowych poza granicami kraju, jak również start w mistrzostwach świata, wpływa mobilizująco na dorównywanie poziomowi światowemu pod względem szkolenia i treningu spadochronowego. Ponadto zmusza kierownictwo polskiego sportu spadochronowego do szukania nowych rozwiązań w zakresie organizacji programów szkolenia, a także udoskonalania spadochronów.

Zapoczątkowana w drugiej połowie lat sześćdziesiątych okrobacja zespołowa doczekała się własnych zawodów. Ciągle jednak jej rozwój jest mało doceniany przez władze polskiego lotnictwa sportowego.

Wyczyny spadochronowe

6

Założenia programowe LOPP, opracowane w 1935 r., przewidywały, iż pod koniec lat trzydziestych sport spadochronowy w Polsce na tyle się rozwinie, że będzie można wykonywać skoki wyczynowe. Uznano wówczas, że w 1940 r. zapoczątkuje się m.in. program skoków z dużych wysokości. W rzeczywistości program ten zaczęto realizować już w 1939 r. Poza kursami doskonalącymi skoczków zaawansowanych, przystąpiono do skoków grupowych, skoków na celność lądowania, a także do skoków z opóźnionym otwarciem spadochronu. Dla zebrania doświadczeń w skokach wysokościowych przeprowadzono wiele prób i eksperymentów, wykorzystując do tego samoloty oraz balony wolne.

Doświadczeni instruktorzy coraz częściej przeprowadzali skoki z opóźnieniem 15-25-sekundowym. Skoki te przygotowywały skoczków do kolejnych prób (opóźnień powyżej 40 s), które zamierzano urzeczywistnić na zgrupowaniu wiosną 1940 r. Demonstrowane były skoki grupowe (w składzie 40 osób) zaliczane wówczas do wyczynów spadochronowych. W drugiej połowie lat trzydziestych skoki te uchodziły za duże osiągnięcie organizacyjne, sportowe i szkoleniowe. W latach 1937—1939 skoków grupowych łącznie wykonano 52, w tym 7 w składzie 40—60 osób. Jednym z takich dużych skoków grupowych był pokaz, który się odbył 5 września 1937 r. w Wieliszewie pod Legionowem. Po skoku tzw. sondy, czyli 4-osobowego zespołu skoczków (wśród których były dwie studentki Politechniki Warszawskiej — Wiesława Kozierska i Zofia Szczecińska), nadleciało sześć samolotów transportowych, z których wyskoczyło 60 sportowców spadochronowych. Skokiem tym kierował instruktor i jeden z pionierów sportu spadochronowego w Polsce — Stanisław Mazurek. Pod koniec lat trzydziestych skoki grupowe składające się z 40—60 skoczków przeprowadzono na terenie województw: pomorskiego, lwowskiego, lubelskiego, łódzkiego i warszawskiego.

Po zakończeniu II wojny światowej w latach 1945—1951 w Polsce ustanowiono wiele rekordów spadochronowych, które jednak nie zostały odnotowane oficjalnie, ponieważ w tej dziedzinie brak było postanowień sportowych FAI. Podobnie działo się za granicą. Radykalna zmiana nastąpiła po kon-

ferencji w Brukseli, na której zaaprobowano przepisy dotyczące rekordów spadochronowych. Począwszy od 1 sierpnia 1951 r. Międzynarodowa Federacja Lotnicza (FAI) rejestruje, zatwierdza i ogłasza za pośrednictwem wydawanych biuletynów te wyczyny, które spełniają warunki Regulaminu Ustanawiania Rekordów.

Regulamin ten wraz z unowocześnieniem techniki skoku oraz wprowadzaniem doskonalszych spadochronów kilkakrotnie uzupełniano i poprawiano, przystosowując go do aktualnego poziomu sportowego. Przepisy dotyczące ustanawiania rekordów są zawarte w *Kodeksie Sportowym FAI (Dział 5, Sport Spadochronowy, Klasa G)*.

Regulamin dzieli rekordy na dwie kategorie:

- skoki pojedyncze
  - — wysokościowe (G-1-a),
  - — na celność lądowania (G-1-b),
  - — na akrobację (G-1-c),
- skoki grupowe
  - — wysokościowe (G-2-a),
  - — na celność lądowania (G-2-b),
  - — na akrobację zespołową (G-2-c).

W obu kategoriach skoków prowadzi się odrębną klasyfikację rekordów kobiecych i męskich. Rekord może być ustanowiony w dowolnej porze roku, w dowolnej porze dnia lub nocy, z dowolnego statku powietrznego — cięższego lub lżejszego od powietrza. Wyjątek stanowią skoki grupowe na celność lądowania, które muszą być wykonywane ze statku powietrznego cięższego od powietrza. Wszyscy członkowie grupy muszą wyskoczyć z tego samego statku powietrznego i podczas jednego przelotu nad celem. Do skoków na akrobację zespołową może być użyty więcej niż jeden statek powietrzny. W skokach grupowych wysokościowych i na celność lądowania liczba skoczków tworzących grupę może wynosić 4, 6, 8 lub 10. Lepszy wynik osiągnięty przez liczniejszą grupę bije rekord uzyskany przez mniejszą grupę.

Rekordy w skokach wysokościowych

Miarą wyczynu rekordowego w skoku wysokościowym jest mierzona w metrach pionowa odległość (opadanie lub spadanie) przez barografy oficjalnie zatwierdzone przez Aeroklub PRL i FAI. Warunkiem pobicia istniejącego rekordu w skoku wysokościowym jest uzyskanie wyniku lepszego co najmniej o 2%.

Wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu

Skoki pojedyncze. Pierwszy rekord w tej konkurencji ustanowił Janusz Szygendowski (Aeroklub Rzeszowski) w kwietniu 1953 r. wysokością 3000 m. Miesiąc później Anna Franke (Aeroklub Śląski) skokiem z wysokości 4530 m ustanowiła krajowy rekord kobiecy. Ostatnie rekordy dzienne w tej konkurencji ustanowili: Romana Skatulska i Witold Tracz (13 czerwca 1958 r. oboje z Aeroklubu Warszawskiego) wynikiem 8270 m.

W skokach nocnych pierwszy rekord ustanowił w 1957 r. Stefan Furmaniak (Aeroklub Mielecki) wysokością 4100 m. Wynik ten został zatwierdzony przez FAI jako rekord świata. W czerwcu 1968 r. Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki) wynik ten poprawił wysokością 5426 m. W klasyfikacji kobiecej figuruje jeden rekord ustanowiony w nocy 27 czerwca 1968 r. przez Bożenę Muszkiet (Aeroklub Łódzki) wysokością 4346 m.

Skoki grupowe. Pierwszy rekord w skokach grupowych ustanowiono w sierpniu 1952 r. (3 osoby — Aeroklub Warszawski), ostatni zaś w październiku 1968 r. (5 osób — Aeroklub Mielecki). Zdobyto również rekordy w skokach grupowych złożonych z 3, 4, 5, 8 i 9 osób, w dzień i w nocy, w klasyfikacji kobiet i mężczyzn.

Długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu

Skoki pojedyncze. Ustanawianie rekordów w tej konkurencji zainaugurowali w maju 1953 r. Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski) wynikiem 2510 m oraz we wrześniu 1956 r. Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Krakowski) — 3640 m. Najlepszy wynik w skoku dziennym uzyskał 4 września 1957 r. Tadeusz Dulla (Aeroklub Warszawski) — 12 520 m oraz w skoku nocnym 30 października 1958 r. Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — 7050 m.

Skoków grupowych nie ustanawiano.

Ogółem w skokach wysokościowych uzyskano 28 rekordów, w tym jeden rekord świata.

Rekordy w skokach na celność lądowania

Miarą rekordowego wyczynu w skoku na celność lądowania jest liczba kolejnych lądowań na krążek (o średnicy 10 cm) plus odległość (w najbliższym kolejnym skoku) lądowania poza krążek. W skoku grupowym miarą wyczynu jest liczba kolejnych lądowań na krążek całej grupy plus suma odległości (w najbliższym kolejnym skoku) grupy poza krążek.

Skoki na celność lądowania wykonuje się z dowolnej wysokości zawartej w przedziale 600 i 2000 m liczonej od powierzchni ziemi w strefie skoków. Dla zapewnienia kontroli wyników na celność lądowania potrzeba co najmniej trzech sędziów (w skokach grupowych — co najmniej pięciu sędziów), w tym jeden sędzia międzynarodowy.

Wysokość 600 m — skoki pojedyncze (otwarcie natychmiastowe)

Pierwsze rekordy dzienne zdobyli: 11 czerwca 1954 r. Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski) — 1,66 m; 6 sierpnia 1955 r. Aleksandra Wojtkowiak (Aeroklub Poznański) — 71,5 m. Wyczyn Jerzego Kubaczewskiego FAI zatwierdziła jako rekord świata. 20 października 1967 r. Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) wynikiem absolutnym 0,00 m zakończył poprawianie wyników w tej konkurencji skoków. W klasyfikacji kobiecej ostatni wynik uzyskała w czerwcu 1968 r. Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — 0,20 m.

W skokach nocnych ustanowiono dziesięć rekordów, w których wyczyn Romany Skatulskiej uznano jako rekord świata.

Wysokość 600 m — skoki grupowe (otwarcie natychmiastowe)

Rekordy ustanowiono w grupach: 3, 4, 5, 6 i 7-osobowych, tak w dzień, jak i w nocy. Najlepszy wynik uzyskała 3-osobowa grupa skoczków Aeroklubu Wrocławskiego, która w listopadzie 1968 r. wynikiem absolutnym 0,00 m zakończyła ustanawianie rekordów dla zespołu 3-osobowego.

Wysokość 600 m — skoki pojedyncze (otwarcie opóźnione)

W 1954 r. Józef Wójcik (Aeroklub Warszawski) zainicjował ustanawianie rekordów. W 1955 r. Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski) wynikiem 9,25 m ustanowił rekord świata, a w 1967 r. Janusz Osiecki (Aeroklub Wrocławski) zakończył je wynikiem absolutnym 0,00 m. W klasyfikacji kobiecej najlepszy wynik osiągnęła w 1967 r. Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) lądując w odległości 0,87 m od środka koła.

W skokach nocnych Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) w 1956 r. ustanowił rekord świata wynikiem 22,15 m, natomiast w klasyfikacji kobiecej najlepszy wynik uzyskała w 1968 r. Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — 0,91 m.

Wysokość 600 m — skoki grupowe (otwarcie opóźnione)

Zdobyto pięć rekordów w skokach grupowych złożonych z 3 i 4 osób. Najlepszy wynik uzyskała 3-osobowa grupa Aeroklubu Łódzkiego, która w maju 1968 r. lądowała w odległości 1,48 m od środka koła.

Ogółem w skokach celnościowych z wysokości 600 m uzyskano 62 rekordy, w tym 4 rekordy świata.

Wysokość 1000 m — skoki pojedyncze (otwarcie natychmiastowe)

Pierwsze rekordy dzienne ustanowili: w 1955 r. Witold Raczyński (Aeroklub Poznański) wynikiem 27,15 m oraz w 1961 r. Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) rezultatem 9,82 m. W listopadzie 1967 r. Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) wynikiem absolutnym 0,00 zakończyła poprawianie rekordów w klasyfikacji kobiecej oraz ogólnej. Jeśli bowiem wyczyn kobiecy jest równy rekordowi ogólnemu, względnie przewyższający ten rekord, to wyczyn ten jest zarejestrowany w tabeli rekordów kobiecych i ogólnych.

W skokach nocnych natomiast figuruje pięć wyników rekordowych (w tym jeden kobiecy). W 1956 r. Bogdan Szmidt wynikiem 16,07 m ustanowił rekord świata, natomiast w 1969 r. Władysław Urbuś (obaj z Aeroklubu Łódzkiego) wynikiem absolutnym 0,00 m zamknął listę rekordów w tej konkurencji. Rekord kobiecy (i ogólny) należy do Krystyny Ligockiej (Aeroklub Wrocławski), która we wrześniu 1967 r. uzyskała odległość 0,85 m od środka koła.

Wysokość 1000 m — skoki grupowe (otwarcie natychmiastowe)

Ustanawianie rekordów zainicjowano w 1954 r. w Aeroklubie Warszawskim. Skakano z samolotu RWD-13. Nasilenie poprawiania wyczynów nastąpiło dopiero w latach 1966—1967. Ogółem zdobyto 36 rekordów. W grupie dla trzech osób skoczkowie Aeroklubu Radomskiego w 1969 r. uzyskali wynik absolutny 0,00 m, w grupie 4-osobowej skoczkowie Aeroklubu Wrocławskiego osiągnęli wynik 1,07 m, natomiast skoczkowie Aeroklubu Podkarpackiego w Krośnie uzyskali wyniki dla grup: 5-osobowej — 0,45 m, 6-osobowej — 2,14 m, 8-osobowej — 1, 08 m i 9-osobowej — 0,92 m.

W kwietniu 1970 r. polscy skoczkowie przebywający w Związku Radzieckim (Fergana, Uzbekistan) ustanowili dwa rekordy krajowe dla grupy 9-osobowej: dzienny — 0,81 m i nocny — 0,53 m.

Wysokość 1000 m — skoki pojedyncze (otwarcie opóźnione)

Pierwsze zarejestrowane wyczyny w tej konkurencji zdobyli w 1955 r. skoczkowie z Aeroklubu Warszawskiego: Romana Skatulska, Jerzy Łobodda i Jerzy Koss. Ich wyniki uzyskały rangę rekordów świata. W 1966 r. Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) wynikiem absolutnym 0,00 m zakończył tę konkurencję w klasyfikacji ogólnej. Najlepszy rezultat kobiecy należy do Krystyny Ligockiej (Aeroklub Wrocławski) — 0,06 m.

W skokach nocnych dobre wyniki osiągnęli w 1968 r. skoczkowie z Aeroklubu Łódzkiego: Bożena Muszkiet — 0,94 m i Grzegorz Miliński — 0,76 m.

Wysokość 1000 m — skoki grupowe (otwarcie opóźnione)

Ustanowiono pięć rekordów w grupach 3- i 4-osobowych. Najlepszy rezultat w grupie 3-osobowej uzyskali w 1967 r. sportowcy Aeroklubu Wrocławskiego — 0,57 m, natomiast w 1968 r. grupa 4-osobowa z Aeroklubu Podkarpackiego uzyskała 0,15 m. W klasyfikacji kobiecej 3-osobowa grupa spadochroniarek w czasie pobytu w Bukareszcie (Rumunia) w 1962 r. ustanowiła rekord — 5,07 m.

Łącznie w skokach na celność lądowania z wysokości 1000 m uzyskano 85 rekordów krajowych, w tym 4 rekordy świata.

Wysokość 1500 m — skoki pojedyncze (otwarcie natychmiastowe)

Ustanawianie wyczynów w tej konkurencji zapoczątkował w 1956 r. Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki), a zakończył w 1967 r. Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) wynikiem absolutnym 0,00 m. W klasyfikacji kobiecej uzyskano cztery rekordy, przy czym najlepszy osiągnęła Krystyna Kotlarek (Aeroklub Łódzki) — 1,35 m.

W skokach nocnych najlepsze rezultaty uzyskali w 1967 r. Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — 2,29 m oraz Wiesław Pawełkiewicz (Aeroklub Kielecki) — 0,75 m.

Wysokość 1500 m — skoki grupowe (otwarcie natychmiastowe)

Pierwsze skoki wykonali w 1954 r. skoczkowie z Aeroklubu Warszawskiego. Dwa kolejne rekordy ustanowili w 1960 r.: 3-osobowy zespół z Aeroklubu Mieleckiego oraz 4-osobowy z Aeroklubu Warszawskiego. Nasilenie w ustanawianiu i poprawianiu wyczynów nastąpiło w latach 1964—1967. Ogółem zarejestrowano 22 rekordy w grupach: 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 9-osobowych tak w dzień, jak i w nocy. Jeden rekord w grupie 3-osobowej zdobyły kobiety — 4,47 m. Wyróżniające wyniki uzyskali skoczkowie Aeroklubu Podkarpackiego w Krośnie: w grupie 3-osobowej — 0,73 m (1968 r.) oraz w grupie 9-osobowej — 0,93 m (1967 r.).

Wysokość 1500 m — skoki pojedyncze (otwarcie opóźnione)

Wyczyn pierwszy dokonany w 1955 r. przez Pawła Lipowczana (Aeroklub Warszawski) wynikiem 25,2 m uznany został jako rekord świata. Trzy lata później Anna Franke ustanawiając w Nowym Targu pierwszy rekord w klasyfikacji kobiecej (2,7 m) zastąpiła nim dotychczasowy wyczyn Pawła Lipowczana w klasyfikacji ogólnej. W 1969 r. Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) wynikiem absolutnym 0,00 m zakończył poprawianie wyników w tej konkurencji.

W skokach nocnych uzyskano cztery rekordy. Najlepszy należy do Władysława Urbusia (Aeroklub Łódzki) — 1,53 m.

Wysokość 1500 m — skoki grupowe (otwarcie opóźnione)

Ustanowiono tylko trzy rekordy w grupach 3-osobowych: dwa w 1958 r. przez skoczków trenujących na zgrupowaniu przygotowawczym przed mistrzostwami świata — kobiety (14,04 m), mężczyźni (4,84 m), trzeci zaś przez sportowców Aeroklubu Wrocławskiego (4,20 m).

W skokach na celność lądowania z wysokości 1500 m zdobyto ogółem 57 rekordów, w tym jeden rekord świata.

Wysokość 2000 m — skoki pojedyncze (otwarcie natychmiastowe)

Pierwsze rekordy ustanowili: w 1964 r. Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — 3,74 m oraz w 1965 r. Róża Sokołowska (Aeroklub Warszawski) — 7,80 m. W 1967 r. Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki) wynikiem absolutnym 0,00 m zakończył poprawianie rekordów w tej konkurencji.

W skokach nocnych rekord z 1969 r. należy do Józefa Wolskiego (Aeroklub Łódzki) — 1,56 m.

Wysokość 2000 m — skoki grupowe (otwarcie natychmiastowe)

Spośród 21 rekordów dziennych i nocnych najwięcej zdobyto w grupach 3-osobowych, ponadto wyczyny uzyskano w grupie: 4, 5, 6, 8 i 9-osobowej. Najlepszy wynik osiągnęła 9-osobowa grupa skoczków Aeroklubu Podkarpackiego — 0,83 m.

Wysokość 2000 m — skoki grupowe (otwarcie opóźnione)

W 1961 r. Lech Jeske (Aeroklub Warszawski) ustanowił pierwszy rekord wynikiem 10,93 m. W 1968 r. Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) wynikiem absolutnym 0,00 m zakończył poprawianie wyników w tej klasie. Jedyny rekord kobiecy należy do Reginy Koszykowskiej (Aeroklub Gdański) — 2,0 m.

Polscy rekordziści świata w skokach spadochronowych:

Jerzy Kubaczewski

Jerzy Łobodda

Paweł Lipowczan

Romana Skatulska

Wysokość 2000 m — skoki grupowe (otwarcie opóźnione)

W latach 1965—1968 zdobyto cztery rekordy: dwa — kobiety, dwa — mężczyźni.

W skokach na celność lądowania z wysokości 2000 m uzyskano ogółem 40 rekordów krajowych.

Jerzy Koss

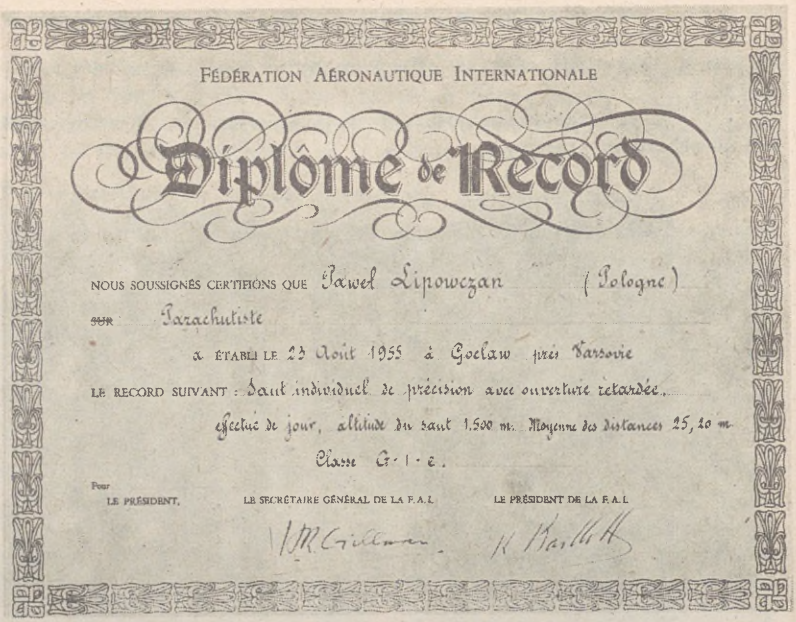
Stefan Zmysłowski

Bogdan Szmidt

Stefan Furmaniak

FÉDÉRATION AÉRONAUTIQUE INTERNATIONALE

Diplôme de Record

NOUS SOUSSIGNÉS CERTIFIONS QUE Paweł Lipowczan (Pologne)

SUR Parachutiste

A ÉTABLI LE 23 Août 1955 à Goclaw près Varsovie

LE RECORD SUIVANT : Saut individuel de précision avec ouverture retardée,

effectué de jour, altitude du saut 1.500 m. Moyenne des distances 25,20 m.

Classe C-1-c.

Pour LE PRÉSIDENT, LE SECRÉTAIRE GÉNÉRAL DE LA F.A.I. LE PRÉSIDENT DE LA F.A.I.

Dyplom FAI stwierdzający ustanowienie rekordu świata przez Pawła Lipowczana

---

POLSCY REKORDZIŚCI ŚWIATA W SKOKACH SPADOCHRONOWYCH

Lp.	Data rekordu	Rekordzista	Aeroklub	Wysokość i rodzaj *) skoku m	Wynik m
1	11.06.1954	Jerzy Kubaczewski	Ostrowski	600 N	1,66
2	31.05.1955	Jerzy Kubaczewski	Ostrowski	600 OP	9,25
3	20.06.1955	Jerzy Łobodda	Warszawski	1000 OP	24,35
4	23.08.1955	Paweł Lipowczan	Warszawski	1500 OP	25,20
5	10.09.1955	Romana Skatulska	Warszawski	1000 OP	39,60
6	12.10.1955	Jerzy Koss	Warszawski	1000 OP	9,51
7	13.06.1956	Stefan Zmysłowski	Warszawski	600 ON	22,15
8	13.06.1956	Romana Skatulska	Warszawski	600 NN	25.51
9	11.07.1956	Bogdan Szmidt	Łódzki	1000 NN	16,07
10	11.10.1957	Stefan Furmaniak	Mielecki	wys. NN	4100

*) N — natychmiastowe otwarcie spadochronu
NN — otwarcie natychmiastowe spadochronu — skok nocny
OP — opóźnione otwarcie spadochronu
ON — opóźnione otwarcie spadochronu — skok nocny
wys. NN — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu — w nocy

SKOCZKOWIE, KTÓRZY ZDOBYLI CO NAJMNIEJ TRZY REKORDY KRAJOWE (SKOKI POJEDYNCZE)

Lp.	Imię i nazwisko skoczka	Aeroklub	Ilość rekordów
1	Romana Skatulska	Warszawski	9
2	Bożena Muszkiet	Łódzki	8
3	Krystyna Ligocka	Wrocławski	7
4	Grzegorz Miliński	Łódzki	6
5	Jerzy Dudek	Podkarpacki	5
6	Ryszard Kuś	Wrocławski	5
7	Edward Ligocki	Wrocławski	5
8	Ireneusz Zapaśnik	Gdański	5
9	Anna Franke	Gliwicki	4
10	Jerzy Kubaczewski	Ostrowski	4
11	Waldemar Bołotowicz	Wrocławski	3
12	Antonina Chmielarczyk	Gdański	3
13	Stefan Czerwonka	Podkarpacki	3
14	Zbigniew Dzius	Podkarpacki	3
15	Lech Jeske	Warszawski	3
16	Krystyna Kotlarek	Łódzki	3
17	Wojciech Soleżyński	Wrocławski	3
18	Bogdan Szmidt	Łódzki	3
19	Władysław Urbuś	Łódzki	3
20	Maria Wojtkowska	Warszawski	3

REKORDY KRAJOWE WEDŁUG KONKURENCJI SKOKÓW

Konkurencje	Rekordy razem	Rodzaj skoków	
		pojedyncze	grupowe
Wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu	19	10	9
Długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu	9	9	—
Skoki na celność lądowania:			
— *z natychmiastowym otwarciem spadochronu*			
600 m	43	19	24
1000 m	61	25	36
1500 m	42	20	22
2000 m	28	7	21
— *z opóźnionym otwarciem spadochronu*			
600 m	19	13	6
1000 m	24	17	7
1500 m	15	12	3
2000 m	12	8	4
Ogółem rekordów krajowych	272	140	132

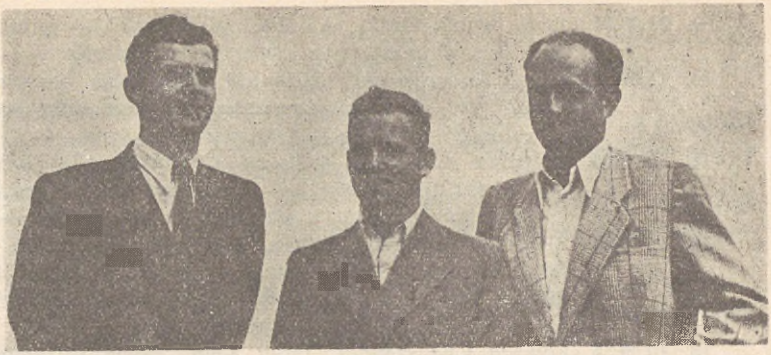
REKORDY KRAJOWE W SKOKACH NA CELNOŚĆ LĄDOWANIA
— WARTOŚĆ ABSOLUTNA (0,00 m)

Lp.	Rok	Imię i nazwisko skoczka	Aeroklub	Wysokość i rodzaj * skoku m
		Skoki pojedyncze		
1	1966	Edward Ligocki	Wrocławski	1000 OP
2	1967	Stefan Czerwonka	Podkarpacki	2000 N
3	1967	Edward Ligocki	Wrocławski	600 N
4	1967	Edward Ligocki	Wrocławski	1500 N
5	1967	Bożena Muszkiet	Łódzki	1000 N-K
6	1967	Bożena Muszkiet	Łódzki	1000 N-O
7	1967	Janusz Osiecki	Wrocławski	600 OP
8	1968	Jerzy Dudek	Podkarpacki	2000 OP
9	1969	Jerzy Dudek	Podkarpacki	1500 OP
10	1969	Władysław Urbuś	Łódzki	1000 NN
		Skoki grupowe		
1	1968	grupa 3-osobowa	Wrocławski	600 N
2	1969	grupa 3-osobowa	Radomski	1000 N

*) N — natychmiastowe otwarcie spadochronu,
NN — natychmiastowe otwarcie spadochronu — skok nocny,
OP — opóźnione otwarcie spadochronu,
N-K — natychmiastowe otwarcie spadochronu — rekord kobiecy,
N-O — natychmiastowe otwarcie spadochronu — rekord ogólny.

Rekordy krajowe ustanowione w latach 1952—1980

1. 9.08.52 Jerzy Bonchet, Witold Liczbiński i Witold Tracz (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku grupowego (3) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4100 m**
2. 23.04.53 Janusz Szygendowski (Aeroklub Rzeszowski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem — **3000 m**
3. 15.05.53 Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **2510 m**
4. 16.05.53 Janusz Szygendowski (Aeroklub Rzeszowski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem — **3810 m**
5. 18.05.53 Zbigniew Turowski (Aeroklub Poznański) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem — **4350 m**
6. 21.05.53 Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **3340 m**
7. 24.05.53 Anna Franke (Aeroklub Śląski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4530 m**
8. 11.05.54 Waldemar Bołotowicz (Aeroklub Wrocławski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **3740 m**

Pierwsi polscy rekordziści w kategorii wysokości skoków grupowych z natychmiastowym otwarciem spadochronu. Od lewej: Jerzy Bonchet, Witold Tracz i Witold Liczbiński

Pierwszy polski rekordzista w kategorii wysokości skoku pojedynczego z natychmiastowym otwarciem spadochronu — Janusz Szygendowski

Waldemar Bołotowicz zainicjował ustanawianie rekordów krajowych w kategorii skoków długotrwałości opóźnienia otwarcia spadochronu

9. 29.05.54 Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **5560 m**

10. 11.06.54 Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — 1,66 m (rekord świata — 1)

11. 3.09.54 Zbigniew Chandze, Zdzisław Chyliński, Wojciech Trawiński (Aeroklub Lubelski) — wysokość skoku grupowego (3) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4800 m**

12. 10.09.54 Zbigniew Grądzki, Roman Lewandowski, Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — 103,66 m

13. 10.09.54 Edward Chodkiewicz, Jerzy Koss, Paweł Lipowczan (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **101,33 m**

14. 10.09.54 Edward Chodkiewicz, Jerzy Koss, Paweł Lipowczan (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **350,00 m**

15. 15.09.54 Józef Wójcik (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **61,8 m**

16. 31.05.55 Jerzy Kubaczewski (Aeroklub Ostrowski) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,25 m** (rekord świata — 2)

17. 20.06.55 Jerzy Łobodda (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **24,35 m** (rekord świata — 3)

18. 6.08.55 Aleksandra Wojtkowiak (Aeroklub Poznański) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **71,50 m**

19. 13.08.55 Lucyna Bajewska, Romana Skatulska, Bożena Strzyżewska (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku grupowego (3) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4710 m**

20. 15.08.55 Zygmunt Czerwiński (Aeroklub Krakowski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **23,61 m**

21. 23.08.55 Paweł Lipowczan (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **25,20 m** (rekord świata — 4)

22. 23.08.55 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **40,35 m**

23. 7.09.55 Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **15,90 m**

24. 10.09.55 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **39,60 m** (rekord świata — 5)

25. 4.10.55 Witold Raczyński (Aeroklub Poznański) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **27,15 m**

26. 12.10.55 Jerzy Koss (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,51 m** (rekord świata — 6)

27. 12.10.55 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **23,55 m**

28. 13.10.55 Stanisław Sójka (Aeroklub Kielecki) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **7,25 m**

29. 11.06.56 Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **49,75 m**

30. 13.06.56 Jerzy Koss (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **14,35 m**

31. 13.06.56 Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **22,15 m** (rekord świata — 7)

32. 13.06.56 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **25,51 m** (rekord świata — 8)

33. 1.07.56 Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **20,62 m**

34. 11.07.56 Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **16,07 m** (rekord świata — 9)

35. 29.08.56 Jerzy Łobodda, Witold Tracz i Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **34,36 m**

36. 21.09.56 Paweł Lipowczan (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **31,30 m**

37. 21.09.56 Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **21,34 m**

38. 22.09.56 Stefan Furmaniak (Aeroklub Mielecki) — **długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu w nocy — 2760 m**

39. 26.09.56 Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Krakowski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **3640 m**

40. 16.10.56 Bogdan Szmidt (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **20,29 m**

41. 25.10.56 Jerzy Koss, Jerzy Łobodda, Stefan Zmysłowski (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,27 m**

Tadeusz Dulla ustanowił w 1957 r. rekord długotrwałości opóźnienia otwarcia spadochronu, 12 520 m

42. 4.10.57 Tadeusz Dulla (Aeroklub Warszawski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **12 520 m**

43. 11.10.57 Stefan Furmaniak (Aeroklub Mielecki) — wysokość skoku nocnego z natychmiastowym otwarciem spadochronu **4100 m** (rekord świata — 10)

44. 25.05.58 Lech Jeske (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **14,60 m**

45. 13.06.58 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8270 m**

46. 13.06.58 Witold Tracz (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8270 m**

47. 24.06.58 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu — **6600 m**

48. 24.06.58 Lech Jeske, Andrzej Otulak, Witold Tracz (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku grupowego (3) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8010 m**

49—50. 10.07.58 Anna Franke (Aeroklub Gliwicki) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,70 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

51. 16.07.58 Janusz Molik (Aeroklub Krakowski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **10,98 m**

52. 19.07.58 Jan Cierniak (Aeroklub Krakowski), Bolesław Gargała (Aeroklub Rzeszowski), Jerzy Łobodda (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,84 m**

53. 21.07.58 Bolesław Gargała (Aeroklub Rzeszowski), Roman Lewandowski (Aeroklub Warszawski), Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **7,63 m**

54. 21.07.58 Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Krakowski), Anna Franke (Aeroklub Gliwicki), Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania **15,63 m**

55. 21.07.58 Jan Cierniak, Bolesław Gargała, Roman Lewandowski, Jerzy Łobodda, Ireneusz Zapaśnik (zgrupowanie kadry narodowej w Nowym Targu) — skok grupowy (5) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **11,70 m**

56. 21.07.58 Jan Cierniak, Bolesław Gargała, Ryszard Kosina, Roman Lewandowski, Jerzy Łobodda, Ireneusz Zapaśnik (zgrupowanie kadry narodowej w Nowym Targu) — skok grupowy (6) z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **13,20 m**

57. 30.07.58 Aleksandra Wojtkowiak (Aeroklub Poznański) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,48 m**

58. 7.08.58 Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,345 m**

59. 8.08.58 Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **14,06 m**

60. 9.08.58 Antonina Chmielarczyk, Anna Franke, Maria Wojtkowska (zgrupowanie kadry narodowej w Nowym Targu) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **14,04 m**

61. 18.09.58 Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **7,04 m**

62. 2.10.58 Marian Domagała (Aeroklub Kielecki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **6,41 m**

63. 11.10.58 Henryk Czyż (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,86 m**

64. 20.10.58 Henryk Czyż (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **6,35 m**

65. 28.10.58 Lech Jeske (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,45 m**

66—67. 30.10.58 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — długotrwałość opóźnienia otwarcia spadochronu w nocy — **7050 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

68. 1.10.59 Andrzej Kolatorski (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,425 m**

69. 8.10.59 Franciszek Bujacz, Stefan Furmaniak, Henryk Hyla, Władysław Ryś (Aeroklub Mielecki) — wysokość skoku grupowego (4) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **5350 m**

70. 17.10.59 Kazimierz Pela (Aeroklub Kielecki) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,575 m**

71. 2.06.60 Jerzy Sobczyk (Aeroklub Gdański) — skok nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **11,32 m**

72. 2.06.60 Franciszek Bujacz, Stefan Furmaniak, Władysław Ryś (Aeroklub Mielecki) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **80,06 m**

73. 3.06.60 Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **8,94 m**

74. 3.06.60 Andrzej Kolatorski (Aeroklub Gdański) — skok nocny z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **17,87 m**

75. 12.09.60 Ludwik Maleszewski, Franciszek Pogorzelski, Jerzy Zamaria, Rudolf Zelent (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (4) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **14,40 m**

76. 12.08.61 Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,82 m**

77. 12.08.61 Maria Puchar (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,715 m**

78. 4.09.61 Rudolf Zelent (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,75 m**

79. 5.09.61 Romana Skatulska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,30 m**

80. 5.09.61 Lech Jeske (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **10,93 m**

Lech Jeske, rekordzista krajowy w skokach na celność lądowania

81. 10.10.61 Władysław Ryś (Aeroklub Mielecki) — skok nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **11,3 m**

82. 26.06.62 Hipolit Gołąbek (Aeroklub Jeleniogórski) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **6,50 m**

83. 2.07.62 Jan Cierniak (Aeroklub Krakowski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,07 m**

84. 2.07.62 Anna Franke-Chamoń (Aeroklub Gliwicki) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,283 m**

85. 5.07.62 Anna Franke-Chamoń (Aeroklub Gliwicki), Janina Krajewska (Aeroklub Tatrzański), Maria Puchar (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,073 m**

86. 29.07.62 Hipolit Gołąbek (Aeroklub Jeleniogórski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,62 m**

87. 1.10.62 Marek Szugzda (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,235 m**

88. 18.06.63 Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,215 m**

89. 18.06.63 Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki), Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski), Jerzy Sobczyk (Aeroklub Krakowski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,06 m**

90. 10.05.64 Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,74 m**

91. 10.05.64 Ryszard Kuś, Marcin Jaxa-Rożen, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,55 m**

92. 24.06.64 Witold Bródka, Hipolit Gołąbek, Paweł Piłat (Aeroklub Jeleniogórski) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,73 m**

93. 25.07.64 Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,915 m**

94. 30.07.64 Janusz Wadlewski (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,37 m**

95. 18.08.64 Janusz Łykowski, Marcin Jaxa-Rożen, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,68 m**

96. 31.10.64 Stefan Czerwonka, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (4) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,97 m**

97. 31.10.64 Stefan Czerwonka, Grzegorz Miliński, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (5) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,94 m**

98. 31.10.64 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Grzegorz Miliński, Leon Nazarewski, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Tadeusz Wieczorek, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (8) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **8,50 m**

99. 8.11.64 Zbigniew Frankowski (Aeroklub Poznański) — skok nocny z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **24,61 m**

100—101. 9.11.64 Stefan Czerwonka, Jerzy Sobczyk, Andrzej Zalasiński, Jerzy Dudek, Leon Nazarewski, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy nocny (6) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania (również dla grupy 3-osobowej, wymienionej w pierwszej kolejności) — **5,60 m**

102. 11.11.64 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Jerzy Fall, Leon Nazarewski, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (7) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **6,65 m**

103. 11.03.65 Adam Kolak, Ryszard Kuś, Zbigniew Weber (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,13 m**

104. 11.03.65 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,20 m**

105. 11.03.65 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **10,31 m**

106. 14.03.65 Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,60 m**

107. 23.04.65 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,07 m**

108—109. 26.04.65 Antonina Chmielarczyk, Regina Koszykowska, Maria Leszko, Ewa Maćkowiak, Elżbieta Makos (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (5) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,17 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

110. 6.05.65 Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,58 m**

111. 17.05.65 Antonina Chmielarczyk (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,82 m**

112. 26.05.65 Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,91 m**

113. 26.05.65 Andrzej Kiryluk (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,9 m**

114—115. 26.05.65 Antonina Chmielarczyk, Ewa Maćkowiak, Elżbieta Makos (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,41 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

116. 3.06.65 Regina Koszykowska, Maria Leszko, Elżbieta Makos (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) w nocy z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **11,66 m**

117. 4.06.65 Stefan Grabowski, Andrzej Kiryluk, Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **10,44 m**

118. 4.06.65 Antonina Chmielarczyk, Ewa Maćkowiak, Elżbieta Makos (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **11,52 m**

119. 14.08.65 Eugeniusz Hilczer (Aeroklub Jeleniogórski) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,99 m**

120. 14.08.65 Jerzy Dąbrowski, Mariusz Muszkiet, Janusz Wadlewski (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,59 m**

121. 16.08.65 Jerzy Dąbrowski, Grzegorz Miliński, Janusz Wadlewski (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,96 m**

122. 17.08.65 Jerzy Dąbrowski, Krzysztof Gonera, Ryszard Harabasz, Grzegorz Miliński, Mariusz Muszkiet, Andrzej Nitecki, Janusz Wadlewski, Zbigniew Zarzycki (Aeroklub Łódzki) — wysokościowy skok grupowy (8) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4257 m**

123. 18.08.65 Krzysztof Gonera, Mariusz Muszkiet, Grzegorz Miliński, Janusz Wadlewski (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (4) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,57 m**

124. 18.08.65 Krzysztof Gonera, Mariusz Muszkiet, Grzegorz Miliński, Janusz Wadlewski (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (4) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,30 m**

125. 4.09.65 Janusz Hędowski, Jerzy Lenartowicz, Jerzy Łobodda, Stanisław Łudzień, Marek Szugzda (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (5) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,54 m**

126. 4.09.65 Janusz Hędowski, Jerzy Lenartowicz, Jerzy Łobodda, Stanisław Łudzień, Jerzy Porębski, Marek Szugzda (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (6) z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **12,19 m**

127. 24.09.65 Róża Sokołowska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,91 m**

128. 24.09.65 Lech Jeske, Jerzy Lenartowicz, Jerzy Łobodda, Stanisław Łudzień, Marek Szugzda, Stanisław Zdebski (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (6) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **8,65 m**

129. 1.10.65 Róża Sokołowska (Aeroklub Warszawski) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **7,80 m**

130. 1.10.65 Lech Jeske, Jerzy Łobodda, Stanisław Łudzień, Marian Zapart, Stanisław Zdebski (Aeroklub Warszawski) — skok grupowy (5) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,61 m**

131. 22.10.65 Tadeusz Antoniak, Stefan Chmura, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius i Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (6) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **6,47 m**

132. 22.10.65 Tadeusz Antoniak, Stefan Chmura, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Henryk Sowada, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (7) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,55 m**

133. 26.10.65 Tadeusz Antoniak, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Ryszard Kamiński, Józef Kuchnia, Leon Nazarewski, Henryk Sowada, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — wysokość skoku grupowego (9) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4650 m**

134. 8— 9.11.65 Tadeusz Antoniak, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (6) nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,11 m**

135. 8— 9.11.65 Tadeusz Antoniak, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Leon Nazarewski, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (6) nocny z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,93 m**

136. 9—10.11.65 Tadeusz Antoniak, Leopold Borek, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Ryszard Kamiński, Leon Nazarewski, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — wysokość skoku grupowego (9) nocnego z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4450 m**

137. 25.11.65 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,09 m**

138. 27.01.66 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Jerzy Sobczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,85 m**

139. 23.06.66 Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,75 m**

140. 10.08.66 Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,125 m**

141—142. 19.09.66 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — skok nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,85 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

143. 19.09.66 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,47 m**

144. 21.09.66 Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) — skok nocny z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,45 m**

145. 21.09.66 Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,07 m**

146. 30.09.66 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,96 m**

147. 30.09.66 Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania —**0,30 m**

148. 12.10.66 Zenon Brongiel, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (5) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,72 m**

149. 12.10.66 Zenon Brongiel, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk, Jan Wrodarczyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (7) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,42 m**

150. 12.10.66 Leopold Borek, Zenon Brongiel, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk, Jan Wrodarczyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (8) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,44 m**

151. 18.10.66 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,56 m**

152. 18.10.66 Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

153—154. 18.10.66 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Janusz Osiecki, Jan Stryjak (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (4—3) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,07 m**

155. 21.10.66 Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,85 m**

156. 21.10.66 Tadeusz Antoniak, Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk, Andrzej Zalasiński (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (8) nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **8,70 m**

157. 3.11.66 Tadeusz Antoniak, Leopold Borek, Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (8) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,56 m**

158. 3— 4.11.66 Tadeusz Antoniak, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Jerzy Fall, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (6) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem na celność lądowania — **3,28 m**

159. 26.11.66 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Lech Jeske, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (6) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,14 m**

160. 5.12.66 Leopold Borek, Stefan Czerwonka, Edward Kulesza (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,03 m**

161. 5.12.66 Tadeusz Antoniak, Stefan Czerwonka, Lech Jeske i Stanisław Sidor (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (4) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,66 m**

162. 14.12.66 Tadeusz Antoniak, Stefan Czerwonka, Lech Jeske, Edward Kulesza, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (5) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,27 m**

163. 31.12.66 Tadeusz Antoniak, Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Lech Jeske, Edward Kulesza, Wiesław Skwara, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,88 m**

164. 31.12.66 Tadeusz Antoniak, Leopold Borek, Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Edward Kulesza, Wiesław Skwara, Jerzy Sobczyk, Józef Stelmaszyk, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,47 m**

165. 11.02.67 Anna Kwaśnik (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,10 m**

166. 11.02.67 Ryszard Kuś (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,57 m**

167. 11.02.67 Ryszard Kuś, Janusz Osiecki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,59 m**

168—170. 11.02.67 Ryszard Kuś, Anna Kwaśnik, Ryszard Olszowy, Janusz Osiecki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (5—3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,15 m**

171. 2.04.67 Ryszard Olszowy (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,07 m**

172. 9.04.67 Regina Koszykowska (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,00 m**

173. 11.04.67 Stefan Grabski, Andrzej Kiryluk, Marian Sylwańczyk, Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (4) z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **9,40 m**

174. 22.04.67 Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

175. 22.04.67 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,19 m**

176. 22.04.67 Władysław Koźmiński, Wiesław Lenczner, Krystyna Ligocka, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński, Stanisław Sośnicki, Marian Zapart (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (7) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,87 m**

177—179. 22.04.67 Adam Kolak, Władysław Koźmiński, Wiesław Lenczner, Krystyna Ligocka, Edward Ligocki, Ryszard Olszowy, Wojciech Soleżyński, Stanisław Sośnicki, Marian Zapart (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (9—7) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,27 m**

180. 23.04.67 Anna Kwaśnik (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,99 m**

181. 23.04.67 Anna Kwaśnik, Krystyna Ligocka, Janina Zwierzchowska (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,47 m**

182—183. 8.05.67 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,87 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

184. 19.05.67 Janina Zwierzchowska (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,17 m**

185. 20.05.67 Grzegorz Miliński (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,49 m**

186. 27.05.67 Grzegorz Miliński (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **5,15 m**

187—188. 27.05.67 Krystyna Kotlarek (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,62 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

189. 29.05.67 Krystyna Ligocka, Janusz Łykowski, Ryszard Olszowy (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,01 m**

190. 29.05.67 Krystyna Ligocka, Edward Ligocki, Janusz Łykowski, Ryszard Olszowy, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (5) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,38 m**

191. 3.06.67 Krystyna Kotlarek, Bożena Muszkiet, Maria Puchar (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4,53 m**

192—193. 4.06.67 Krystyna Kotlarek, Bożena Muszkiet, Maria Puchar (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,50 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

194—195. 4.06.67 Krystyna Kotlarek, Bożena Muszkiet, Maria Puchar (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **4,62 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

196. 6.06.67 Krzysztof Gonera, Grzegorz Miliński, Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,07 m**

197. 16.06.67 Regina Koszykowska (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,35 m**

198. 17.06.67 Grzegorz Miliński (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,16 m**

199. 17.06.67 Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,27 m**

200. 17.06.67 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok w nocy z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **2,29 m**

201. 17.06.67 Stefan Grabski, Andrzej Kiryluk, Ireneusz Zapaśnik (Aeroklub Gdański) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,48 m**

202. 20.06.67 Wiesław Pawełkiewicz (Aeroklub Kielecki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,31 m**

203. 22.06.67 Wiesław Pawełkiewicz (Aeroklub Kielecki) — skok nocny z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,75 m**

204. 22.06.67 Zbigniew Dzius (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,26 m**

205. 22.06.67 Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) — skok nocny z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,80 m**

206. 25.06.67 Krystyna Kotlarek (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,35 m**

207. 30.06.67 Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,05 m**

208. 30.06.67 Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości **600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu** na celność lądowania — **0,30 m**

209. 5.07.67 Zenon Brongiel, Jerzy Dudek, Janusz Wadlewski (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,46 m**

210. 7.07.67 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Edward Kulesza (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,88 m**

211. 8—9.07.67 Zbigniew Dzius (Aeroklub Podkarpacki) — skok nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,10 m**

212. 8—9.07.67 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Edward Kulesza (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,48 m**

213. 11.07.67 Ryszard Olszowy, Janusz Osiecki, Marian Zapart (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,43 m**

214. 12.07.67 Janina Zwierzchowska (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,54 m**

215. 12.07.67 Ryszard Olszowy, Janusz Osiecki, Marian Zapart (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,57 m**

216—217. 16.07.67 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m** (rekord kobiecy oraz ogólny)

218. 25.07.67 Eugeniusz Hilczer (Aeroklub Jeleniogórski) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,20 m**

Bożena Muszkiet, wielokrotna rekordzistka krajowa w skokach na celność lądowania

219. 14.08.67 Jerzy Dudek, Henryk Sowada, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania **0,15 m**

220. 26.09.67 Stefan Czerwonka, Edward Kulesza, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,48 m**

221. 29.09.67 Stefan Czerwonka (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

222—228. 29.09.67 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Wiesław Skwara, Henryk Sowada, Janusz Wadlewski, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9—3) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,83 m**

229—232. 6.10.67 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Wiesław Skwara, Janusz Wadlewski, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (7—4) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,01 m**

233. 7.10.67 Janusz Osiecki (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

234. 7.10.67 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Stanisław Sidor, Wiesław Skwara (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (5) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,45 m**

235. 7.10.67 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Stanisław Sidor, Henryk Sowada, Janusz Wadlewski, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,27 m**

236—241. 7.10.67 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Stanisław Sidor, Henryk Sowada, Janusz Wadlewski, Jan Wrodarczyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9—4) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,93 m**

242. 11.10.67 Ryszard Kuś, Edward Ligocki, Janusz Osiecki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (4) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,67 m**

243. 20.10.67 Edward Ligocki (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

244. 27.10.67 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Edward Kulesza, Stanisław Sidor, Wiesław Skwara i Henryk Sowada (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (8) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,08 m**

245. 30.10.67 Zenon Brongiel, Stefan Chmura, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius, Stanisław Sidor, Wiesław Skwara, Janusz Wadlewski, Tadeusz Wesołowski (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (9) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,92 m**

246. 24.05.68 Grzegorz Miliński (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,76 m**

247. 24.05.68 Grzegorz Miliński (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,54 m**

248. 24.05.68 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,91 m**

249. 24.05.68 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,94 m**

250. 24.05.68 Bożena Muszkiet, Grzegorz Miliński i Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (3) nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,46 m**

251. 3.06.68 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,06 m**

252. 14.06.68 Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,53 m**

253. 15.06.68 Krystyna Ligocka (Aeroklub Wrocławski) — skok z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,20 m**

254. 27.06.68 Bożena Muszkiet (Aeroklub Łódzki) — wysokość skoku nocnego z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **4346 m**

255. 27.06.68 **Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki) — wysokość skoku w nocy z natychmiastowym otwarciem spadochronu — 5426 m**

256—257. 25.07.68 Stefan Chmura, Arnold Kaliściak, Jan Samek, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (4—3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,25 m**

258. 5.08.68 Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 2000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

259. 5.08.68 Leopold Borek, Jerzy Dudek, Stanisław Sidor, Tadeusz Wieczorek (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (4) z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **0,23 m**

260. 12.09.68 Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Ryszard Giec, Edward Kulesza — skok grupowy (4) z wysokości 1000 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,15 m** (rekord ustanowiony w Bułgarii)

261. 26.10.68 Zenon Brongiel, Jerzy Dudek, Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (3) z wysokości 1500 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,73 m**

262. 26.10.68 Józef Duszkiewicz, Czesław Hyliński, Władysław Ryś, Kazimierz Skowron, Andrzej Słomba (Aeroklub Mielecki) — wysokość skoku grupowego (5) z opóźnionym otwarciem spadochronu — **3775 m**

263. 30.11.68 Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Wojciech Soleżyński (Aeroklub Wrocławski) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

264. 31.12.68 Zenon Brongiel, Stefan Czerwonka, Jerzy Dudek, Zbigniew Dzius i Józef Stelmaszyk (Aeroklub Podkarpacki) — skok grupowy (5) z wysokości 600 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,73 m**

265. 12.05.69 Zbigniew Dzius (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania **0,08 m**

Zbigniew Dzius, rekordzista krajowy w skokach na celność lądowania

266. 13.06.69 Jerzy Dudek (Aeroklub Podkarpacki) — skok z wysokości 1500 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

267. 17.06.69 Józef Wolski (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 2000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,56 m**

268. 18.06.69 Władysław Urbuś, Józef Wolski, Krzysztof Zygowiec (Aeroklub Łódzki) — skok grupowy (3) z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **1,89 m**

269. 5.07.69 Władysław Urbuś (Aeroklub Łódzki) — skok nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

270. 22.11.69 Stefan Czerwonka, Henryk Górski, Stanisław Sidor (Aeroklub Radomski) — skok grupowy (3) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,00 m**

271. 24.04.70 Stefan Czerwonka, Ryszard Giec, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Ryszard Olszowy, Stanisław Sidor, Wojciech Soleżyński, Franciszek Szuberla, Henryk Zieliński — skok grupowy (9) z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,81 m** (rekord ustanowiony w ZSRR)

272. 24.04.70 Stefan Czerwonka, Ryszard Giec, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Ryszard Olszowy, Stanisław Sidor, Wojciech Soleżyński, Franciszek Szuberla, Henryk Zieliński — skok grupowy (9) nocny z wysokości 1000 m z natychmiastowym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **0,53 m**

Uwagi do zestawienia rekordów krajowych:

- większość rekordów krajowych ustanowiono w dzień, dlatego tylko przy skokach nocnych zaznaczono porę ustanawiania rekordu,
- przy rekordach krajowych, które FAI zatwierdziła jako rekordy świata, kolejność ich zaznaczono w nawiasie, np. (rekord świata — 5), czyli piąty w kolejności zdobyty rekord świata,
- przy rekordach krajowych w skokach grupowych w nawiasie podano liczbę sportowców tworzących grupę — (3), (7), natomiast w przypadku, gdy grupa 7-osobowa ustanowiła dodatkowo dwa rekordy dla grup mniejszych (6-osobowej i 5-osobowej) podano to również w nawiasie (7—5),
- wyczyn krajowy o wartości absolutnej (0,00 m) oznacza, iż w tej konkurencji zakończono poprawianie rekordów.

Rekordy krajowe skreślone z rejestru

Wiele rekordów krajowych lepszych od rekordów świata — już po ich zatwierdzeniu — skreślono z rejestru Aeroklubu PRL. Przykładem może tu być pięć wybranych rekordów krajowych, których dokumentację sportową przyjął Aeroklub PRL, a rekordy ogłosił w biuletynie:

1. 19.09.56. Paweł Lipowczan (Aeroklub Warszawski) — skok nocny z wysokości 600 m z opóźnionym otwarciem spadochronu na celność lądowania — **3,70 m**,

2—3. 9.10.58. Elżbieta Makos, Romana Skatulska, Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku grupowego (3) z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8290 m** (rekord kobiecy oraz ogólny),

4. 30.10.58. Witold Tracz (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku nocnego z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8170 m**,

5. 30.10.58. Maria Wojtkowska (Aeroklub Warszawski) — wysokość skoku nocnego z natychmiastowym otwarciem spadochronu — **8160 m.**

Ponieważ wyczyny te pretendowały do zatwierdzenia jako rekordy świata, pełną ich dokumentację wysłano do Międzynarodowej Federacji Lotniczej (FAI) w Paryżu. FAI dopatrzyła się jednak nieprawidłowości w zapisie barografów — po prostu uznała, że barogramki tych wyczynów są za mało

Przygotowania skoczków warszawskich do ustanowienia rekordów z dużych wysokości. Od lewej: Romana Skatulska, Witold Tracz i Maria Wojtkowska

czytelne i tym samym zgłoszone rekordy przez Aeroklub PRL nie mogą być uznane jako rekordy świata. Zgodnie z Kodeksem Sportowym FAI — jeśli rekord krajowy pretendujący do rekordu świata nie zostanie zatwierdzony przez FAI, nie może on również figurować w rejestrze rekordów narodowych. Tak więc wiele wartościowych rekordów krajowych, ustanowionych przez polskich skoczków spadochronowych, pozostało jedynie wyczynami nieoficjalnymi. Warto dodać, że dokumentację tych i innych wyczynów sporządzono przy użyciu barografów szybowcowych.

Akrobacja pojedyncza

Rekordy w akrobacji pojedynczej można ustanawiać jedynie w czasie trwania mistrzostw świata i zawodów międzynarodowych organizowanych zgodnie z przepisami ustalonymi Kodeksem Sportowym FAI. Rekord może być uznany pod warunkiem, że skoki były wykonywane w obecności co najmniej trzech sędziów międzynarodowych, przy czym dwóch z nich powinno być z dwóch różnych państw.

Skoczkowie polscy przeprowadzili dziesiątki skoków w celu wykonywania akrobacji pojedynczej uczestnicząc w mistrzostwach świata i zawodach międzynarodowych. Nie zgłaszali ich jednak do zarejestrowania jako rekordów krajowych.

Akrobacja zespołowa

W Polsce wielokrotnie wykonano gwiazdę (jedną z wielu figur akrobacji zespołowej) utworzoną z połączenia się pięciu, siedmiu, dziesięciu skoczków w czasie spadania. W tej konkurencji akrobacji zespołowej (gwiazda) Aeroklub PRL zarejestrował tylko jeden rekord krajowy:

7.10.77. Stanisław Habel, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Adam Łużny, Ryszard Nawrat, Ryszard Olszowy, Marek Szatko, Jacek Szrek, Krzysztof Szymczyński, Wojciech Żugar (Aeroklub Wrocławski) — po skoku z wysokości 2700 m sportowcy utworzyli 10-osobową gwiazdę w czasie 33,4 s; czas utrzymania figury — 8 s.

Poniżej cztery wyczyny, które ze względu na pewne niedokładności w zapisie nie zostały zatwierdzone przez władze lotnictwa sportowego jako rekordy:

1. 3.06.76. Sylwester Jakubowski, Andrzej Jeśmianowicz, Mieczysław Kirszkowski, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Józef Makowski, Ryszard Olszowy, Aleksandra Rudzka — po skoku z wysokości 2800 m sportowcy utworzyli 8-osobową gwiazdę w ciągu 28 s; czas utrzymania figury — 9 s.

Instr. Stefan Chmura, inicjator i organizator ustanawiania rekordów spadochronowych. Dzięki niemu, w znacznym stopniu, Aeroklub Podkarpacki zajmuje pierwsze miejsce w Polsce w ustanawianiu rekordów krajowych

2. 3.06.76. Sylwester Jakubowski, Andrzej Jeśmianowicz, Mieczysław Kirszkowski, Władysław Koźmiński, Edward Ligocki, Józef Makowski, Ryszard Olszowy, Aleksandra Rudzka — po skoku z wysokości 2600 m sportowcy utworzyli czteroramienny płatek śniegu w ciągu 30 s; czas utrzymania figury — 6 s.

3. 6.06.76. Sylwester Jakubowski, Stanisław Habel, Andrzej Jeśmianowicz, Mieczysław Kirszkowski, Władysław Koźmiński, Czesław Kudłek, Edward Ligocki, Józef Makowski, Ryszard Olszowy, Aleksandra Rudzka, Wojciech Soleżyński

AEROKLUBY, KTÓRYCH SKOCZKOWIE SPADOCHRONOWI ZDOBYLI CO NAJMNIEJ 3 REKORDY KRAJOWE

Lp.	Aeroklub regionalny	Rekordy		Okres ustanawiania rekordów
		krajowe	w tym światowe	
1	Podkarpacki	70	—	1963—1969
2	Wrocławski	53	—	1953—1968
3	Warszawski	45	6	1952—1965
4	Łódzki	36	1	1956—1969
5	Gdański	22	—	1958—1967
6	Mielecki	6	1	1956—1968
7	Jeleniogórski	5	—	1962—1967
8	Kielecki	5	—	1955—1967
9	Krakowski	4	—	1955—1962
10	Poznański	4	—	1953—1958
11	Gliwicki	3	—	1958—1962
12	Ostrowski	3	2	1954—1955

— po skoku z wysokości 3000 m sportowcy utworzyli 11-osobową gwiazdę w ciągu 43 s; czas utrzymania figury — **11 s.**

4. 16.08.78. Stanisław Barwik, Marek Fotyga, Barbara Janiak, Edmund Janowski, Mieczysław Kirszkowski, Józef Makowski, Lesław Panaś, Janusz Raj, Aleksandra Rudzka, Wojciech Sputo, Krzysztof Szymczyński — po skoku z wysokości 2850 m 11-osobowa grupa utworzyła podwójną deltę w ciągu 36,6 s; czas utrzymania figury — **5,5 s.**

*

Doskonalenie w skokach na celność lądowania należy do głównych elementów szkolenia warunkującego powodzenie wyczynu. Ustanowienie rekordu krajowego wymaga więc doświadczenia sportowego, które zdobywa się latami. Z zestawienia rekordów można odczytać trudną drogę polskich skoczków podejmujących ambitne próby uzyskania wyników sportowych, często na poziomie światowym.

W latach 1952—1980 ustanowiono blisko 300 wyczynów spadochronowych, z których 273 zostały zatwierdzone przez Aeroklub PRL. Spośród nich 140 — to rekordy w skokach pojedynczych, 132 — rekordy w skokach grupowych oraz 1 — w akrobacji zespołowej. Blisko 1/5 rekordów uzyskały kobiety, których wyniki okazały się znaczące dla polskiego sportu spadochronowego. 10 rekordów krajowych Międzynarodowa Federacja Lotnicza uznała jako rekordy świata. Godnym podkreślenia jest fakt, iż 140 rekordów w skokach pojedynczych ustanowiło 58 sportowców (w tym 13 kobiet) z 16 aeroklubów regionalnych.

Spadochrony sportowe

7

Produkcję spadochronów w Polsce uruchomiono 1929 r. (1 kwietnia) w istniejących od 1922 r. Zakładach Balonowych w Legionowie, które w 1935 r. przyjęły nazwę: Wytwórnia Balonów i Spadochronów.

Po przeprowadzonych próbach z wieloma spadochronami zagranicznymi Instytut Badań Technicznych Lotnictwa wydał opinię, że najbardziej odpowiednim sprzętem ratowniczym jest spadochron Leslie Irvina produkowany w Anglii. Opinia ta wpłynęła na zastosowanie tego spadochronu w lotnictwie polskim. W związku z tym Departament Lotnictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych zorganizował w Warszawie w 1927 r. specjalny kurs instruktorów w celu możliwie wszechstronnego zapoznania się z tego typu spadochronem. Uczestnicy kursu, po odbyciu zajęć teoretycznych, wykonali skoki metodą zrywu ze skrzydła samolotu Farman *Goliath*.

Kierownictwo kursu spoczywało w rękach amerykańskiego sportowca Lymana H. Forda, który wielokrotnie demonstrował skoki z samolotów. W późniejszym okresie Lyman H. Ford był obecny podczas skoków spadochronowych z wolnym otwarciem — na lotniskach w Dęblinie, Lidzie, Lwowie i Poznaniu.

Wprowadzenie do użytku w całym polskim lotnictwie spadochronów ratowniczych wpłynęło nie tylko na zakupienie większej partii angielskiego sprzętu ratowniczego, ale i systematyczne jego uzupełnianie oraz wymianę. Po wstępnej kalkulacji uznano za celowe zakupienie licencji i rozpoczęcie produkcji spadochronów *Irvina* w Polsce. Sprzęt ten okazał się niezawodny w użytkowaniu, kilku bowiem pilotów — w dramatycznych sytuacjach w powietrzu — skacząc ze spadochronem z samolotu ocaliło swe życie.

Wspomnianą licencję Polska zakupiła na stałe w 1929 r. za 500 tys. zł. Zgodnie z umową licencyjną przedstawiciel wytwórni, Stefan Nowicki, wyjechał do zakładów Irvina w Letchworth (Anglia), w których odbył praktykę produkcyjną. Po powrocie do kraju uruchomił produkcję spadochronów w Legionowie, w czasie której sam Leslie Irvin udzielał wskazówek i wyjaśnień, natomiast wykwalifikowana szwaczka z jego zakładów (z pochodzenia Polka) przez kilka dni nadzorowała pracownice polskiej wytwórni.

Po trzech latach produkcji środki finansowe wydane na zakupienie licencji zwróciły się całkowicie. Koszt spadochronu wyprodukowanego w kraju wynosił 750 zł, gdy tymczasem za taki sam spadochron sprowadzany z Anglii trzeba było płacić trzykrotnie więcej.

Zakłady Irvina do produkcji spadochronów dostarczyły komplet rysunków wykonawczych, a w myśl postanowień Leslie Irvin zobowiązał się w ciągu 5 lat od chwili podpisania umowy dostarczać wszelkie zmiany i ulepszenia do spadochronów objętych licencją.

Początkowo w Legionowie produkowano ok. 300 spadochronów rocznie, następnie w latach 1935—1937 — ok. 600, a w 1938—1939 — ok. 1000 rocznie. Wytwarzane spadochrony nazywano *Polskimi Irvinami*. Oprócz zaopatrzenia w sprzęt spadochronowy polskiego lotnictwa, w latach 1935—1939 eksportowaliśmy go do Bułgarii i Rumunii.

Po II wojnie światowej do odbudowy wytwórni spadochronów w Legionowie przystąpiono dopiero w 1950 r. Działalność zakładu rozpoczęto od uruchomienia warsztatu napraw spadochronów. Do czołowych organizatorów tworzenia tego warsztatu, a następnie przekształcenia go w zakłady produkujące lotniczy sprzęt ratowniczy, należeli międzywojenni pracownicy — Stefan Nowicki i Czesław Nowacki. Oni to na przełomie lat 1949/1950 przystąpili do skonstruowania udanych spadochronów, oznaczonych symbolem LL. Sprzęt ten w dużym stopniu umożliwił rozwój sportu lotniczego w pierwszym okresie powojennym.

W latach pięćdziesiątych nastąpił szybki rozwój zakładów w Legionowie. Produkowano wiele typów spadochronów o różnym przeznaczeniu, początkowo spadochrony ratownicze i sportowe, następnie zaś spadochrony wyczynowe. Od tego czasu datuje się dzisiejsza nazwa wytwórni Zakłady Sprzętu Technicznego i Turystycznego w Legionowie.

Zakłady jako pierwsze na świecie wprowadziły do produkcji spadochronów włókna poliestrowe. Dawniej do ich produkcji stosowano wyłącznie jedwab i bawełnę, obecnie przede wszystkim tkaniny poliamidowe i poliestrowe, tzn. tkaniny z włókien syntetycznych. Zmieniły się również metody wytwarzania i badania spadochronów w powietrzu przed ich wprowadzeniem do użytkowania. W porównaniu z tradycyjnymi tkaninami z włókien syntetycznych charakteryzują się wyższą trwałością, związaną z odpornością na działanie czynników klimatycznych, jak woda, słońce, procesy gnilne.

1 kwietnia 1978 r. utworzono Ośrodek Badawczo-Rozwojowy, którym kieruje inż. Jolanta Wasyluk — dotychczasowy główny konstruktor i kierownik biura konstrukcyjnego zakładów. Ośrodek ma trzy zespoły: konstrukcyjny — którym kieruje inż. Jan Oleksiak, badań w locie i kontroli technicznej — którym kieruje skoczek doświadczalny Roman Lewandowski, postępu technicznego — którym kieruje inż. Sławomir Rynek.

Zakłady w Legionowie za skierowanie do produkcji nowych spadochronów polskiej konstrukcji otrzymały nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, a za rozwój i unowocześnianie sprzętu — dyplom FAI (Międzynarodowej Federacji Lotniczej). Skacząc ze spadochronami z Legionowa

polscy sportowcy ustanowili ponad 100 rekordów krajowych, a startując w mistrzostwach świata zdobyli pięć medali srebrnych i brązowych. Dyrektorem naczelnym Zakładów w Legionowie jest mgr inż. Józef Łazarczyk.

Przegląd polskich spadochronów sportowych

Spośród wielu typów spadochronów sportowych wybrano jedenaście, które charakteryzują poszczególne etapy polskiej myśli konstruktorskiej.

• Spadochron ćwiczebny Polski Irvin **1935**

Na zamówienie Ligi Obrony Powietrznej Państwa (LOPP) Wytwórnia Balonów i Spadochronów w Legionowie przystąpiła do produkcji spadochronów ćwiczebnych w oparciu o licencję Irvina (Anglia). Był to spadochron przeznaczony do szkolenia i treningu skoczków spadochronowych organizowanych przez LOPP. W latach 1935—1939 wprowadzono do niego nieznaczne zmiany konstrukcyjne. Dzięki *Polskim Irvinom* wyszkolono kilkuset skoczków spadochronowych (według podstawowego programu) oraz kilkudziesięciu sportowców (według programu dla skoczków zaawansowanych). Przeprowadzono wiele skoków grupowych (w zespołach 15—40 osób), a także kilka desantów (w grupach 40—60 żołnierzy) na ćwiczeniach wojskowych.

Komplet ćwiczebny składał się z dwóch spadochronów (plecowego i piersiowego) połączonych ze sobą taśmami uprzęży.

Czasza była uszyta z lekkiej, mocnej tkaniny jedwabnej (28 klinów). Obrys okrągły. Każdy klin składał się z czterech płatów zszytych podwójnym ściegiem. Średnica kominka — 0,485 m. Górne i dolne obrzeże wzmocniono taśmami jedwabnymi. Linki nośne przechodziły przez całą czaszę i krzyżowały się w kominku, tworząc pętlę, do której była przymocowana linka spadochronika wyciągającego. Linki nośne (28) umocowane do uszek D, a te z kolei do taśm nośnych uprzęży. Średnica linki nośnej — 5 mm. Długość linki nośnej od obrzeża dolnego do uszka D — 6,705 m. Spadochronik wyciągający (sprężynowy) uszyto z tkaniny jedwabnej (8 klinów). Pokrowiec był z tkaniny brezentowej i miał wymiary 560×300×120 mm.

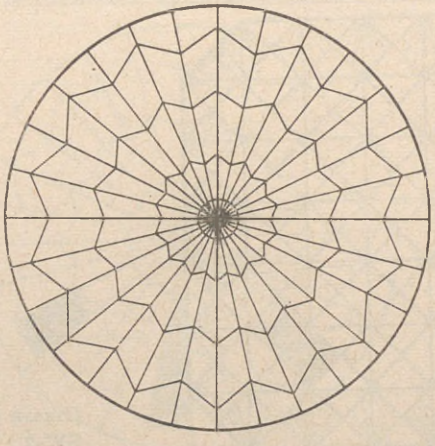
Dane techniczne: rok produkcji — 1935, powierzchnia czaszy głównej — 57 m², czaszy zapasowej — 38 m²; średnica czaszy głównej — 8,55 m, czaszy zapasowej — 6,7 m; prędkość opadania przy ciężarze skoczka 80 kg — 4,5 m/s; masa spadochronu głównego — 10,5 kg, spadochronu zapasowego — 6,5 kg.

• Spadochron treningowy ST-1 **1951**

Produkowany przez Wytwórnię Spadochronów w Legionowie (wzorowany na *Polskim Irvinie)* odegrał ważną rolę w rozwoju polskiego sportu spadochronowego w latach 1951—1957. Stosowano go jako sprzęt ćwiczebny i wyczynowy. Ze spadochronem ST-1 wielu sportowców startowało w zawodach oraz mistrzo-

stwach Polski. Przyczynił się do ustanowienia kilkunastu rekordów krajowych. Komplet ćwiczebny ST-1 składał się z dwóch spadochronów (plecowego i piersiowego) połączonych ze sobą taśmami uprzęży.

Czaszę uszyto z tkaniny jedwabnej (28 klinów). Obrys okrągły. 28 linek nośnych. Spadochronik wyciągający okrągły, usztywniony (sprężynowy), o powierzchni 0,65 m². Czaszę spadochronu zapasowego uszyto również z jedwabiu gładkiego z 24 klinów (24 linki nośne). Średnica kominka w obu cza-

Czasza spadochronu ST-1

szach — 0,46 m. Taśmy uprzęży — lniano-bawełniane; szerokość taśmy — 44—45 mm. Pokrowce z tkaniny brezentowej miały wymiary 570×310 mm i 390×310 mm.

Ze spadochronu ST-1 powstał ST-1-5. W czaszy spadochronu głównego ST-1 wycięto szczelinę — usunięto w pierwszym klinie płaty A, B i C, pozostawiono natomiast taśmę łączącą klin 28 z klinem 2 oraz płat D w klinie 1. Do linek nośnych 1 i 28 przymocowano dodatkowe linki sterujące zakończone kołeczkami. ST-1-5 miał osłonę czaszy.

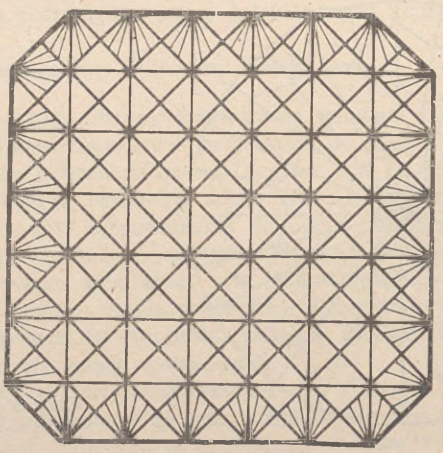
Dane techniczne: rok produkcji — 1951; powierzchnia czaszy głównej — 57,5 m², czaszy zapasowej — 42 m²; średnica czaszy głównej — 8,5 m, czaszy zapasowej — 7,3 m; prędkość opadania przy ciężarze skoczka 80 kg — 5 m/s; masa obu spadochronów — 18,5 kg. Dopuszczony do skoków przy prędkości nie przekraczającej 180 km/h, wysokości powyżej 150 m i maksymalnym ciężarze skoczka 80 kg.

• Spadochron wyczynowy SW-2 **1954**

Mistrz sportu Zbigniew Chronik — jeden z pionierów polskiego spadochroniarstwa — skonstruował spadochron wyczynowy SW-2 (dalsza ewolucja spadochronu SW-1 zaprojektowanego w 1953 r.). Po raz pierwszy został zaprezentowany

na I Spadochronowych Mistrzostwach Polski w Nowym Targu. W 1955 r. polska drużyna startowała z SW-2 w zawodach międzynarodowych w Bułgarii. Komplet wyczynowy składał się z dwóch spadochronów: plecowego (głównego) i piersiowego (zapasowego).

Czaszę spadochronu plecowego w kształcie kwadratu uszyto z 7 pasów jednakowej szerokości z jedwabiu siatkowego. Spadochronik wyciągający sztywny przymocowano do jedwabnej osłony, przy czym spadochron można

Czasza spadochronu SW-2

było układać zarówno z osłoną, jak i bez niej oraz do skoku z otwarciem samoczynnym lub wolnym. Czaszę z uprzężą (wykonaną z taśm lnianych) łączyły 24 linki nośne przymocowane do taśm nośnych uprzęży za pomocą uszek D. Czasze spadochronów plecowego i piersiowego miały budowę i wymiary jednakowe. Jednoczesna praca obu czasz stwarzała powierzchnię 80 m².

Konstruktor w SW-2 nie uwzględnił kila, ponieważ — jego zdaniem — utrudniał on pracę czaszy przy sterowaniu w powietrzu, jak też stwarzał dość duży ruch obrotowy w czasie otwarcia obu czasz.

Spadochron piersiowy (zapasowy) stanowił oddzielną całość, przy czym jego pokrowiec tak skonstruowano, że można go było stosować do każdego spadochronu plecowego i siedzeniowego.

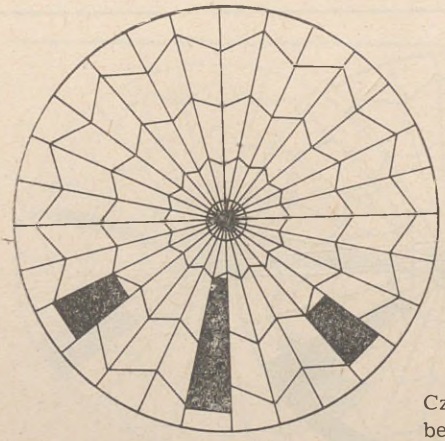
Dane techniczne: rok produkcji 1954; powierzchnia czaszy spadochronu plecowego — 42,5 m², piersiowego — 42,5 m²; prędkość opadania — 7 m/s, z dwoma spadochronami — 4 m/s; masa — 11 kg (18 kg).

• Spadochron treningowy ST-5 1957

Wraz z rozpoczęciem wytwarzania spadochronów ST-1-5 wprowadzono kilka zmian w jego budowie, m.in. poprawiono kształt płata D przy szczelinie, zwięk-

szono długość linek nośnych oraz lepiej wykończono obrzeże szczeliny. Zastosowano inną tkaninę, jak również ulepszono zamocowanie linek sterujących wraz z kołeczkami, które swobodnie przytwierdzono do taśm nośnych uprzęży. Gdy skoczek pociągnął za kołek prawej linki sterującej — czasza obracała się w prawo i odwrotnie.

W wyniku tych udoskonaleń powstał ST-5 przeznaczony do skoków treningowych oraz wyczynowych. Polscy zawodnicy startowali z ST-5 m.in.

Czasza spadochronu ST-5 ZM; bez dwóch małych szczelin — ST-5

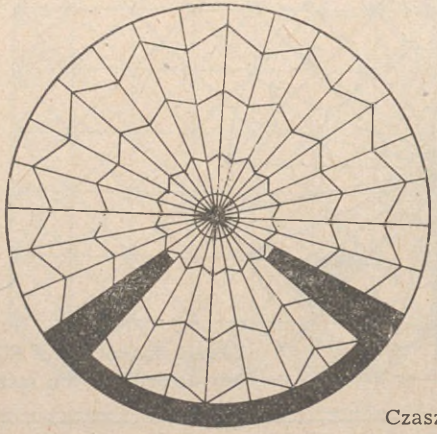
w mistrzostwach świata w Bratysławie (1958) oraz w Sofii (1960). W pierwszych latach użytkowania ST-5 oceniano jako spadochron mało stateczny, ale zwrotny i sterowany w skokach na celność lądowania. Chcąc polepszyć jego własności wytwórnia zastosowała linki nośne stylonowe (ST-5s), jednak okazało się, że w czasie skoków na celność lądowania czasza o wiele wolniej reaguje na ruchy skoczka pociągającego kołeczki. Ponieważ ST-5s okazał się mniej sterowny i zwrotny, zaniechano jego wytwarzania.

Caszę ST-5 uszyto z tkaniny jedwabnej z 28 klinów (28 linek nośnych z plecionki jedwabnej). Spadochronik wyciągający usztywniony (gwiazdowy) o powierzchni 0,65 m². Osłona czaszy z tkaniny perkalowej. Szczelinę wycięto w pierwszym klinie począwszy od dolnego jego obrzeża wzdłuż boków dłuższych przy szwach promienistych i poniżej szwu poprzecznego łączącego płat trzeci z płatem czwartym w górnej części czaszy. Uprzęż z taśmy lniano-bawełnianej. Pokrowiec uszyto z tkaniny pokrowcowej o wymiarach 560×310 ×170 mm.

Dane techniczne: rok produkcji — 1957; powierzchnia czaszy 55,5 m², średnica czaszy — 8,47 m; prędkość opadania przy ciężarze skoczka 80 kg — 5 m/s; masa — 10,8 kg.

• Spadochron treningowo-wyczynowy ST-5 ZM 1962

W celu dalszego udoskonalenia spadochronu ST-5 wycięto dodatkowo dwie szczeliny. W wyniku tych zmian powstał spadochron ST-5 ZM z trzema szczelinami, z których dwie mniejsze służą do sterowania spadochronem. Obrót czaszy dokonuje się przez ściąganie linek sterowniczych. Spadochron charakteryzował się stosunkowo dużą prędkością postępową i szybkim obrotem o 360°. Ten szybki ruch czaszy powodował tzw. wyrzucanie skoczka poza oś obrotu.

Czasza spadochronu ST-5 ZM s-2

Ponadto przy gwałtownych ściąganiach linek sterowniczych był niestateczny. Początkowo ST-5 ZM miał zamykaną szczelinę środkową. Po zastosowaniu wiązanej osłony zrezygnowano z zamykania szczeliny.

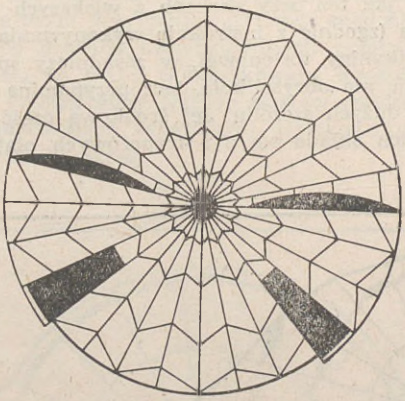
W wyniku dalszych udoskonaleń powstał spadochron ST-5 ZM s-2, w którym zastosowano inny układ szczelin (łącznie 11). Szczeliny te umożliwiały hamowanie. Przy głębokim ściągnięciu i szybkim obrocie czaszy spadochron gwałtownie zwiększał prędkość opadania. Spadochroniki wyciągające (gwiazdowe) zastąpiono grzybkowymi.

Czasza była z tkaniny jedwabnej, a osłona — z tkaniny perkalowej. W czaszy wycięto trzy szczeliny: dwie małe w klinach 5 i 25 oraz duża — cały klin 1 (tak jak w ST-5). Wycięcie szczelin pokazano na rysunku (2—2—7). Taśmy uprzęży — lniano-bawełniane.

Dane techniczne: rok produkcji — 1962; powierzchnia czaszy — 54,5 m²; prędkość opadania przy ciężarze skoczka 100 kg — 6 m/s; czas obrotu czaszy o 360° przy otwartej szczelinie — 5 s, przy zamkniętej — 6 s; prędkość postępowa — 4—4,5 m/s; masa spadochronu — 11 kg.

• Spadochron treningowo-wyczynowy ST-5 ZM s-3 1967

Biuro konstrukcyjne wytwórni spadochronów w Legionowie, ponaglane przez skoczków sportowych, czyniło wielokierunkowe wysiłki w celu dalszego unowocześnienia spadochronu ST-5 ZM. Zdawano sobie jednak sprawę z faktu, że dalsze próby czynione w unowocześnianie wysłużonego sprzętu są na wyczerpaniu, że zaprojektowanie nowego spadochronu jest nakazem chwili. Równolegle prowadząc próby z nowymi spadochronami skierowano do produkcji

Czasza spadochronu ST-5 ZM s-3

dwie poprawione serie: trzecią i czwartą. Obie serie oddane do użytkowania sekcjom spadochronowym wykorzystywano przez wiele lat do treningu oraz udziału w zawodach. Szczególnie spadochrony serii trzeciej zdały egzamin w ustanawianiu rekordów krajowych, umożliwiały start w imprezach klubowych, regionalnych oraz międzynarodowych.

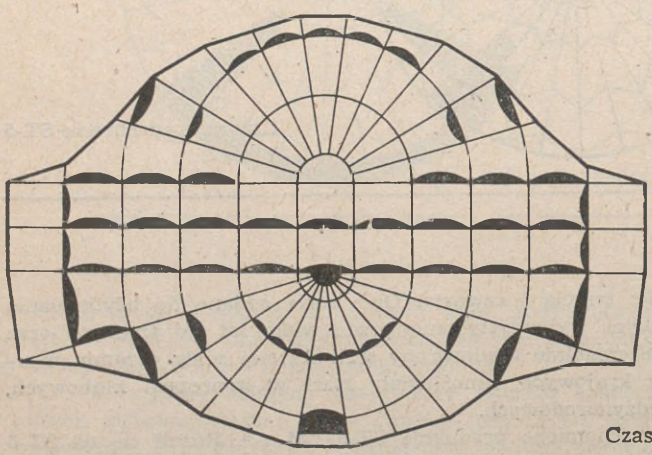
W 1971 r. uruchomiono produkcję ST-5 ZM s-4. Różnił się od ST-5 ZM s-3 tym, że miał inną konstrukcję pokrowca — zastosowano tkaninę nylonową zamiast bawełnianej, w uprzęży zaś zamiast dotychczas stosowanych karabińczyków wprowadzono zamek.

Dane techniczne: rok produkcji — 1967; czasza o powierzchni 64 m² z tkaniny nylonowej, w której usytuowano cztery szczeliny (w klinach: 5, 9, 21, 25); prędkość opadania przy ziemi ze skoczkiem o ciężarze 100 kg nie większa niż 5,2 m/s; prędkość postępowa — 3 m/s z możliwością hamowania do zera; czas obrotu czaszy o 360° — 6 s; dopuszczalne obciążenie — 100 kg, dopuszczalna prędkość samolotu w czasie otwarcia spadochronu — 100—250 km/h; minimalna bezpieczna wysokość skoku — 150 m; masa spadochronu — 13 kg.

• Spadochron wyczynowy SW-4 1971

Pod koniec lat sześćdziesiątych polski konstruktor, Mieczysław Wardzała, zaprojektował nowy spadochron wyczynowy SW-4. Spośród znanych do tej pory spadochronów wyczynowych SW-4 wyróżnia się dwiema zasadniczymi cechami: w mniejszym stopniu zwiększa prędkość pionową podczas redukowania prędkości postępowej (czyli mniej przepada podczas hamowania) oraz dysponuje dużym zakresem możliwej do uzyskania prędkości wstecznej przy niewielkim wzroście prędkości pionowej. Cechy te nie są przypadkowym wynikiem odmiennego działania nowego spadochronu wyczynowego, lecz stanowiły podstawowe założenia konstruktora w czasie jego projektowania. SW-4 działa niezawodnie na wysokościach 1000—1500 m z natychmiastowym otwarciem przy prędkościach 120—250 km/h, jak też przy skokach z większych wysokości z dowolnym opóźnieniem otwarcia (zgodnie z instrukcją wykonywania skoków).

Czasza SW-4, uszyta z tkaniny torlenowej, w zasadniczy sposób różni się od innych czasz, bowiem nie ma obrysu koła, lecz przypomina koło nieforemne, spłaszczone. Nie ma też dużych szczelin. Jej środkową część stanowią dwa równoległe pasy (każdy z nich składa się z 9 trapezowych płatów), któ-

Czasza spadochronu SW-4

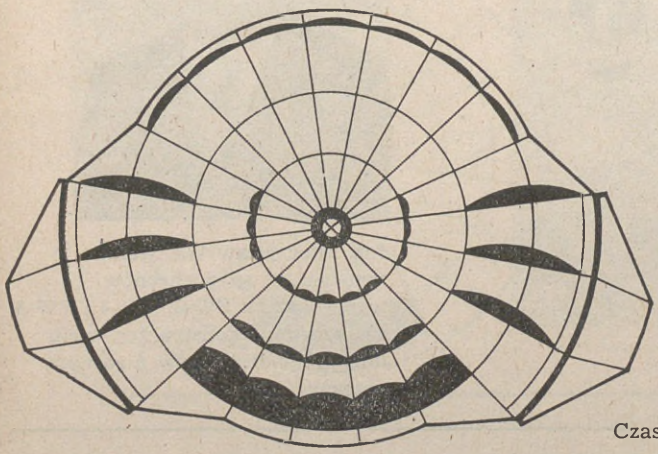
re łączą przednią i tylną część czaszy uformowane z 11 klinów. Szczeliny napędowe są rozmieszczone wzdłuż równoległych pasów stanowiących środkową część czaszy. Niektóre z nich spełniają rolę szczelin sterujących. Po lewej i prawej stronie jest 20 (2×10) szczelin. Czasza ma dwa stateczniki. W czasie opadania jest bardzo spłaszczona. Trzyramienne rozgałęzienia linek centralnych połączono ze środkową częścią czaszy w trzech punktach: u zbiegu klinów przedniej i tylnej części oraz w środku pasów równoległych.

Osłonę wraz z czaszą wyciągają z pokrowca dwa spadochroniki (typ grzybkowy). Pokrowiec ma kształt koperty. Uprząż wykonano z taśmy stylonowej. Możliwość szybkiego odłączenia czaszy zapewniają dwa rozłączniki taśm nośnych uprzęży (w powietrzu lub po lądowaniu).

Dane techniczne: rok produkcji — 1971; powierzchnia czaszy — 44 m²; prędkość opadania — 4,5—5 m/s (przy ciężarze 100 kg); prędkość postępowa — 4,5 m/s; prędkość wsteczna — 3 m/s; obrót czaszy o 360° — 4—5 s; masa spadochronu — 10,8 kg.

● **Spadochron wyczynowy SW-5** **1972**

W wyniku doświadczeń uzyskanych ze spadochronem SW-4, konstruktor Mieczysław Wardzała zaprojektował nowy spadochron wyczynowy — SW-5. Bezpośrednio po próbach doświadczalnych przekazano sportowcom pierwszą partię SW-5. Ma on mniej skomplikowaną konstrukcję czaszy oraz uzyskuje lepsze osiągi. Przeznaczony jest do skoków ćwiczebnych i wyczynowych w zestawie ze spadochronem zapasowym. Użytkowany może być wyłącznie przez doświadczonych skoczków.

Czasza spadochronu SW-5

Czasza jest uszyta z tkaniny torlenowej (20 klinów). W centralnej jej części znajduje się otwór o średnicy 60 cm, w środek którego wmontowano stożek centralny usytuowany wierzchołkiem do wnętrza czaszy, jego zaś podstawę (o średnicy 40 cm) połączono z czaszą za pomocą promieniście rozchodzących się taśm. Dzięki temu stożkowi czasza w swej środkowej części ma otwór w kształcie pierścienia. W przedniej części czaszy (nad obrzeżem) usytuowano 7 szczelin. Po prawej i lewej stronie są 3 szczeliny sterowania, w

tylnej zaś części — 10 małych i jedna duża szczelina ciągu. Stateczniki wykonano z trzech płatów i doszyto do linek nośnych. Czasza ma 20 linek nośnych, z których centralne są dołączone do wierzchołka centralnego, a sterownicze połączono ze szczelinami sterowania. Ich przeciwne końce zakończono uchwytami sterowniczymi.

Dwa spadochrony wyciągające (grzybkowe) o powierzchni 0,3 m² są uszyte z tkaniny stylonowej, osłona — z tkaniny wiskozowej (w kolorze pomarańczowym), uprząż zaś wykonano z taśmy stylonowej.

Spadochron SW-5

Inż. Mieczysław Wardzała, konstruktor spadochronów wyczynowych SW-3, SW-4 i SW-5, a także współkonstruktor wielu innych spadochronów o różnym przeznaczeniu

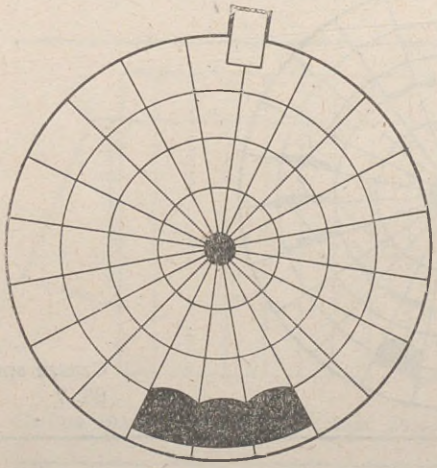
Dane techniczne: rok produkcji — 1972; powierzchnia czaszy — 48 m²; dopuszczalne obciążenie w czasie skoku — 120 kg, dopuszczalna prędkość w czasie otwarcia spadochronu — nie mniejsza niż 120 km/h i nie większa niż 250 km/h; minimalna bezpieczna wysokość skoku — 150 m; prędkość opadania pionowa przy ziemi ze skoczkiem o ciężarze 100 kg — 4,5 m/s z możliwością przyrostu do 6,5 m/s; prędkość postępowa — 5,2 m/s z możliwością hamowania do 0 m/s; czas obrotu czaszy o 360° — 4 s; masa spadochronu — 11 kg.

• Spadochron zapasowy SZ-73 1973

Spadochron SZ-73 spotkał się z bardzo pochlebną oceną sportowców krajowych i zagranicznych. Ma dobrą stateczność i sterowność, można nim sterować w czasie opadania, omijać przeszkody i wybierać dogodne lądowisko. Istotne są bardzo małe rozmiary pokrowca oraz niewielka masa. Sportowcy bardzo wysoko ocenili działanie SZ-73, szczególnie w sytuacjach ratowniczych na małych wysokościach, wielu bowiem skoczków uratowało życie w dramatycznych okolicznościach.

Czasza w kształcie dwudziestoboku foremnego uszyta jest z tkaniny torlenowej. W tylnej jej części — szczelina szerokości trzech klinów w pierwszych trzech płatach. 20 linek nośnych z plecionki torlenowej. Osłona czaszy z kieszonkami gumowymi znajduje się przy dolnym obrzeżu.

Spadochron wyciągający (0,5 m^2) ma obrys sześcioboku foremnego i jest uszyty z tkaniny torlenowej. Pokrowiec w kształcie koperty jest z tkaniny stylonowej pokrowcowej. Dno jego wykonano z podwójnej warstwy tkaniny usztywnionej wewnątrz ramą z drutu stalowego, wyłogi zaś mają dwa oczka, dwa stożki i dwa uszka zapinające, które po złożeniu w nim czaszy służą do zamknięcia pokrowca za pomocą linki z zawleczkami do uchwytu wyzwalającego. Na wyłogu górnym naszyto kieszeń na uchwyt wyzwalający. Na bocznych krawędziach dna pokrowca znajdują się zaczepy służące do mocowania pokrowca zapasowego z uprzężą skoczka. Urządzenie otwierające i zamykające składa się z uchwytu wyzwalającego oraz linki stalowej z dwiema zawleczkami.

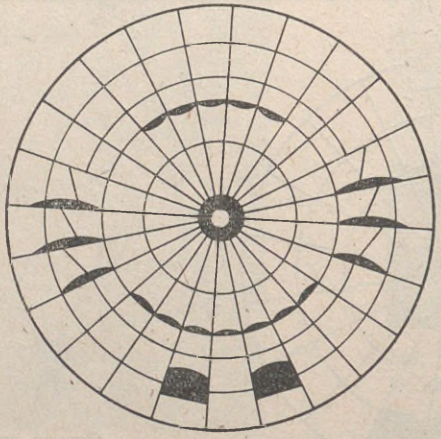
Czasza spadochronu SZ-73

Dane techniczne: rok produkcji — 1973; powierzchnia czaszy — 43 m²; prędkość opadania — 5,5 m/s, prędkość postępowa — 2 m/s; czas obrotu czaszy o 360° — 12 s; minimalna bezpieczna wysokość skoku — 100 m; wymiary pokrowca 390×220×140 mm; masa spadochronu — 4,6 kg.

• Spadochron treningowy ST-7 1975

Począwszy od 1976 r. do sekcji i ośrodków szkoleniowych polskiego lotnictwa sportowego zaczęto kierować nowy spadochron szkolno-treningowy ST-7. W porównaniu z poprzednim sprzętem treningowym ma on kilka zmian odpowiadających współczesnym spadochronom tego typu.

Czaszę uszyto z 24 klinów z tkaniny torlenowej. W tylnej jej części (nad obrzeżem) znajdują się dwie szczeliny ustateczniające, po lewej i prawej stronie — po trzy szczeliny sterownicze, zaś w przedniej części (między 3 a 4 płatem) — pięć, a w tylnej — siedem szczelin ustateczniających.

Czasza spadochronu ST-7

Spadochron wyciągający wykonano z tkaniny i siatki stylonowej oraz mechanizmu sprężynowego. Osłona czaszy jest z tkaniny wiskozowej. Linka łącząca spadochron wyciągający z czaszą ma długość 2,5 m.

Przewidziano dwa typy uprzęży: z nierozdzielnym oraz rozdzielnym połączeniem taśm nośnych z uprzężą. W drugim wariancie zastosowano rozłączniki taśm nośnych uprzęży.

Spadochron stabilizujący (do zmniejszenia prędkości spadania przy dwustopniowym otwarciu spadochronu oraz przy prędkości lotu samolotu do 400 km/h) jest wykonany z tkaniny stylonowej.

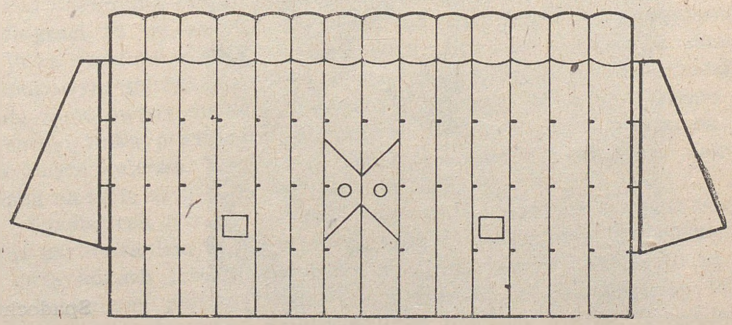
Pokrowiec uszyto z tkaniny stylonowej-pokrowcowej (łącznie z poduszką plecową, stałą).

Spadochron ST-7 jest przystosowany do samoczynnego i wolnego otwarcia. W pierwszym przypadku czaszę otwiera lina wyciągająca zaczepiona w samolocie, w drugim — skoczek przy użyciu uchwytu wyzwalającego. W przypadku korzystania ze spadochronu stabilizującego stosuje się uchwyt z dwiema linkami wyzwalającymi. Spadochron unowocześniono w kolejnych seriach produkcyjnych.

Dane techniczne: rok produkcji — 1975; powierzchnia czaszy — 73 m²; prędkość opadania nie większa niż 5,2 m/s, średnia — 4,7 m/s; czas pierwszego obrotu czaszy o 360° — średnio 11 s; minimalna bezpieczna wysokość skoku — 150 m; masa spadochronu bez torby transportowej — 14,5 kg.

● **Spadochron wyczynowy SW-11** **1978**

Studia nad spadochronem prostokątnym prowadzono w Polsce od 1973 r., jednak dopiero w drugiej połowie lat siedemdziesiątych zebrane doświadczenia w pełni spożytkowano, wybierając rozwiązania najlepsze — i jak się obecnie ocenia — najbardziej trafne. Po raz pierwszy w naszym kraju spadochron prostokątny wykonano w dwóch wersjach. Po wstępnych próbach wybrano jedną

Czasza spadochronu SW-11 (część dolna)

z nich i skierowano do prób doświadczalnych. Przeprowadzono dziesiątki badań na ziemi, w powietrzu i w laboratoriach, gdzie dokonywano analiz i porównań. Przez pewien czas wszystkie działy Zakładów w Legionowie pracowały wyłącznie nad tym spadochronem — oznaczonym SW-11. W rezultacie został on wyprodukowany stosunkowo szybko, bo w okresie ok. 2 miesięcy. Godny podkreślenia jest fakt, iż wykonano go całkowicie z krajowych surowców, głównie z tkaniny torlenowej. SW-11 został zrealizowany przez zespół specjalistów zaplecza badawczo-rozwojowego Zakładów w Legionowie pod kierownictwem mgr inż. Józefa Łazarczyka, próby w powietrzu natomiast przeprowadziła grupa skoczków doświadczalnych pod kierunkiem Romana Lewandowskiego.

Prototyp SW-11 miał czaszę białą i stateczniki białe, potem zaś spadochrony te miały stateczniki i komory w kolorze czerwonym.

Pierwszą partię informacyjną (20 egz.) przekazano pod koniec 1978 r. Aeroklubowi PRL. SW-11 ma czaszę o obrysie prostokątnym, stąd może być nazwany spadochronem szybującym lub skrzydłem latającym, szybuje bowiem w powietrzu z dużymi prędkościami poziomymi. Ma najwyższe właściwości

Spadochron SW-11

manewrowe, szczególnie przydatne w skokach na celność lądowania. Przeznaczenie: wykonywanie skoków wyczynowych oraz prowadzenie treningu wyczynowego.

Zgodnie z zaleceniami producenta, skoki z SW-11 mogą wykonywać jedynie skoczkowie doświadczeni, o najwyższych umiejętnościach sportowych (wyłącznie ze spadochronem zapasowym), po dokładnym zapoznaniu się z jego konstrukcją oraz warunkami użytkowania. Spadochron stosuje się bez przyrządu KAP-3.

Czaszę uszyto z tkaniny torlenowej. Składa się ona z części górnej i dolnej; każdą część czaszy wykonano z 14 równoległych pasów. Obie części czaszy połączono 16 przegrodami pionowymi, zwężającymi się w tylnej części czaszy, tworząc 14 komór, które wskutek naporu powietrza stanowią półsztyw-

ne skrzydło z płatem nośnym. Co drugą przegrodę pionową (zaczynając od zewnętrznej) wzmocniono taśmami. Do szwów łączących dolną część czaszy z pionową przegrodą przymocowano (za pomocą pętli z taśmy) linki nośne, których układ składa się z 8 linek przednich i 8 środkowych. Do każdej linki przytwierdzono linkę pomocniczą, której drugi koniec przymocowano do szwu łączącego dolną część czaszy z płatem poprzecznym nośnym. Długość linek nośnych wzrasta od przodu ku tyłowi. Do zewnętrznych bocznych linek nośnych i pomocniczych z lewej i prawej strony przyszyto po jednym stateczniku. Z wyjątkiem przednich, zewnętrznych i pomocniczych linek nośnych, pozostałe linki w górnym rejonie wzmocnione są osłoną z plecionki bawełnianej. Nie dopuszczają one do powstawania pętli na linkach nośnych w rejonie pierścieni prowadzących linkę otwierania i zapobiegają uszkodzeniom linek nośnych i pomocniczych przez linkę otwierania.

System linek sterowniczych składa się z dwóch linek sterujących; każdą z nich umocowano za pomocą czterech linek pomocniczych do czterech pętli lewej i prawej strony tyłu czaszy. Każda linka sterująca biegnie przez pierścień przyszyty do tylnej taśmy nośnej uprzęży i kończy się na uchwycie sterowniczym.

Obwodowa linka systemu otwierania stanowi podstawowy element dynamicznego oddziaływania między siłami oporu spadochronu wyciągającego, a siłami otwierania czaszy spadochronu głównego. Oba końce linki otwierania (o długości 22 m) są połączone z pętlą spadochronu wyciągającego, od którego linka systemu otwierania przechodzi przez oczko duralowe zamocowane w środkowym punkcie górnej i dolnej czaszy, następnie przechodzi przez pierścienie zamocowane dookoła dolnej części czaszy. W skład systemu otwierania wchodzi linka otwierania spadochronu wyciągającego (wykonana z plecionki o innym kolorze), która w górnej części rozdwaja się, a w dolnej jest umocowana na stałe do pętli tylnej taśmy nośnej.

Spadochron SW-11, zbliżony konstrukcją, danymi taktyczno-technicznymi oraz użytkowaniem do innych tego typu spadochronów na świecie, w niektórych przypadkach jest równorzędny, a nawet lepszy. SW-11 to aerodynamicznie usztywniony płat wytwarzający siłę nośną odpowiednio do lotu. Kąt natarcia płata jest określony długością linek nośnych tak, że krawędź natarcia jest niżej niż krawędź spływu. W ten sposób ukształtowana powierzchnia płata (czaszy) ślizga się w locie w dół (szybuje), podobnie jak szybowiec. Płat wytwarza siłę nośną przez zmniejszenie ciśnienia strumienia powietrza nad krzywizną powierzchni nośnej. Wzdłuż krawędzi natarcia jest utworzona przerwa dla wlotu napierającego powietrza. Zewnętrzne ciśnienie powietrza powoduje, że jego pewna część jest wypychana do przodu tworząc sztuczną krawędź natarcia, rozciągając strumień powietrza na część dolną i górną. Opór, który działa równolegle do opływu powietrza, jest jedyną siłą przeciwstawiającą się ruchowi skrzydła. Wypadkowa sił ciężkości i sił aerodynamicznych na górnej powierzchni działa na spadochron, powodując jego ruch poziomy — szybowanie. Manewr hamowania natomiast wpływa, iż krawędź spływu opuszcza się do dołu, tworząc opór i powoduje zmniejszenie prędkości szybowania.

Zwiększenie lub zmniejszenie prędkości SW-11 dokonuje skoczek za pomocą linek sterujących i części hamujących. Opuszczenie tych części do po-

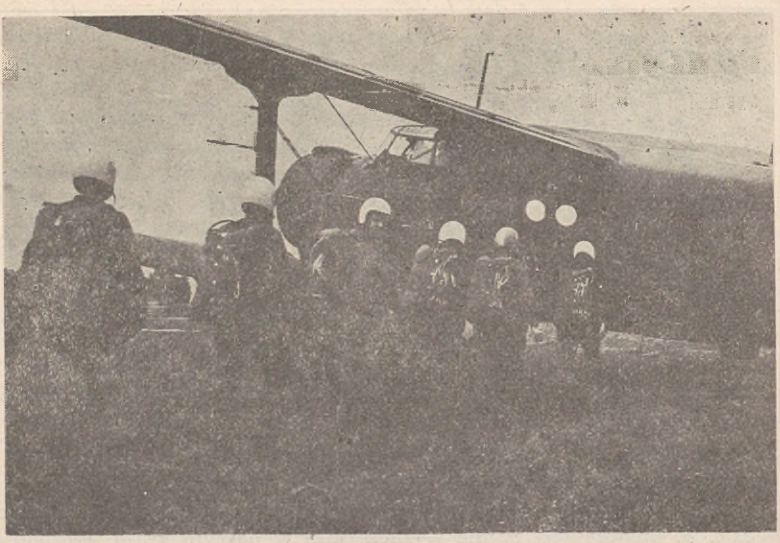
łowy zmniejsza prędkość spadochronu o 5 m/s. Gwałtowne zmiany położenia obu części hamujących (powyżej jednej trzeciej) powodują nagły spadek prędkości względem powietrza.

Dane techniczne: rok produkcji — 1978; powierzchnia czaszy (skrzydła) — 21,4 m², rozpiętość czaszy (skrzydła) — 6,1 m, cięciwa — 3,66 m; dopuszczalny ciężar skoczka ze spadochronem — 70—100 kg (SW-11 oraz zapasowy); czas pierwszego obrotu o 360° przy pełnym locie — 4—6 s, następne obroty — 3—4 s; maksymalny możliwy kąt przechyłu — 75,° przeciągnięty półobrót (180°) — 1,5 s. Niezawodne działanie na wysokości od 300 m przy prędkościach 120—250 km/h z otwarciem natychmiastowym oraz przy skokach z dowolnym opóźnieniem — zgodnie z przepisami lotniczymi (instrukcja wykonywania skoków). Doskonałość SW-11 — 2,5—3. Doskonałością spadochronu jest nazywany stosunek przelecianej odległości w locie szybowym do wysokości potrzebnej na wykonanie tego przelotu. W tym przypadku SW-11 może z wysokości 1000 m przelecieć odległość do 3 km przy spokojnej, bezwietrznej pogodzie. Pełny lot — szybowanie: pionowe — 4—5 m/s, poziome — 9—13 m/s; hamowanie 50% — 3,5—4,5 m/s oraz 4,5—7,0 m/s, hamowanie 75% — 3,5—4,5 m/s oraz 2,0—4,5 m/s, hamowanie 100% — 4,0—5,0 m/s oraz 0—2,5 m/s; przeciągnięcie — 6—8 m/s oraz 0 (lot niestabilny). Lądowanie dynamiczne z pełnego lotu — prędkość pozioma 0,5—2,0 m/s. Masa spadochronu — 12,5 kg.

Zakończenie

O polskim sporcie spadochronowym trudno jest mówić i pisać nie dysponując odpowiednią wiedzą na ten temat, a jeszcze trudniej sport ten popularyzować. Aby stworzyć podstawy ku temu — powstała niniejsza praca. Należy sądzić, że pomoże ona ocenić wysiłek, jaki w naszym kraju włożono, aby sport ten mógł się rozwijać. W książce przeważają nazwiska skoczków oraz wyniki i osiągnięcia rekordowe, dzięki którym mamy pełniejszy obraz dokonań sportu spadochronowego w Polsce.

Od chwili zorganizowania w naszym kraju sportu spadochronowego wykonano ponad milion skoków, ustanowiono blisko 300 rekordów krajowych, a na mistrzostwach świata i zawodach międzynarodowych zdobyto wiele medali złotych, srebrnych i brązowych. Wyszkolono kilkadziesiąt tysięcy skoczków, którzy swoją postawą i umiejętnościami reprezentują wysoki poziom sportowy w okresie pokoju, zaś w czasie wojny mogą stanowić trzon jednostek wojsk powietrzno-desantowych. Dzisiaj w sekcjach cywilnych i wojskowych trenuje kilka tysięcy sportowców spadochronowych, którzy doskonalą swój poziom w skokach na celność lądowania oraz w akrobacji spadochronowej. I chociaż na mistrzostwach świata grano już *Mazurka Dąbrowskiego*, to nasi skoczkowie spadochronowi wierzą, że ten zaszczyt spotka ich jeszcze nie jeden raz.

Po wykonaniu pierwszego skoku z samolotu wielomiejscowego An-2 (powyżej) można sobie pozwolić w przyszłości na gest (poniżej) mogący oznaczać: Możecie skakać tak jak ja. Dziewczęta i chłopcy, czekamy na lotniskach sportowych

Wyjaśnienia

akrobacja spadochronowa — celowe wykonywanie przez skoczka figur w czasie spadania (np. spirali, salta). Akrobację spadochronową dzieli się na indywidualną oraz zespołową. Ta ostatnia została wprowadzona do sportu spadochronowego w latach sześćdziesiątych. Do najbardziej popularnych figur akrobacji zespołowej należą: gwiazda, gąsienica, grot, płatek śniegu, diament

barograf — wysokościomierz ciśnieniowy przystosowany do ciągłej rejestracji wysokości lotu (w tym przypadku wysokości skoku, spadania w celu uznania skoku rekordowego)

CWSpad — Centrum Wyszkolenia Spadochronowego

FAI — Fédération Aeronautique Internationale — Międzynarodowa Federacja Lotnicza z siedzibą w Paryżu. Najwyższa władza lotnictwa sportowego na świecie, zrzesza aerokluby narodowe, kieruje ruchem sportu lotniczego, koryguje przepisy we wszystkich krajach, rejestruje rekordy itp. Aeroklub PRL jest członkiem FAI

km/h — kilometr na godzinę

LO — Lotnictwo Operacyjne

opadanie — opadanie skoczka na spadochronie (otwartym z prędkością ok. 5 m/s)

osłona czaszy — umożliwia prawidłowy i jednocześnie wydłużony proces otwarcia spadochronu

PDPD — 6 Pomorska Dywizja Powietrzno-Desantowa

rozłącznik taśm nośnych uprzęży — służy do natychmiastowego (w razie wypadku) odczepienia się skoczka od taśm nośnych uprzęży, a tym samym od czaszy

s — sekunda

składacz — osoba mająca uprawnienia do składania spadochronów do skoku

spadanie — występuje w czasie skoku z opóźnionym otwarciem spadochronu; np. jeśli skoczek skacze z opóźnieniem 20 s, wówczas cały ten czas — począwszy od pierwszej sekundy po oddzieleniu się skoczka od

samolotu do 20 s, czyli wyszarpnięcia uchwytu wyzwalającego i otwierania się czaszy — nazywa się spadaniem. Skoczek może spadać bezwładnie, a więc nie panować nad pozycją własnego ciała (jest to bardzo męczące) lub sterować nim w czasie spadania po przyjęciu w powietrzu odpowiedniego układu rąk i nóg. Z kolei układ ten umożliwia skoczkowi opanowanie stylu spadania (płaskiego), elementu podstawowego do wykonywania figur akrobacji spadochronowej

spadochroniarstwo — szerokie pojęcie obejmujące całokształt teorii i praktyki skoków ze spadochronem, a także zrzucania sprzętu (m.in. nauka, technika, historia, próby doświadczalne, konstrukcje, osprzęt, szkolnictwo, sport spadochronowy, technika desantowania, zastosowanie spadochronu)

sport spadochronowy — pojęcie obejmujące wąski wycinek spadochroniarstwa; skoki ze spadochronem do celów sportowych (celność lądowania, akrobacja pojedyncza i zespołowa)

WKS — Wojskowy Klub Sportowy

WL — Wojska Lotnicze

WOPK — Wojska Obrony Powietrznej Kraju

BIBLIOTEKA NAUKOWA AON WP
Nr ewid.

72466

Wydawnictwa Komunikacji i Łączności
Warszawa 1983
Wydanie I. Nakład 20 000+200 egz.
Ark. wyd. 13. Ark. druk. 12
Oddano do składania w marcu 1982
Podpisano do druku i druk ukończono
w grudniu 1982
Papier druk. sat. kl. V, 71 g, 61×86 cm
Zamówienie P/156/81 K/9057

Białostockie Zakłady Graficzne. Zam. 358/82 Z-89

Biblioteczka

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
31154
20-072466-000-0

Nakładem

Wydawnictw Komuni

ukazały się następujące książki z tej serii:

1 — Paweł Elsztein: Polska w Kosmosie
2 — Wiesław Stafiej: Lotniarstwo
3 — Witold Szewczyk: Samoloty na których walczyli Polacy
4 — Andrzej Morgała: Samoloty myśliwskie w lotnictwie polskim
5 — Janusz Wojciechowski: Mięśniołoty
6 — Andrzej Glass: Samoloty PZL 1928—1978
7 — Kazimierz Sławiński: Lotnisko Mokotowskie w Warszawie
8 — Czesław Krzemiński: Pułki Ludowego Lotnictwa Polskiego 1943 — 1945
9 — Tomasz J. Kowalski: Godło i barwa w lotnictwie polskim 1918 — 1939
10 — Tomasz Goworek: Samoloty myśliwskie pierwszej wojny światowej
11 — Wacław Król: Zarys działań polskiego lotnictwa w Wielkiej Brytanii 1940—1945
12 — Andrzej Morgała: Samoloty bombowe i szturmowe w lotnictwie polskim
13 — Tadeusz Królikiewicz: Współczesne samoloty szkolne
14 — Jerzy Pawlak: Polskie eskadry w Wojnie Obronnej 1939
15 — Jacek Walczewski: Polskie rakiety badawcze

ISBN 83-206-0317-X